નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

સંયુત્તનિકાયો

સળાયતનવગ્ગો

૧. સળાયતનસંયુત્તં

૧. અનિચ્ચવગ્ગો

૧. અજ્ઝત્તાનિચ્ચસુત્તં

૧. એવં મે સુતં. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચક્ખું , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સોતં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં…પે॰… ઘાનં અનિચ્ચં. યદનિચ્ચં…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. કાયો અનિચ્ચો. યદનિચ્ચં…પે॰… મનો અનિચ્ચો. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, સોતસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ઘાનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ, કાયસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ , મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૨. અજ્ઝત્તદુક્ખસુત્તં

૨. ‘‘ચક્ખું, ભિક્ખવે, દુક્ખં. યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સોતં દુક્ખં…પે॰… ઘાનં દુક્ખં… જિવ્હા દુક્ખા… કાયો દુક્ખો… મનો દુક્ખો. યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. દુતિયં.

૩. અજ્ઝત્તાનત્તસુત્તં

૩. ‘‘ચક્ખું, ભિક્ખવે, અનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સોતં અનત્તા…પે॰… ઘાનં અનત્તા… જિવ્હા અનત્તા… કાયો અનત્તા… મનો અનત્તા.

યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. તતિયં.

૪. બાહિરાનિચ્ચસુત્તં

૪. ‘‘રૂપા , ભિક્ખવે, અનિચ્ચા. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ , ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનિચ્ચા. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં; યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, સદ્દેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ગન્ધેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, રસેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ફોટ્ઠબ્બેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. બાહિરદુક્ખસુત્તં

૫. ‘‘રૂપા , ભિક્ખવે, દુક્ખા. યં દુક્ખં તદનત્તા; યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા દુક્ખા. યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં... પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. બાહિરાનત્તસુત્તં

૬. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, અનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. અજ્ઝત્તાનિચ્ચાતીતાનાગતસુત્તં

૭. ‘‘ચક્ખું , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં ચક્ખુસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં ચક્ખું નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ ચક્ખુસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. સોતં અનિચ્ચં... ઘાનં અનિચ્ચં... જિવ્હા અનિચ્ચા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાય! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતાય જિવ્હાય અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં જિવ્હં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાય જિવ્હાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. કાયો અનિચ્ચો...પે॰... મનો અનિચ્ચો અતીતાનાગતો; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં મનસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં મનં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ મનસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. અજ્ઝત્તદુક્ખાતીતાનાગતસુત્તં

૮. ‘‘ચક્ખું , ભિક્ખવે, દુક્ખં અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં ચક્ખુસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં ચક્ખું નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ ચક્ખુસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. સોતં દુક્ખં...પે॰... ઘાનં દુક્ખં...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાય! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતાય જિવ્હાય અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં જિવ્હં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાય જિવ્હાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. કાયો દુક્ખો...પે॰... મનો દુક્ખો અતીતાનાગતો; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં મનસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં મનં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ મનસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અજ્ઝત્તાનત્તાતીતાનાગતસુત્તં

૯. ‘‘ચક્ખું , ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતાનાગતં; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં ચક્ખુસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં ચક્ખું નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ ચક્ખુસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. સોતં અનત્તા...પે॰... ઘાનં અનત્તા...પે॰... જિવ્હા અનત્તા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાય! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતાય જિવ્હાય અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં જિવ્હં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાય જિવ્હાય નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. કાયો અનત્તા...પે॰... મનો અનત્તા અતીતાનાગતો; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નસ્સ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતસ્મિં મનસ્મિં અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતં મનં નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નસ્સ મનસ્સ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી’’તિ. નવમં.

૧૦. બાહિરાનિચ્ચાતીતાનાગતસુત્તં

૧૦. ‘‘રૂપા , ભિક્ખવે, અનિચ્ચા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ રૂપેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે રૂપે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં રૂપાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનિચ્ચા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ ધમ્મેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે ધમ્મે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી’’તિ. દસમં.

૧૧. બાહિરદુક્ખાતીતાનાગતસુત્તં

૧૧. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, દુક્ખા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ રૂપેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે રૂપે નાભિનન્દતિ ; પચ્ચુપ્પન્નાનં રૂપાનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી’’તિ...પે॰ .... એકાદસમં.

૧૨. બાહિરાનત્તાતીતાનાગતસુત્તં

૧૨. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ રૂપેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે રૂપે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં રૂપાનં નિબ્બિદાય

વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા અતીતાનાગતા; કો પન વાદો પચ્ચુપ્પન્નાનં! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે , સુતવા અરિયસાવકો અતીતેસુ ધમ્મેસુ અનપેક્ખો હોતિ; અનાગતે ધમ્મે નાભિનન્દતિ; પચ્ચુપ્પન્નાનં ધમ્માનં નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતી''તિ. દ્વાદસમં.

અનિચ્ચવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા ચ, તયો અજ્ઝત્તબાહિરા;
યદનિચ્ચેન તયો વુત્તા, તે તે અજ્ઝત્તબાહિરાતિ.

૨. યમકવગ્ગો

૧. પઠમપુબ્બેસમ્બોધસુત્તં

૧૩. સાવત્થિનિદાનં . ''પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'કો નુ ખો ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો સોતસ્સ...પે॰... કો ઘાનસ્સ... કો જિવ્હાય... કો કાયસ્સ... કો મનસ્સ અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ'ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'યં ખો ચક્ખું પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો. યં ચક્ખું અનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અયં ચક્ખુસ્સ આદીનવો. યો ચક્ખુસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં ચક્ખુસ્સ નિસ્સરણં. યં સોતં... પે॰... યં ઘાનં...પે॰... યં જિવ્હં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં જિવ્હાય અસ્સાદો. યં [યા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] જિવ્હા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં જિવ્હાય આદીનવો. યો જિવ્હાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં જિવ્હાય નિસ્સરણં. યં કાયં...પે॰... યં મનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં મનસ્સ અસ્સાદો. યં [યો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] મનો અનિચ્ચો દુક્ખો વિપરિણામધમ્મો, અયં મનસ્સ આદીનવો. યો મનસ્મિં છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં મનસ્સ નિસ્સરણ'''ન્તિ.

''યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય 'અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો'તિ [સબ્બત્થાપિ એવમેવ ઇતિસદ્દેન સહ દિસ્સતિ] પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય 'અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો'તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – 'અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સી॰ પી॰ ક॰) એવમુપરિપિ], અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો'''તિ. પઠમં.

૨. દુતિયપુબ્બેસમ્બોધસુત્તં

૧૪. ''પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'કો નુ ખો રૂપાનં અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણં? કો સદ્દાનં...પે॰... કો ગન્ધાનં... કો રસાનં... કો ફોટ્ઠબ્બાનં... કો ધમ્માનં

અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘યં ખો રૂપે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં રૂપાનં અસ્સાદો. યં રૂપા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં રૂપાનં આદીનવો. યો રૂપેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં રૂપાનં નિસ્સરણં. યં સદ્દે... ગન્ધે... રસે... ફોટ્ઠબ્બે... યં ધમ્મે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં ધમ્માનં અસ્સાદો. યં ધમ્મા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા , અયં ધમ્માનં આદીનવો. યો ધમ્મેસુ છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં ધમ્માનં નિસ્સરણ’’’ન્તિ.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં બાહિરાનં આયતનાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં બાહિરાનં આયતનાનં એવં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. દુતિયં.

૩. પઠમઅસ્સાદપરિયેસનસુત્તં

૧૫. ‘‘ચક્ખુસ્સાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. ચક્ખુસ્સાહં, ભિક્ખવે , આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો ચક્ખુસ્સ આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા ચક્ખુસ્સ આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. ચક્ખુસ્સાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં ચક્ખુસ્સ નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા ચક્ખુસ્સ નિસ્સરણં , પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. સોતસ્સાહં , ભિક્ખવે... ઘાનસ્સાહં, ભિક્ખવે... જિવ્હાયાહં ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો જિવ્હાય અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા જિવ્હાય અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. જિવ્હાયાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો જિવ્હાય આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા જિવ્હાય આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. જિવ્હાયાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં જિવ્હાય નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા જિવ્હાય નિસ્સરણં, પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. મનસ્સાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો મનસ્સ અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા મનસ્સ અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. મનસ્સાહં, ભિક્ખવે , આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો મનસ્સ આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા મનસ્સ આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. મનસ્સાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં મનસ્સ નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા મનસ્સ નિસ્સરણં, પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં...પે॰... પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. તતિયં.

૪. દુતિયઅસ્સાદપરિયેસનસુત્તં

૧૬. ‘‘રૂપાનાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો રૂપાનં અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપાનં અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. રૂપાનાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો રૂપાનં આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપાનં આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. રૂપાનાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં

રૂપાનં નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા રૂપાનં નિસ્સરણં, પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. સદ્દાનાહં, ભિક્ખવે... ગન્ધાનાહં, ભિક્ખવે... રસાનાહં, ભિક્ખવે... ફોટ્ઠબ્બાનાહં, ભિક્ખવે... ધમ્માનાહં, ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો ધમ્માનં અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતા ધમ્માનં અસ્સાદો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. ધમ્માનાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં. યો ધમ્માનં આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતા ધમ્માનં આદીનવો પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. ધમ્માનાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં ધમ્માનં નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતા ધમ્માનં નિસ્સરણં, પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં.

‘‘યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, ઇમેસં છન્નં બાહિરાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં...પે॰... પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમનોચેઅસ્સાદસુત્તં

૧૭. ‘‘નો ચેદં, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ચક્ખુસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ચક્ખુસ્સ અસ્સાદો તસ્મા સત્તા ચક્ખુસ્મિં સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ચક્ખુસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ચક્ખુસ્સ આદીનવો તસ્મા સત્તા ચક્ખુસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ચક્ખુસ્મા નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ચક્ખુસ્સ નિસ્સરણં તસ્મા સત્તા ચક્ખુસ્મા નિસ્સરન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, સોતસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ... નો ચેદં, ભિક્ખવે, ઘાનસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ... નો ચેદં, ભિક્ખવે, જિવ્હાય અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા જિવ્હાય સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ જિવ્હાય અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા જિવ્હાય સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, જિવ્હાય આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા જિવ્હાય નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ જિવ્હાય આદીનવો, તસ્મા સત્તા જિવ્હાય નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, જિવ્હાય નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા જિવ્હાય નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ જિવ્હાય નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા જિવ્હાય નિસ્સરન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, કાયસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ... નો ચેદં, ભિક્ખવે, મનસ્સ અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા મનસ્મિં સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ મનસ્સ અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા મનસ્મિં સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, મનસ્સ આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા મનસ્મિં નિબ્બિન્દેય્યું . યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ મનસ્સ આદીનવો, તસ્મા સત્તા મનસ્મિં નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, મનસ્સ નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા મનસ્મા નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ મનસ્સ નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા મનસ્મા નિસ્સરન્તિ.

‘‘યાવકીવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં છન્નં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞંસુ, નેવ તાવ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસઞ્ઞુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન [વિપરિયાદિકતેન (સી॰ પી॰), વિપરિયાદિકતેન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ચેતસા વિહરિંસુ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં છન્નં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞંસુ , અથ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસઞ્ઞુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરન્તી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયનોચેઅસ્સાદસુત્તં

૧૮. ‘‘નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપાનં અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા રૂપેસુ સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપાનં અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા રૂપેસુ સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપાનં આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા રૂપેસુ નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપાનં આદીનવો, તસ્મા સત્તા રૂપેસુ નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, રૂપાનં નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા રૂપેહિ નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ રૂપાનં નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા રૂપેહિ નિસ્સરન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, સદ્દાનં... ગન્ધાનં... રસાનં... ફોટ્ઠબ્બાનં... ધમ્માનં અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ધમ્મેસુ સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ધમ્માનં અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા ધમ્મેસુ સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ધમ્મેસુ નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ધમ્માનં આદીનવો, તસ્મા સત્તા ધમ્મેસુ નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા ધમ્મેહિ નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ ધમ્માનં નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા ધમ્મેહિ નિસ્સરન્તિ.

‘‘યાવકીવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં છન્નં બાહિરાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞંસુ , નેવ તાવ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસઞ્ઞુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરિંસુ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સત્તા ઇમેસં છન્નં બાહિરાનં આયતનાનં અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો, આદીનવઞ્ચ આદીનવતો, નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞંસુ, અથ, ભિક્ખવે , સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસઞ્ઞુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરન્તી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમાભિનન્દસુત્તં

૧૯. ‘‘યો , ભિક્ખવે, ચક્ખું અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો સોતં...પે॰... યો ઘાનં...પે॰... યો જિવ્હં અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો કાયં...પે॰... યો મનં અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’’તિ વદામિ.

‘‘યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખું નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો સોતં...પે॰... યો ઘાનં...પે॰... યો જિવ્હં નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો કાયં...પે॰... યો મનં નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’’તિ વદામિ. સત્તમં.

૮. દુતિયાભિનન્દસુત્તં

૨૦. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપે અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ. યો સદ્દે...પે॰... ગન્ધે... રસે... ફોટ્ઠબ્બે... ધમ્મે અભિનન્દતિ, દુક્ખં સો અભિનન્દતિ. યો દુક્ખં અભિનન્દતિ, અપરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’’તિ વદામિ.

‘‘યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપે નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્માતિ વદામિ . યો સદ્દે…પે॰… ગન્ધે… રસે… ફોટ્ઠબ્બે… ધમ્મે નાભિનન્દતિ, દુક્ખં સો નાભિનન્દતિ. યો દુક્ખં નાભિનન્દતિ, પરિમુત્તો સો દુક્ખસ્મા’’તિ વદામિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમદુક્ખુપ્પાદસુત્તં

૨૧. ‘‘યો , ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો સોતસ્સ…પે॰… યો ઘાનસ્સ… યો જિવ્હાય… યો કાયસ્સ… યો મનસ્સ ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો.

‘‘યો ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો સોતસ્સ… યો ઘાનસ્સ… યો જિવ્હાય… યો કાયસ્સ… યો મનસ્સ નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયદુક્ખુપ્પાદસુત્તં

૨૨. ‘‘યો, ભિક્ખવે, રૂપાનં ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો. યો સદ્દાનં…પે॰… યો ગન્ધાનં… યો રસાનં… યો ફોટ્ઠબ્બાનં… યો ધમ્માનં ઉપ્પાદો ઠિતિ અભિનિબ્બત્તિ પાતુભાવો, દુક્ખસ્સેસો ઉપ્પાદો, રોગાનં ઠિતિ, જરામરણસ્સ પાતુભાવો.

‘‘યો ચ ખો, ભિક્ખવે, રૂપાનં નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો. યો સદ્દાનં…પે॰… યો ગન્ધાનં… યો રસાનં… યો ફોટ્ઠબ્બાનં… યો ધમ્માનં નિરોધો વૂપસમો અત્થઙ્ગમો, દુક્ખસ્સેસો નિરોધો, રોગાનં વૂપસમો, જરામરણસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. દસમં.

યમકવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમ્બોધેન દુવે વુત્તા, અસ્સાદેન અપરે દુવે;
નો ચેતેન દુવે વુત્તા, અભિનન્દેન અપરે દુવે;
ઉપ્પાદેન દુવે વુત્તા, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૩. સબ્બવગ્ગો

૧. સબ્બસુત્તં

૨૩. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘સબ્બં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં? ચક્ખુઞ્ચેવ રૂપા ચ, સોતઞ્ચ [સોતઞ્ચેવ (?) એવમિતરયુગલેસુપિ] સદ્દા ચ, ઘાનઞ્ચ ગન્ધા ચ, જિવ્હા ચ રસા ચ, કાયો ચ ફોટ્ઠબ્બા ચ, મનો ચ ધમ્મા ચ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સબ્બં. યો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – ‘અહમેતં સબ્બં પચ્ચક્ખાય અઞ્ઞં સબ્બં પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, તસ્સ વાચાવત્થુકમેવસ્સ [વાચાવત્થુરેવસ્સ (સી॰ પી॰), વાચાવત્થુદેવસ્સ (સ્યા॰

કં॰)]; પુટ્ઠો ચ ન સમ્પાયેય્ય, ઉત્તરિઞ્ચ વિઘાતં આપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? યથા તં, ભિક્ખવે, અવિસયસ્મિ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. પહાનસુત્તં

૨૪. ‘‘સબ્બપ્પહાનાય [સબ્બં પહાનાય (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સબ્બપ્પહાનાય ધમ્મો? ચક્ખું, ભિક્ખવે, પહાતબ્બં, રૂપા પહાતબ્બા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પહાતબ્બં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો પહાતબ્બો , યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પહાતબ્બં…પે॰… યમ્પિદં સોતસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પહાતબ્બં… યમ્પિદં ઘાનસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પહાતબ્બં. જિવ્હા પહાતબ્બા, રસા પહાતબ્બા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં પહાતબ્બં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો પહાતબ્બો, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પહાતબ્બં. કાયો પહાતબ્બો… મનો પહાતબ્બો, ધમ્મા પહાતબ્બા, મનોવિઞ્ઞાણં પહાતબ્બં, મનોસમ્ફસ્સો પહાતબ્બો, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પહાતબ્બં. અયં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બપ્પહાનાય ધમ્મો’’તિ. દુતિયં.

૩. અભિઞ્ઞાપરિઞ્ઞાપહાનસુત્તં

૨૫. ‘‘સબ્બં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાનાય વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાનાય ધમ્મો? ચક્ખું, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં, રૂપા અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બા , ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બો, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં…પે॰… જિવ્હા અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બા, રસા અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બો, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં. કાયો અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બો… મનો અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બો, ધમ્મા અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બા, મનોવિઞ્ઞાણં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં, મનોસમ્ફસ્સો અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બો, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાતબ્બં. અયં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિઞ્ઞા પરિઞ્ઞા પહાનાય ધમ્મો’’તિ. તતિયં.

૪. પઠમઅપરિજાનનસુત્તં

૨૬. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય? ચક્ખું, ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રૂપે અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ચક્ખુસમ્ફસ્સં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં

અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય…પે॰… જિવ્હં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રસે… પે॰… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… જિવ્હાસમ્ફસ્સં…પે॰… યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કાયં… પે॰… મનં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ધમ્મે…પે॰… મનોવિઞ્ઞાણં… પે॰… મનોસમ્ફસ્સં…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય.

‘‘સબ્બઞ્ચ ખો, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, સબ્બં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય? ચક્ખું, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રૂપે અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ચક્ખુસમ્ફસ્સં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય…પે॰… જિવ્હં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રસે…પે॰… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… જિવ્હાસમ્ફસ્સં…પે॰… યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કાયં…પે॰… મનં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ધમ્મે…પે॰… મનોવિઞ્ઞાણં…પે॰… મનોસમ્ફસ્સં…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાયા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયઅપરિજાનનસુત્તં

૨૭. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય? યઞ્ચ, ભિક્ખવે , ચક્ખુ, યે ચ રૂપા, યઞ્ચ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, યે ચ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા…પે॰… યા ચ જિવ્હા, યે ચ રસા, યઞ્ચ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, યે ચ જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા; યો ચ કાયો, યે ચ ફોટ્ઠબ્બા, યઞ્ચ કાયવિઞ્ઞાણં, યે ચ કાયવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા; યો ચ મનો, યે ચ ધમ્મા, યઞ્ચ મનોવિઞ્ઞાણં, યે ચ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા – ઇદં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય.

‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય? યઞ્ચ, ભિક્ખવે, ચક્ખુ, યે ચ રૂપા, યઞ્ચ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, યે ચ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા…પે॰… યા ચ જિવ્હા, યે ચ રસા, યઞ્ચ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, યે ચ જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા; યો ચ કાયો, યે ચ ફોટ્ઠબ્બા, યઞ્ચ કાયવિઞ્ઞાણં, યે ચ કાયવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા; યો ચ મનો, યે ચ ધમ્મા, યઞ્ચ મનોવિઞ્ઞાણં, યે ચ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા – ઇદં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાયા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. આદિત્તસુત્તં

૨૮. એકં સમયં ભગવા ગયાયં વિહરતિ ગયાસીસે સદ્ધિં ભિક્ખુસહસ્સેન. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, આદિત્તં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં આદિત્તં? ચક્ખુ [ચક્ખું (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ભિક્ખવે, આદિત્તં, રૂપા આદિત્તા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં આદિત્તં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો આદિત્તો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ આદિત્તં. કેન આદિત્તં? ‘રાગગ્ગિના, દોસગ્ગિના, મોહગ્ગિના આદિત્તં, જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ આદિત્ત’ન્તિ વદામિ...પે॰... જિવ્હા આદિત્તા, રસા આદિત્તા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં આદિત્તં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો આદિત્તો . યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ આદિત્તં. કેન આદિત્તં? ‘રાગગ્ગિના, દોસગ્ગિના, મોહગ્ગિના આદિત્તં, જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ આદિત્ત’ન્તિ વદામિ...પે॰... મનો આદિત્તો, ધમ્મા આદિત્તા, મનોવિઞ્ઞાણં આદિત્તં, મનોસમ્ફસ્સો આદિત્તો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ આદિત્તં. કેન આદિત્તં? ‘રાગગ્ગિના, દોસગ્ગિના, મોહગ્ગિના આદિત્તં, જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ આદિત્ત’ન્તિ વદામિ. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દું. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને તસ્સ ભિક્ખુસહસ્સસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તાનિ વિમુચ્ચિંસૂતિ. છટ્ઠં.

૭. અદ્ધભૂતસુત્તં

૨૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, અદ્ધભૂતં [અન્ધભૂતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]. કિઞ્ચ , ભિક્ખવે, સબ્બં અદ્ધભૂતં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અદ્ધભૂતં, રૂપા અદ્ધભૂતા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અદ્ધભૂતં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અદ્ધભૂતો, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અદ્ધભૂતં. કેન અદ્ધભૂતં? ‘જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ અદ્ધભૂત’ન્તિ વદામિ...પે॰... જિવ્હા અદ્ધભૂતા, રસા અદ્ધભૂતા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અદ્ધભૂતં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો અદ્ધભૂતો, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અદ્ધભૂતં. કેન અદ્ધભૂતં? ‘જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ અદ્ધભૂત’ન્તિ વદામિ. કાયો અદ્ધભૂતો...પે॰... મનો અદ્ધભૂતો, ધમ્મા અદ્ધભૂતા, મનોવિઞ્ઞાણં અદ્ધભૂતં, મનોસમ્ફસ્સો અદ્ધભૂતો, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અદ્ધભૂતં. કેન અદ્ધભૂતં? ‘જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ અદ્ધભૂત’ન્તિ વદામિ. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં

વિરજ્જતિ , વિરાગા વિમુચ્ચતિ, વિમુત્તસ્મિં 'વિમુત્ત'મિતિ ઞાણં હોતિ, 'ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. સમુગ્ઘાતસારુપ્પસુત્તં

૩૦. ''સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસારુપ્પં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામીતિ. કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસારુપ્પા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખું ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુતો ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખું મેતિ ન મઞ્ઞતિ. રૂપે ન મઞ્ઞતિ, રૂપેસુ ન મઞ્ઞતિ, રૂપતો ન મઞ્ઞતિ, રૂપા મેતિ ન મઞ્ઞતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણતો ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સતો ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો મેતિ ન મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ , તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ...પે॰... જિવ્હં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાય ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાતો ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હા મેતિ ન મઞ્ઞતિ. રસે ન મઞ્ઞતિ, રસેસુ ન મઞ્ઞતિ, રસતો ન મઞ્ઞતિ, રસા મેતિ ન મઞ્ઞતિ. જિવ્હાવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણતો ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. જિવ્હાસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સતો ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સો મેતિ ન મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ...પે॰... મનં ન મઞ્ઞતિ, મનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, મનતો ન મઞ્ઞતિ, મનો મેતિ ન મઞ્ઞતિ. ધમ્મે ન મઞ્ઞતિ, ધમ્મેસુ ન મઞ્ઞતિ, ધમ્મતો ન મઞ્ઞતિ, ધમ્મા મેતિ ન મઞ્ઞતિ. મનોવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, મનોવિઞ્ઞાણસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, મનોવિઞ્ઞાણતો ન મઞ્ઞતિ, મનોવિઞ્ઞાણં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. મનોસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ, મનોસમ્ફસ્સસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, મનોસમ્ફસ્સતો ન મઞ્ઞતિ, મનોસમ્ફસ્સો મેતિ ન મઞ્ઞતિ . યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. સબ્બં ન મઞ્ઞતિ, સબ્બસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, સબ્બતો ન મઞ્ઞતિ, સબ્બં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. સો એવં અમઞ્ઞમાનો ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસારુપ્પા પટિપદા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમસમુગ્ઘાતસપ્પાયસુત્તં

૩૧. ''સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખું ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુતો ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખું મેતિ ન મઞ્ઞતિ. રૂપે ન મઞ્ઞતિ...પે॰... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ, યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવાભિનન્દતિ...પે॰... જિવ્હં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાય ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાતો ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હા મેતિ ન મઞ્ઞતિ.

રસે ન મઞ્ઞતિ…પે॰… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ, યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવાભિનન્દતિ…પે॰… મનં ન મઞ્ઞતિ, મનસ્મિં ન મઞ્ઞતિ, મનતો ન મઞ્ઞતિ, મનો મેતિ ન મઞ્ઞતિ. ધમ્મે ન મઞ્ઞતિ…પે॰… મનોવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞતિ, મનોસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ, યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવાભિનન્દતિ. યાવતા, ભિક્ખવે, ખન્ધધાતુઆયતનં તમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞતિ, તતોપિ ન મઞ્ઞતિ, તં મેતિ ન મઞ્ઞતિ. સો એવં અમઞ્ઞમાનો ન ચ કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ . અયં ખો સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયા પટિપદા''તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયસમુગ્ઘાતસપ્પાયસુત્તં

૩૨. ''સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયા પટિપદા?

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ચક્ખું નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

''અનિચ્ચં, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ?

''દુક્ખં , ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ?

''નો હેતં ભન્તે''.

''રૂપા…પે॰… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા''તિ?

''અનિચ્ચો, ભન્તે''…પે॰….

''યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

''અનિચ્ચં, ભન્તે''.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘જિવ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચા ભન્તે’’…પે॰….

‘‘રસા… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં… જિવ્હાસમ્ફસ્સો…પે॰… યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰… ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વાતિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’.

‘‘યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ, રસેસુપિ…પે॰… યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં,

કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ . અયં ખો સા, ભિક્ખવે, સબ્બમઞ્ઞિતસમુગ્ઘાતસપ્પાયા પટિપદા’’તિ. દસમં.

સબ્બવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સબ્બઞ્ચ દ્વેપિ પહાના, પરિજાનાપરે દુવે;
આદિત્તં અદ્ધભૂતઞ્ચ, સારુપ્પા દ્વે ચ સપ્પાયા;
વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૪. જાતિધમ્મવગ્ગો

૧-૧૦. જાતિધમ્માદિસુત્તદસકં

૩૩. સાવત્થિનિદાનં . તત્ર ખો…પે॰… ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, જાતિધમ્મં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં જાતિધમ્મં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, જાતિધમ્મં. રૂપા… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સો જાતિધમ્મો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ જાતિધમ્મં…પે॰… જિવ્હા… રસા… જિવ્હાવિઞ્ઞાણં… જિવ્હાસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ જાતિધમ્મં. કાયો…પે॰.. મનો જાતિધમ્મો, ધમ્મા જાતિધમ્મા, મનોવિઞ્ઞાણં જાતિધમ્મં, મનોસમ્ફસ્સો જાતિધમ્મો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ જાતિધમ્મં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ… ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ… ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ…પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૩૪. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, જરાધમ્મં…પે॰… સંખિત્તં. દુતિયં.

૩૫. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, બ્યાધિધમ્મં…પે॰…. તતિયં.

૩૬. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, મરણધમ્મં…પે॰…. ચતુત્થં.

૩૭. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, સોકધમ્મં…પે॰…. પઞ્ચમં.

૩૮. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, સંકિલેસિકધમ્મં…પે॰…. છટ્ઠં.

૩૯. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, ખયધમ્મં…પે॰…. સત્તમં.

૪૦. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, વયધમ્મં…પે॰…. અટ્ઠમં.

૪૧. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, સમુદયધમ્મં…પે॰…. નવમં.

૪૨. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, નિરોધધમ્મં…પે॰…. દસમં.

જાતિધમ્મવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

જાતિજરાબ્યાધિમરણં, સોકો ચ સંકિલેસિકં;
ખયવયસમુદયં, નિરોધધમ્મેન તે દસાતિ.

૫. સબ્બઅનિચ્ચવગ્ગો

૧-૯. અનિચ્ચાદિસુત્તનવકં

૪૩. સાવત્થિનિદાનં . તત્ર ખો…પે॰… ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં અનિચ્ચં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, રૂપા અનિચ્ચા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા, રસા અનિચ્ચા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં. કાયો અનિચ્ચો…પે॰… મનો અનિચ્ચો, ધમ્મા અનિચ્ચા, મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, મનોસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. પઠમં.

૪૪. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, દુક્ખં…પે॰…. દુતિયં.

૪૫. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, અનત્તા…પે॰…. તતિયં.

૪૬. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞેય્યં…પે॰… . ચતુત્થં.

૪૭. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞેય્યં…પે॰…. પઞ્ચમં.

૪૮. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, પહાતબ્બં…પે॰…. છટ્ઠં.

૪૯. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, સચ્છિકાતબ્બં…પે॰… . સત્તમં.

૫૦. ‘‘સબ્બં, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાપરિઞ્ઞેય્યં…પે॰…. અટ્ઠમં.

૫૧. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, ઉપદ્દુતં…પે॰…. નવમં.

૧૦. ઉપસ્સટ્ઠસુત્તં

૫૨. ‘‘સબ્બં , ભિક્ખવે, ઉપસ્સટ્ઠં [ઉપસટ્ઠં (ક॰)]. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં ઉપસ્સટ્ઠં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ઉપસ્સટ્ઠં, રૂપા ઉપસ્સટ્ઠા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ઉપસ્સટ્ઠં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો ઉપસ્સટ્ઠો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ઉપસ્સટ્ઠં…પે॰… જિવ્હા ઉપસ્સટ્ઠા, રસા ઉપસ્સટ્ઠા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં ઉપસ્સટ્ઠં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો ઉપસ્સટ્ઠો. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ઉપસ્સટ્ઠં. કાયો ઉપસ્સટ્ઠો… મનો ઉપસ્સટ્ઠો, ધમ્મા ઉપસ્સટ્ઠા, મનોવિઞ્ઞાણં ઉપસ્સટ્ઠં, મનોસમ્ફસ્સો ઉપસ્સટ્ઠો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ઉપસ્સટ્ઠં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ . ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દસમં.

સબ્બઅનિચ્ચવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા, અભિઞ્ઞેય્યં પરિઞ્ઞેય્યં;
પહાતબ્બં સચ્છિકાતબ્બં, અભિઞ્ઞેય્યપરિઞ્ઞેય્યં [અભિઞ્ઞેય્યં પરિઞ્ઞેય્યં (સી॰ સ્યા॰ કં॰), અભિઞ્ઞાતં પરિઞ્ઞેય્યં (પી॰ ક॰)];
ઉપદ્દુતં ઉપસ્સટ્ઠં, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

સળાયતનવગ્ગે પઠમપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

અનિચ્ચવગ્ગં યમકં, સબ્બં વગ્ગં જાતિધમ્મં;
અનિચ્ચવગ્ગેન પઞ્ઞાસં, પઞ્ચમો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૬. અવિજ્જાવગ્ગો

૧. અવિજ્જાપહાનસુત્તં

૫૩. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. રૂપે અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. સોતં... ઘાનં... જિવ્હં... કાયં... મનં અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. ધમ્મે ... મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ. પઠમં.

૨. સંયોજનપહાનસુત્તં

૫૪. ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો, સંયોજના પહીયન્તી’’તિ? ‘‘ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના પહીયન્તિ. રૂપે... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના પહીયન્તિ. સોતં... ઘાનં... જિવ્હં... કાયં... મનં... ધમ્મે... મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના પહીયન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો સંયોજના પહીયન્તી’’તિ. દુતિયં.

૩. સંયોજનસમુગ્ઘાતસુત્તં

૫૫. ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો સંયોજના સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તી’’તિ? ‘‘ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનત્તતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ. રૂપે અનત્તતો... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ. સોતં... ઘાનં... જિવ્હં... કાયં... મનં... ધમ્મે... મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તતો જાનતો પસ્સતો સંયોજના સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો સંયોજના સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તી’’તિ. તતિયં.

૪. આસવપહાનસુત્તં

૫૬. ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો આસવા પહીયન્તી’’તિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. આસવસમુગ્ઘાતસુત્તં

૫૭. ‘‘કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો આસવા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તી’’તિ...પે॰... . પઞ્ચમં.

૬. અનુસયપહાનસુત્તં

૫૮. ‘‘કથં નુ ખો...પે॰... અનુસયા પહીયન્તી’’તિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. અનુસયસમુગ્ઘાતસુત્તં

૫૯. ‘‘કથં નુ ખો…પે॰… અનુસયા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તી’’તિ? ‘‘ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અનુસયા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ…પે॰… સોતં… ઘાનં… જિવ્હં… કાયં… મનં… ધમ્મે… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અનુસયા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો અનુસયા સમુગ્ઘાતં ગચ્છન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાસુત્તં

૬૦. ‘‘સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાય વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાય ધમ્મો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના. એવં પસ્સં , ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમોક્ખા [વિમોક્ખં (ક॰), વિમોક્ખ (સ્યા॰ કં॰)] ‘પરિઞ્ઞાતં મે ઉપાદાન’ન્તિ પજાનાતિ. સોતઞ્ચ પટિચ્ચ સદ્દે ચ ઉપ્પજ્જતિ… ઘાનઞ્ચ પટિચ્ચ ગન્ધે ચ… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ… કાયઞ્ચ પટિચ્ચ ફોટ્ઠબ્બે ચ… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ , ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમોક્ખા ‘પરિઞ્ઞાતં મે ઉપાદાન’ન્તિ પજાનાતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિઞ્ઞાય ધમ્મો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમસબ્બુપાદાનપરિયાદાનસુત્તં

૬૧. ‘‘સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય ધમ્મો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમોક્ખા ‘પરિયાદિન્નં [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ દન્તજ-નકારેનેવ] મે ઉપાદાન’ન્તિ પજાનાતિ…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમોક્ખા ‘પરિયાદિન્નં મે ઉપાદાન’ન્તિ પજાનાતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય ધમ્મો’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયસબ્બુપાદાનપરિયાદાનસુત્તં

૬૨. ‘‘સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય વો, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ . કતમો ચ, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય ધમ્મો’’?

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘રૂપા...પે॰... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰....

‘‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’...પે॰....

‘‘યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’...પે॰....

‘‘સોતં... ઘાનં... જિવ્હા... કાયો... મનો... ધમ્મા... મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સો... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા, તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

"એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ, રસેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, સબ્બુપાદાનપરિયાદાનાય ધમ્મો"તિ. દસમં.

અવિજ્જાવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

અવિજ્જા સંયોજના દ્વે, આસવેન દુવે વુત્તા;
અનુસયા અપરે દ્વે, પરિઞ્ઞા દ્વે પરિયાદિન્નં;
વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૭. મિગજાલવગ્ગો

૧. પઠમમિગજાલસુત્તં

૬૩. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો આયસ્મા મિગજાલો યેન ભગવા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મિગજાલો ભગવન્તં એતદવોચ – "'એકવિહારી, એકવિહારી'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, એકવિહારી હોતિ, કિત્તાવતા ચ પન સદુતિયવિહારી હોતી"તિ?

"સન્તિ ખો, મિગજાલ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી [નન્દિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. નન્દિયા સતિ સારાગો હોતિ; સારાગે સતિ સંયોગો હોતિ. નન્દિસંયોજનસંયુત્તો ખો, મિગજાલ, ભિક્ખુ સદુતિયવિહારીતિ વુચ્ચતિ. સન્તિ...પે॰... સન્તિ ખો, મિગજાલ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. નન્દિયા સતિ સારાગો હોતિ; સારાગે સતિ સંયોગો હોતિ. નન્દિસંયોજનસંયુત્તો ખો, મિગજાલ, ભિક્ખુ સદુતિયવિહારીતિ વુચ્ચતિ. એવંવિહારી ચ, મિગજાલ, ભિક્ખુ કિઞ્ચાપિ અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ અપ્પસદ્દાનિ અપ્પનિગ્ઘોસાનિ વિજનવાતાનિ મનુસ્સરાહસ્સેય્યકાનિ [મનુસ્સરાહસેય્યકાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પટિસલ્લાનસારુપ્પાનિ; અથ ખો સદુતિયવિહારીતિ વુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? તણ્હા હિસ્સ દુતિયા, સાસ્સ અપ્પહીના. તસ્મા સદુતિયવિહારી"તિ વુચ્ચતિ.

‘‘સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નન્દી નિરુજ્ઝતિ. નન્દિયા અસતિ સારાગો ન હોતિ; સારાગે અસતિ સંયોગો ન હોતિ. નન્દિસંયોજનવિસંયુત્તો ખો, મિગજાલ, ભિક્ખુ એકવિહારીતિ વુચ્ચતિ...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નન્દી નિરુજ્ઝતિ. નન્દિયા અસતિ સારાગો ન હોતિ; સારાગે અસતિ સંયોગો ન હોતિ. નન્દિસંયોજનવિપ્પયુત્તો ખો, મિગજાલ, ભિક્ખુ એકવિહારીતિ વુચ્ચતિ. એવંવિહારી ચ, મિગજાલ, ભિક્ખુ કિઞ્ચાપિ ગામન્તે વિહરતિ આકિણ્ણો ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ . અથ ખો એકવિહારીતિ વુચ્ચતિ. તં કિસ્સ હેતુ? તણ્હા હિસ્સ દુતિયા, સાસ્સ પહીના. તસ્મા એકવિહારીતિ વુચ્ચતી’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયમિગજાલસુત્તં

૬૪. અથ ખો આયસ્મા મિગજાલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મિગજાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘સન્તિ ખો, મિગજાલ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. નન્દિસમુદયા દુક્ખસમુદયો, મિગજાલાતિ વદામિ...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી . નન્દિસમુદયા દુક્ખસમુદયો, મિગજાલાતિ વદામિ.

‘‘સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નન્દી નિરુજ્ઝતિ. નન્દિનિરોધા દુક્ખનિરોધો, મિગજાલાતિ વદામિ...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા ઇટ્ઠા કન્તા...પે॰... સન્તિ ચ ખો, મિગજાલ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નન્દી નિરુજ્ઝતિ. નન્દિનિરોધા દુક્ખનિરોધો, મિગજાલાતિ વદામી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મિગજાલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા મિગજાલો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરતો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં

બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા મિગજાલો અરહતં અહોસીતિ. દુતિયં.

૩. પઠમસમિદ્ધિમારપઞ્હાસુત્તં

૬૫. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો આયસ્મા સમિદ્ધિ યેન ભગવા... પે॰... ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘મારો, મારો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, મારો વા અસ્સ મારપઞ્ઞત્તિ વા’’તિ?

‘‘યત્થ ખો, સમિદ્ધિ, અત્થિ ચક્ખુ, અત્થિ રૂપા, અત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં , અત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. અત્થિ સોતં, અત્થિ સદ્દા, અત્થિ સોતવિઞ્ઞાણં, અત્થિ સોતવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. અત્થિ ઘાનં, અત્થિ ગન્ધા, અત્થિ ઘાનવિઞ્ઞાણં, અત્થિ ઘાનવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. અત્થિ જિવ્હા, અત્થિ રસા, અત્થિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, અત્થિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. અત્થિ કાયો, અત્થિ ફોટ્ઠબ્બા, અત્થિ કાયવિઞ્ઞાણં, અત્થિ કાયવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. અત્થિ મનો, અત્થિ ધમ્મા, અત્થિ મનોવિઞ્ઞાણં, અત્થિ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા.

‘‘યત્થ ચ ખો, સમિદ્ધિ, નત્થિ ચક્ખુ, નત્થિ રૂપા, નત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, નત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, નત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. નત્થિ સોતં...પે॰... નત્થિ ઘાનં...પે॰... નત્થિ જિવ્હા, નત્થિ રસા, નત્થિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, નત્થિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, નત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા. નત્થિ કાયો...પે॰.... નત્થિ મનો, નત્થિ ધમ્મા, નત્થિ મનોવિઞ્ઞાણં, નત્થિ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, નત્થિ તત્થ મારો વા મારપઞ્ઞત્તિ વા’’તિ. તતિયં.

૪. સમિદ્ધિસત્તપઞ્હાસુત્તં

૬૬. ‘‘‘સત્તો , સત્તો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સત્તો વા અસ્સ સત્તપઞ્ઞત્તિ વા’’તિ... પે॰.... ચતુત્થં.

૫. સમિદ્ધિદુક્ખપઞ્હાસુત્તં

૬૭. ‘‘‘દુક્ખં , દુક્ખ’ન્તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, દુક્ખં વા અસ્સ દુક્ખપઞ્ઞત્તિ વા’’તિ... પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. સમિદ્ધિલોકપઞ્હાસુત્તં

૬૮. ‘‘‘લોકો, લોકો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, લોકો વા અસ્સ લોકપઞ્ઞત્તિ વા’’તિ? યત્થ ખો, સમિદ્ધિ, અત્થિ ચક્ખુ, અત્થિ રૂપા, અત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, અત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ

તત્થ લોકો વા લોકપઞ્ઞત્તિ વાતિ…પે॰… અત્થિ જિવ્હા…પે॰… અત્થિ મનો, અત્થિ ધમ્મા, અત્થિ મનોવિઞ્ઞાણં, અત્થિ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, અત્થિ તત્થ લોકો વા લોકપઞ્ઞત્તિ વા.

''યત્થ ચ ખો, સમિદ્ધિ, નત્થિ ચક્ખુ, નત્થિ રૂપા, નત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં, નત્થિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, નત્થિ તત્થ લોકો વા લોકપઞ્ઞત્તિ વા…પે॰… નત્થિ જિવ્હા…પે॰… નત્થિ મનો, નત્થિ ધમ્મા, નત્થિ મનોવિઞ્ઞાણં, નત્થિ મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બા ધમ્મા, નત્થિ તત્થ લોકો વા લોકપઞ્ઞત્તિ વા''તિ. છટ્ઠં.

૭. ઉપસેનઆસીવિસસુત્તં

૬૯. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ ઉપસેનો રાજગહે વિહરન્તિ સીતવને સપ્પસોણ્ડિકપબ્ભારે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ કાયે આસીવિસો પતિતો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા ઉપસેનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''એથ મે, આવુસો, ઇમં કાયં મઞ્ચકં આરોપેત્વા બહિદ્ધા નીહરથ. પુરાયં કાયો ઇધેવ વિકિરતિ; સેય્યથાપિ ભુસમુટ્ઠી''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં ઉપસેનં એતદવોચ – ''ન ખો પન મયં પસ્સામ આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ કાયસ્સ વા અઞ્ઞથત્તં ઇન્દ્રિયાનં વા વિપરિણામં. અથ ચ પનાયસ્મા ઉપસેનો એવમાહ – 'એથ મે, આવુસો, ઇમં કાયં મઞ્ચકં આરોપેત્વા બહિદ્ધા નીહરથ. પુરાયં કાયો ઇધેવ વિકિરતિ; સેય્યથાપિ ભુસમુટ્ઠી'''તિ. ''યસ્સ નૂન, આવુસો સારિપુત્ત, એવમસ્સ – 'અહં ચક્ખૂતિ વા મમ ચક્ખૂતિ વા…પે॰… અહં જિવ્હાતિ વા મમ જિવ્હાતિ વા… અહં મનોતિ વા મમ મનોતિ વા'. તસ્સ, આવુસો સારિપુત્ત, સિયા કાયસ્સ વા અઞ્ઞથત્તં ઇન્દ્રિયાનં વા વિપરિણામો. મય્હઞ્ચ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ન એવં હોતિ – 'અહં ચક્ખૂતિ વા મમ ચક્ખૂતિ વા…પે॰… અહં જિવ્હાતિ વા મમ જિવ્હાતિ વા…પે॰… અહં મનોતિ વા મમ મનોતિ વા'. તસ્સ મય્હઞ્ચ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, કિં કાયસ્સ વા અઞ્ઞથત્તં ભવિસ્સતિ, ઇન્દ્રિયાનં વા વિપરિણામો''તિ!

''તથા હિ પનાયસ્મતો ઉપસેનસ્સ દીઘરત્તં અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયો સુસમૂહતો. તસ્મા આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ ન એવં હોતિ – 'અહં ચક્ખૂતિ વા મમ ચક્ખૂતિ વા…પે॰… અહં જિવ્હાતિ વા મમ જિવ્હાતિ વા…પે॰… અહં મનોતિ વા મમ મનોતિ વા'''તિ. અથ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ કાયં મઞ્ચકં આરોપેત્વા બહિદ્ધા નીહરિંસુ. અથ ખો આયસ્મતો ઉપસેનસ્સ કાયો તત્થેવ વિકિરિ; સેય્યથાપિ ભુસમુટ્ઠીતિ. સત્તમં.

૮. ઉપવાણસન્દિટ્ઠિકસુત્તં

૭૦. અથ ખો આયસ્મા ઉપવાણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ઉપવાણો ભગવન્તં એતદવોચ – '''સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ, અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ?

''ઇધ પન, ઉપવાણ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા રૂપપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ રૂપરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. યં તં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા રૂપપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ રૂપરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગો'તિ

પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, ઉપવાણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ…પે॰….

''પુન ચપરં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ જિવ્હાય રસં સાયિત્વા રસપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ રસરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. યં તં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ જિવ્હાય રસં સાયિત્વા રસપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ રસરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, ઉપવાણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ…પે॰….

''પુન ચપરં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. યં તં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મરાગપ્પટિસંવેદી ચ. સન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, ઉપવાણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ…પે॰… પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ…પે॰….

''ઇધ પન, ઉપવાણ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા રૂપપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ, નો ચ રૂપરાગપ્પટિસંવેદી. અસન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. યં તં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા રૂપપ્પટિસંવેદીહિ ખો હોતિ, નો ચ રૂપરાગપ્પટિસંવેદી. અસન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રૂપેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, ઉપવાણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ, અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ…પે॰….

''પુન ચપરં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ જિવ્હાય રસં સાયિત્વા રસપ્પટિસંવેદીહિ ખો હોતિ, નો ચ રસરાગપ્પટિસંવેદી. અસન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રસેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ…પે॰….

''પુન ચપરં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ધમ્મપ્પટિસંવેદીહિ ખો હોતિ, નો ચ ધમ્મરાગપ્પટિસંવેદી. અસન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. યં તં, ઉપવાણ, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ધમ્મપ્પટિસંવેદીહિ ખો હોતિ, નો ચ ધમ્મરાગપ્પટિસંવેદી. અસન્તઞ્ચ અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ રાગો'તિ પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, ઉપવાણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ, અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમછફસ્સાયતનસુત્તં

૭૧. ''યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અવુસિતં તેન બ્રહ્મચરિયં, આરકા સો ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા''તિ.

એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''એત્થાહં, ભન્તે, અનસ્સસં [અનસ્સસિં (સી॰), અનસ્સાસં (સ્યા॰ કં॰), અનસ્સાસિં (પી॰)]. અહઞ્હિ, ભન્તે, છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનામી''તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભિક્ખુ, ચક્ખું ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ , એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, ચક્ખુ ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એસેવન્તો દુક્ખસ્સ...પે॰... જિવ્હં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, જિવ્હા ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એસેવન્તો દુક્ખસ્સ...પે॰... મનં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, મનો ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયછફસ્સાયતનસુત્તં

૭૨. ‘‘યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અવુસિતં તેન બ્રહ્મચરિયં, આરકા સો ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા’’તિ.

એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એત્થાહં, ભન્તે, અનસ્સસં પનસ્સસં. અહઞ્હિ, ભન્તે, છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનામી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભિક્ખુ, ચક્ખું ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ , ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, ચક્ખુ ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એવં તે એતં પઠમં ફસ્સાયતનં પહીનં ભવિસ્સતિ આયતિં અપુનબ્ભવાય... પે॰....

‘‘જિવ્હં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ , ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, જિવ્હા ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એવં તે એતં ચતુત્થં ફસ્સાયતનં પહીનં ભવિસ્સતિ આયતિં અપુનબ્ભવાય...

પે૦....

‘‘મનં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સસી’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘સાધુ, ભિક્ખુ, એત્થ ચ તે, ભિક્ખુ, મનો ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠં ભવિસ્સતિ. એવં તે એતં છટ્ઠં ફસ્સાયતનં પહીનં ભવિસ્સતિ આયતિં અપુનબ્ભવાયા’’તિ. દસમં.

૧૧. તતિયછફસ્સાયતનસુત્તં

૭૩. ‘‘યો હિ કોચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. અવુસિતં તેન બ્રહ્મચરિયં, આરકા સો ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા’’તિ.

એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘એત્થાહં, ભન્તે, અનસ્સસં પનસ્સસં. અહઞ્હિ, ભન્તે, છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનામી’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભિક્ખુ, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘સોતં... ઘાનં... જિવ્હા... કાયો... મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

''નો હેતં, ભન્તે''.

''એવં પસ્સં, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, સોતસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ઘાનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ, કાયસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. એકાદસમં.

મિગજાલવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

મિગજાલેન દ્વે વુત્તા, ચત્તારો ચ સમિદ્ધિના;
ઉપસેનો ઉપવાણો, છફસ્સાયતનિકા તયોતિ.

૮. ગિલાનવગ્ગો

૧. પઠમગિલાનસુત્તં

૭૪. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અમુકસ્મિં, ભન્તે, વિહારે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ નવો અપ્પઞ્ઞાતો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સાધુ, ભન્તે, ભગવા યેન સો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ.

અથ ખો ભગવા નવવાદઞ્ચ સુત્વા ગિલાનવાદઞ્ચ, ''અપ્પઞ્ઞાતો ભિક્ખૂ''તિ ઇતિ વિદિત્વા યેન સો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન મઞ્ચકે સમધોસિ [સમઞ્ચોસિ (સી॰), સમતેસિ (સ્યા॰ કં॰), સમઞ્ચોપિ (પી॰)]. અથ ખો ભગવા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''અલં, ભિક્ખુ, મા ત્વં મઞ્ચકે સમધોસિ. સન્તિમાનિ આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, તત્થાહં નિસીદિસ્સામી''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''કચ્ચિ તે, ભિક્ખુ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ નો અભિક્કમન્તિ, પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો અભિક્કમો''તિ?

''ન મે, ભન્તે, ખમનીયં, ન યાપનીયં, બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ નો પટિક્કમન્તિ, અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો''તિ.

''કચ્ચિ તે, ભિક્ખુ, ન કિઞ્ચિ કુક્કુચ્ચં, ન કોચિ વિપ્પટિસારો''તિ?

''તગ્ઘ મે, ભન્તે, અનપ્પકં કુક્કુચ્ચં, અનપ્પકો વિપ્પટિસારો''તિ.

''કચ્ચિ પન તં [ત્વં (સી॰), તે (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભિક્ખુ, અત્તા સીલતો ઉપવદતી''તિ?

''ન ખો મં, ભન્તે, અત્તા સીલતો ઉપવદતી''તિ [નો હેતં ભન્તે (પી॰ ક॰)].

‘‘નો ચે કિર તે, ભિક્ખુ, અત્તા સીલતો ઉપવદતિ, અથ કિઞ્ચ [અથ કિસ્મિઞ્ચ (સી॰), અથ ભિક્ખુ કિસ્મિઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] તે કુક્કુચ્ચં કો ચ વિપ્પટિસારો’’તિ?

‘‘ન ખ્વાહં , ભન્તે, સીલવિસુદ્ધત્થં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી’’તિ .

‘‘નો ચે કિર ત્વં, ભિક્ખુ, સીલવિસુદ્ધત્થં મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ, અથ કિમત્થં ચરહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસી’’તિ?

‘‘રાગવિરાગત્થં ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, રાગવિરાગત્થં મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ. રાગવિરાગત્થો હિ, ભિક્ખુ, મયા ધમ્મો દેસિતો. તં કિં મઞ્ઞસિ ભિક્ખુ, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં...પે॰... સોતં... ઘાનં... જિવ્હા... કાયો... મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, સોતસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને તસ્સ ભિક્ખુનો વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. દુતિયગિલાનસુત્તં

૭૫. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ...પે॰... ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અમુકસ્મિં, ભન્તે, વિહારે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ નવો અપ્પઞ્ઞાતો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સાધુ, ભન્તે, ભગવા યેન સો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’તિ.

અથ ખો ભગવા નવવાદઞ્ચ સુત્વા ગિલાનવાદઞ્ચ, ‘‘અપ્પઞ્ઞાતો ભિક્ખૂ’’તિ ઇતિ વિદિત્વા યેન સો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન મઞ્ચકે સમધોસિ. અથ ખો ભગવા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘અલં, ભિક્ખુ, મા ત્વં મઞ્ચકે સમધોસિ. સન્તિમાનિ આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, તત્થાહં નિસીદિસ્સામી’’તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કચ્ચિ તે, ભિક્ખુ, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ નો અભિક્કમન્તિ, પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો અભિક્કમો’’તિ?

‘‘ન મે, ભન્તે, ખમનીયં, ન યાપનીયં…પે॰… ન ખો મં [મે (સબ્બત્થ)], ભન્તે, અત્તા સીલતો ઉપવદતી’’તિ.

‘‘નો ચે કિર તે, ભિક્ખુ, અત્તા સીલતો ઉપવદતિ, અથ કિઞ્ચ તે કુક્કુચ્ચં કો ચ વિપ્પટિસારો’’તિ?

‘‘ન ખ્વાહં, ભન્તે, સીલવિસુદ્ધત્થં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી’’તિ.

‘‘નો ચે કિર ત્વં, ભિક્ખુ, સીલવિસુદ્ધત્થં મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ, અથ કિમત્થં ચરહિ ત્વં, ભિક્ખુ, મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસી’’તિ?

‘‘અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થં ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! સાધુ ખો ત્વં, ભિક્ખુ, અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થં મયા ધમ્મં દેસિતં આજાનાસિ. અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થો હિ, ભિક્ખુ, મયા ધમ્મો દેસિતો.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ભિક્ખુ, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’.

‘‘યં…પે॰… સોતં… ઘાનં… જિવ્હા… કાયો… મનો… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખુ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… મનસ્મિમ્પિ… મનોવિઞ્ઞાણેપિ… મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને તસ્સ ભિક્ખુસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચીતિ [વિમુચ્ચતીતિ (સબ્બત્થ)]. દુતિયં.

૩. રાધઅનિચ્ચસુત્તં

૭૬. અથ ખો આયસ્મા રાધો…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા રાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ , યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યં ખો, રાધ, અનિચ્ચં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, રાધ, અનિચ્ચં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો? ચક્ખુ અનિચ્ચં , રૂપા અનિચ્ચા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા… કાયો… મનો અનિચ્ચો. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યં ખો, રાધ, અનિચ્ચં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો’’તિ. તતિયં.

૪. રાધદુક્ખસુત્તં

૭૭. ‘‘યં ખો, રાધ, દુક્ખં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, રાધ, દુક્ખં? ચક્ખુ ખો, રાધ, દુક્ખં. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રૂપા… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સ…પે॰… અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… મનો દુક્ખો… ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યં ખો, રાધ, દુક્ખં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો’’તિ. ચતુત્થં.

૫. રાધઅનત્તસુત્તં

૭૮. ‘‘યો ખો, રાધ, અનત્તા તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કો ચ, રાધ, અનત્તા? ચક્ખુ ખો, રાધ, અનત્તા. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રૂપા… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા…પે॰… મનો અનત્તા… ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તા. તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યો ખો, રાધ, અનત્તા તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઠમઅવિજ્જાપહાનસુત્તં

૭૯. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા

ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘કતમો પન, ભન્તે, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘અવિજ્જા ખો, ભિક્ખુ, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘કથં પન, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. રૂપે… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં, ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… મનં અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. ધમ્મે… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયઅવિજ્જાપહાનસુત્તં

૮૦. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ…પે॰… એતદવોચ – ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘અત્થિ ખો, ભિક્ખુ, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘કતમો પન, ભન્તે, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘અવિજ્જા ખો, ભિક્ખુ, એકો ધમ્મો યસ્સ પહાના ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘કથં પન, ભન્તે, જાનતો, કથં પસ્સતો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ?

‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો સુતં હોતિ – ‘સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા’તિ. એવઞ્ચેતં, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો સુતં હોતિ – ‘સબ્બે ધમ્મા નાલં અભિનિવેસાયા’તિ. સો સબ્બં ધમ્મં અભિજાનાતિ, સબ્બં ધમ્મં અભિઞ્ઞાય સબ્બં ધમ્મં પરિજાનાતિ, સબ્બં ધમ્મં પરિઞ્ઞાય સબ્બનિમિત્તાનિ અઞ્ઞતો પસ્સતિ, ચક્ખું અઞ્ઞતો પસ્સતિ , રૂપે… ચક્ખુવિઞ્ઞાણં… ચક્ખુસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અઞ્ઞતો પસ્સતિ…પે॰… મનં અઞ્ઞતો પસ્સતિ, ધમ્મે… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અઞ્ઞતો પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો ભિક્ખુનો અવિજ્જા પહીયતિ, વિજ્જા ઉપ્પજ્જતી’’તિ. સત્તમં.

૮. સમ્બહુલભિક્ખુસુત્તં

૮૧. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ નો, ભન્તે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા અમ્હે એવં પુચ્છન્તિ – 'કિમત્થિયં, આવુસો, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી'તિ? એવં પુટ્ઠા મયં, ભન્તે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરોમ – 'દુક્ખસ્સ ખો, આવુસો, પરિઞ્ઞત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી'તિ. કચ્ચિ મયં, ભન્તે, એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરમાના વુત્તવાદિનો ચેવ ભગવતો હોમ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખામ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોમ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ?

''તગ્ઘ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં પુટ્ઠા એવં બ્યાકરમાના વુત્તવાદિનો ચેવ મે હોથ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખથ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોથ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ. દુક્ખસ્સ હિ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞત્થં મયિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. સચે પન વો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – 'કતમં પન તં, આવુસો, દુક્ખં, યસ્સ પરિઞ્ઞાય સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી'તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથ – 'ચક્ખુ ખો, આવુસો, દુક્ખં, તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. રૂપા...પે॰... યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં. તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ...પે॰... મનો દુક્ખો...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં. તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. ઇદં ખો તં, આવુસો, દુક્ખં, તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી'તિ. એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. લોકપઞ્હાસુત્તં

૮૨. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ –

'''લોકો, લોકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, લોકોતિ વુચ્ચતી''તિ? '''લુજ્જતી'તિ ખો, ભિક્ખુ, તસ્મા લોકોતિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ લુજ્જતિ? ચક્ખુ ખો, ભિક્ખુ, લુજ્જતિ. રૂપા લુજ્જન્તિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં લુજ્જતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો લુજ્જતિ , યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ લુજ્જતિ...પે॰... જિવ્હા લુજ્જતિ...પે॰... મનો લુજ્જતિ, ધમ્મા લુજ્જન્તિ, મનોવિઞ્ઞાણં લુજ્જતિ, મનોસમ્ફસ્સો લુજ્જતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ લુજ્જતિ. લુજ્જતીતિ ખો, ભિક્ખુ, તસ્મા લોકોતિ વુચ્ચતી''તિ. નવમં.

૧૦. ફગ્ગુનપઞ્હાસુત્તં

૮૩. અથ ખો આયસ્મા ફગ્ગુનો...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ફગ્ગુનો ભગવન્તં એતદવોચ –

''અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, તં ચક્ખુ, યેન ચક્ખુના અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય...પે॰... અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, સા જિવ્હા, યાય જિવ્હાય અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય...પે॰... અત્થિ નુ ખો સો, ભન્તે, મનો, યેન મનેન અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્યા''તિ?

‘‘નત્થિ ખો તં, ફગ્ગુન, ચક્ખુ, યેન ચક્ખુના અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય ...પે॰... નત્થિ ખો સા , ફગ્ગુન, જિવ્હા, યાય જિવ્હાય અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય...પે॰... નત્થિ ખો સો, ફગ્ગુન, મનો, યેન મનેન અતીતે બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે છિન્નપપઞ્ચે છિન્નવટુમે પરિયાદિન્નવટ્ટે સબ્બદુક્ખવીતિવટ્ટે પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્યા’’તિ. દસમં.

ગિલાનવગ્ગો અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ગિલાનેન દુવે વુત્તા, રાધેન અપરે તયો;
અવિજ્જાય ચ દ્વે વુત્તા, ભિક્ખુ લોકો ચ ફગ્ગુનોતિ.

૯. છન્નવગ્ગો

૧. પલોકધમ્મસુત્તં

૮૪. સાવત્થિનિદાનં. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘‘લોકો, લોકો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, લોકોતિ વુચ્ચતી’’તિ? ‘‘યં ખો, આનન્દ, પલોકધમ્મં, અયં વુચ્ચતિ અરિયસ્સ વિનયે લોકો. કિઞ્ચ, આનન્દ, પલોકધમ્મં? ચક્ખુ ખો, આનન્દ, પલોકધમ્મં, રૂપા પલોકધમ્મા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પલોકધમ્મં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો પલોકધમ્મો, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા...પે॰... તમ્પિ પલોકધમ્મં...પે॰... જિવ્હા પલોકધમ્મા, રસા પલોકધમ્મા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં પલોકધમ્મં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો પલોકધમ્મો, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા...પે॰... તમ્પિ પલોકધમ્મં...પે॰... મનો પલોકધમ્મો, ધમ્મા પલોકધમ્મા, મનોવિઞ્ઞાણં પલોકધમ્મં, મનોસમ્ફસ્સો પલોકધમ્મો, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ પલોકધમ્મં. યં ખો, આનન્દ, પલોકધમ્મં, અયં વુચ્ચતિ અરિયસ્સ વિનયે લોકો’’તિ. પઠમં.

૨. સુઞ્ઞતલોકસુત્તં

૮૫. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો...પે॰... ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘સુઞ્ઞો લોકો, સુઞ્ઞો લોકો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સુઞ્ઞો લોકોતિ વુચ્ચતી’’તિ? ‘‘યસ્મા ચ ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા તસ્મા સુઞ્ઞો લોકોતિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા? ચક્ખુ ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. રૂપા સુઞ્ઞા અત્તેન વા અત્તનિયેન વા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા, ચક્ખુસમ્ફસ્સો સુઞ્ઞો અત્તેન વા અત્તનિયેન વા...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા. યસ્મા ચ ખો, આનન્દ, સુઞ્ઞં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા, તસ્મા સુઞ્ઞો લોકોતિ વુચ્ચતી’’તિ. દુતિયં.

૩. સંખિત્તધમ્મસુત્તં

૮૬. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, આનન્દ, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં , ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘ચક્ખુવિઞ્ઞાણં…પે॰… યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘જિવ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘જિવ્હાવિઞ્ઞાણં… જિવ્હાસમ્ફસ્સો…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘એવં પસ્સં, આનન્દ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. તતિયં.

૪. છન્નસુત્તં

૮૭. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાચુન્દો આયસ્મા ચ છન્નો ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે વિહરન્તિ. તેન ખો પન સમયેન યેન આયસ્મા છન્નો આબાધિકો હોતિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો . અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાચુન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાચુન્દં એતદવોચ – ‘‘આયામાવુસો ચુન્દ, યેનાયસ્મા છન્નો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ગિલાનપુચ્છકા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા મહાચુન્દો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસિ.

અથ ખો આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાચુન્દો યેનાયસ્મા છન્નો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિંસુ. નિસજ્જ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં છન્નં એતદવોચ – ‘‘કચ્ચિ તે, આવુસો છન્ન, ખમનીયં, કચ્ચિ યાપનીયં, કચ્ચિ દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ નો અભિક્કમન્તિ, પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો અભિક્કમો’’તિ?

‘‘ન મે, આવુસો સારિપુત્ત, ખમનીયં ન યાપનીયં, બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ નો પટિક્કમન્તિ, અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, આવુસો, બલવા પુરિસો તિણ્હેન સિખરેન [ખગ્ગેન (ક॰)] મુદ્ધનિ [મુદ્ધાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અભિમત્થેય્ય [અભિમન્થેય્ય (સી॰)]; એવમેવ ખો, આવુસો, અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ [મુદ્ધાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઊહનન્તિ [ઉપહનન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰), ઉહનન્તિ (ક॰)]. ન મે, આવુસો, ખમનીયં, ન યાપનીયં…પે॰… નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ , આવુસો, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન સીસે સીસવેઠં દદેય્ય; એવમેવ ખો, આવુસો, અધિમત્તા સીસે સીસવેદના. ન મે, આવુસો, ખમનીયં , ન યાપનીયં…પે॰… નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, આવુસો, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય; એવમેવ ખો અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. ન મે, આવુસો, ખમનીયં, ન યાપનીયં…પે॰… નો પટિક્કમો. સેય્યથાપિ, આવુસો, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા

અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું; એવમેવ ખો, આવુસો, અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો. ન મે, આવુસો, ખમનીયં, ન યાપનીયં, બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ નો પટિક્કમન્તિ, અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ નો પટિક્કમો. સત્થં, આવુસો સારિપુત્ત, આહરિસ્સામિ, નાવકઙ્ખામિ [નાપિ કઙ્ખામિ (ક॰)] જીવિત''ન્તિ.

''મા આયસ્મા છન્નો સત્થં આહરેસિ. યાપેતાયસ્મા છન્નો, યાપેન્તં મયં આયસ્મન્તં છન્નં ઇચ્છામ. સચે આયસ્મતો છન્નસ્સ નત્થિ સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ, અહં આયસ્મતો છન્નસ્સ સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ પરિયેસિસ્સામિ. સચે આયસ્મતો છન્નસ્સ નત્થિ સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ, અહં આયસ્મતો છન્નસ્સ સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ પરિયેસિસ્સામિ. સચે આયસ્મતો છન્નસ્સ નત્થિ પતિરૂપા ઉપટ્ઠાકા, અહં આયસ્મન્તં છન્નં ઉપટ્ઠહિસ્સામિ. મા આયસ્મા છન્નો સત્થં આહરેસિ. યાપેતાયસ્મા છન્નો, યાપેન્તં મયં આયસ્મન્તં છન્નં ઇચ્છામા''તિ.

''ન મે, આવુસો સારિપુત્ત, નત્થિ સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ; અત્થિ મે સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ. નપિ મે નત્થિ સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ; અત્થિ મે સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ. નપિ મે નત્થિ પતિરૂપા ઉપટ્ઠાકા; અત્થિ મે પતિરૂપા ઉપટ્ઠાકા. અપિ ચ મે, આવુસો, સત્થા પરિચિણ્ણો દીઘરત્તં મનાપેનેવ, નો અમનાપેન. એતઞ્હિ, આવુસો, સાવકસ્સ પતિરૂપં યં સત્થારં પરિચરેય્ય મનાપેનેવ, નો અમનાપેન. 'અનુપવજ્જં [તં અનુપવજ્જં (બહૂસુ)] છન્નો ભિક્ખુ સત્થં આહરિસ્સતી'તિ – એવમેતં, આવુસો સારિપુત્ત, ધારેહી''તિ.

''પુચ્છેય્યામ મયં આયસ્મન્તં છન્નં કઞ્ચિદેવ [કિઞ્ચિદેવ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] દેસં, સચે આયસ્મા છન્નો ઓકાસં કરોતિ પઞ્હસ્સ વેય્યાકરણાયા''તિ. ''પુચ્છાવુસો સારિપુત્ત, સુત્વા વેદિસ્સામા''તિ.

''ચક્ખું, આવુસો છન્ન, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સસિ...પે॰... જિવ્હં, આવુસો છન્ન, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સસિ...પે॰... મનં, આવુસો છન્ન, મનોવિઞ્ઞાણં મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'તિ સમનુપસ્સસી''તિ?

''ચક્ખું, આવુસો સારિપુત્ત, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સામિ...પે॰... જિવ્હં, આવુસો સારિપુત્ત, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સામિ...પે॰... મનં, આવુસો સારિપુત્ત, મનોવિઞ્ઞાણં મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સામી''તિ.

''ચક્ખુસ્મિં, આવુસો છન્ન, ચક્ખુવિઞ્ઞાણે ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ કિં દિસ્વા કિં અભિઞ્ઞાય ચક્ખું ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સસિ... જિવ્હાય, આવુસો છન્ન, જિવ્હાવિઞ્ઞાણે જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ કિં દિસ્વા કિં અભિઞ્ઞાય જિવ્હં જિવ્હાવિઞ્ઞાણં જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સસિ... મનસ્મિં, આવુસો છન્ન, મનોવિઞ્ઞાણે મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ કિં દિસ્વા કિં અભિઞ્ઞાય મનં મનોવિઞ્ઞાણં મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સસી''તિ?

''ચક્ખુસ્મિં , આવુસો સારિપુત્ત, ચક્ખુવિઞ્ઞાણે ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ નિરોધં દિસ્વા નિરોધં અભિઞ્ઞાય ચક્ખું ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ચક્ખુવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ

સમનુપસ્સામિ...પે॰... જિવ્હાય, આવુસો સારિપુત્ત, જિવ્હાવિઞ્ઞાણે જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ નિરોધં દિસ્વા નિરોધં અભિઞ્ઞાય જિવ્હં જિવ્હાવિઞ્ઞાણં જિવ્હાવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સામિ...પે॰... મનસ્મિં, આવુસો સારિપુત્ત, મનોવિઞ્ઞાણે મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ નિરોધં દિસ્વા નિરોધં અભિઞ્ઞાય મનં મનોવિઞ્ઞાણં મનોવિઞ્ઞાણવિઞ્ઞાતબ્બે ધમ્મે 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ સમનુપસ્સામી''તિ.

એવં વુત્તે, આયસ્મા મહાચુન્દો આયસ્મન્તં છન્નં એતદવોચ – ''તસ્માતિહ, આવુસો છન્ન, ઇદમ્પિ તસ્સ ભગવતો સાસનં નિચ્ચકપ્પં સાધુકં મનસિ કાતબ્બં – 'નિસ્સિતસ્સ ચલિતં, અનિસ્સિતસ્સ ચલિતં નત્થિ. ચલિતે અસતિ પસ્સદ્ધિ હોતિ. પસ્સદ્ધિયા સતિ નતિ ન હોતિ. નતિયા અસતિ આગતિગતિ ન હોતિ. આગતિગતિયા અસતિ ચુતૂપપાતો ન હોતિ. ચુતૂપપાતે અસતિ નેવિધ ન હુરં ન ઉભયમન્તરેન. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા'''તિ.

અથ ખો આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાચુન્દો આયસ્મન્તં છન્નં ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. અથ ખો આયસ્મા છન્નો અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ આયસ્મન્તેસુ સત્થં આહરેસિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''આયસ્મતા, ભન્તે, છન્નેન સત્થં આહરિતં. તસ્સ કા ગતિ કો અભિસમ્પરાયો''તિ? ''નનુ તે, સારિપુત્ત, છન્નેન ભિક્ખુના સમ્મુખાયેવ અનુપવજ્જતા બ્યાકતા''તિ ? ''અત્થિ, ભન્તે, પુબ્બવિજ્જનં [પુબ્બવિચિરં (સી॰), પુબ્બવિજ્ઝનં (પી॰), પુબ્બજિરં (મ॰ નિ॰ ૩.૩૯૪] નામ વજ્જિગામો. તત્થાયસ્મતો છન્નસ્સ મિત્તકુલાનિ સુહજ્જકુલાનિ ઉપવજ્જકુલાની''તિ. ''હોન્તિ હેતે, સારિપુત્ત, છન્નસ્સ ભિક્ખુનો મિત્તકુલાનિ સુહજ્જકુલાનિ ઉપવજ્જકુલાનિ. ન ખો પનાહં, સારિપુત્ત , એત્તાવતા સઉપવજ્જોતિ વદામિ. યો ખો, સારિપુત્ત, તઞ્ચ કાયં નિક્ખિપતિ, અઞ્ઞઞ્ચ કાયં ઉપાદિયતિ, તમહં સઉપવજ્જોતિ વદામિ. તં છન્નસ્સ ભિક્ખુનો નત્થિ. 'અનુપવજ્જં છન્નેન ભિક્ખુના સત્થં આહરિત'ન્તિ – એવમેતં, સારિપુત્ત, ધારેહી''તિ. ચતુત્થં.

૫. પુણ્ણસુત્તં

૮૮. અથ [સાવત્થિનિદાનં. અથ (?) મ॰ નિ॰ ૩.૩૯૫ પસ્સિતબ્બં] ખો આયસ્મા પુણ્ણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા પુણ્ણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ.

''સન્તિ ખો, પુણ્ણ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. 'નન્દિસમુદયા દુક્ખસમુદયો, પુણ્ણા'તિ વદામિ...પે॰... સન્તિ ખો, પુણ્ણ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ ખો, પુણ્ણ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ઉપ્પજ્જતિ નન્દી. 'નન્દિસમુદયા દુક્ખસમુદયો, પુણ્ણા'તિ વદામિ.

‘‘સન્તિ ખો, પુણ્ણ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નિરુજ્ઝતિ નન્દી. ‘નન્દિનિરોધા દુક્ખનિરોધો, પુણ્ણા’તિ વદામિ…પે॰… સન્તિ ખો, પુણ્ણ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો નિરુજ્ઝતિ નન્દી. ‘નન્દિનિરોધા દુક્ખનિરોધો, પુણ્ણા’તિ વદામિ.

‘‘ઇમિના ત્વં [ઇમિના ચ ત્વં], પુણ્ણ, મયા સંખિત્તેન ઓવાદેન ઓવદિતો કતમસ્મિં [કતરસ્મિં (મ॰ નિ॰ ૩.૩૯૫)] જનપદે વિહરિસ્સસી’’તિ? ‘‘અત્થિ, ભન્તે, સુનાપરન્તો નામ જનપદો, તત્થાહં વિહરિસ્સામી’’તિ.

‘‘ચણ્ડા ખો, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા; ફરુસા ખો, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા. સચે તં, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા અક્કોસિસ્સન્તિ પરિભાસિસ્સન્તિ, તત્ર તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મં, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા અક્કોસિસ્સન્તિ પરિભાસિસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘ભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, સુભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, યં મે [મં (સબ્બત્થ)] નયિમે પાણિના પહારં દેન્તી’તિ. એવમેત્થ [એવમ્મેત્થ (?)], ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સચે પન તે, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા પાણિના પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર પન તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મે, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા પાણિના પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘ભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, સુભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, યં મે [એવમ્મેત્થ (?)] નયિમે લેડ્ડુના પહારં દેન્તી’તિ. એવમેત્થ, ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સચે પન તે, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા લેડ્ડુના પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર પન તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મે, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા લેડ્ડુના પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘ભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, સુભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, યં મે નયિમે દણ્ડેન પહારં દેન્તી’તિ . એવમેત્થ, ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સચે પન પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા દણ્ડેન પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર પન તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મે, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા દણ્ડેન પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘ભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, સુભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, યં મે નયિમે સત્થેન પહારં દેન્તી’તિ. એવમેત્થ, ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સચે પન તે, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા સત્થેન પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર પન તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મે, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા સત્થેન પહારં દસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘ભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, સુભદ્દકા વતિમે સુનાપરન્તકા મનુસ્સા, યં મં નયિમે તિણ્હેન સત્થેન જીવિતા વોરોપેન્તી’તિ. એવમેત્થ, ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સચે પન તં, પુણ્ણ, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા તિણ્હેન સત્થેન જીવિતા વોરોપેસ્સન્તિ, તત્ર પન તે, પુણ્ણ, કિન્તિ ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘સચે મં, ભન્તે, સુનાપરન્તકા મનુસ્સા તિણ્હેન સત્થેન જીવિતા વોરોપેસ્સન્તિ, તત્ર મે એવં ભવિસ્સતિ – ‘સન્તિ ખો તસ્સ ભગવતો સાવકા કાયેન ચ જીવિતેન ચ અટ્ટીયમાના હરાયમાના જિગુચ્છમાના સત્થહારકં પરિયેસન્તિ, તં મે ઇદં અપરિયિટ્ઠઞ્ઞેવ સત્થહારકં લદ્ધ’ન્તિ. એવમેત્થ, ભગવા, ભવિસ્સતિ; એવમેત્થ, સુગત, ભવિસ્સતી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, પુણ્ણ! સક્ખિસ્સસિ ખો ત્વં, પુણ્ણ, ઇમિના દમૂપસમેન સમન્નાગતો સુનાપરન્તસ્મિં જનપદે વત્થું. યસ્સ દાનિ ત્વં, પુણ્ણ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા પુણ્ણો ભગવતો વચનં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સુનાપરન્તો જનપદો તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન સુનાપરન્તો જનપદો તદવસરિ. તત્ર સુદં આયસ્મા પુણ્ણો સુનાપરન્તસ્મિં જનપદે વિહરતિ. અથ ખો આયસ્મા પુણ્ણો તેનેવન્તરવસ્સેન પઞ્ચમત્તાનિ ઉપાસકસતાનિ પટિવેદેસિ [પટિપાદેસિ (સી॰ પી॰), પટિદેસેસિ (સ્યા॰ કં॰)]. તેનેવન્તરવસ્સેન પઞ્ચમત્તાનિ ઉપાસિકાસતાનિ પટિવેદેસિ. તેનેવન્તરવસ્સેન તિસ્સો વિજ્જા સચ્છાકાસિ. તેનેવન્તરવસ્સેન પરિનિબ્બાયિ.

અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘યો સો, ભન્તે, પુણ્ણો નામ કુલપુત્તો ભગવતા સંખિત્તેન ઓવાદેન ઓવદિતો, સો કાલઙ્કતો. તસ્સ કા ગતિ કો અભિસમ્પરાયો’’તિ?

‘‘પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, પુણ્ણો કુલપુત્તો [કુલપુત્તો અહોસિ (સબ્બત્થ)], પચ્ચપાદિ [સચ્ચવાદી (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ધમ્મસ્સાનુધમ્મં, ન ચ મં ધમ્માધિકરણં વિહેસેસિ [વિહેઠેસિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]. પરિનિબ્બુતો, ભિક્ખવે, પુણ્ણો કુલપુત્તો’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. બાહિયસુત્તં

૮૯. અથ ખો આયસ્મા બાહિયો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા બાહિયો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બાહિય, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’...પે॰... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં...પે॰... ચક્ખુસમ્ફસ્સો...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, બાહિય, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા બાહિયો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા બાહિયો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં , નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા બાહિયો અરહતં અહોસીતિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમએજાસુત્તં

၉၀. ''એજા , ભિક્ખવે, રોગો, એજા ગણ્ડો, એજા સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તથાગતો અનેજો વિહરતિ વીતસલ્લો. તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચેપિ આકઙ્ખેય્ય 'અનેજો વિહરેય્યં [વિહરેય્ય (સી॰ પી॰ ક॰)] વીતસલ્લો'તિ, ચક્ખું ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુતો ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુ મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; રૂપે ન મઞ્ઞેય્ય, રૂપેસુ ન મઞ્ઞેય્ય, રૂપતો ન મઞ્ઞેય્ય, રૂપા મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુવિઞ્ઞાણતો ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; ચક્ખુસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુસમ્ફસ્સતો ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુસમ્ફસ્સો મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય.

''સોતં ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... ઘાનં ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... જિવ્હં ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હાય ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હાતો ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હા મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; રસે ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... જિવ્હાસમ્ફસ્સં ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય.

''કાયં ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... મનં ન મઞ્ઞેય્ય, મનસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, મનતો ન મઞ્ઞેય્ય, મનો મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; ધમ્મે ન મઞ્ઞેય્ય...પે॰... મનો વિઞ્ઞાણં...પે॰... મનોસમ્ફસ્સં...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; સબ્બં ન મઞ્ઞેય્ય, સબ્બસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, સબ્બતો ન મઞ્ઞેય્ય, સબ્બં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય.

''સો એવં અમઞ્ઞમાનો ન કિઞ્ચિપિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ . 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયએજાસુત્તં

၉၁. ''એજા , ભિક્ખવે, રોગો, એજા ગણ્ડો, એજા સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તથાગતો અનેજો વિહરતિ વીતસલ્લો. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચેપિ આકઙ્ખેય્ય 'અનેજો વિહરેય્યં વીતસલ્લો'તિ, ચક્ખું ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુતો ન મઞ્ઞેય્ય, ચક્ખુ મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; રૂપે ન મઞ્ઞેય્ય... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ, યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવ અભિનન્દતિ...પે॰....

''જિવ્હં ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હાય ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હાતો ન મઞ્ઞેય્ય, જિવ્હા મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય; રસે ન મઞ્ઞેય્ય... જિવ્હાવિઞ્ઞાણં... જિવ્હાસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ, યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવ અભિનન્દતિ...પે॰....

‘‘મનં ન મઞ્ઞેય્ય, મનસ્મિં ન મઞ્ઞેય્ય, મનતો ન મઞ્ઞેય્ય, મનો મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય... મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સં... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય. યઞ્હિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞતિ, યસ્મિં મઞ્ઞતિ , યતો મઞ્ઞતિ, યં મેતિ મઞ્ઞતિ, તતો તં હોતિ અઞ્ઞથા. અઞ્ઞથાભાવી ભવસત્તો લોકો ભવમેવ અભિનન્દતિ.

‘‘યાવતા, ભિક્ખવે, ખન્ધધાતુઆયતના તમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તસ્મિમ્પિ ન મઞ્ઞેય્ય, તતોપિ ન મઞ્ઞેય્ય, તં મેતિ ન મઞ્ઞેય્ય. સો એવં અમઞ્ઞમાનો ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમદ્વયસુત્તં

૯૨. ‘‘દ્વયં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, દ્વયં? ચક્ખુઞ્ચેવ રૂપા ચ, સોતઞ્ચેવ સદ્દા ચ, ઘાનઞ્ચેવ ગન્ધા ચ, જિવ્હા ચેવ રસા ચ, કાયો ચેવ ફોટ્ઠબ્બા ચ , મનો ચેવ ધમ્મા ચ – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દ્વયં.

‘‘યો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – ‘અહમેતં દ્વયં પચ્ચક્ખાય અઞ્ઞં દ્વયં પઞ્ઞપેસ્સામી’તિ, તસ્સ વાચાવત્થુકમેવસ્સ. પુટ્ઠો ચ ન સમ્પાયેય્ય. ઉત્તરિઞ્ચ વિઘાતં આપજ્જેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? યથા તં, ભિક્ખવે, અવિસયસ્મિ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયદ્વયસુત્તં

૯૩. ‘‘દ્વયં, ભિક્ખવે, પટિચ્ચ વિઞ્ઞાણં સમ્ભોતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દ્વયં પટિચ્ચ વિઞ્ઞાણં સમ્ભોતિ? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. ચક્ખુ અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. રૂપા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. ઇત્થેતં દ્વયં ચલઞ્ચેવ બ્યથઞ્ચ અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નં ચક્ખુવિઞ્ઞાણં કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ! યા ખો, ભિક્ખવે, ઇમેસં તિણ્ણં ધમ્માનં સઙ્ગતિ સન્નિપાતો સમવાયો, અયં વુચ્ચતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સો. ચક્ખુસમ્ફસ્સોપિ અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો ચક્ખુસમ્ફસ્સસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નો ચક્ખુસમ્ફસ્સો કુતો નિચ્ચો ભવિસ્સતિ! ફુટ્ઠો , ભિક્ખવે, વેદેતિ, ફુટ્ઠો ચેતેતિ, ફુટ્ઠો સઞ્જાનાતિ. ઇત્થેતેપિ ધમ્મા ચલા ચેવ બ્યથા ચ અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. સોતં...પે॰....

‘‘જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં. જિવ્હા અનિચ્ચા વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી [વિપરિણામિની અઞ્ઞથાભાવિની (?)]. રસા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. ઇત્થેતં દ્વયં ચલઞ્ચેવ બ્યથઞ્ચ અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો જિવ્હાવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય , સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી.

અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નં જિવ્હાવિઞ્ઞાણં, કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ! યા ખો, ભિક્ખવે, ઇમેસં તિણ્ણં ધમ્માનં સઙ્ગતિ સન્નિપાતો સમવાયો, અયં વુચ્ચતિ જિવ્હાસમ્ફસ્સો. જિવ્હાસમ્ફસ્સોપિ અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો જિવ્હાસમ્ફસ્સસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નો જિવ્હાસમ્ફસ્સો, કુતો નિચ્ચો ભવિસ્સતિ! ફુટ્ઠો, ભિક્ખવે, વેદેતિ, ફુટ્ઠો ચેતેતિ, ફુટ્ઠો સઞ્જાનાતિ. ઇત્થેતેપિ ધમ્મા ચલા ચેવ બ્યથા ચ અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. કાયં...પે॰....

''મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. મનો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. ધમ્મા અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. ઇત્થેતં દ્વયં ચલઞ્ચેવ બ્યથઞ્ચ અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં વિપરિણામિ અઞ્ઞથાભાવિ. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો મનોવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નં મનોવિઞ્ઞાણં, કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ! યા ખો, ભિક્ખવે, ઇમેસં તિણ્ણં ધમ્માનં સઙ્ગતિ સન્નિપાતો સમવાયો, અયં વુચ્ચતિ મનોસમ્ફસ્સો. મનોસમ્ફસ્સોપિ અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો મનોસમ્ફસ્સસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ હેતુ સોપિ પચ્ચયો અનિચ્ચો વિપરિણામી અઞ્ઞથાભાવી. અનિચ્ચં ખો પન, ભિક્ખવે, પચ્ચયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્નો મનોસમ્ફસ્સો, કુતો નિચ્ચો ભવિસ્સતિ! ફુટ્ઠો, ભિક્ખવે, વેદેતિ, ફુટ્ઠો ચેતેતિ, ફુટ્ઠો સઞ્જાનાતિ. ઇત્થેતેપિ ધમ્મા ચલા ચેવ બ્યથા ચ અનિચ્ચા વિપરિણામિનો અઞ્ઞથાભાવિનો. એવં ખો, ભિક્ખવે, દ્વયં પટિચ્ચ વિઞ્ઞાણં સમ્ભોતી''તિ. દસમં.

છન્નવગ્ગો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

પલોકસુઞ્ઞા સંખિત્તં, છન્નો પુણ્ણો ચ બાહિયો;
એજેન ચ દુવે વુત્તા, દ્વયેહિ અપરે દુવેતિ.

૧૦. સળવગ્ગો

૧. અદન્તઅગુત્તસુત્તં

૯૪. સાવત્થિનિદાનં . ''છયિમે , ભિક્ખવે, ફસ્સાયતના અદન્તા અગુત્તા અરક્ખિતા અસંવુતા દુક્ખાધિવાહા હોન્તિ. કતમે છ? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં અદન્તં અગુત્તં અરક્ખિતં અસંવુતં દુક્ખાધિવાહં હોતિ...પે॰... જિવ્હા, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં અદન્તં અગુત્તં અરક્ખિતં અસંવુતં દુક્ખાધિવાહં હોતિ...પે॰... મનો, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં અદન્તં અગુત્તં અરક્ખિતં અસંવુતં દુક્ખાધિવાહં હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ફસ્સાયતના અદન્તા અગુત્તા અરક્ખિતા અસંવુતા દુક્ખાધિવાહા હોન્તિ''.

''છયિમે, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતના સુદન્તા સુગુત્તા સુરક્ખિતા સુસંવુતા સુખાધિવાહા હોન્તિ. કતમે છ? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં સુદન્તં સુગુત્તં સુરક્ખિતં સુસંવુતં સુખાધિવાહં હોતિ...પે॰... જિવ્હા, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં સુદન્તં સુગુત્તં સુરક્ખિતં સુસંવુતં સુખાધિવાહં હોતિ...પે॰... મનો, ભિક્ખવે, ફસ્સાયતનં સુદન્તં સુગુત્તં સુરક્ખિતં

સુસંવુતં સુખાધિવાહં હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ફસ્સાયતનાનિ સુદન્તા સુગુત્તા સુરક્ખિતા સુસંવુતા સુખાધિવાહા હોન્તી''તિ. ઇદમવોચ ભગવા...પે॰... એતદવોચ સત્થા –

''સળેવ [છળેવ (ક॰)] ફસ્સાયતનાનિ ભિક્ખવો,
અસંવુતો યત્થ દુક્ખં નિગચ્છતિ;
તેસઞ્ચ યે સંવરણં અવેદિસું,
સદ્ધાદુતિયા વિહરન્તાનવસ્સુતા.

''દિસ્વાન રૂપાનિ મનોરમાનિ,
અથોપિ દિસ્વાન અમનોરમાનિ;
મનોરમે રાગપથં વિનોદયે,
ન ચાપ્પિયં મેતિ મનં પદોસયે.

''સદ્દઞ્ચ સુત્વા દુભયં પિયાપ્પિયં,
પિયમ્હિ સદ્દે ન સમુચ્છિતો સિયા;
અથોપ્પિયે દોસગતં વિનોદયે,
ન ચાપ્પિયં મેતિ મનં પદોસયે.

''ગન્ધઞ્ચ ઘત્વા સુરભિં મનોરમં,
અથોપિ ઘત્વા અસુચિં અકન્તિયં;
અકન્તિયસ્મિં પટિઘં વિનોદયે,
છન્દાનુનીતો ન ચ કન્તિયે સિયા.

''રસઞ્ચ ભોત્વાન અસાદિતઞ્ચ સાદું,
અથોપિ ભોત્વાન અસાદુમેકદા;
સાદું રસં નાજ્ઝોસાય ભુઞ્જે,
વિરોધમાસાદુસુ નોપદંસયે.

''ફસ્સેન ફુટ્ઠો ન સુખેન મજ્જે [મજ્ઝે (સ્યા॰ કં॰ પી॰)],
દુક્ખેન ફુટ્ઠોપિ ન સમ્પવેધે;
ફસ્સદ્વયં સુખદુક્ખે ઉપેક્ખે,
અનાનુરુદ્ધો અવિરુદ્ધ કેનચિ.

''પપઞ્ચસઞ્ઞા ઇતરીતરા નરા,
પપઞ્ચયન્તા ઉપયન્તિ સઞ્ઞિનો;
મનોમયં ગેહસિતઞ્ચ સબ્બં,
પનુજ્જ નેક્ખમ્મસિતં ઇરીયતિ.

“એવં મનો છસ્સુ યદા સુભાવિતો,
ફુટ્ઠસ્સ ચિત્તં ન વિકમ્પતે ક્વચિ;
તે રાગદોસે અભિભુય્ય ભિક્ખવો,
ભવત્થ [ભવથ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] જાતિમરણસ્સ પારગા”તિ. પઠમં;

૨. માલુક્યપુત્તસુત્તં

૯૫. અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો [માલુઙ્ક્યપુત્તો (સી॰)] યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – “સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય”ન્તિ.

“એત્થ દાનિ, માલુક્યપુત્ત, કિં દહરે ભિક્ખૂ વક્ખામ! યત્ર હિ નામ ત્વં, ભિક્ખુ, જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો સંખિત્તેન ઓવાદં યાચસી”તિ.

“કિઞ્ચાપાહં, ભન્તે, જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો અદ્ધગતો વયોઅનુપ્પત્તો. દેસેતુ મે, ભન્તે , ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં, દેસેતુ સુગતો સંખિત્તેન ધમ્મં, અપ્પેવ નામાહં ભગવતો ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનેય્યં. અપ્પેવ નામાહં ભગવતો ભાસિતસ્સ દાયાદો અસ્સ”ન્તિ.

“તં કિં મઞ્ઞસિ, માલુક્યપુત્ત, યે તે ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા અદિટ્ઠા અદિટ્ઠપુબ્બા, ન ચ પસ્સસિ, ન ચ તે હોતિ પસ્સેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“યે તે સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા અસ્સુતા અસ્સુતપુબ્બા, ન ચ સુણાસિ, ન ચ તે હોતિ સુણેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“યે તે ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા અઘાયિતા અઘાયિતપુબ્બા, ન ચ ઘાયસિ, ન ચ તે હોતિ ઘાયેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“યે તે જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા અસાયિતા અસાયિતપુબ્બા, ન ચ સાયસિ, ન ચ તે હોતિ સાયેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“યે તે કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા અસમ્ફુટ્ઠા અસમ્ફુટ્ઠપુબ્બા, ન ચ ફુસસિ, ન ચ તે હોતિ ફુસેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“યે તે મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા અવિઞ્ઞાતા અવિઞ્ઞાતપુબ્બા, ન ચ વિજાનાસિ, ન ચ તે હોતિ વિજાનેય્યન્તિ? અત્થિ તે તત્થ છન્દો વા રાગો વા પેમં વા”તિ? “નો હેતં, ભન્તે”.

“એત્થ ચ તે, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠસુતમુતવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ દિટ્ઠે દિટ્ઠમત્તં ભવિસ્સતિ, સુતે સુતમત્તં ભવિસ્સતિ, મુતે મુતમત્તં ભવિસ્સતિ, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતમત્તં ભવિસ્સતિ. યતો ખો તે, માલુક્યપુત્ત, દિટ્ઠસુતમુતવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ દિટ્ઠે દિટ્ઠમત્તં ભવિસ્સતિ, સુતે સુતમત્તં ભવિસ્સતિ , મુતે મુતમત્તં ભવિસ્સતિ,

વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતમત્તં ભવિસ્સતિ; તતો ત્વં, માલુક્યપુત્ત, ન તેન. યતો ત્વં, માલુક્યપુત્ત, ન તેન; તતો ત્વં, માલુક્યપુત્ત , ન તત્થ. યતો ત્વં, માલુક્યપુત્ત, ન તત્થ; તતો ત્વં, માલુક્યપુત્ત, નેવિધ, ન હુરં, ન ઉભયમન્તરેન. એસેવન્તો દુક્ખસ્સા''તિ.

''ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ –

''રૂપં દિસ્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ [અજ્ઝોસાય (સી॰)] તિટ્ઠતિ.

''તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા રૂપસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

''સદ્દં સુત્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

''તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા સદ્દસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

''ગન્ધં ઘત્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

''તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા ગન્ધસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

''રસં ભોત્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

''તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા રસસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

''ફસ્સં ફુસ્સ સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

''તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા ફસ્સસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;

એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ધમ્મં ઞત્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા ધમ્મસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ રૂપેસુ, રૂપં દિસ્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ પસ્સતો રૂપં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ સદ્દેસુ, સદ્દં સુત્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ સુણતો સદ્દં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ ગન્ધેસુ, ગન્ધં ઘત્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ ઘાયતો ગન્ધં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ રસેસુ, રસં ભોત્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ સાયતો રસં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ ફસ્સેસુ, ફસ્સં ફુસ્સ પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ ફુસતો ફસ્સં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતિ.

‘‘ન સો રજ્જતિ ધમ્મેસુ, ધમ્મં ઞત્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ જાનતો ધમ્મં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતી’’તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખ્વાહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી’’તિ. ‘‘સાધુ સાધુ, માલુક્યપુત્ત! સાધુ ખો ત્વં, માલુક્યપુત્ત, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ –

‘‘રૂપં દિસ્વા સતિ મુટ્ઠા, પિયં નિમિત્તં મનસિ કરોતો;
સારત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ અજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘તસ્સ વડ્ઢન્તિ વેદના, અનેકા રૂપસમ્ભવા;
અભિજ્ઝા ચ વિહેસા ચ, ચિત્તમસ્સૂપહઞ્ઞતિ;
એવં આચિનતો દુક્ખં, આરા નિબ્બાનમુચ્ચતિ….પે॰….

‘‘ન સો રજ્જતિ ધમ્મેસુ, ધમ્મં ઞત્વા પટિસ્સતો;
વિરત્તચિત્તો વેદેતિ, તઞ્ચ નાજ્ઝોસ તિટ્ઠતિ.

‘‘યથાસ્સ વિજાનતો ધમ્મં, સેવતો ચાપિ વેદનં;
ખીયતિ નોપચીયતિ, એવં સો ચરતી સતો;
એવં અપચિનતો દુક્ખં, સન્તિકે નિબ્બાનમુચ્ચતી’’તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખો, માલુક્યપુત્ત, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા માલુક્યપુત્તો અરહતં અહોસીતિ. દુતિયં.

૩. પરિહાનધમ્મસુત્તં

૯૬. ''પરિહાનધમ્મઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અપરિહાનધમ્મઞ્ચ છ ચ અભિભાયતનાનિ. તં સુણાથ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પરિહાનધમ્મો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા [અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰) ઉપરિ આસીવિસવગ્ગે સત્તમસુત્તે પન ''આકુસલા સરસઙ્કપ્પા'' ત્વેવ સબ્બત્થ દિસ્સતિ] સંયોજનિયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ [બ્યન્તિકરોતિ (પી॰) બ્યન્તિં કરોતિ (ક॰)] ન અનભાવં ગમેતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ'. પરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ...પે॰....

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જિવ્હાય રસં સાયિત્વા ઉપ્પજ્જન્તિ...પે॰... પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ'. પરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પરિહાનધમ્મો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અપરિહાનધમ્મો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ'. અપરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ...પે॰....

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જિવ્હાય રસં સાયિત્વા ઉપ્પજ્જન્તિ...પે॰... પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, વેદિતબ્બમેતં , ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ'. અપરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અપરિહાનધમ્મો હોતિ.

''કતમાનિ ચ, ભિક્ખવે, છ અભિભાયતનાનિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નુપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'અભિભૂતમેતં આયતનં'. અભિભાયતનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ...પે॰... પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નુપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – 'અભિભૂતમેતં આયતનં'. અભિભાયતનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ. ઇમાનિ વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, છ અભિભાયતનાની''તિ. તતિયં.

૪. પમાદવિહારીસુત્તં

૯૭. ''પમાદવિહારિઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અપ્પમાદવિહારિઞ્ચ. તં સુણાથ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પમાદવિહારી હોતિ? ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં બ્યાસિઞ્ચતિ [બ્યાસિચ્ચતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]. ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ તસ્સ બ્યાસિત્તચિત્તસ્સ પામોજ્જં ન હોતિ. પામોજ્જે અસતિ પીતિ ન હોતિ. પીતિયા અસતિ પસ્સદ્ધિ ન હોતિ. પસ્સદ્ધિયા અસતિ દુક્ખં હોતિ. દુક્ખિનો ચિત્તં ન સમાધિયતિ. અસમાહિતે ચિત્તે ધમ્મા ન પાતુભવન્તિ. ધમ્માનં અપાતુભાવા પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ...પે॰... જિવ્હિન્દ્રિયં અસંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં બ્યાસિઞ્ચતિ જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ, તસ્સ બ્યાસિત્તચિત્તસ્સ...પે॰... પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ...પે॰... મનિન્દ્રિયં અસંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં બ્યાસિઞ્ચતિ મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સ બ્યાસિત્તચિત્તસ્સ પામોજ્જં ન હોતિ. પામોજ્જે અસતિ પીતિ ન હોતિ . પીતિયા અસતિ પસ્સદ્ધિ ન હોતિ.

પસ્સદ્ધિયા અસતિ દુક્ખં હોતિ. દુક્ખિનો ચિત્તં ન સમાધિયતિ. અસમાહિતે ચિત્તે ધમ્મા ન પાતુભવન્તિ . ધમ્માનં અપાતુભાવા પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પમાદવિહારી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અપ્પમાદવિહારી હોતિ? ચક્ખુન્દ્રિયં સંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં ન બ્યાસિઞ્ચતિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ, તસ્સ અબ્યાસિત્તચિત્તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વિહરતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતે ચિત્તે ધમ્મા પાતુભવન્તિ. ધમ્માનં પાતુભાવા અપ્પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ…પે॰… જિવ્હિન્દ્રિયં સંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં ન બ્યાસિઞ્ચતિ…પે॰… અપ્પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. મનિન્દ્રિયં સંવુતસ્સ, ભિક્ખવે, વિહરતો ચિત્તં ન બ્યાસિઞ્ચતિ, મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સ અબ્યાસિત્તચિત્તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વિહરતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. સમાહિતે ચિત્તે ધમ્મા પાતુભવન્તિ. ધમ્માનં પાતુભાવા અપ્પમાદવિહારી ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અપ્પમાદવિહારી હોતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સંવરસુત્તં

૯૮. ‘‘સંવરઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસંવરઞ્ચ. તં સુણાથ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – ‘પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. પરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – ‘પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. પરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંવરો હોતિ? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના – ‘ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. અપરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ …પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, વેદિતબ્બમેતં ભિક્ખુના – ‘ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. અપરિહાનઞ્હેતં વુત્તં ભગવતાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સંવરો હોતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમાધિસુત્તં

૯૯. ‘‘સમાધિં, ભિક્ખવે, ભાવેથ. સમાહિતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ? ‘ચક્ખુ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘રૂપા અનિચ્ચા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘મનો અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… ‘યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં

સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સમાધિં, ભિક્ખવે, ભાવેથ. સમાહિતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. પટિસલ્લાનસુત્તં

૧૦૦. ‘‘પટિસલ્લાને [પટિસલ્લાનં (સી॰ પી॰ ક॰), પટિસલ્લીના (સ્યા॰ કં॰)], ભિક્ખવે, યોગમાપજ્જથ. પટિસલ્લીનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ? ‘ચક્ખુ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘રૂપા અનિચ્ચા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... ‘યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિપ્પ અનિચ્ચ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. પટિસલ્લાને, ભિક્ખવે, યોગમાપજ્જથ. પટિસલ્લીનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યથાભૂતં પજાનાતી’’તિ. સત્તમં.

૮. પઠમનતુમ્હાકંસુત્તં

૧૦૧. ‘‘યં [યમ્પિ (પી॰ ક॰)], ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં . તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ . રૂપા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સોતં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સદ્દા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. સોતવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સોતસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિદં સોતસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ઘાનં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ગન્ધા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. ઘાનવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ઘાનસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિદં ઘાનસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ.

જિવ્હા ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સા વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. રસા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. જિવ્હાવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. જિવ્હાસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ ...પે॰....

મનો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ધમ્મા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. મનોવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય

ભવિસ્સતિ. મનોસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યં ઇમસ્મિં જેતવને તિણકટ્ઠસાખાપલાસં તં જનો હરેય્ય વા ડહેય્ય વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્ય, અપિ નુ તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અમ્હે જનો હરતિ વા ડહતિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોતી’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’?

‘‘ન હિ નો એતં, ભન્તે, અત્તા વા અત્તનિયં વા’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. રૂપા ન તુમ્હાકં... ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સો...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયનતુમ્હાકંસુત્તં

૧૦૨. ‘‘યં , ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. રૂપા ન તુમ્હાકં. તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સો ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ ન તુમ્હાકં. તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતી’’તિ. નવમં.

૧૦. ઉદકસુત્તં

૧૦૩. ‘‘ઉદકો [ઉદ્દકો (સી॰ પી॰)] સુદં, ભિક્ખવે, રામપુત્તો એવં વાચં ભાસતિ – ‘ઇદં જાતુ વેદગૂ, ઇદં જાતુ સબ્બજી [સબ્બજિ (પી॰)], ઇદં જાતુ અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખણિ’ન્તિ. તં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, ઉદકો રામપુત્તો અવેદગૂયેવ સમાનો ‘વેદગૂસ્મી’તિ ભાસતિ, અસબ્બજીયેવ સમાનો ‘સબ્બજીસ્મી’તિ ભાસતિ, અપલિખતંયેવ ગણ્ડમૂલં પલિખતં મે ‘ગણ્ડમૂલ’ન્તિ ભાસતિ. ઇધ ખો તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ઇદં જાતુ વેદગૂ, ઇદં જાતુ સબ્બજી, ઇદં જાતુ અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખણિ’’’ન્તિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, વેદગૂ હોતિ? યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ; એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદગૂ હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બજી હોતિ? યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ; એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બજી હોતિ.

“કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખતં હોતિ? ગણ્ડોતિ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્સેતં ચાતુમહાભૂતિકસ્સ કાયસ્સ અધિવચનં માતાપેત્તિકસમ્ભવસ્સ ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સ અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સ . ગણ્ડમૂલન્તિ ખો, ભિક્ખવે, તણ્હાયેતં અધિવચનં. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા પહીના હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા; એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખતં હોતિ.

“ઉદકો સુદં, ભિક્ખવે, રામપુત્તો એવં વાચં ભાસતિ – ‘ઇદં જાતુ વેદગૂ, ઇદં જાતુ સબ્બજી, ઇદં જાતુ અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખણિ’ન્તિ. તં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, ઉદકો રામપુત્તો અવેદગૂયેવ સમાનો ‘વેદગૂસ્મી’તિ ભાસતિ, અસબ્બજીયેવ સમાનો ‘સબ્બજીસ્મી’તિ ભાસતિ; અપલિખતંયેવ ગણ્ડમૂલં ‘પલિખતં મે ગણ્ડમૂલ’ન્તિ ભાસતિ. ઇધ ખો તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘ઇદં જાતુ વેદગૂ, ઇદં જાતુ સબ્બજી, ઇદં જાતુ અપલિખતં ગણ્ડમૂલં પલિખણિ’’’ન્તિ. દસમં.

સળવગ્ગો દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે સંગય્હા પરિહાનં, પમાદવિહારી ચ સંવરો;
સમાધિ પટિસલ્લાનં, દ્વે નતુમ્હાકેન ઉદ્દકોતિ.

સળાયતનવગ્ગે દુતિયપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

અવિજ્જા મિગજાલઞ્ચ, ગિલાનં છન્નં ચતુત્થકં;
સળવગ્ગેન પઞ્ઞાસં, દુતિયો પણ્ણાસકો અયન્તિ.

પઠમસતકં.

૧૧. યોગક્ખેમિવગ્ગો

૧. યોગક્ખેમિસુત્તં

૧૦૪. સાવત્થિનિદાનં . “યોગક્ખેમિપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, યોગક્ખેમિપરિયાયો ધમ્મપરિયાયો? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તે તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તેસઞ્ચ પહાનાય અક્ખાસિ યોગં, તસ્મા તથાગતો ‘યોગક્ખેમી’તિ વુચ્ચતિ…પે॰… સન્તિ,

ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તે તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તેસઞ્ચ પહાનાય અક્ખાસિ યોગં, તસ્મા તથાગતો 'યોગક્ખેમી'તિ વુચ્ચતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, યોગક્ખેમિપરિયાયો ધમ્મપરિયાયો''તિ. પઠમં.

૨. ઉપાદાયસુત્તં

૧૦૫. ''કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ કિં ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ''ન્તિ?

''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા...પે॰....

''ચક્ખુસ્મિં ખો, ભિક્ખવે, સતિ ચક્ખું ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં...પે॰... મનસ્મિં સતિ મનં ઉપાદાય ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

''અનિચ્ચં, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ?

''દુક્ખં, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્ય અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ''ન્તિ?

''નો હેતં ભન્તે''...પે॰....

''જિવ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ?

''અનિચ્ચા, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ?

''દુક્ખં, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્ય અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ''ન્તિ?

''નો હેતં, ભન્તે''...પે॰....

''મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા''તિ?

''અનિચ્ચો, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ?

''દુક્ખં, ભન્તે''.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય ઉપ્પજ્જેય્ય અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ’’ન્તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દુતિયં.

૩. દુક્ખસમુદયસુત્તં

૧૦૬. ‘‘દુક્ખસ્સ , ભિક્ખવે, સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ સમુદયો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં . તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. અયં દુક્ખસ્સ સમુદયો…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. અયં દુક્ખસ્સ સમુદયો…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ સમુદયો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો ; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. તતિયં.

૪. લોકસમુદયસુત્તં

૧૦૭. ‘‘લોકસ્સ, ભિક્ખવે, સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો …પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણં…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો ; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ સમુદયો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો? ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો ; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો…પે॰… જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા…પે॰… એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અત્થઙ્ગમો’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સેય્યોહમસ્મિસુત્તં

૧૦૮. ‘‘કિસ્મિં નુ ખો, ભિક્ખવે, સતિ કિં ઉપાદાય કિં અભિનિવિસ્સ સેય્યોહમસ્મીતિ વા હોતિ, સદિસોહમસ્મીતિ વા હોતિ, હીનોહમસ્મીતિ વા હોતી’’તિ?

‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા.

‘‘ચક્ખુસ્મિં ખો, ભિક્ખવે, સતિ ચક્ખું ઉપાદાય ચક્ખું અભિનિવિસ્સ સેય્યોહમસ્મીતિ વા હોતિ, સદિસોહમસ્મીતિ વા હોતિ, હીનોહમસ્મીતિ વા હોતિ…પે॰… જિવ્હાય સતિ…પે॰… મનસ્મિં સતિ મનં ઉપાદાય મનં અભિનિવિસ્સ સેય્યોહમસ્મીતિ વા હોતિ, સદિસોહમસ્મીતિ વા હોતિ, હીનોહમસ્મીતિ વા હોતિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં , ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય સેય્યોહમસ્મીતિ વા અસ્સ, સદિસોહમસ્મીતિ વા અસ્સ, હીનોહમસ્મીતિ વા અસ્સા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’…પે॰… જિવ્હા… કાયો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, અપિ નુ તં અનુપાદાય સેય્યોહમસ્મીતિ વા અસ્સ, સદિસોહમસ્મીતિ વા અસ્સ, હીનોહમસ્મીતિ વા અસ્સા’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સંયોજનિયસુત્તં

૧૦૯. ‘‘સંયોજનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ સંયોજનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા, કતમઞ્ચ સંયોજનં? ચક્ખું, ભિક્ખવે, સંયોજનિયો ધમ્મો. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં...પે॰... જિવ્હા સંયોજનિયો ધમ્મો...પે॰... મનો સંયોજનિયો ધમ્મો. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા, ઇદં સંયોજન’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ઉપાદાનિયસુત્તં

૧૧૦. ‘‘ઉપાદાનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ ઉપાદાનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા, કતમઞ્ચ ઉપાદાનં ? ચક્ખું, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયો ધમ્મો. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ ઉપાદાનં...પે॰... જિવ્હા ઉપાદાનિયો ધમ્મો...પે॰... મનો ઉપાદાનિયો ધમ્મો. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ ઉપાદાનં. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા, ઇદં ઉપાદાન’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. અજ્ઝત્તિકાયતનપરિજાનનસુત્તં

૧૧૧. ‘‘ચક્ખું, ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. સોતં... ઘાનં... જિવ્હં... કાયં... મનં અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. ચક્ખુઞ્ચ ખો, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય...પે॰... જિવ્હં... કાયં... મનં અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાયા’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. બાહિરાયતનપરિજાનનસુત્તં

૧૧૨. ‘‘રૂપે , ભિક્ખવે, અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. સદ્દે... ગન્ધે... રસે... ફોટ્ઠબ્બે... ધમ્મે અનભિજાનં અપરિજાનં અવિરાજયં અપ્પજહં અભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. રૂપે ચ ખો, ભિક્ખવે, અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાય. સદ્દે... ગન્ધે... રસે... ફોટ્ઠબ્બે... ધમ્મે અભિજાનં પરિજાનં વિરાજયં પજહં ભબ્બો દુક્ખક્ખયાયા’’તિ. નવમં.

૧૦. ઉપસ્સુતિસુત્તં

૧૧૩. એકં સમયં ભગવા નાતિકે [ઞાતિકે (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. અથ ખો ભગવા રહોગતો પટિસલ્લીનો ઇમં ધમ્મપરિયાયં અભાસિ – ''ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા; તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં; ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો; ભવપચ્ચયા જાતિ; જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ''.

''ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો; ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો; ભવનિરોધા જાતિનિરોધો; જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ...પે॰... જિવ્હઞ્ચ પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... મનઞ્ચ પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણં. તિણ્ણં સઙ્ગતિ ફસ્સો. ફસ્સપચ્ચયા વેદના; વેદનાપચ્ચયા તણ્હા. તસ્સાયેવ તણ્હાય અસેસવિરાગનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો ; ઉપાદાનનિરોધા...પે॰... એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતી''તિ.

તેન ખો પન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવતો ઉપસ્સુતિ [ઉપસ્સુતિં (સી॰ ક॰)] ઠિતો હોતિ. અદ્દસા ખો ભગવા તં ભિક્ખું ઉપસ્સુતિ ઠિતં. દિસ્વાન તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''અસ્સોસિ નો ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાય''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''ઉગ્ગણ્હાહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં. પરિયાપુણાહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં. ધારેહિ ત્વં, ભિક્ખુ, ઇમં ધમ્મપરિયાયં. અત્થસંહિતોયં, ભિક્ખુ, ધમ્મપરિયાયો આદિબ્રહ્મચરિયકો''તિ. દસમં.

યોગક્ખેમિવગ્ગો એકાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

યોગક્ખેમિ ઉપાદાય, દુક્ખં લોકો ચ સેય્યો ચ;
સંયોજનં ઉપાદાનં, દ્વે પરિજાનં ઉપસ્સુતીતિ.

૧૨. લોકકામગુણવગ્ગો

૧. પઠમમારપાસસુત્તં

૧૧૪. ''સન્તિ , ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે, ભિક્ખુ, અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આવાસગતો મારસ્સ, મારસ્સ વસં ગતો [વસગતો (સી॰ અટ્ઠ॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰)], પટિમુક્કસ્સ મારપાસો. બદ્ધો સો મારબન્ધનેન યથાકામકરણીયો પાપિમતો...પે॰....

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આવાસગતો મારસ્સ, મારસ્સ વસં ગતો, પટિમુક્કસ્સ મારપાસો. બદ્ધો સો મારબન્ધનેન…પે॰….

‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આવાસગતો મારસ્સ, મારસ્સ વસં ગતો, પટિમુક્કસ્સ મારપાસો. બદ્ધો સો મારબન્ધનેન યથાકામકરણીયો પાપિમતો.

‘‘સન્તિ ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ નાવાસગતો મારસ્સ, ન મારસ્સ વસં ગતો, ઉમ્મુક્કસ્સ મારપાસો. મુત્તો સો મારબન્ધનેન ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો…પે॰….

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નાવાસગતો મારસ્સ, ન મારસ્સ વસં ગતો, ઉમ્મુક્કસ્સ મારપાસો. મુત્તો સો મારબન્ધનેન ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો…પે॰….

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નાવાસગતો મારસ્સ, ન મારસ્સ વસં ગતો, ઉમ્મુક્કસ્સ મારપાસો. મુત્તો સો મારબન્ધનેન ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયમારપાસસુત્તં

૧૧૫. ‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બદ્ધો ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ, આવાસગતો મારસ્સ, મારસ્સ વસં ગતો, પટિમુક્કસ્સ મારપાસો. બદ્ધો સો મારબન્ધનેન યથાકામકરણીયો પાપિમતો…પે॰….

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બદ્ધો મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ, આવાસગતો મારસ્સ, મારસ્સ વસં ગતો, પટિમુક્કસ્સ મારપાસો. બદ્ધો સો મારબન્ધનેન યથાકામકરણીયો પાપિમતો…પે॰….

‘‘સન્તિ ચ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ મુત્તો ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ, નાવાસગતો મારસ્સ, ન મારસ્સ વસં ગતો, ઉમ્મુક્કસ્સ મારપાસો. મુત્તો સો મારબન્ધનેન ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો…પે॰….

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ – અયં વુચ્ચતિ,

ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મુત્તો મનોવિઞ્ઞેય્યેહિ ધમ્મેહિ, નાવાસગતો મારસ્સ, ન મારસ્સ વસં ગતો, ઉમ્મુક્કસ્સ મારપાસો. મુત્તો સો મારબન્ધનેન ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો''તિ. દુતિયં.

૩. લોકન્તગમનસુત્તં

૧૧૬. ''નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં [દિટ્ઠેય્યં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી''તિ. ઇદં વત્વા ભગવા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ. અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – ''ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા''તિ?

અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ''અયં ખો આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો , સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા''તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચું –

''ઇદં ખો નો, આવુસો આનન્દ, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ. તેસં નો, આવુસો, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – 'ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામીતિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા'તિ ? તેસં નો, આવુસો, અમ્હાકં એતદહોસિ – 'અયં ખો, આવુસો, આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા'તિ. વિભજતાયસ્મા આનન્દો''તિ.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો સારવતો અતિક્કમ્મેવ, મૂલં અતિક્કમ્મેવ, ખન્ધં સાખાપલાસે સારં પરિયેસિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય; એવં સમ્પદમિદં આયસ્મન્તાનં સત્થરિ સમ્મુખીભૂતે તં ભગવન્તં અતિસિત્વા અમ્હે એતમત્થં પટિપુચ્છિતબ્બં મઞ્ઞથ [મઞ્ઞેથ (પી॰ ક॰)]. સો હાવુસો, ભગવા જાનં જાનાતિ, પસ્સં પસ્સતિ – ચક્ખુભૂતો, ઞાણભૂતો, ધમ્મભૂતો, બ્રહ્મભૂતો,

વત્તા, પવત્તા, અત્થસ્સ નિન્નેતા, અમતસ્સ દાતા, ધમ્મસ્સામી, તથાગતો. સો ચેવ પનેતસ્સ કાલો અહોસિ યં ભગવન્તંયેવ એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ . યથા વો ભગવા બ્યાકરેય્ય તથા વો ધારેય્યાથા''તિ.

''અદ્ધાવુસો આનન્દ, ભગવા જાનં જાનાતિ, પસ્સં પસ્સતિ – ચક્ખુભૂતો, ઞાણભૂતો, ધમ્મભૂતો, બ્રહ્મભૂતો, વત્તા, પવત્તા, અત્થસ્સ નિન્નેતા, અમતસ્સ દાતા, ધમ્મસ્સામી, તથાગતો. સો ચેવ પનેતસ્સ કાલો અહોસિ યં ભગવન્તંયેવ એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામ . યથા નો ભગવા બ્યાકરેય્ય તથા નં ધારેય્યામ. અપિ ચાયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. વિભજતાયસ્મા આનન્દો અગરું કરિત્વા''તિ.

''તેનહાવુસો, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''યં ખો વો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ, ઇમસ્સ ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. યેન ખો, આવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની – અયં વુચ્ચતિ અરિયસ્સ વિનયે લોકો. કેન ચાવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની? ચક્ખુના ખો, આવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની. સોતેન ખો, આવુસો... ઘાનેન ખો, આવુસો... જિવ્હાય ખો, આવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની . કાયેન ખો, આવુસો... મનેન ખો, આવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની. યેન ખો, આવુસો, લોકસ્મિં લોકસઞ્ઞી હોતિ લોકમાની – અયં વુચ્ચતિ અરિયસ્સ વિનયે લોકો. યં ખો વો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં , દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ, ઇમસ્સ ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. આકઙ્ખમાના ચ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ભગવન્તંયેવ ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ. યથા વો ભગવા બ્યાકરોતિ તથા નં ધારેય્યાથા''તિ.

''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

''યં ખો નો, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ. તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – 'ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – નાહં, ભિક્ખવે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં, દટ્ઠેય્યં, પત્તેય્યન્તિ વદામિ. ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, અપ્પત્વા લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં વદામી'તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ

ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યાતિ? તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં એતદહોસિ – ‘અયં ખો આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા’તિ. અથ ખો મયં , ભન્તે, યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છિમ્હ. તેસં નો, ભન્તે, આયસ્મતા આનન્દેન ઇમેહિ આકારેહિ ઇમેહિ પદેહિ ઇમેહિ બ્યઞ્જનેહિ અત્થો વિભત્તો’’તિ.

‘‘પણ્ડિતો , ભિક્ખવે, આનન્દો; મહાપઞ્ઞો, ભિક્ખવે, આનન્દો! મં ચેપિ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ, અહમ્પિ તં એવમેવં બ્યાકરેય્યં યથા તં આનન્દેન બ્યાકતં. એસો ચેવેતસ્સ અત્થો, એવઞ્ચ નં ધારેય્યાથા’’તિ. તતિયં.

૪. કામગુણસુત્તં

૧૧૭. ‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘યેમે પઞ્ચ કામગુણા ચેતસો સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા, તત્ર મે ચિત્તં બહુલં ગચ્છમાનં ગચ્છેય્ય પચ્ચુપ્પન્નેસુ વા અપ્પં વા અનાગતેસુ’. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘યેમે પઞ્ચ કામગુણા ચેતસો સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા, તત્ર મે અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો’. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હાકમ્પિ યે તે પઞ્ચ કામગુણા ચેતસો સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા, તત્ર વો ચિત્તં બહુલં ગચ્છમાનં ગચ્છેય્ય પચ્ચુપ્પન્નેસુ વા અપ્પં વા અનાગતેસુ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, તુમ્હાકમ્પિ યે તે પઞ્ચ કામગુણા ચેતસો સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા અતીતા નિરુદ્ધા વિપરિણતા, તત્ર વો અત્તરૂપેહિ અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે…પે॰… યત્થ જિવ્હા ચ નિરુજ્ઝતિ, રસસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે…પે॰… યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે’’તિ. ઇદં વત્વા ભગવા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ.

અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે…પે॰… યત્થ જિવ્હા ચ નિરુજ્ઝતિ, રસસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે…પે॰… યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે’તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા’’તિ?

અથ ખો તેસં ભિક્ખૂનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા’’તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ . સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચું –

''ઇદં ખો નો, આવુસો આનન્દ, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ જિવ્હા ચ નિરુજ્ઝતિ , રસસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે... પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે'તિ. તેસં નો, આવુસો, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – 'ઇદં ખો નો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ જિવ્હા ચ નિરુજ્ઝતિ, રસસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે'તિ. કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યાતિ? તેસં નો, આવુસો, અમ્હાકં એતદહોસિ – 'અયં ખો આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા'તિ. વિભજતાયસ્મા આનન્દો''તિ.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો મહતો રુક્ખસ્સ...પે॰... વિભજતાયસ્મા આનન્દો અગરું કરિત્વાતિ.

''તેનહાવુસો , સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''યં ખો વો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે'તિ. ઇમસ્સ ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. સળાયતનનિરોધં નો એતં, આવુસો, ભગવતા સન્ધાય ભાસિતં – 'તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે, યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે'તિ. અયં ખો, આવુસો, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – 'તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે'તિ. ઇમસ્સ ખ્વાહં, આવુસો, ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. આકઙ્ખમાના ચ પન તુમ્હે આયસ્મન્તો ભગવન્તંયેવ ઉપસઙ્કમથ; ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં પુચ્છેય્યાથ. યથા વો ભગવા બ્યાકરોતિ તથા નં ધારેય્યાથા''તિ.

‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘યં ખો નો, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – ‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ જિવ્હા ચ નિરુજ્ઝતિ, રસસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે’તિ, તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો એતદહોસિ – ‘ઇદં ખો નો, આવુસો , ભગવા સંખિત્તેન ઉદ્દેસં ઉદ્દિસિત્વા વિત્થારેન અત્થં અવિભજિત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પવિટ્ઠો – તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સે આયતને વેદિતબ્બે યત્થ ચક્ખુ ચ નિરુજ્ઝતિ, રૂપસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે...પે॰... યત્થ મનો ચ નિરુજ્ઝતિ, ધમ્મસઞ્ઞા ચ નિરુજ્ઝતિ, સે આયતને વેદિતબ્બે’તિ. ‘કો નુ ખો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજેય્યા’તિ? તેસં નો, ભન્તે, અમ્હાકં એતદહોસિ – ‘અયં ખો આયસ્મા આનન્દો સત્થુ ચેવ સંવણ્ણિતો, સમ્ભાવિતો ચ વિઞ્ઞૂનં સબ્રહ્મચારીનં. પહોતિ ચાયસ્મા આનન્દો ઇમસ્સ ભગવતા સંખિત્તેન ઉદ્દેસસ્સ ઉદ્દિટ્ઠસ્સ વિત્થારેન અત્થં અવિભત્તસ્સ વિત્થારેન અત્થં વિભજિતું. યંનૂન મયં યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમેય્યામ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યામા’તિ. અથ ખો મયં, ભન્તે, યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિમ્હ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતમત્થં પટિપુચ્છિમ્હ. તેસં નો, ભન્તે, આયસ્મતા આનન્દેન ઇમેહિ આકારેહિ, ઇમેહિ પદેહિ, ઇમેહિ બ્યઞ્જનેહિ અત્થો વિભત્તો’’તિ.

‘‘પણ્ડિતો, ભિક્ખવે, આનન્દો; મહાપઞ્ઞો, ભિક્ખવે, આનન્દો! મં ચેપિ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એતમત્થં પટિપુચ્છેય્યાથ, અહમ્પિ તં એવમેવં બ્યાકરેય્યં યથા તં આનન્દેન બ્યાકતં. એસો ચેવેતસ્સ અત્થો. એવઞ્ચ નં ધારેય્યાથા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. સક્કપઞ્હસુત્તં

૧૧૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો સક્કો દેવાનમિન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે , હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ?

‘‘સન્તિ ખો, દેવાનમિન્દ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ...પે॰....

‘‘સન્તિ ખો, દેવાનમિન્દ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ ખો, દેવાનમિન્દ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, દેવાનમિન્દ,

ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, દેવાનમિન્દ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ.

‘‘સન્તિ ચ ખો, દેવાનમિન્દ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ, ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ…પે॰… .

‘‘સન્તિ ખો, દેવાનમિન્દ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ ખો, દેવાનમિન્દ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, દેવાનમિન્દ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, દેવાનમિન્દ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઞ્ચસિખસુત્તં

૧૧૯. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો પઞ્ચસિખો ગન્ધબ્બદેવપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ? ‘‘સન્તિ ખો, પઞ્ચસિખ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા…પે॰… સન્તિ ખો, પઞ્ચસિખ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, પઞ્ચસિખ , ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, પઞ્ચસિખ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ’’.

‘‘સન્તિ ચ ખો, પઞ્ચસિખ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા…પે॰… સન્તિ ખો, પઞ્ચસિખ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ, ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, પઞ્ચસિખ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, પઞ્ચસિખ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સારિપુત્તસદ્ધિવિહારિકસુત્તં

૧૨૦. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે . અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સદ્ધિવિહારિકો , આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો’’તિ.

‘‘એવમેતં, આવુસો, હોતિ ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારસ્સ, ભોજને અમત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનનુયુત્તસ્સ. ‘સો વતાવુસો, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારો ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ જાગરિયં અનનુયુત્તો યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં સન્તાનેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સો વતાવુસો, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ, જાગરિયં અનુયુત્તો યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં સન્તાનેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, આવુસો, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય, ન મદાય, ન મણ્ડનાય, ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા, બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય. ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ , અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. એવં ખો, આવુસો, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ . રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેતિ પાદે પાદં અચ્ચાધાય સતો સમ્પજાનો, ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા. રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. એવં ખો, આવુસો, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. તસ્માતિહાવુસો, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા ભવિસ્સામ, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા’તિ. એવઞ્હિ વો, આવુસો, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. રાહુલોવાદસુત્તં

૧૨૧. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવતો રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘પરિપક્કા ખો રાહુલસ્સ વિમુત્તિપરિપાચનિયા ધમ્મા; યંનૂનાહં રાહુલં ઉત્તરિં આસવાનં ખયે વિનેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો આયસ્મન્તં રાહુલં આમન્તેસિ – ‘‘ગણ્હાહિ, રાહુલ, નિસીદનં. યેન અન્ધવનં તેનુપસઙ્કમિસ્સામ દિવાવિહારાયા’’તિ . ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા રાહુલો ભગવતો પટિસ્સુત્વા નિસીદનં આદાય ભગવન્તં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ.

તેન ખો પન સમયેન અનેકાનિ દેવતાસહસ્સાનિ ભગવન્તં અનુબન્ધાનિ હોન્તિ – ‘‘અજ્જ ભગવા આયસ્મન્તં રાહુલં ઉત્તરિં આસવાનં ખયે વિનેસ્સતી’’તિ. અથ ખો ભગવા અન્ધવનં અજ્ઝોગાહેત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. આયસ્માપિ ખો રાહુલો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાહુલં ભગવા એતદવોચ –

“તં કિં મઞ્ઞસિ, રાહુલ, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા”તિ?

“અનિચ્ચં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા”તિ?

“દુક્ખં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’”તિ?

“નો હેતં, ભન્તે”. ( ) [(તં કિં મઞ્ઞસિ) એવમિતરેસુપિ (મ॰ નિ॰ ૩.૪૧૬-૪૧૭)]

“રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા”તિ?

“અનિચ્ચા, ભન્તે”…પે॰….

“ચક્ખુવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા”તિ?

“અનિચ્ચં, ભન્તે”…પે॰….

“ચક્ખુસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા”તિ?

“અનિચ્ચો, ભન્તે”…પે॰….

“યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં, સઞ્ઞાગતં, સઙ્ખારગતં, વિઞ્ઞાણગતં, તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા”તિ?

“અનિચ્ચં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા”તિ?

“દુક્ખં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ , એસો મે અત્તા’”તિ?

“નો હેતં, ભન્તે”…પે॰….

“જિવ્હા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા”તિ?

“અનિચ્ચા, ભન્તે”…પે॰….

‘‘જિવ્હાવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘જિવ્હાસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં, સઞ્ઞાગતં, સઙ્ખારગતં, વિઞ્ઞાણગતં, તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘મનો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વાતિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘ધમ્મા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચા, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘મનોવિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘મનોસમ્ફસ્સો નિચ્ચો વા અનિચ્ચો વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચો, ભન્તે’’…પે॰….

‘‘યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં, સઞ્ઞાગતં, સઙ્ખારગતં, વિઞ્ઞાણગતં, તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં પસ્સં, રાહુલ, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ, રસેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰….

‘‘મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, મનોસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમનો આયસ્મા રાહુલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને આયસ્મતો રાહુલસ્સ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચિ. અનેકાનઞ્ચ દેવતાસહસ્સાનં વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉદપાદિ – ‘‘યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. સંયોજનિયધમ્મસુત્તં

૧૨૨. ‘‘સંયોજનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ સંયોજનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા, કતમઞ્ચ સંયોજનં? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા

કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, સંયોજનિયા ધમ્મા. યો તત્થ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજન''ન્તિ. નવમં.

૧૦. ઉપાદાનિયધમ્મસુત્તં

૧૨૩. ''ઉપાદાનિયે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મે દેસેસ્સામિ ઉપાદાનઞ્ચ. તં સુણાથ. કતમે ચ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા, કતમઞ્ચ ઉપાદાનં? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા. યો તત્થ છન્દરાગો, તં તત્થ ઉપાદાનં...પે॰... સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ઉપાદાનિયા ધમ્મા. યો તત્થ છન્દરાગો તં તત્થ ઉપાદાન''ન્તિ. દસમં.

લોકકામગુણવગ્ગો દ્વાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

મારપાસેન દ્વે વુત્તા, લોકકામગુણેન ચ;
સક્કો પઞ્ચસિખો ચેવ, સારિપુત્તો ચ રાહુલો;
સંયોજનં ઉપાદાનં, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૧૩. ગહપતિવગ્ગો

૧. વેસાલીસુત્તં

૧૨૪. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો ઉગ્ગો ગહપતિ વેસાલિકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉગ્ગો ગહપતિ વેસાલિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ?

''સન્તિ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ...પે॰... સન્તિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ ખો, ગહપતિ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ.

''સન્તિ ચ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા, ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો

ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ, ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો. ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ, ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો , ગહપતિ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ. પઠમં.

૨. વજ્જીસુત્તં

૧૨૫. એકં સમયં ભગવા વજ્જીસુ વિહરતિ હત્થિગામે. અથ ખો ઉગ્ગો ગહપતિ હત્થિગામકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉગ્ગો ગહપતિ હત્થિગામકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે હેતુ કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ? (યથા પુરિમસુત્તન્તં, એવં વિત્થારેતબ્બં). અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તીતિ. દુતિયં.

૩. નાળન્દસુત્તં

૧૨૬. એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો, ઉપાલિ ગહપતિ, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો, ઉપાલિ ગહપતિ, ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ? (યથા પુરિમસુત્તન્તં, એવં વિત્થારેતબ્બં). અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તીતિ. તતિયં.

૪. ભારદ્વાજસુત્તં

૧૨૭. એકં સમયં આયસ્મા પિણ્ડોલભારદ્વાજો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો રાજા ઉદેનો યેનાયસ્મા પિણ્ડોલભારદ્વાજો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા પિણ્ડોલભારદ્વાજેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા ઉદેનો આયસ્મન્તં પિણ્ડોલભારદ્વાજં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભો ભારદ્વાજ, હેતુ કો પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ [સુસુ (સી॰ ક॰)] કાળકેસા ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા અનિકીળિતાવિનો કામેસુ યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી''તિ? ''વુત્તં ખો એતં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – 'એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, માતુમત્તીસુ માતુચિત્તં ઉપટ્ઠપેથ, ભગિનિમત્તીસુ ભગિનિચિત્તં ઉપટ્ઠપેથ, ધીતુમત્તીસુ ધીતુચિત્તં ઉપટ્ઠપેથા'તિ. અયં ખો, મહારાજ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા અનિકીળિતાવિનો કામેસુ યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી''તિ.

‘‘લોલં [લોળં (સ્યા॰ કં॰)] ખો, ભો ભારદ્વાજ, ચિત્તં. અપ્પેકદા માતુમત્તીસુપિ લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જન્તિ, ભગિનિમત્તીસુપિ લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જન્તિ, ધીતુમત્તીસુપિ લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જન્તિ. અત્થિ નુ ખો, ભો ભારદ્વાજ, અઞ્ઞો ચ હેતુ, અઞ્ઞો ચ પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા…પે॰… અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી’’તિ?

‘‘વુત્તં ખો એતં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – ‘એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખથ – અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ [નહારુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં [અટ્ઠિમિઞ્જા (સી॰)] વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાણિકા લસિકા મુત્ત’ન્તિ. અયમ્પિ ખો, મહારાજ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા…પે॰… અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી’’તિ. ‘‘યે તે, ભો ભારદ્વાજ, ભિક્ખૂ ભાવિતકાયા ભાવિતસીલા ભાવિતચિત્તા ભાવિતપઞ્ઞા, તેસં તં સુકરં હોતિ. યે ચ ખો તે , ભો ભારદ્વાજ, ભિક્ખૂ અભાવિતકાયા અભાવિતસીલા અભાવિતચિત્તા અભાવિતપઞ્ઞા, તેસં તં દુક્કરં હોતિ. અપ્પેકદા, ભો ભારદ્વાજ, અસુભતો મનસિ કરિસ્સામીતિ [મનસિ કરિસ્સામાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સુભતોવ [સુભતો વા (સી॰), સુભતો ચ (સ્યા॰ કં॰)] આગચ્છતિ. અત્થિ નુ ખો, ભો ભારદ્વાજ , અઞ્ઞો ચ ખો હેતુ અઞ્ઞો ચ પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા…પે॰… અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી’’તિ?

‘‘વુત્તં ખો એતં, મહારાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન – ‘એથ તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા વિહરથ. ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા મા નિમિત્તગ્ગાહિનો અહુવત્થ, માનુબ્યઞ્જનગ્ગાહિનો. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જથ. રક્ખથ ચક્ખુન્દ્રિયં; ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જથ. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય મા નિમિત્તગ્ગાહિનો અહુવત્થ, માનુબ્યઞ્જનગ્ગાહિનો. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જથ . રક્ખથ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જથા’તિ. અયમ્પિ ખો, મહારાજ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા અનિકીળિતાવિનો કામેસુ યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તી’’તિ.

‘‘અચ્છરિયં, ભો ભારદ્વાજ; અબ્ભુતં, ભો ભારદ્વાજ! યાવ સુભાસિતં ચિદં [યાવ સુભાસિતમિદં (સી॰)], ભો ભારદ્વાજ, તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન. એસોવ ખો, ભો ભારદ્વાજ, હેતુ, એસ પચ્ચયો યેનિમે દહરા ભિક્ખૂ સુસૂ કાળકેસા ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા પઠમેન વયસા અનિકીળિતાવિનો કામેસુ યાવજીવં પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તિ, અદ્ધાનઞ્ચ આપાદેન્તીતિ. અહમ્પિ ખો, ભો [અહમ્પિ ભો (સી॰ પી॰)] ભારદ્વાજ, યસ્મિં સમયે અરક્ખિતેનેવ કાયેન, અરક્ખિતાય વાચાય, અરક્ખિતેન ચિત્તેન, અનુપટ્ઠિતાય સતિયા, અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ અન્તેપુરં પવિસામિ, અતિવિય મં તસ્મિં સમયે લોભધમ્મા પરિસહન્તિ. યસ્મિઞ્ચ ખ્વાહં, ભો ભારદ્વાજ, સમયે રક્ખિતેનેવ કાયેન, રક્ખિતાય વાચાય, રક્ખિતેન ચિત્તેન, ઉપટ્ઠિતાય સતિયા , સંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ અન્તેપુરં પવિસામિ, ન મં તથા તસ્મિં સમયે લોભધમ્મા પરિસહન્તિ. અભિક્કન્તં, ભો ભારદ્વાજ; અભિક્કન્તં, ભો ભારદ્વાજ! સેય્યથાપિ , ભો ભારદ્વાજ, નિક્કુજ્જિતં [નિકુજ્જિતં (પી॰)] વા ઉક્કુજ્જેય્ય , પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ

દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા ભારદ્વાજેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભો ભારદ્વાજ, તં ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ, ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ભારદ્વાજો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. સોણસુત્તં

૧૨૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો સોણો ગહપતિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સોણો ગહપતિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ? (યથા પુરિમસુત્તન્તં, એવં વિત્થારેતબ્બં). અયં ખો, સોણ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તીતિ. પઞ્ચમં.

૬. ઘોસિતસુત્તં

૧૨૯. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો ઘોસિતો ગહપતિ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઘોસિતો ગહપતિ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – '''ધાતુનાનત્તં, ધાતુનાનત્ત'ન્તિ , ભન્તે આનન્દ, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ? ''સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુધાતુ, રૂપા ચ મનાપા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણઞ્ચ સુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુધાતુ, રૂપા ચ અમનાપા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણઞ્ચ દુક્ખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુધાતુ, રૂપા ચ મનાપા ઉપેક્ખાવેદનિયા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણઞ્ચ અદુક્ખમસુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના...પે॰... સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાધાતુ, રસા ચ મનાપા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણઞ્ચ સુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાધાતુ, રસા ચ અમનાપા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણઞ્ચ દુક્ખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાધાતુ, રસા ચ ઉપેક્ખાવેદનિયા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણઞ્ચ અદુક્ખમસુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના...પે॰... સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, મનોધાતુ, ધમ્મા ચ મનાપા, મનોવિઞ્ઞાણઞ્ચ સુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, મનોધાતુ, ધમ્મા ચ અમનાપા, મનોવિઞ્ઞાણઞ્ચ દુક્ખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સંવિજ્જતિ ખો, ગહપતિ, મનોધાતુ, ધમ્મા ચ ઉપેક્ખાવેદનિયા, મનોવિઞ્ઞાણઞ્ચ અદુક્ખમસુખવેદનિયં. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના. એત્તાવતા ખો, ગહપતિ, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ. છટ્ઠં.

૭. હાલિદ્દિકાનિસુત્તં

૧૩૦. એકં સમયં આયસ્મા મહાકચ્ચાનો અવન્તીસુ વિહરતિ કુરરઘરે [કુલઘરે (સ્યા॰ ક॰)] પપાતે [પવત્તે (સી॰ પી॰), સમ્પવત્તે (સ્યા॰ કં॰ ક॰) એત્થેવ અટ્ઠમપિટ્ઠેપિ] પબ્બતે. અથ ખો હાલિદ્દિકાનિ [હાલિદ્દકાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ગહપતિ યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો હાલિદ્દિકાનિ ગહપતિ આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ''વુત્તમિદં, ભન્તે, ભગવતા – 'ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ

ફસ્સનાનત્તં; ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્ત’ન્તિ. કથં નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં; ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્ત’’ન્તિ? ‘‘ઇધ, ગહપતિ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ‘મનાપં ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં સુખવેદનિયઞ્ચ [સુખવેદનિયં, સુખવેદનિયં (સી॰ પી॰), સુખવેદનિયઞ્ચ, સુખવેદનિયં (સ્યા॰ કં॰ ક॰) એવં ‘‘દુક્ખવેદનિયઞ્ચ અદુક્ખમસુખવેદનિયઞ્ચા’’તિ પદેસુપિ. અટ્ઠકથાટીકા ઓલોકેતબ્બા]. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. ચક્ખુના ખો પનેવ [પનેવં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] રૂપં દિસ્વા ‘અમનાપં ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં દુક્ખવેદનિયઞ્ચ. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. ચક્ખુના ખો પનેવ રૂપં દિસ્વા ‘ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં [ઉપેક્ખાવેદનિયં (ક॰)] ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અદુક્ખમસુખવેદનિયઞ્ચ. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના.

‘‘પુન ચપરં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા…પે॰… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ‘મનાપં ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ મનોવિઞ્ઞાણં સુખવેદનિયઞ્ચ . ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. મનસા ખો પનેવ ધમ્મં વિઞ્ઞાય ‘અમનાપં ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ મનોવિઞ્ઞાણં દુક્ખવેદનિયઞ્ચ. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. મનસા ખો પનેવ ધમ્મં વિઞ્ઞાય ‘ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં ઇત્થેત’ન્તિ પજાનાતિ મનોવિઞ્ઞાણં અદુક્ખમસુખવેદનિયઞ્ચ. ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના. એવં ખો, ગહપતિ, ધાતુનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ફસ્સનાનત્તં; ફસ્સનાનત્તં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ વેદનાનાનત્ત’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. નકુલપિતુસુત્તં

૧૩૧. એકં સમયં ભગવા ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે. અથ ખો નકુલપિતા ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો નકુલપિતા ગહપતિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ? ‘‘સન્તિ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા . તઞ્ચે ભિક્ખુ અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અભિનન્દતો અભિવદતો અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ તદુપાદાનં. સઉપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ નો પરિનિબ્બાયતિ . અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે નો પરિનિબ્બાયન્તિ’’.

‘‘સન્તિ ચ ખો, ગહપતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુનાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં અનભિનન્દતો અનભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ, ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ પરિનિબ્બાયતિ…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા…પે॰… સન્તિ ખો, ગહપતિ, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. તસ્સ તં નાભિનન્દતો નાભિવદતો અનજ્ઝોસાય તિટ્ઠતો ન તન્નિસ્સિતં વિઞ્ઞાણં હોતિ ન તદુપાદાનં. અનુપાદાનો, ગહપતિ, ભિક્ખુ

પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ગહપતિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. લોહિચ્ચસુત્તં

૧૩૨. એકં સમયં આયસ્મા મહાકચ્ચાનો અવન્તીસુ વિહરતિ મક્કરકતે [મક્કરકટે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અરઞ્ઞકુટિકાયં. અથ ખો લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સમ્બહુલા અન્તેવાસિકા કટ્ઠહારકા માણવકા યેનાયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ અરઞ્ઞકુટિકા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પરિતો પરિતો કુટિકાય અનુચઙ્કમન્તિ અનુવિચરન્તિ ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા કાનિચિ કાનિચિ સેલેય્યકાનિ કરોન્તિ [સેલિસ્સકાનિ કરોન્તા (સી॰)] – ''ઇમે પન મુણ્ડકા સમણકા ઇબ્ભા કણ્હા [કિણ્હા (સી॰ પી॰)] બન્ધુપાદાપચ્ચા, ઇમેસં ભરતકાનં સક્કતા ગરુકતા માનિતા પૂજિતા અપચિતા''તિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો વિહારા નિક્ખમિત્વા તે માણવકે એતદવોચ – ''મા માણવકા સદ્દમકત્થ; ધમ્મં વો ભાસિસ્સામી''તિ. એવં વુત્તે, તે માણવકા તુણ્હી અહેસું. અથ ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો તે માણવકે ગાથાહિ અજ્ઝભાસિ –

''સીલુત્તમા પુબ્બતરા અહેસું,
તે બ્રાહ્મણા યે પુરાણં સરન્તિ;
ગુત્તાનિ દ્વારાનિ સુરક્ખિતાનિ,
અહેસું તેસં અભિભુય્ય કોધં.

''ધમ્મે ચ ઝાને ચ રતા અહેસું,
તે બ્રાહ્મણા યે પુરાણં સરન્તિ;
ઇમે ચ વોક્કમ્મ જપામસેતિ,
ગોત્તેન મત્તા વિસમં ચરન્તિ.

''કોધાભિભૂતા પુથુઅત્તદણ્ડા [કોધાભિભૂતાસુપુથુત્તદણ્ડા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)],
વિરજ્જમાના સતણ્હાતણ્હેસુ;
અગુત્તદ્વારસ્સ ભવન્તિ મોઘા,
સુપિનેવ લદ્ધં પુરિસસ્સ વિત્તં.

''અનાસકા થણ્ડિલસાયિકા ચ;
પાતો સિનાનઞ્ચ તયો ચ વેદા.

''ખરાજિનં જટાપઙ્કો, મન્તા સીલબ્બતં તપો;
કુહના વઙ્કદણ્ડા ચ, ઉદકાચમનાનિ ચ.

''વણ્ણા એતે બ્રાહ્મણાનં, કતા કિઞ્ચિક્ખભાવના;
ચિત્તઞ્ચ સુસમાહિતં, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
અખિલં સબ્બભૂતેસુ, સો મગ્ગો બ્રહ્મપત્તિયા''તિ.

અથ ખો તે માણવકા કુપિતા અનત્તમના યેન લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા લોહિચ્ચં બ્રાહ્મણં એતદવોચું – ‘‘યગ્ઘે! ભવં જાનેય્ય, સમણો મહાકચ્ચાનો બ્રાહ્મણાનં મન્તે [મન્તં (ક॰)] એકંસેન અપવદતિ, પટિક્કોસતી’’તિ? એવં વુત્તે, લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો કુપિતો અહોસિ અનત્તમનો. અથ ખો લોહિચ્ચસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ એતદહોસિ – ‘‘ન ખો પન મેતં પતિરૂપં યોહં અઞ્ઞદત્થુ માણવકાનંયેવ સુત્વા સમણં મહાકચ્ચાનં અક્કોસેય્યં [અક્કોસેય્યં વિરુજ્ઝેય્યં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પરિભાસેય્યં. યંનૂનાહં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છેય્ય’’ન્તિ.

અથ ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહાકચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકચ્ચાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો લોહિચ્ચો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં મહાકચ્ચાનં એતદવોચ – ‘‘આગમંસુ નુ ખ્વિધ, ભો કચ્ચાન, અમ્હાકં સમ્બહુલા અન્તેવાસિકા કટ્ઠહારકા માણવકા’’તિ? ‘‘આગમંસુ ખ્વિધ તે, બ્રાહ્મણ, સમ્બહુલા અન્તેવાસિકા કટ્ઠહારકા માણવકા’’તિ. ‘‘અહુ પન ભોતો કચ્ચાનસ્સ તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ? ‘‘અહુ ખો મે, બ્રાહ્મણ, તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં કોચિદેવ કથાસલ્લાપો’’તિ . ‘‘યથા કથં પન ભોતો કચ્ચાનસ્સ તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો’’તિ? ‘‘એવં ખો મે, બ્રાહ્મણ, તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો –

‘‘સીલુત્તમા પુબ્બતરા અહેસું,
તે બ્રાહ્મણા યે પુરાણં સરન્તિ;...પે॰...;
અખિલં સબ્બભૂતેસુ,
સો મગ્ગો બ્રહ્મપત્તિયા’’તિ.

‘‘એવં ખો મે, બ્રાહ્મણ, તેહિ માણવકેહિ સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો’’તિ.

‘‘‘અગુત્તદ્વારો’તિ [અગુત્તદ્વારો અગુત્તદ્વારોતિ (ક॰)] ભવં કચ્ચાનો આહ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો કચ્ચાન, અગુત્તદ્વારો હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ [અનુપટ્ઠિતાય સતિયા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰) ઉપરિ આસીવિસવગ્ગે અવસ્સુતસુત્તે પન ‘‘અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતી’’ત્વેવ સબ્બત્થ દિસ્સતિ] ચ વિહરતિ, પરિત્તચેતસો તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ચ ધમ્મે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ, પરિત્તચેતસો તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવં ખો, બ્રાહ્મણ, અગુત્તદ્વારો હોતી’’તિ. ‘‘અચ્છરિયં, ભો કચ્ચાન; અબ્ભુતં, ભો કચ્ચાન! યાવઞ્ચિદં ભોતા કચ્ચાનેન અગુત્તદ્વારોવ સમાનો અગુત્તદ્વારોતિ અક્ખાતો.

‘‘‘ગુત્તદ્વારો’તિ ભવં કચ્ચાનો આહ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો કચ્ચાન, ગુત્તદ્વારો હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ, અપ્પમાણચેતસો તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે ન બ્યાપજ્જતિ,

ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ, અપ્પમાણચેતસો તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવં ખો, બ્રાહ્મણ, ગુત્તદ્વારો હોતી''તિ.

''અચ્છરિયં, ભો કચ્ચાન; અબ્ભુતં, ભો કચ્ચાન! યાવઞ્ચિદં ભોતા કચ્ચાનેન ગુત્તદ્વારોવ સમાનો ગુત્તદ્વારોતિ અક્ખાતો. અભિક્કન્તં, ભો કચ્ચાન; અભિક્કન્તં, ભો કચ્ચાન! સેય્યથાપિ, ભો કચ્ચાન, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભોતા કચ્ચાનેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભો કચ્ચાન, તં ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ, ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં કચ્ચાનો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતં. યથા ચ ભવં કચ્ચાનો મક્કરકતે ઉપાસકકુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ; એવમેવ લોહિચ્ચકુલં ઉપસઙ્કમતુ. તત્થ યે માણવકા વા માણવિકા વા ભવન્તં કચ્ચાનં અભિવાદેસ્સન્તિ પચ્ચુટ્ઠિસ્સન્તિ આસનં વા ઉદકં વા દસ્સન્તિ, તેસં તં ભવિસ્સતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. નવમં.

૧૦. વેરહચ્ચાનિસુત્તં

૧૩૩. એકં સમયં આયસ્મા ઉદાયી કામણ્ડાયં વિહરતિ તોદેય્યસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અમ્બવને. અથ ખો વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા અન્તેવાસી માણવકો યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા ઉદાયિના સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં માણવકં આયસ્મા ઉદાયી ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. અથ ખો સો માણવકો આયસ્મતા ઉદાયિના ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ઉટ્ઠાયાસના યેન વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા વેરહચ્ચાનિગોત્તં બ્રાહ્મણિં એતદવોચ – ''યગ્ઘે, ભોતિ, જાનેય્યાસિ [ભોતિ જાનેય્ય (સી॰ પી॰ ક॰), ભોતી જાનેય્ય (સ્યા॰ કં॰)]! સમણો ઉદાયી ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં , સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતી''તિ.

''તેન હિ ત્વં, માણવક, મમ વચનેન સમણં ઉદાયિં નિમન્તેહિ સ્વાતનાય ભત્તેના''તિ . ''એવં ભોતી''તિ ખો સો માણવકો વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''અધિવાસેતુ કિર, ભવં, ઉદાયિ, અમ્હાકં આચરિયભરિયાય વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા સ્વાતનાય ભત્ત''ન્તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા ઉદાયી તુણ્હીભાવેન. અથ ખો આયસ્મા ઉદાયી તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી આયસ્મન્તં ઉદાયિં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી આયસ્મન્તં ઉદાયિં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં પાદુકા આરોહિત્વા ઉચ્ચે આસને નિસીદિત્વા સીસં ઓગુણ્ઠિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''ભણ, સમણ, ધમ્મ''ન્તિ. ''ભવિસ્સતિ, ભગિનિ, સમયો''તિ વત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિ [પક્કામિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

દુતિયમ્પિ ખો સો માણવકો યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા ઉદાયિના સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તં માણવકં આયસ્મા ઉદાયી ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. દુતિયમ્પિ ખો સો માણવકો આયસ્મતા

ઉદાયિના ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સિતો સમાદપિતો સમુત્તેજિતો સમ્પહંસિતો ઉટ્ઠાયાસના યેન વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા વેરહચ્ચાનિગોત્તં બ્રાહ્મણિં એતદવોચ – ''યગ્ઘે, ભોતિ, જાનેય્યાસિ! સમણો ઉદાયી ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં , સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતી''તિ.

''એવમેવં પન ત્વં, માણવક, સમણસ્સ ઉદાયિસ્સ વણ્ણં ભાસસિ. સમણો પનુદાયી 'ભણ, સમણ, ધમ્મ'ન્તિ વુત્તો સમાનો 'ભવિસ્સતિ, ભગિનિ, સમયો'તિ વત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કન્તો''તિ. ''તથા હિ પન ત્વં, ભોતિ, પાદુકા આરોહિત્વા ઉચ્ચે આસને નિસીદિત્વા સીસં ઓગુણ્ઠિત્વા એતદવોચ – 'ભણ, સમણ, ધમ્મ'ન્તિ. ધમ્મગરુનો હિ તે ભવન્તો ધમ્મગારવા''તિ. ''તેન હિ ત્વં, માણવક, મમ વચનેન સમણં ઉદાયિં નિમન્તેહિ સ્વાતનાય ભત્તેના''તિ. ''એવં, ભોતી''તિ ખો સો માણવકો વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''અધિવાસેતુ કિર ભવં ઉદાયી અમ્હાકં આચરિયભરિયાય વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા સ્વાતનાય ભત્ત''ન્તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા ઉદાયી તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો આયસ્મા ઉદાયી તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન વેરહચ્ચાનિગોત્તાય બ્રાહ્મણિયા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી આયસ્મન્તં ઉદાયિં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી આયસ્મન્તં ઉદાયિં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં પાદુકા ઓરોહિત્વા નીચે આસને નિસીદિત્વા સીસં વિવરિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''કિસ્મિં નુ ખો, ભન્તે, સતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, કિસ્મિં અસતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં ન પઞ્ઞપેન્તી''તિ?

''ચક્ખુસ્મિં ખો, ભગિનિ, સતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, ચક્ખુસ્મિં અસતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં ન પઞ્ઞપેન્તિ...પે॰... જિવ્હાય સતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, જિવ્હાય અસતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં ન પઞ્ઞપેન્તિ...પે॰.... મનસ્મિં સતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં પઞ્ઞપેન્તિ, મનસ્મિં અસતિ અરહન્તો સુખદુક્ખં ન પઞ્ઞપેન્તી''તિ.

એવં વુત્તે, વેરહચ્ચાનિગોત્તા બ્રાહ્મણી આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે; અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય , પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય, ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં અય્યેન ઉદાયિના અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, અય્ય ઉદાયિ, તં ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ, ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસિકં મં અય્યો ઉદાયી ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. દસમં.

ગહપતિવગ્ગો તેરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

વેસાલી વજ્જિ નાળન્દા, ભારદ્વાજ સોણો ચ ઘોસિતો;
હાલિદ્દિકો નકુલપિતા, લોહિચ્ચો વેરહચ્ચાનીતિ.

૧૪. દેવદહવગ્ગો

૧. દેવદહસુત્તં

૧૩૪. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ દેવદહં નામ સક્યાનં નિગમો. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''નાહં, ભિક્ખવે, સબ્બેસંયેવ ભિક્ખૂનં છસુ ફસ્સાયતનેસુ અપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામિ, ન ચ પનાહં, ભિક્ખવે, સબ્બેસંયેવ ભિક્ખૂનં છસુ ફસ્સાયતનેસુ નાપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામિ. યે તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અરહન્તો ખીણાસવા વુસિતવન્તો કતકરણીયા ઓહિતભારા અનુપ્પત્તસદત્થા પરિક્ખીણભવસંયોજના સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તા, તેસાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂનં છસુ ફસ્સાયતનેસુ નાપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? કતં તેસં અપ્પમાદેન, અભબ્બા તે પમજ્જિતું. યે ચ ખો તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ સેક્ખા [સેખા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] અપ્પત્તમાનસા અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાના વિહરન્તિ, તેસાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂનં છસુ ફસ્સાયતનેસુ અપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા મનોરમાપિ, અમનોરમાપિ. ત્યાસ્સ ફુસ્સ ફુસ્સ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો અપરિયાદાના આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા [અપમ્મુટ્ઠા (સી॰), અપ્પમુટ્ઠા (સ્યા॰ કં॰)], પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો તેસં ભિક્ખૂનં છસુ ફસ્સાયતનેસુ અપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામિ… પે॰… સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનોરમાપિ અમનોરમાપિ. ત્યાસ્સ ફુસ્સ ફુસ્સ ચિત્તં ન પરિયાદાય તિટ્ઠન્તિ. ચેતસો અપરિયાદાના આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, અપ્પમાદફલં સમ્પસ્સમાનો તેસં ભિક્ખૂનં છસુ [છસ્સુ (સી॰)] ફસ્સાયતનેસુ અપ્પમાદેન કરણીયન્તિ વદામી''તિ. પઠમં.

૨. ખણસુત્તં

૧૩૫. ''લાભા વો, ભિક્ખવે, સુલદ્ધં વો, ભિક્ખવે, ખણો વો પટિલદ્ધો બ્રહ્મચરિયવાસાય. દિટ્ઠા મયા, ભિક્ખવે, છફસ્સાયતનિકા નામ નિરયા. તત્થ યં કિઞ્ચિ ચક્ખુના રૂપં પસ્સતિ અનિટ્ઠરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો ઇટ્ઠરૂપં; અકન્તરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો કન્તરૂપં; અમનાપરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો મનાપરૂપં. યં કિઞ્ચિ સોતેન સદ્દં સુણાતિ… પે॰… યં કિઞ્ચિ ઘાનેન ગન્ધં ઘાયતિ…પે॰… યં કિઞ્ચિ જિવ્હાય રસં સાયતિ…પે॰… યં કિઞ્ચિ કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસતિ… પે॰… યં કિઞ્ચિ મનસા ધમ્મં વિજાનાતિ અનિટ્ઠરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો ઇટ્ઠરૂપં; અકન્તરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો કન્તરૂપં; અમનાપરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો મનાપરૂપં. લાભા વો, ભિક્ખવે, સુલદ્ધં વો, ભિક્ખવે, ખણો વો પટિલદ્ધો બ્રહ્મચરિયવાસાય. દિટ્ઠા મયા, ભિક્ખવે, છફસ્સાયતનિકા નામ સગ્ગા. તત્થ યં કિઞ્ચિ ચક્ખુના રૂપં પસ્સતિ ઇટ્ઠરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો અનિટ્ઠરૂપં; કન્તરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો અકન્તરૂપં; મનાપરૂપંયેવ પસ્સતિ, નો અમનાપરૂપં…પે॰… યં કિઞ્ચિ જિવ્હાય રસં સાયતિ…પે॰… યં કિઞ્ચિ મનસા ધમ્મં વિજાનાતિ ઇટ્ઠરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો અનિટ્ઠરૂપં; કન્તરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો અકન્તરૂપં; મનાપરૂપંયેવ વિજાનાતિ, નો અમનાપરૂપં. લાભા વો, ભિક્ખવે, સુલદ્ધં વો, ભિક્ખવે, ખણો વો પટિલદ્ધો બ્રહ્મચરિયવાસાયા''તિ. દુતિયં.

૩. પઠમરૂપારામસુત્તં

૧૩૬. ''રૂપારામા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા રૂપરતા રૂપસમ્મુદિતા. રૂપવિપરિણામવિરાગનિરોધા દુક્ખા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા વિહરન્તિ. સદ્દારામા, ભિક્ખવે , દેવમનુસ્સા સદ્દરતા સદ્દસમ્મુદિતા.

સદ્દવિપરિણામવિરાગનિરોધા દુક્ખા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા વિહરન્તિ. ગન્ધારામા... રસારામા... ફોટ્ઠબ્બારામા... ધમ્મારામા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા ધમ્મરતા ધમ્મસમ્મુદિતા. ધમ્મવિપરિણામવિરાગનિરોધા દુક્ખા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા વિહરન્તિ. તથાગતો ચ ખો, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો રૂપાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવં ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા ન રૂપારામો ન રૂપરતો ન રૂપસમ્મુદિતો. રૂપવિપરિણામવિરાગનિરોધા સુખો, ભિક્ખવે, તથાગતો વિહરતિ. સદ્દાનં... ગન્ધાનં... રસાનં... ફોટ્ઠબ્બાનં... ધમ્માનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા ન ધમ્મારામો, ન ધમ્મરતો, ન ધમ્મસમ્મુદિતો. ધમ્મવિપરિણામવિરાગનિરોધા સુખો, ભિક્ખવે, તથાગતો વિહરતિ''. ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

''રૂપા સદ્દા રસા ગન્ધા, ફસ્સા ધમ્મા ચ કેવલા;
ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા ચ, યાવતત્થીતિ વુચ્ચતિ.

''સદેવકસ્સ લોકસ્સ, એતે વો સુખસમ્મતા;
યત્થ ચેતે નિરુજ્ઝન્તિ, તં તેસં દુક્ખસમ્મતં.

''સુખં [સુખન્તિ (સી॰)] દિટ્ઠમરિયેભિ, સક્કાયસ્સ નિરોધનં;
પચ્ચનીકમિદં હોતિ, સબ્બલોકેન પસ્સતં.

''યં પરે સુખતો આહુ, તદરિયા આહુ દુક્ખતો;
યં પરે દુક્ખતો આહુ, તદરિયા સુખતો વિદૂ.

''પસ્સ ધમ્મં દુરાજાનં, સમ્મૂળ્હેત્થ અવિદ્દસુ;
નિવુતાનં તમો હોતિ, અન્ધકારો અપસ્સતં.

''સતઞ્ચ વિવટં હોતિ, આલોકો પસ્સતામિ;
સન્તિકે ન વિજાનન્તિ, મગ્ગા [મગા (સી॰)] ધમ્મસ્સ અકોવિદા.

''ભવરાગપરેતેભિ , ભવરાગાનુસારીભિ [ભવસોતાનુસારિભિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), ભવસોતાનુસારિહિ (સી॰)];
મારધેય્યાનુપન્નેહિ, નાયં ધમ્મો સુસમ્બુધો.

''કો નુ અઞ્ઞત્ર મરિયેભિ, પદં સમ્બુદ્ધુમરહતિ;
યં પદં સમ્મદઞ્ઞાય, પરિનિબ્બન્તિ અનાસવા''તિ. તતિયં;

૪. દુતિયરૂપારામસુત્તં

૧૩૭. ''રૂપારામા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા રૂપરતા રૂપસમ્મુદિતા. રૂપવિપરિણામવિરાગનિરોધા દુક્ખા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા વિહરન્તિ. સદ્દારામા... ગન્ધારામા... રસારામા ... ફોટ્ઠબ્બારામા... ધમ્મારામા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા ધમ્મરતા ધમ્મસમ્મુદિતા. ધમ્મવિપરિણામવિરાગનિરોધા દુક્ખા, ભિક્ખવે, દેવમનુસ્સા વિહરન્તિ.

તથાગતો ચ, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો રૂપાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા ન રૂપારામો ન રૂપરતો ન રૂપસમ્મુદિતો. રૂપવિપરિણામવિરાગનિરોધા સુખો, ભિક્ખવે, તથાગતો વિહરતિ. સદ્દાનં... ગન્ધાનં... રસાનં... ફોટ્ઠબ્બાનં... ધમ્માનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા ન ધમ્મારામો ન ધમ્મરતો ન ધમ્મસમ્મુદિતો. ધમ્મવિપરિણામવિરાગનિરોધા સુખો, ભિક્ખવે, તથાગતો વિહરતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમનતુમ્હાકંસુત્તં

૧૩૮. ''યં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં; તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા ન તુમ્હાકં ; તં પજહથ. સા વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ...પે॰... મનો ન તુમ્હાકં; તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યં ઇમસ્મિં જેતવને તિણકટ્ઠસાખાપલાસં તં જનો હરેય્ય વા ડહેય્ય વા યથાપચ્ચયં વા કરેય્ય, અપિ નુ તુમ્હાકં એવમસ્સ – 'અમ્હે જનો હરતિ વા ડહતિ વા યથાપચ્ચયં વા કરોતી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''ન હિ નો એતં, ભન્તે, અત્તા વા અત્તનિયં વા''તિ. ''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુ ન તુમ્હાકં; તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા ન તુમ્હાકં; તં પજહથ. સા વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ...પે॰... મનો ન તુમ્હાકં ; તં પજહથ. સો વો પહીનો હિતાય સુખાય ભવિસ્સતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયનતુમ્હાકંસુત્તં

૧૩૯. ''યં, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં, તં પજહથ. તં વો પહીનં હિતાય સુખાય ભવિસ્સતિ . કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં? રૂપા, ભિક્ખવે, ન તુમ્હાકં; તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા ન તુમ્હાકં; તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યં ઇમસ્મિં જેતવને...પે॰... એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, રૂપા ન તુમ્હાકં; તે પજહથ. તે વો પહીના હિતાય સુખાય ભવિસ્સન્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. અજ્ઝત્તાનિચ્ચહેતુસુત્તં

૧૪૦. ''ચક્ખું, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો ચક્ખુસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, ચક્ખુ કુતો નિચ્ચં ભવિસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો જિવ્હાય ઉપ્પાદાય સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, જિવ્હા કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતિ...પે॰... મનો અનિચ્ચો. યોપિ, ભિક્ખવે, હેતુ યોપિ પચ્ચયો મનસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતો, ભિક્ખવે, મનો કુતો નિચ્ચો ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ. સત્તમં.

૮. અજ્ઝત્તદુક્ખહેતુસુત્તં

૧૪૧. ‘‘ચક્ખું, ભિક્ખવે, દુક્ખં. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો ચક્ખુસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, ચક્ખુ કુતો સુખં ભવિસ્સતિ…પે॰… જિવ્હા દુક્ખા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો જિવ્હાય ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, જિવ્હા કુતો સુખા ભવિસ્સતિ…પે॰… મનો દુક્ખો. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો મનસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતો, ભિક્ખવે, મનો કુતો સુખો ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં…પે॰… ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અજ્ઝત્તાનત્તહેતુસુત્તં

૧૪૨. ‘‘ચક્ખું , ભિક્ખવે, અનત્તા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો ચક્ખુસ્સ ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતં, ભિક્ખવે, ચક્ખુ કુતો અત્તા ભવિસ્સતિ…પે॰… જિવ્હા અનત્તા. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો જિવ્હાય ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, જિવ્હા કુતો અત્તા ભવિસ્સતિ…પે॰… મનો અનત્તા. યોપિ હેતુ યોપિ પચ્ચયો મનસ્સ ઉપ્પાદાય , સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતો, ભિક્ખવે, મનો કુતો અત્તા ભવિસ્સતિ! એવં પસ્સં…પે॰… ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. નવમં.

૧૦. બાહિરાનિચ્ચહેતુસુત્તં

૧૪૩. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો રૂપાનં ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, રૂપા કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સન્તિ! સદ્દા… ગન્ધા… રસા… ફોટ્ઠબ્બા… ધમ્મા અનિચ્ચા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો ધમ્માનં ઉપ્પાદાય, સોપિ અનિચ્ચો. અનિચ્ચસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, ધમ્મા કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સન્તિ! એવં પસ્સં…પે॰… ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દસમં.

૧૧. બાહિરદુક્ખહેતુસુત્તં

૧૪૪. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, દુક્ખા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો રૂપાનં ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, રૂપા કુતો સુખા ભવિસ્સન્તિ! સદ્દા… ગન્ધા… રસા… ફોટ્ઠબ્બા… ધમ્મા દુક્ખા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો ધમ્માનં ઉપ્પાદાય, સોપિ દુક્ખો. દુક્ખસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, ધમ્મા કુતો સુખા ભવિસ્સન્તિ! એવં પસ્સં…પે॰… ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. એકાદસમં.

૧૨. બાહિરાનત્તહેતુસુત્તં

૧૪૫. ‘‘રૂપા , ભિક્ખવે, અનત્તા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો રૂપાનં ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, રૂપા કુતો અત્તા ભવિસ્સન્તિ! સદ્દા… ગન્ધા… રસા… ફોટ્ઠબ્બા… ધમ્મા અનત્તા. યોપિ હેતુ, યોપિ પચ્ચયો ધમ્માનં ઉપ્પાદાય, સોપિ અનત્તા. અનત્તસમ્ભૂતા, ભિક્ખવે, ધમ્મા કુતો અત્તા ભવિસ્સન્તિ! એવં પસ્સં , ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, સદ્દેસુપિ… ગન્ધેસુપિ… રસેસુપિ… ફોટ્ઠબ્બેસુપિ… ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. દ્વાદસમં.

દેવદહવગ્ગો ચુદ્દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

> દેવદહો ખણો રૂપા, દ્વે નતુમ્હાકમેવ ચ;
> હેતુનાપિ તયો વુત્તા, દુવે અજ્ઝત્તબાહિરાતિ.

૧૫. નવપુરાણવગ્ગો

૧. કમ્મનિરોધસુત્તં

૧૪૬. ''નવપુરાણાનિ , ભિક્ખવે, કમ્માનિ દેસેસ્સામિ કમ્મનિરોધં કમ્મનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદં. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામીતિ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરાણકમ્મં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, પુરાણકમ્મં અભિસઙ્ખતં અભિસઞ્ચેતયિતં વેદનિયં દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા પુરાણકમ્મા અભિસઙ્ખતા અભિસઞ્ચેતયિતા વેદનિયા દટ્ઠબ્બા...પે॰... મનો પુરાણકમ્મો અભિસઙ્ખતો અભિસઞ્ચેતયિતો વેદનિયો દટ્ઠબ્બો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુરાણકમ્મં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નવકમ્મં? યં ખો, ભિક્ખવે, એતરહિ કમ્મં કરોતિ કાયેન વાચાય મનસા, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નવકમ્મં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધો? યો ખો, ભિક્ખવે, કાયકમ્મવચીકમ્મમનોકમ્મસ્સ નિરોધા વિમુત્તિં ફુસતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધો. કતમા ચ, ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધગામિની પટિપદા? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધગામિની પટિપદા. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં મયા પુરાણકમ્મં, દેસિતં નવકમ્મં, દેસિતો કમ્મનિરોધો, દેસિતા કમ્મનિરોધગામિની પટિપદા. યં ખો, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છાવિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની''તિ. પઠમં.

૨. અનિચ્ચનિબ્બાનસપ્પાયસુત્તં

૧૪૭. ''નિબ્બાનસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ...પે॰... કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખું અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, રૂપા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, રસા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, જિવ્હાસમ્ફસ્સો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ , યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ...પે॰... મનો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ, ધમ્મા અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, મનોસમ્ફસ્સો અનિચ્ચોતિ પસ્સતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા''તિ. દુતિયં.

૩. દુક્ખનિબ્બાનસપ્પાયસુત્તં

૧૪૮. ''નિબ્બાનસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ...પે॰... કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ચક્ખું દુક્ખન્તિ પસ્સતિ, રૂપા દુક્ખાતિ પસ્સતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં દુક્ખન્તિ પસ્સતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો દુક્ખોતિ પસ્સતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખન્તિ પસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા દુક્ખાતિ પસ્સતિ...પે॰... મનો દુક્ખોતિ પસ્સતિ, ધમ્મા દુક્ખાતિ પસ્સતિ, મનોવિઞ્ઞાણં દુક્ખન્તિ પસ્સતિ, મનોસમ્ફસ્સો દુક્ખોતિ પસ્સતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખન્તિ પસ્સતિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા''તિ. તતિયં.

૪. અનત્તનિબ્બાનસપ્પાયસુત્તં

૧૪૯. ''નિબ્બાનસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ...પે॰... કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખું અનત્તાતિ પસ્સતિ, રૂપા અનત્તાતિ પસ્સતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનત્તાતિ પસ્સતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનત્તાતિ પસ્સતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તાતિ પસ્સતિ...પે॰... મનો અનત્તાતિ પસ્સતિ, ધમ્મા અનત્તાતિ પસ્સતિ, મનોવિઞ્ઞાણં અનત્તાતિ પસ્સતિ, મનોસમ્ફસ્સો અનત્તાતિ પસ્સતિ, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તાતિ પસ્સતિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા''તિ. ચતુત્થં.

૫. નિબ્બાનસપ્પાયપટિપદાસુત્તં

૧૫૦. ''નિબ્બાનસપ્પાયં વો, ભિક્ખવે, પટિપદં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ...પે॰... કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા? તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, ચક્ખુ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

''અનિચ્ચં , ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા''તિ?

''દુક્ખં, ભન્તે''.

''યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – 'એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા'''તિ?

''નો હેતં, ભન્તે''.

''રૂપા નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા''તિ?

''અનિચ્ચા, ભન્તે''...પે॰....

''ચક્ખુવિઞ્ઞાણં... ચક્ખુસમ્ફસ્સો...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

“અનિચ્ચં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા”તિ?

“દુક્ખં, ભન્તે”.

“યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’”તિ?

“નો હેતં, ભન્તે”.

“એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ . નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ …પે॰… નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતિ. અયં ખો સા, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસપ્પાયા પટિપદા”તિ . પઞ્ચમં.

૬. અન્તેવાસિકસુત્તં

૧૫૧. “અનન્તેવાસિકમિદં , ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ અનાચરિયકં. સન્તેવાસિકો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાચરિયકો દુક્ખં ન ફાસુ [ફાસું (સી॰ પી॰)] વિહરતિ. અનન્તેવાસિકો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનાચરિયકો સુખં ફાસુ વિહરતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખુ, સન્તેવાસિકો સાચરિયકો દુક્ખં ન ફાસુ વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ અન્તો વસન્તિ, અન્તસ્સ વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં સમુદાચરન્તિ, સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ…પે॰….

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જિવ્હાય રસં સાયિત્વા ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ અન્તો વસન્તિ, અન્તસ્સ વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં સમુદાચરન્તિ, સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ…પે॰….

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ અન્તો વસન્તિ, અન્તસ્સ વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં સમુદાચરન્તિ, સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા સાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ. એવં ખો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તેવાસિકો સાચરિયકો દુક્ખં, ન ફાસુ વિહરતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનન્તેવાસિકો અનાચરિયકો સુખં ફાસુ વિહરતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ ન અન્તો વસન્તિ, નાસ્સ અન્તો વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ . તસ્મા અનન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં ન સમુદાચરન્તિ, ન સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા અનાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ…પે॰….

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જિવ્હાય રસં સાયિત્વા ન ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ ન અન્તો વસન્તિ, નાસ્સ અન્તો વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા અનન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં ન સમુદાચરન્તિ, ન સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા અનાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ...પે॰....

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્મા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા. ત્યાસ્સ ન અન્તો વસન્તિ, નાસ્સ અન્તો વસન્તિ પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા અનન્તેવાસિકોતિ વુચ્ચતિ. તે નં ન સમુદાચરન્તિ, ન સમુદાચરન્તિ નં પાપકા અકુસલા ધમ્માતિ. તસ્મા અનાચરિયકોતિ વુચ્ચતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનન્તેવાસિકો અનાચરિયકો સુખં ફાસુ વિહરતિ. અનન્તેવાસિકમિદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ . અનાચરિયકં સન્તેવાસિકો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સાચરિયકો દુક્ખં, ન ફાસુ વિહરતિ. અનન્તેવાસિકો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનાચરિયકો સુખં ફાસુ વિહરતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. કિમત્થિયબ્રહ્મચરિયસુત્તં

૧૫૨. ‘‘સચે વો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘કિમત્થિયં, આવુસો, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘દુક્ખસ્સ ખો, આવુસો, પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ. સચે પન વો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘કતમં પનાવુસો, દુક્ખં, યસ્સ પરિઞ્ઞાય સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથ –

‘‘ચક્ખુ ખો, આવુસો, દુક્ખં; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. રૂપા દુક્ખા ; તેસં પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં દુક્ખં; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સો દુક્ખો; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા... મનો દુક્ખો; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં; તસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ. ઇદં ખો, આવુસો , દુક્ખં; યસ્સ પરિઞ્ઞાય ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી’તિ. એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથા’’તિ. સત્તમં.

૮. અત્થિનુખોપરિયાયસુત્તં

૧૫૩. ‘‘અત્થિ નુ ખો, ભિક્ખવે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય, અઞ્ઞત્ર રુચિયા, અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા, અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા, અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરેય્ય – ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનામી’’તિ [પજાનાતીતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)]? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા, ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘અત્થિ, ભિક્ખવે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય, અઞ્ઞત્ર રુચિયા, અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા, અઞ્ઞત્ર

આકારપરિવિતક્કા, અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરેય્ય – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનામી''તિ.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પરિયાયો, યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય...પે॰... અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરોતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનામી'તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ. યં તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ. અપિ નુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સદ્ધાય વા વેદિતબ્બા, રુચિયા વા વેદિતબ્બા, અનુસ્સવેન વા વેદિતબ્બા, આકારપરિવિતક્કેન વા વેદિતબ્બા, દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા વા વેદિતબ્બા''તિ? ''નો હેતં , ભન્તે''. ''નનુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાય દિસ્વા વેદિતબ્બા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''અયં ખો, ભિક્ખવે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય, અઞ્ઞત્ર રુચિયા, અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા, અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા, અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરોતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનામી''તિ...પે॰....

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જિવ્હાય રસં સાયિત્વા સન્તં વા અજ્ઝત્તં...પે॰... રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ . યં તં, ભિક્ખવે, જિવ્હાય રસં સાયિત્વા સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અપિ નુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સદ્ધાય વા વેદિતબ્બા, રુચિયા વા વેદિતબ્બા, અનુસ્સવેન વા વેદિતબ્બા, આકારપરિવિતક્કેન વા વેદિતબ્બા, દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા વા વેદિતબ્બા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''નનુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાય દિસ્વા વેદિતબ્બા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''અયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય, અઞ્ઞત્ર રુચિયા, અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા, અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા, અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરોતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનામી''તિ [પજાનાતીતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ...પે॰....

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ. યં તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહં, નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગદોસમોહોતિ પજાનાતિ; અપિ નુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સદ્ધાય વા વેદિતબ્બા, રુચિયા વા વેદિતબ્બા, અનુસ્સવેન વા વેદિતબ્બા, આકારપરિવિતક્કેન વા વેદિતબ્બા, દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા વા વેદિતબ્બા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''નનુમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાય દિસ્વા વેદિતબ્બા''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''અયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ભિક્ખુ અઞ્ઞત્રેવ સદ્ધાય, અઞ્ઞત્ર રુચિયા, અઞ્ઞત્ર અનુસ્સવા, અઞ્ઞત્ર આકારપરિવિતક્કા, અઞ્ઞત્ર દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા અઞ્ઞં બ્યાકરોતિ – 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનામી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઇન્દ્રિયસમ્પન્નસુત્તં

૧૫૪. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''ઇન્દ્રિયસમ્પન્નો, ઇન્દ્રિયસમ્પન્નો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ઇન્દ્રિયસમ્પન્નો હોતી''તિ?

''ચક્ખુન્દ્રિયે ચે, ભિક્ખુ, ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરન્તો ચક્ખુન્દ્રિયે નિબ્બિન્દતિ...પે॰... જિવ્હિન્દ્રિયે ચે, ભિક્ખુ, ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરન્તો જિવ્હિન્દ્રિયે નિબ્બિન્દતિ...પે॰... મનિન્દ્રિયે ચે, ભિક્ખુ, ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરન્તો મનિન્દ્રિયે નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ...પે॰... વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતિ. એત્તાવતા ખો, ભિક્ખુ, ઇન્દ્રિયસમ્પન્નો હોતી''તિ. નવમં.

૧૦. ધમ્મકથિકપુચ્છસુત્તં

૧૫૫. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – '''ધમ્મકથિકો , ધમ્મકથિકો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મકથિકો હોતી''તિ?

''ચક્ખુસ્સ ચે, ભિક્ખુ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય. ચક્ખુસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય. ચક્ખુસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય...પે॰... જિવ્હાય ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય...પે॰... મનસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય ધમ્મં દેસેતિ, 'ધમ્મકથિકો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય. મનસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ, 'ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાય. મનસ્સ ચે, ભિક્ખુ, નિબ્બિદા વિરાગા નિરોધા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, 'દિટ્ઠધમ્મનિબ્બાનપ્પત્તો ભિક્ખૂ'તિ અલંવચનાયા''તિ. દસમં.

નવપુરાણવગ્ગો પઞ્ચદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કમ્મં ચત્તારિ સપ્પાયા, અનન્તેવાસિ કિમત્થિયા;
અત્થિ નુ ખો પરિયાયો, ઇન્દ્રિયકથિકેન ચાતિ.

સળાયતનવગ્ગે તતિયપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

યોગક્ખેમિ ચ લોકો ચ, ગહપતિ દેવદહેન ચ;
નવપુરાણેન પણ્ણાસો, તતિયો તેન વુચ્ચતીતિ.

૧૬. નન્દિક્ખયવગ્ગો

૧. અજ્ઝત્તનન્દિક્ખયસુત્તં

૧૫૬. ''અનિચ્ચંયેવ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખું અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, સાસ્સ [સાયં (પી॰ ક॰)] હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ . સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ…પે॰… અનિચ્ચંયેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જિવ્હં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા…પે॰… ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ…પે॰… અનિચ્ચંયેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મનં અનિચ્ચન્તિ પસ્સતિ, સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી''તિ. પઠમં.

૨. બાહિરનન્દિક્ખયસુત્તં

૧૫૭. ''અનિચ્ચેયેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપે અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો . નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. અનિચ્ચેયેવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સદ્દે… ગન્ધે… રસે… ફોટ્ઠબ્બે… ધમ્મે અનિચ્ચાતિ પસ્સતિ, સાસ્સ હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ. સમ્મા પસ્સં નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી''તિ. દુતિયં.

૩. અજ્ઝત્તઅનિચ્ચનન્દિક્ખયસુત્તં

૧૫૮. ''ચક્ખું, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ; ચક્ખાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. ચક્ખું, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિકરોન્તો, ચક્ખાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. સોતં , ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ… ઘાનં… જિવ્હં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ; જિવ્હાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. જિવ્હં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિકરોન્તો, જિવ્હાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. કાયં… મનં, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ; મનાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. મનં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિકરોન્તો , મનાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી''તિ. તતિયં.

૪. બાહિરઅનિચ્ચનન્દિક્ખયસુત્તં

૧૫૯. ''રૂપે, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ; રૂપાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. રૂપે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિકરોન્તો, રૂપાનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો. નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતિ. સદ્દે… ગન્ધે… રસે… ફોટ્ઠબ્બે… ધમ્મે, ભિક્ખવે, યોનિસો મનસિ કરોથ; ધમ્માનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સથ. ધમ્મે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યોનિસો મનસિકરોન્તો, ધમ્માનિચ્ચતઞ્ચ યથાભૂતં સમનુપસ્સન્તો ધમ્મેસુપિ નિબ્બિન્દતિ. નન્દિક્ખયા રાગક્ખયો; રાગક્ખયા નન્દિક્ખયો . નન્દિરાગક્ખયા ચિત્તં સુવિમુત્તન્તિ વુચ્ચતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. જીવકમ્બવનસમાધિસુત્તં

૧૬૦. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ જીવકમ્બવને. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ…પે॰… ‘‘સમાધિં, ભિક્ખવે, ભાવેથ. સમાહિતસ્સ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુનો યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ? ચક્ખું અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, રૂપા અનિચ્ચાતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચોતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચાતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ…પે॰… મનો અનિચ્ચોતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ધમ્મા અનિચ્ચાતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ. સમાધિં, ભિક્ખવે, ભાવેથ. સમાહિતસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યથાભૂતં ઓક્ખાયતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. જીવકમ્બવનપટિસલ્લાનસુત્તં

૧૬૧. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ જીવકમ્બવને. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ…પે॰… ‘‘પટિસલ્લાને, ભિક્ખવે, યોગમાપજ્જથ. પટિસલ્લીનસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ. કિઞ્ચ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ? ચક્ખું અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, રૂપા અનિચ્ચાતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચોતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ…પે॰… મનો અનિચ્ચોતિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ, ધમ્મા… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સો… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચન્તિ યથાભૂતં ઓક્ખાયતિ. પટિસલ્લાને ભિક્ખવે, યોગમાપજ્જથ. પટિસલ્લીનસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યથાભૂતં ઓક્ખાયતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. કોટ્ઠિકઅનિચ્ચસુત્તં

૧૬૨. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કોટ્ઠિકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય’’ન્તિ.

‘‘યં ખો, કોટ્ઠિક, અનિચ્ચં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, કોટ્ઠિક, અનિચ્ચં? ચક્ખુ ખો, કોટ્ઠિક, અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રૂપા અનિચ્ચા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રસા અનિચ્ચા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. જિવ્હાસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… મનો અનિચ્ચો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ધમ્મા અનિચ્ચા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. મનોસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા

દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યં ખો, કોટ્ઠિક, અનિચ્ચં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. સત્તમં.

૮. કોટ્ઠિકદુક્ખસુત્તં

૧૬૩. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો...પે॰... ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે...પે॰... વિહરેય્ય''ન્તિ. ''યં ખો, કોટ્ઠિક, દુક્ખં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, કોટ્ઠિક, દુક્ખં? ચક્ખુ ખો, કોટ્ઠિક, દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રૂપા દુક્ખા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુસમ્ફસ્સો દુક્ખો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો...પે॰... મનો દુક્ખો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ધમ્મા દુક્ખા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો . મનોવિઞ્ઞાણં દુક્ખં ; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. મનોસમ્ફસ્સો દુક્ખો; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખં; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યં ખો, કોટ્ઠિક, દુક્ખં તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. અટ્ઠમં.

૯. કોટ્ઠિકઅનત્તસુત્તં

૧૬૪. એકમન્તં...પે॰... વિહરેય્યન્તિ. ''યો ખો, કોટ્ઠિક, અનત્તા તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. કો ચ, કોટ્ઠિક, અનત્તા? ચક્ખુ ખો, કોટ્ઠિક, અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. રૂપા અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો ...પે॰... જિવ્હા અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો...પે॰... મનો અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. ધમ્મા અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. મનોવિઞ્ઞાણં... મનોસમ્ફસ્સો... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તા; તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો. યો ખો, કોટ્ઠિક, અનત્તા, તત્ર તે છન્દો પહાતબ્બો''તિ. નવમં.

૧૦. મિચ્છાદિટ્ઠિપહાનસુત્તં

૧૬૫. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ?

''ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતિ. રૂપે અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સં અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચતો જાનતો પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ. દસમં.

૧૧. સક્કાયદિટ્ઠિપહાનસુત્તં

૧૬૬. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ…પે॰… એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ? ''ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, દુક્ખતો જાનતો પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતિ. રૂપે દુક્ખતો જાનતો પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં દુક્ખતો જાનતો પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સં દુક્ખતો જાનતો પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતિ…પે॰… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ દુક્ખતો જાનતો પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, જાનતો એવં પસ્સતો સક્કાયદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ. એકાદસમં.

૧૨. અત્તાનુદિટ્ઠિપહાનસુત્તં

૧૬૭. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ…પે॰… એતદવોચ – ''કથં નુ ખો , ભન્તે, જાનતો કથં પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ? ''ચક્ખું ખો, ભિક્ખુ, અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ. રૂપે અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ. ચક્ખુસમ્ફસ્સં અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ. યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ…પે॰… જિવ્હં અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ…પે॰… મનં અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતિ. ધમ્મે… મનોવિઞ્ઞાણં… મનોસમ્ફસ્સં… યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનત્તતો જાનતો પસ્સતો અત્તાનુદિટ્ઠિ પહીયતી''તિ. દ્વાદસમં.

નન્દિક્ખયવગ્ગો સોળસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

> નન્દિક્ખયેન ચત્તારો, જીવકમ્બવને દુવે;
> કોટ્ઠિકેન તયો વુત્તા, મિચ્છા સક્કાય અત્તનોતિ.

૧૭. સટ્ઠિપેય્યાલવગ્ગો

૧. અજ્ઝત્તઅનિચ્ચછન્દસુત્તં

૧૬૮. ''યં , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો…પે॰… મનો અનિચ્ચો; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો''તિ.

૨. અજ્ઝત્તઅનિચ્ચરાગસુત્તં

૧૬૯. ''યં , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો…પે॰… મનો અનિચ્ચો; તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો રાગો પહાતબ્બો''તિ.

૩. અજ્ઝત્તઅનિચ્ચછન્દરાગસુત્તં

૧૭૦. ‘‘યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… મનો અનિચ્ચો; તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૪-૬. દુક્ખછન્દાદિસુત્તં

૧૭૧-૧૭૩. ‘‘યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખં? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, દુક્ખં; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા દુક્ખા…પે॰… મનો દુક્ખો; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યં , ભિક્ખવે, દુક્ખં તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૭-૯. અનત્તછન્દાદિસુત્તં

૧૭૪-૧૭૬. ‘‘યો , ભિક્ખવે, અનત્તા, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, ભિક્ખવે, અનત્તા? ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… જિવ્હા અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો…પે॰… મનો અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યો, ભિક્ખવે, અનત્તા તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૧૦-૧૨. બાહિરાનિચ્ચછન્દાદિસુત્તં

૧૭૭-૧૭૯. ‘‘યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં? રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. સદ્દા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. ગન્ધા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. રસા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. ફોટ્ઠબ્બા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. ધમ્મા અનિચ્ચા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૧૩-૧૫. બાહિરદુક્ખછન્દાદિસુત્તં

૧૮૦-૧૮૨. ‘‘યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખં? રૂપા, ભિક્ખવે, દુક્ખા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. સદ્દા… ગન્ધા… રસા… ફોટ્ઠબ્બા… ધમ્મા દુક્ખા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યં, ભિક્ખવે, દુક્ખં, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો’’તિ.

૧૬-૧૮. બાહિરાનત્તછન્દાદિસુત્તં

૧૮૩-૧૮૫. ''યો , ભિક્ખવે, અનત્તા, તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. કો ચ, ભિક્ખવે, અનત્તા? રૂપા, ભિક્ખવે, અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા; તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો. યો, ભિક્ખવે, અનત્તા તત્ર વો છન્દો પહાતબ્બો, રાગો પહાતબ્બો, છન્દરાગો પહાતબ્બો''તિ.

૧૯. અજ્ઝત્તાતીતાનિચ્ચસુત્તં

૧૮૬. ''ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અતીતં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા અતીતા...પે॰... મનો અનિચ્ચો અતીતો. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... જિવ્હાયપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... મનસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. 'ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા'તિ પજાનાતી''તિ.

૨૦. અજ્ઝત્તાનાગતાનિચ્ચસુત્તં

૧૮૭. ''ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અનાગતં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા અનાગતા...પે॰... મનો અનિચ્ચો અનાગતો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૨૧. અજ્ઝત્તપચ્ચુપ્પન્નાનિચ્ચસુત્તં

૧૮૮. ''ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં પચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા પચ્ચુપ્પન્ના...પે॰... મનો અનિચ્ચો પચ્ચુપ્પન્નો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૨૨-૨૪. અજ્ઝત્તાતીતાદિદુક્ખસુત્તં

૧૮૯-૧૯૧. ''ચક્ખુ , ભિક્ખવે, દુક્ખં અતીતં અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના...પે॰... મનો દુક્ખો અતીતો અનાગતો પચ્ચુપ્પન્નો. એવં પસ્સં , ભિક્ખવે...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૨૫-૨૭. અજ્ઝત્તાતીતાદિઅનત્તસુત્તં

૧૯૨-૧૯૪. ''ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતં અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં...પે॰... જિવ્હા અનત્તા...પે॰... મનો અનત્તા અતીતો અનાગતો પચ્ચુપ્પન્નો . એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૨૮-૩૦. બાહિરાતીતાદિઅનિચ્ચસુત્તં

૧૯૫-૧૯૭. ''રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનિચ્ચા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૩૧-૩૩. બાહિરાતીતાદિદુક્ખસુત્તં

૧૯૮-૨૦૦. ‘‘રૂપા, ભિક્ખવે, દુક્ખા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા દુક્ખા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

૩૪-૩૬. બાહિરાતીતાદિઅનત્તસુત્તં

૨૦૧-૨૦૩. ‘‘રૂપા , ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

૩૭. અજ્ઝત્તાતીતયદનિચ્ચસુત્તં

૨૦૪. ‘‘ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અતીતં. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા અતીતા. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... મનો અનિચ્ચો અતીતો. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ , ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

૩૮. અજ્ઝત્તાનાગતયદનિચ્ચસુત્તં

૨૦૫. ‘‘ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં અનાગતં. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા અનાગતા. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... મનો અનિચ્ચો અનાગતો. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા . યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં, ભિક્ખવે...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

૩૯. અજ્ઝત્તપચ્ચુપ્પન્નયદનિચ્ચસુત્તં

૨૦૬. ‘‘ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનિચ્ચં પચ્ચુપ્પન્નં. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા પચ્ચુપ્પન્ના. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... મનો અનિચ્ચો પચ્ચુપ્પન્નો. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી’’તિ.

૪૦-૪૨. અજ્ઝત્તાતીતાદિયંદુક્ખસુત્તં

૨૦૭-૨૦૯. ‘‘ચક્ખુ , ભિક્ખવે, દુક્ખં અતીતં અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા...પે॰... મનો

દુક્ખો અતીતો અનાગતો પચ્ચુપ્પન્નો. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૪૩-૪૫. અજ્ઝત્તાતીતાદિયદનત્તસુત્તં

૨૧૦-૨૧૨. ''ચક્ખુ, ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતં અનાગતં પચ્ચુપ્પન્નં. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં...પે॰... જિવ્હા અનત્તા...પે॰... મનો અનત્તા અતીતો અનાગતો પચ્ચુપ્પન્નો. યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૪૬-૪૮. બાહિરાતીતાદિયદનિચ્ચસુત્તં

૨૧૩-૨૧૫. ''રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનિચ્ચા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યદનિચ્ચં તં દુક્ખં. યં દુક્ખં તદનત્તા. યદનત્તા તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૪૯-૫૧. બાહિરાતીતાદિયંદુક્ખસુત્તં

૨૧૬-૨૧૮. ''રૂપા , ભિક્ખવે, દુક્ખા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યં દુક્ખં, તદનત્તા . યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા દુક્ખા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યં દુક્ખં, તદનત્તા. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૨-૫૪. બાહિરાતીતાદિયદનત્તસુત્તં

૨૧૯-૨૨૧. ''રૂપા, ભિક્ખવે, અનત્તા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા અતીતા અનાગતા પચ્ચુપ્પન્ના. યદનત્તા, તં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૫. અજ્ઝત્તાયતનઅનિચ્ચસુત્તં

૨૨૨. ''ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનિચ્ચં...પે॰... જિવ્હા અનિચ્ચા...પે॰... મનો અનિચ્ચો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૬. અજ્ઝત્તાયતનદુક્ખસુત્તં

૨૨૩. ''ચક્ખુ, ભિક્ખવે, દુક્ખં...પે॰... જિવ્હા દુક્ખા...પે॰... મનો દુક્ખો. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૭. અજ્ઝત્તાયતનઅનત્તસુત્તં

૨૨૪. ''ચક્ખુ , ભિક્ખવે, અનત્તા...પે॰... જિવ્હા અનત્તા...પે॰... મનો અનત્તા. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૮. બાહિરાયતનઅનિચ્ચસુત્તં

૨૨૫. ''રૂપા, ભિક્ખવે, અનિચ્ચા. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનિચ્ચા. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૫૯. બાહિરાયતનદુક્ખસુત્તં

૨૨૬. ''રૂપા, ભિક્ખવે, દુક્ખા. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા દુક્ખા. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

૬૦. બાહિરાયતનઅનત્તસુત્તં

૨૨૭. ''રૂપા , ભિક્ખવે, અનત્તા. સદ્દા... ગન્ધા... રસા... ફોટ્ઠબ્બા... ધમ્મા અનત્તા. એવં પસ્સં...પે॰... નાપરં ઇત્થત્તાયાતિ પજાનાતી''તિ.

સટ્ઠિપેય્યાલવગ્ગો સત્તરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

છન્દેનટ્ઠારસ હોન્તિ, અતીતેન ચ દ્વે નવ;
યદનિચ્ચાટ્ઠારસ વુત્તા, તયો અજ્ઝત્તબાહિરા;
પેય્યાલો સટ્ઠિકો વુત્તો, બુદ્ધેનાદિચ્ચબન્ધુનાતિ.

સુત્તન્તાનિ સટ્ઠિ.

૧૮. સમુદ્દવગ્ગો

૧. પઠમસમુદ્દસુત્તં

૨૨૮. '''સમુદ્દો , સમુદ્દો'તિ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ. નેસો, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે સમુદ્દો. મહા એસો, ભિક્ખવે, ઉદકરાસિ મહાઉદકણ્ણવો. ચક્ખુ, ભિક્ખવે, પુરિસસ્સ સમુદ્દો; તસ્સ રૂપમયો વેગો. યો તં રૂપમયં વેગં સહતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અતરિ ચક્ખુસમુદ્દં સઊમિં સાવટ્ટં સગાહં સરક્ખસં; તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો...પે॰... જિવ્હા, ભિક્ખવે, પુરિસસ્સ સમુદ્દો; તસ્સ રસમયો વેગો. યો તં રસમયં વેગં

સહતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અતરિ જિવ્હાસમુદ્દં સઊમિં સાવટ્ટં સગાહં સરક્ખસં; તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો...પે॰... મનો, ભિક્ખવે, પુરિસસ્સ સમુદ્દો; તસ્સ ધમ્મમયો વેગો. યો તં ધમ્મમયં વેગં સહતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અતરિ મનોસમુદ્દં સઊમિં સાવટ્ટં સગાહં સરક્ખસં; તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો''તિ. ઇદમવોચ...પે॰... સત્થા –

''યો ઇમં સમુદ્દં સગાહં સરક્ખસં,
સઊમિં સાવટ્ટં સભયં દુત્તરં અચ્ચતરિ;
સ વેદગૂ વુસિતબ્રહ્મચરિયો,
લોકન્તગૂ પારગતોતિ વુચ્ચતી''તિ. પઠમં;

૨. દુતિયસમુદ્દસુત્તં

૨૨૯. ''સમુદ્દો, સમુદ્દો'તિ, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ . નેસો, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે સમુદ્દો. મહા એસો, ભિક્ખવે, ઉદકરાસિ મહાઉદકણ્ણવો. સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે સમુદ્દો. એત્થાયં સદેવકો લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા યેભુય્યેન સમુન્ના તન્તાકુલકજાતા કુલગણ્ઠિકજાતા [ગુળાગુણ્ઠિકજાતા (સી॰), કુલગુણ્ડિકજાતા (સ્યા॰ કં॰), ગુણગુણિકજાતા (પી॰), કુલાગુણ્ડિકજાતા (ક॰)] મુઞ્જપબ્બજભૂતા, અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતિ...પે॰....

''સન્તિ , ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰... સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે સમુદ્દો. એત્થાયં સદેવકો લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા યેભુય્યેન સમુન્ના તન્તાકુલકજાતા કુલગણ્ઠિકજાતા મુઞ્જપબ્બજભૂતા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતી''તિ.

''યસ્સ રાગો ચ દોસો ચ, અવિજ્જા ચ વિરાજિતા;
સો ઇમં સમુદ્દં સગાહં સરક્ખસં, સઊમિભયં દુત્તરં અચ્ચતરિ.

''સઙ્ગાતિગો મચ્ચુજહો નિરુપધિ, પહાસિ દુક્ખં અપુનબ્ભવાય;
અત્થઙ્ગતો સો ન પુનેતિ [ન પમાણમેતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અમોહયી, મચ્ચુરાજન્તિ બ્રૂમી''તિ.
દુતિયં;

૩. બાળિસિકોપમસુત્તં

૨૩૦. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, બાળિસિકો આમિસગતબળિસં ગમ્ભીરે ઉદકરહદે પક્ખિપેય્ય. તમેનં અઞ્ઞતરો આમિસચક્ખુ મચ્છો ગિલેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મચ્છો ગિલિતબળિસો બાળિસિકસ્સ અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો બાળિસિકસ્સ.

એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, છયિમે બળિસા લોકસ્મિં અનયાય સત્તાનં વધાય [બ્યાબાધાય (સી॰ પી॰)] પાણિનં. કતમે છ? સન્તિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે,

ભિક્ખુ, અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગિલિતબળિસો, મારસ્સ અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો પાપિમતો...પે॰... સન્તિ, ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... પે॰....

સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે, ભિક્ખુ, અભિનન્દતિ અભિવદતિ અજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગિલિતબળિસો મારસ્સ અનયં આપન્નો બ્યસનં આપન્નો યથાકામકરણીયો પાપિમતો.

''સન્તિ ચ, ભિક્ખવે, ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ગિલિતબળિસો મારસ્સ અભેદિ બળિસં પરિભેદિ બળિસં ન અનયં આપન્નો ન બ્યસનં આપન્નો ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો...પે॰....

''સન્તિ , ભિક્ખવે, જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા...પે॰.... સન્તિ, ભિક્ખવે, મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. તઞ્ચે ભિક્ખુ નાભિનન્દતિ નાભિવદતિ નાજ્ઝોસાય તિટ્ઠતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ગિલિતબળિસો મારસ્સ અભેદિ બળિસં પરિભેદિ બળિસં ન અનયં આપન્નો ન બ્યસનં આપન્નો ન યથાકામકરણીયો પાપિમતો''તિ. તતિયં.

૪. ખીરરુક્ખોપમસુત્તં

૨૩૧. ''યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ યો રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો તસ્સ પરિત્તા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ પરિયાદિયન્તેવસ્સ ચિત્તં; કો પન વાદો અધિમત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો, સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો...પે॰....

''યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ યો રાગો સો અત્થિ...પે॰....

''યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ યો રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો, તસ્સ પરિત્તા ચેપિ મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ પરિયાદિયન્તેવસ્સ ચિત્તં; કો પન વાદો અધિમત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો, સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ખીરરુક્ખો અસ્સત્થો વા નિગ્રોધો વા પિલક્ખો વા ઉદુમ્બરો વા દહરો તરુણો કોમારકો. તમેનં પુરિસો તિણ્હાય કુઠારિયા યતો યતો આભિન્દેય્ય [ભિન્દેય્ય (સ્યા॰ કં॰ સી॰ અટ્ઠ॰), અભિન્દેય્ય (કત્થચિ)] આગચ્છેય્ય ખીર''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''યઞ્હિ, ભન્તે, ખીરં તં અત્થી''તિ.

''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ યો રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો

અપ્પહીનો, તસ્સ પરિત્તા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ પરિયાદિયન્તેવસ્સ ચિત્તં; કો પન વાદો અધિમત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ , યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો…પે॰….

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ યો રાગો સો અત્થિ…પે॰….

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ યો રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો, તસ્સ પરિત્તા ચેપિ મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ પરિયાદિયન્તેવસ્સ ચિત્તં; કો પન વાદો અધિમત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો અત્થિ, યો દોસો સો અત્થિ, યો મોહો સો અત્થિ, યો રાગો સો અપ્પહીનો, યો દોસો સો અપ્પહીનો, યો મોહો સો અપ્પહીનો.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ યો રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો, તસ્સ અધિમત્તા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; કો પન વાદો પરિત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો…પે॰….

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ…પે॰… મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ યો રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો, તસ્સ અધિમત્તા ચેપિ મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; કો પન વાદો પરિત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો. સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ખીરરુક્ખો અસ્સત્થો વા નિગ્રોધો વા પિલક્ખો વા ઉદુમ્બરો વા સુક્ખો કોલાપો તેરોવસ્સિકો. તમેનં પુરિસો તિણ્હાય કુઠારિયા યતો યતો આભિન્દેય્ય આગચ્છેય્ય ખીર’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘યઞ્હિ, ભન્તે, ખીરં તં નત્થી’’તિ.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ યો રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો, તસ્સ અધિમત્તા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; કો પન વાદો પરિત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો…પે॰….

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ…પે॰….

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ યો રાગો સો નત્થિ, યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો, તસ્સ અધિમત્તા ચેપિ મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ; કો પન વાદો

પરિત્તાનં! તં કિસ્સ હેતુ? યો, ભિક્ખવે, રાગો સો નત્થિ , યો દોસો સો નત્થિ, યો મોહો સો નત્થિ, યો રાગો સો પહીનો, યો દોસો સો પહીનો, યો મોહો સો પહીનો''તિ. ચતુત્થં.

૫. કોટ્ઠિકસુત્તં

૨૩૨. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

''કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં...પે॰... જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, રસા જિવ્હાય સંયોજનં ...પે॰... મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ધમ્મા મનસ્સ સંયોજન''ન્તિ?

''ન ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં...પે॰... ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, ન રસા જિવ્હાય સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં...પે॰... ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં.

''સેય્યથાપિ , આવુસો, કાળો ચ બલીબદ્દો [બલિવદ્દો (સી॰ પી॰), બલિબદ્દો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ઓદાતો ચ બલીબદ્દો એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા અસ્સુ. યો નુ ખો એવં વદેય્ય – 'કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં, ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજન'ન્તિ, સમ્મા નુ ખો સો વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હેતં, આવુસો''. ''ન ખો, આવુસો, કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં, ન ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં. યેન ચ ખો તે એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા તં તત્થ સંયોજનં.

''એવમેવ ખો, આવુસો, ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં...પે॰... ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં...પે॰... ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં.

''ચક્ખુ વા, આવુસો, રૂપાનં સંયોજનં અભવિસ્સ, રૂપા વા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં, નયિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ [પઞ્ઞાયતિ (ક॰)] સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં ; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય...પે॰....

''જિવ્હા, આવુસો, રસાનં સંયોજનં અભવિસ્સ, રસા વા જિવ્હાય સંયોજનં, નયિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, ન રસા જિવ્હાય સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય...પે॰....

‘‘મનો વા, આવુસો, ધમ્માનં સંયોજનં અભવિસ્સ, ધમ્મા વા મનસ્સ સંયોજનં, નયિદં બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયેથ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યસ્મા ચ ખો, આવુસો, ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં, તસ્મા બ્રહ્મચરિયવાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય.

‘‘ઇમિનાપેતં , આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં…પે॰… ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં…પે॰… ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં.

‘‘સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો ચક્ખુ. પસ્સતિ ભગવા ચક્ખુના રૂપં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા. સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો સોતં. સુણાતિ ભગવા સોતેન સદ્દં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા. સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો ઘાનં. ઘાયતિ ભગવા ઘાનેન ગન્ધં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા. સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો જિવ્હા. સાયતિ ભગવા જિવ્હાય રસં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા. સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો કાયો. ફુસતિ ભગવા કાયેન ફોટ્ઠબ્બં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા. સંવિજ્જતિ ખો, આવુસો, ભગવતો મનો. વિજાનાતિ ભગવા મનસા ધમ્મં. છન્દરાગો ભગવતો નત્થિ. સુવિમુત્તચિત્તો ભગવા.

‘‘ઇમિના ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન વેદિતબ્બં યથા ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં. ન સોતં… ન ઘાનં… ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, ન રસા જિવ્હાય સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં. ન કાયો… ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજન’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. કામભૂસુત્તં

૨૩૩. એકં સમયં આયસ્મા ચ આનન્દો આયસ્મા ચ કામભૂ કોસમ્બિયં વિહરન્તિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા કામભૂ સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કામભૂ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો આનન્દ, ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં…પે॰… જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, રસા જિવ્હાય સંયોજનં…પે॰… મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ધમ્મા મનસ્સ સંયોજન’’ન્તિ?

‘‘ન ખો, આવુસો કામભૂ [કામભુ (સી॰) મોગ્ગલ્લાને ૬૫-ગે વાતિ સુત્તં પસ્સિતબ્બં], ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજનં…પે॰… ન જિવ્હા રસાનં સંયોજનં, ન રસા જિવ્હાય સંયોજનં…પે॰… ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં. યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં.

‘‘સેય્યથાપિ , આવુસો, કાળો ચ બલીબદ્દો ઓદાતો ચ બલીબદ્દો એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા અસ્સુ. યો નુ ખો એવં વદેય્ય – ‘કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં, ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજન’ન્તિ, સમ્મા નુ ખો સો વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘ન ખો, આવુસો, કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં, નપિ ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં. યેન ચ ખો તે એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા, તં તત્થ સંયોજનં. એવમેવ ખો , આવુસો, ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં…પે॰… ન જિવ્હા…પે॰… ન મનો…પે॰… યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો, તં તત્થ સંયોજન’’ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ઉદાયીસુત્તં

૨૩૪. એકં સમયં આયસ્મા ચ આનન્દો આયસ્મા ચ ઉદાયી કોસમ્બિયં વિહરન્તિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા ઉદાયી સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ઉદાયી આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

‘‘યથેવ નુ ખો, આવુસો આનન્દ, અયં કાયો ભગવતા અનેકપરિયાયેન અક્ખાતો વિવટો પકાસિતો – ‘ઇતિપાયં કાયો અનત્તા’તિ, સક્કા એવમેવ વિઞ્ઞાણં પિદં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું – ‘ઇતિપિદં વિઞ્ઞાણં અનત્તા’’’તિ?

‘‘યથેવ ખો, આવુસો ઉદાયી, અયં કાયો ભગવતા અનેકપરિયાયેન અક્ખાતો વિવટો પકાસિતો – ‘ઇતિપાયં કાયો અનત્તા’તિ, સક્કા એવમેવ વિઞ્ઞાણં પિદં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું – ‘ઇતિપિદં વિઞ્ઞાણં અનત્તા’’’તિ.

‘‘ચક્ખુઞ્ચ, આવુસો, પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણ’’ન્તિ? ‘‘એવમાવુસો’’તિ . ‘‘યો ચાવુસો, હેતુ, યો ચ પચ્ચયો ચક્ખુવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સો ચ હેતુ, સો ચ પચ્ચયો સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં અપરિસેસં નિરુજ્ઝેય્ય. અપિ નુ ખો ચક્ખુવિઞ્ઞાણં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન ભગવતા અક્ખાતં વિવટં પકાસિતં – ‘ઇતિપિદં વિઞ્ઞાણં અનત્તા’’’તિ…પે॰….

‘‘જિવ્હઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ રસે ચ ઉપ્પજ્જતિ જિવ્હાવિઞ્ઞાણ’’ન્તિ? ‘‘એવમાવુસો’’તિ. ‘‘યો ચાવુસો, હેતુ યો ચ પચ્ચયો જિવ્હાવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સો ચ હેતુ, સો ચ પચ્ચયો સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં અપરિસેસં નિરુજ્ઝેય્ય, અપિ નુ ખો જિવ્હાવિઞ્ઞાણં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન ભગવતા અક્ખાતં વિવટં પકાસિતં – ‘ઇતિપિદં વિઞ્ઞાણં અનત્તા’’’તિ…પે॰….

‘‘મનઞ્ચાવુસો, પટિચ્ચ ધમ્મે ચ ઉપ્પજ્જતિ મનોવિઞ્ઞાણ’’ન્તિ? ‘‘એવમાવુસો’’તિ. ‘‘યો ચાવુસો, હેતુ, યો ચ પચ્ચયો મનોવિઞ્ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય, સો ચ હેતુ, સો ચ પચ્ચયો સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં અપરિસેસં નિરુજ્ઝેય્ય, અપિ નુ ખો મનોવિઞ્ઞાણં પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, આવુસો’’. ‘‘ઇમિનાપિ ખો એતં, આવુસો, પરિયાયેન ભગવતા અક્ખાતં વિવટં પકાસિતં – ‘ઇતિપિદં વિઞ્ઞાણં અનત્તા’’’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, પુરિસો સારત્થિકો સારગવેસી સારપરિયેસનં ચરમાનો તિણ્હં કુઠારિં આદાય વનં પવિસેય્ય. સો તત્થ પસ્સેય્ય મહન્તં કદલિક્ખન્ધં ઉજું નવં અકુક્કુકજાતં [અકુક્કુટકજાતં (સ્યા॰ કં॰), અકુક્કજટજાતં (ક॰)]. તમેનં મૂલે છિન્દેય્ય ; મૂલે છેત્વા અગ્ગે છિન્દેય્ય; અગ્ગે છેત્વા પત્તવટ્ટિં વિનિબ્ભુજેય્ય [વિનિબ્ભુજ્જેય્ય (પી॰), વિનિબ્ભજ્જેય્ય (સ્યા॰ કં॰)]. સો તત્થ ફેગ્ગુમ્પિ નાધિગચ્છેય્ય, કુતો સારં! એવમેવ ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છસુ ફસ્સાયતનેસુ નેવત્તાનં ન અત્તનિયં સમનુપસ્સતિ. સો એવં અસમનુપસ્સન્તો [એવં સમનુપસ્સન્તો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ન કિઞ્ચિ લોકે ઉપાદિયતિ. અનુપાદિયં ન પરિતસ્સતિ. અપરિતસ્સં પચ્ચત્તઞ્ઞેવ પરિનિબ્બાયતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતી’’તિ. સત્તમં.

૮. આદિત્તપરિયાયસુત્તં

૨૩૫. ‘‘આદિત્તપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, આદિત્તપરિયાયો, ધમ્મપરિયાયો? વરં, ભિક્ખવે, તત્તાય અયોસલાકાય આદિત્તાય સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય [સઞ્જોતિભૂતાય (સ્યા॰ કં॰)] ચક્ખુન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં, ન ત્વેવ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ અનુબ્યઞ્જનસો નિમિત્તગ્ગાહો. નિમિત્તસ્સાદગથિતં [નિમિત્તસ્સાદગધિતં (સ્યા॰ કં॰ ક॰) મ॰ નિ॰ ૩.૩૧૬-૩૧૭] વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, અનુબ્યઞ્જનસ્સાદગથિતં વા તસ્મિઞ્ચે સમયે કાલં કરેય્ય, ઠાનમેતં વિજ્જતિ, યં દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં ગચ્છેય્ય – નિરયં વા, તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ.

‘‘વરં, ભિક્ખવે, તિણ્હેન અયોસઙ્કુના આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન સોતિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં, ન ત્વેવ સોતવિઞ્ઞેય્યેસુ સદ્દેસુ અનુબ્યઞ્જનસો નિમિત્તગ્ગાહો. નિમિત્તસ્સાદગથિતં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય , અનુબ્યઞ્જનસ્સાદગથિતં વા તસ્મિઞ્ચે સમયે કાલઙ્કરેય્ય, ઠાનમેતં વિજ્જતિ, યં દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં ગચ્છેય્ય – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ .

‘‘વરં , ભિક્ખવે, તિણ્હેન નખચ્છેદનેન આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન ઘાનિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં, ન ત્વેવ ઘાનવિઞ્ઞેય્યેસુ ગન્ધેસુ અનુબ્યઞ્જનસો નિમિત્તગ્ગાહો. નિમિત્તસ્સાદગથિતં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, અનુબ્યઞ્જનસ્સાદગથિતં વા તસ્મિઞ્ચે સમયે કાલં કરેય્ય. ઠાનમેતં વિજ્જતિ, યં દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં ગચ્છેય્ય – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ.

‘‘વરં, ભિક્ખવે, તિણ્હેન ખુરેન આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન જિવ્હિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં, ન ત્વેવ જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ અનુબ્યઞ્જનસો નિમિત્તગ્ગાહો. નિમિત્તસ્સાદગથિતં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, અનુબ્યઞ્જનસ્સાદગથિતં વા તસ્મિઞ્ચે સમયે કાલં કરેય્ય. ઠાનમેતં વિજ્જતિ, યં દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં ગચ્છેય્ય – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ.

‘‘વરં, ભિક્ખવે, તિણ્હાય સત્તિયા આદિત્તાય સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય કાયિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં, ન ત્વેવ કાયવિઞ્ઞેય્યેસુ ફોટ્ઠબ્બેસુ અનુબ્યઞ્જનસો નિમિત્તગ્ગાહો. નિમિત્તસ્સાદગથિતં વા, ભિક્ખવે, વિઞ્ઞાણં તિટ્ઠમાનં તિટ્ઠેય્ય, અનુબ્યઞ્જનસ્સાદગથિતં વા તસ્મિઞ્ચે સમયે કાલં કરેય્ય. ઠાનમેતં વિજ્જતિ, યં દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં ગચ્છેય્ય – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે, આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ.

‘‘વરં, ભિક્ખવે, સોત્તં. સોત્તં ખો પનાહં, ભિક્ખવે, વઞ્ઝં જીવિતાનં વદામિ, અફલં જીવિતાનં વદામિ, મોમૂહં જીવિતાનં વદામિ, ન ત્વેવ તથારૂપે વિતક્કે વિતક્કેય્ય યથારૂપાનં વિતક્કાનં વસં ગતો સઙ્ઘં ભિન્દેય્ય. ઇમં ખ્વાહં, ભિક્ખવે , વઞ્ઝં જીવિતાનં આદીનવં દિસ્વા એવં વદામિ.

‘‘તત્થ, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘તિટ્ઠતુ તાવ તત્તાય અયોસલાકાય આદિત્તાય સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય ચક્ખુન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ ચક્ખુ અનિચ્ચં, રૂપા અનિચ્ચા, ચક્ખુવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, ચક્ખુસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં’’’ [અનિચ્ચ’’ન્તિ (?)].

‘‘તિટ્ઠતુ તાવ તિણ્હેન અયોસઙ્કુના આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન સોતિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ સોતં અનિચ્ચં, સદ્દા અનિચ્ચા, સોતવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, સોતસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં સોતસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં.

‘‘તિટ્ઠતુ તાવ તિણ્હેન નખચ્છેદનેન આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન ઘાનિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ ઘાનં અનિચ્ચં, ગન્ધા અનિચ્ચા, ઘાનવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, ઘાનસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં ઘાનસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં...પે॰... તમ્પિ અનિચ્ચં.

‘‘તિટ્ઠતુ તાવ તિણ્હેન ખુરેન આદિત્તેન સમ્પજ્જલિતેન સજોતિભૂતેન જિવ્હિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ જિવ્હા અનિચ્ચા, રસા અનિચ્ચા, જિવ્હાવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, જિવ્હાસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ...પે॰... તમ્પિ અનિચ્ચં.

‘‘તિટ્ઠતુ તાવ તિણ્હાય સત્તિયા આદિત્તાય સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય કાયિન્દ્રિયં સમ્પલિમટ્ઠં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ કાયો અનિચ્ચો, ફોટ્ઠબ્બા અનિચ્ચા , કાયવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, કાયસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં કાયસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં...પે॰... તમ્પિ અનિચ્ચં.

‘‘તિટ્ઠતુ તાવ સોત્તં. હન્દાહં ઇદમેવ મનસિ કરોમિ – ઇતિ મનો અનિચ્ચો, ધમ્મા અનિચ્ચા, મનોવિઞ્ઞાણં અનિચ્ચં, મનોસમ્ફસ્સો અનિચ્ચો, યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તમ્પિ અનિચ્ચં’’.

‘‘એવં પસ્સં, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો ચક્ખુસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, રૂપેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણેપિ નિબ્બિન્દતિ, ચક્ખુસમ્ફસ્સેપિ નિબ્બિન્દતિ...પે॰... યમ્પિદં મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ વેદયિતં સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા તસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, આદિત્તપરિયાયો, ધમ્મપરિયાયો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમહત્થપાદોપમસુત્તં

૨૩૬. ‘‘હત્થેસુ , ભિક્ખવે, સતિ આદાનનિક્ખેપનં પઞ્ઞાયતિ; પાદેસુ સતિ અભિક્કમપટિક્કમો પઞ્ઞાયતિ; પબ્બેસુ સતિ સમિઞ્જનપસારણં પઞ્ઞાયતિ; કુચ્છિસ્મિં સતિ જિઘચ્છા પિપાસા પઞ્ઞાયતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે,

ચક્ખુસ્મિં સતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰… જિવ્હાય સતિ જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰… મનસ્મિં સતિ મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰….

‘‘હત્થેસુ, ભિક્ખવે, અસતિ આદાનનિક્ખેપનં ન પઞ્ઞાયતિ; પાદેસુ અસતિ અભિક્કમપટિક્કમો ન પઞ્ઞાયતિ; પબ્બેસુ અસતિ સમિઞ્જનપસારણં ન પઞ્ઞાયતિ; કુચ્છિસ્મિં અસતિ જિઘચ્છા પિપાસા ન પઞ્ઞાયતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્મિં અસતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰… જિવ્હાય અસતિ જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ…પે॰… મનસ્મિં અસતિ મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયહત્થપાદોપમસુત્તં

૨૩૭. ‘‘હત્થેસુ, ભિક્ખવે, સતિ આદાનનિક્ખેપનં હોતિ; પાદેસુ સતિ અભિક્કમપટિક્કમો હોતિ; પબ્બેસુ સતિ સમિઞ્જનપસારણં હોતિ; કુચ્છિસ્મિં સતિ જિઘચ્છા પિપાસા હોતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્મિં સતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰… જિવ્હાય સતિ…પે॰… મનસ્મિં સતિ મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰….

‘‘હત્થેસુ, ભિક્ખવે, અસતિ આદાનનિક્ખેપનં ન હોતિ; પાદેસુ અસતિ અભિક્કમપટિક્કમો ન હોતિ; પબ્બેસુ અસતિ સમિઞ્જનપસારણં ન હોતિ; કુચ્છિસ્મિં અસતિ જિઘચ્છા પિપાસા ન હોતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ચક્ખુસ્મિં અસતિ ચક્ખુસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખં…પે॰… જિવ્હાય અસતિ જિવ્હાસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ…પે॰… મનસ્મિં અસતિ મનોસમ્ફસ્સપચ્ચયા નુપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખં દુક્ખ’’ન્તિ. દસમં.

સમુદ્દવગ્ગો અટ્ઠરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે સમુદ્દા બાળિસિકો, ખીરરુક્ખેન કોટ્ઠિકો;
કામભૂ ઉદાયી ચેવ, આદિત્તેન ચ અટ્ઠમં;
હત્થપાદૂપમા દ્વેતિ, વગ્ગો તેન પવુચ્ચતીતિ.

૧૯. આસીવિસવગ્ગો

૧. આસીવિસોપમસુત્તં

૨૩૮. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ચત્તારો આસીવિસા ઉગ્ગતેજા ઘોરવિસા. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપ્પટિકૂલો. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘ઇમે તે, અમ્ભો પુરિસ, ચત્તારો આસીવિસા ઉગ્ગતેજા ઘોરવિસા કાલેન કાલં વુટ્ઠાપેતબ્બા, કાલેન કાલં ન્હાપેતબ્બા, કાલેન કાલં ભોજેતબ્બા, કાલેન કાલં સંવેસેતબ્બા [પવેસેતબ્બા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)]. યદા ચ ખો તે, અમ્ભો પુરિસ, ઇમેસં ચતુન્નં આસીવિસાનં ઉગ્ગતેજાનં ઘોરવિસાનં અઞ્ઞતરો વા અઞ્ઞતરો વા કુપ્પિસ્સતિ, તતો ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, મરણં વા નિગચ્છસિ, મરણમત્તં વા દુક્ખં. યં તે, અમ્ભો પુરિસ, કરણીયં તં કરોહી’’’તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ભીતો ચતુન્નં આસીવિસાનં ઉગ્ગતેજાનં ઘોરવિસાનં યેન વા તેન વા પલાયેથ. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘ઇમે ખો, અમ્ભો પુરિસ, પઞ્ચ વધકા પચ્ચત્થિકા પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધા, યત્થેવ નં પસ્સિસ્સામ તત્થેવ જીવિતા વોરોપેસ્સામાતિ. યં તે, અમ્ભો પુરિસ, કરણીયં તં કરોહી’’’તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ભીતો ચતુન્નં આસીવિસાનં ઉગ્ગતેજાનં ઘોરવિસાનં, ભીતો પઞ્ચન્નં વધકાનં પચ્ચત્થિકાનં યેન વા તેન વા પલાયેથ. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અયં તે, અમ્ભો પુરિસ, છટ્ઠો અન્તરચરો વધકો ઉક્ખિત્તાસિકો પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો યત્થેવ નં પસ્સિસ્સામિ તત્થેવ સિરો પાતેસ્સામીતિ. યં તે, અમ્ભો પુરિસ, કરણીયં તં કરોહી’’’તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ભીતો ચતુન્નં આસીવિસાનં ઉગ્ગતેજાનં ઘોરવિસાનં, ભીતો પઞ્ચન્નં વધકાનં પચ્ચત્થિકાનં, ભીતો છટ્ઠસ્સ અન્તરચરસ્સ વધકસ્સ ઉક્ખિત્તાસિકસ્સ યેન વા તેન વા પલાયેથ. સો પસ્સેય્ય સુઞ્ઞં ગામં. યઞ્ઞદેવ ઘરં પવિસેય્ય રિત્તકઞ્ઞેવ પવિસેય્ય તુચ્છકઞ્ઞેવ પવિસેય્ય સુઞ્ઞકઞ્ઞેવ પવિસેય્ય. યઞ્ઞદેવ ભાજનં પરિમસેય્ય રિત્તકઞ્ઞેવ પરિમસેય્ય તુચ્છકઞ્ઞેવ પરિમસેય્ય સુઞ્ઞકઞ્ઞેવ પરિમસેય્ય. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘ઇદાનિ, અમ્ભો પુરિસ, ઇમં સુઞ્ઞં ગામં ચોરા ગામઘાતકા પવિસન્તિ [વધિસ્સન્તિ (સી॰ પી॰)]. યં તે, અમ્ભો પુરિસ, કરણીયં તં કરોહી’’’તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ભીતો ચતુન્નં આસીવિસાનં ઉગ્ગતેજાનં ઘોરવિસાનં, ભીતો પઞ્ચન્નં વધકાનં પચ્ચત્થિકાનં, ભીતો છટ્ઠસ્સ અન્તરચરસ્સ વધકસ્સ ઉક્ખિત્તાસિકસ્સ, ભીતો ચોરાનં ગામઘાતકાનં યેન વા તેન વા પલાયેથ. સો પસ્સેય્ય મહન્તં ઉદકણ્ણવં ઓરિમં તીરં સાસઙ્કં સપ્પટિભયં, પારિમં તીરં ખેમં અપ્પટિભયં. ન ચસ્સ નાવા સન્તારણી ઉત્તરસેતુ વા અપારા પારં ગમનાય. અથ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – ‘અયં ખો મહાઉદકણ્ણવો ઓરિમં તીરં સાસઙ્કં સપ્પટિભયં, પારિમં તીરં ખેમં અપ્પટિભયં, નત્થિ ચ [ન ચસ્સ (સી॰ ક॰), નત્થસ્સ (સ્યા॰ કં॰)] નાવા સન્તારણી ઉત્તરસેતુ વા અપારા પારં ગમનાય. યંનૂનાહં તિણકટ્ઠસાખાપલાસં સંકડ્ઢિત્વા કુલ્લં બન્ધિત્વા તં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ગચ્છેય્ય’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો સો, ભિક્ખવે, પુરિસો તિણકટ્ઠસાખાપલાસં સંકડ્ઢિત્વા કુલ્લં બન્ધિત્વા તં કુલ્લં નિસ્સાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયમમાનો સોત્થિના પારં ગચ્છેય્ય, તિણ્ણો પારઙ્ગતો [પારગતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો.

‘‘ઉપમા ખો મ્યાયં, ભિક્ખવે, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય. અયઞ્ચેત્થ [અયં ચેવેત્થ (સી॰)] અત્થો – ચત્તારો આસીવિસા ઉગ્ગતેજા ઘોરવિસાતિ ખો, ભિક્ખવે, ચતુન્નેતં મહાભૂતાનં અધિવચનં – પથવીધાતુયા, આપોધાતુયા, તેજોધાતુયા, વાયોધાતુયા.

‘‘પઞ્ચ વધકા પચ્ચત્થિકાતિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં અધિવચનં, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, વેદનુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધસ્સ, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધસ્સ.

‘‘છટ્ઠો અન્તરચરો વધકો ઉક્ખિત્તાસિકોતિ ખો, ભિક્ખવે, નન્દીરાગસ્સેતં અધિવચનં.

‘‘સુઞ્ઞો ગામોતિ ખો, ભિક્ખવે, છન્નેતં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અધિવચનં. ચક્ખુતો ચેપિ નં, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી ઉપપરિક્ખતિ રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, સુઞ્ઞકઞ્ઞેવ ખાયતિ…પે॰… જિવ્હાતો ચેપિ નં, ભિક્ખવે…પે॰… મનતો ચેપિ નં, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી ઉપપરિક્ખતિ રિત્તકઞ્ઞેવ ખાયતિ, તુચ્છકઞ્ઞેવ ખાયતિ, સુઞ્ઞકઞ્ઞેવ ખાયતિ.

‘‘ચોરા ગામઘાતકાતિ ખો, ભિક્ખવે, છન્નેતં બાહિરાનં આયતનાનં અધિવચનં. ચક્ખુ, ભિક્ખવે, હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેસુ રૂપેસુ; સોતં, ભિક્ખવે…પે॰… ઘાનં, ભિક્ખવે…પે॰… જિવ્હા, ભિક્ખવે, હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેસુ રસેસુ; કાયો, ભિક્ખવે…પે॰… મનો, ભિક્ખવે, હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘મહા ઉદકણ્ણવોતિ ખો, ભિક્ખવે, ચતુન્નેતં ઓઘાનં અધિવચનં – કામોઘસ્સ, ભવોઘસ્સ, દિટ્ઠોઘસ્સ, અવિજ્જોઘસ્સ.

‘‘ઓરિમં તીરં સાસઙ્કં સપ્પટિભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, સક્કાયસ્સેતં અધિવચનં.

‘‘પારિમં તીરં ખેમં અપ્પટિભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, નિબ્બાનસ્સેતં અધિવચનં.

‘‘કુલ્લન્તિ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસ્સેતં અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘તસ્સ હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ વાયામોતિ ખો, ભિક્ખવે, વીરિયારમ્ભસ્સેતં અધિવચનં.

‘‘તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણોતિ ખો, ભિક્ખવે, અરહતો એતં અધિવચન’’ન્તિ. પઠમં.

૨. રથોપમસુત્તં

૨૩૯. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખસોમનસ્સબહુલો વિહરતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય. કતમેહિ તીહિ? ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ, જાગરિયં અનુયુત્તો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ, નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું. તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં; ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સુભૂમિયં ચાતુમહાપથે આજઞ્ઞરથો યુત્તો અસ્સ ઠિતો ઓધસ્તપતોદો [ઓધતપતોદો (સ્યા॰ કં॰), ઓધસતપતોદો (પી॰)]. તમેનં દક્ખો યોગ્ગાચરિયો અસ્સદમ્મસારથિ અભિરુહિત્વા વામેન હત્થેન રસ્મિયો ગહેત્વા, દક્ખિણેન હત્થેન પતોદં ગહેત્વા, યેનિચ્છકં યદિચ્છકં સારેય્યપિ પચ્ચાસારેય્યપિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમેસં છન્નં ઇન્દ્રિયાનં આરક્ખાય સિક્ખતિ , સંયમાય સિક્ખતિ, દમાય સિક્ખતિ, ઉપસમાય સિક્ખતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય, ન મદાય, ન મણ્ડનાય, ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા, યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા, બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ, અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો વણં આલિમ્પેય્ય યાવદેવ રોહનત્થાય [રોપનત્થાય (સી॰ પી॰), સેવનત્થાય (સ્યા॰ કં॰), ગોપનત્થાય (ક॰)], સેય્યથા વા પન અક્ખં અબ્ભઞ્જેય્ય યાવદેવ ભારસ્સ નિત્થરણત્થાય; એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય, ન મદાય, ન મણ્ડનાય, ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા, યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા, બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ, અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેતિ પાદે પાદં અચ્ચાધાય સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા. રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખસોમનસ્સબહુલો વિહરતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાયા’’તિ. દુતિયં.

૩. કુમ્મોપમસુત્તં

૨૪૦. ‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, કુમ્મો કચ્છપો સાયન્હસમયં અનુનદીતીરે ગોચરપસુતો અહોસિ. સિઙ્ગાલોપિ [સિગાલોપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખો, ભિક્ખવે, સાયન્હસમયં અનુનદીતીરે ગોચરપસુતો અહોસિ. અદ્દસા ખો, ભિક્ખવે, કુમ્મો કચ્છપો સિઙ્ગાલં દૂરતોવ ગોચરપસુતં. દિસ્વાન સોણ્ડિપઞ્ચમાનિ અઙ્ગાનિ સકે કપાલે સમોદહિત્વા અપ્પોસ્સુક્કો તુણ્હીભૂતો સઙ્કસાયતિ. સિઙ્ગાલોપિ ખો, ભિક્ખવે, અદ્દસ કુમ્મં કચ્છપં દૂરતોવ ગોચરપસુતં. દિસ્વાન યેન કુમ્મો કચ્છપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા કુમ્મં કચ્છપં પચ્ચુપટ્ઠિતો અહોસિ – ‘યદાયં કુમ્મો કચ્છપો સોણ્ડિપઞ્ચમાનં અઙ્ગાનં અઞ્ઞતરં વા અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગં અભિનિન્નામેસ્સતિ, તત્થેવ નં ગહેત્વા ઉદ્દાલિત્વા ખાદિસ્સામી’તિ. યદા ખો, ભિક્ખવે, કુમ્મો કચ્છપો સોણ્ડિપઞ્ચમાનં અઙ્ગાનં અઞ્ઞતરં વા અઞ્ઞતરં વા અઙ્ગં ન અભિનિન્નામિ, અથ સિઙ્ગાલો કુમ્મમ્હા નિબ્બિજ્જ પક્કામિ, ઓતારં અલભમાનો.

‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તુમ્હેપિ મારો પાપિમા સતતં સમિતં પચ્ચુપટ્ઠિતો – ‘અપ્પેવ નામાહં ઇમેસં ચક્ખુતો વા ઓતારં લભેય્યં…પે॰… જિવ્હાતો વા ઓતારં લભેય્યં…પે॰… મનતો વા ઓતારં લભેય્ય’ન્તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા વિહરથ. ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા મા નિમિત્તગ્ગાહિનો અહુવત્થ, મા અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહિનો. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જથ, રક્ખથ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જથ. સોતેન સદ્દં સુત્વા… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય મા નિમિત્તગ્ગાહિનો અહુવત્થ, મા અનુબ્યઞ્જનગ્ગાહિનો. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જથ, રક્ખથ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જથ. યતો

તુમ્હે, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા વિહરિસ્સથ, અથ તુમ્હેહિપિ મારો પાપિમા નિબ્બિજ્જ પક્કમિસ્સતિ, ઓતારં અલભમાનો – કુમ્મમ્હાવ સિઙ્ગાલો''તિ.

''કુમ્મો અઙ્ગાનિ સકે કપાલે,
સમોદહં ભિક્ખુ મનોવિતક્કે;
અનિસ્સિતો અઞ્ઞમહેઠયાનો,
પરિનિબ્બુતો નૂપવદેય્ય કઞ્ચી''તિ. તતિયં;

૪. પઠમદારુક્ખન્ધોપમસુત્તં

૨૪૧. એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ગઙ્ગાય નદિયા તીરે. અદ્દસા ખો ભગવા મહન્તં દારુક્ખન્ધં ગઙ્ગાય નદિયા સોતેન વુય્હમાનં. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અમું મહન્તં દારુક્ખન્ધં ગઙ્ગાય નદિયા સોતેન વુય્હમાન''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સચે સો, ભિક્ખવે, દારુક્ખન્ધો ન ઓરિમં તીરં ઉપગચ્છતિ, ન પારિમં તીરં ઉપગચ્છતિ, ન મજ્ઝે સંસીદિસ્સતિ, ન થલે ઉસ્સીદિસ્સતિ, ન મનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અમનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન આવટ્ટગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અન્તોપૂતિ ભવિસ્સતિ; એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, દારુક્ખન્ધો સમુદ્દનિન્નો ભવિસ્સતિ સમુદ્દપોણો સમુદ્દપબ્ભારો. તં કિસ્સ હેતુ? સમુદ્દનિન્નો, ભિક્ખવે, ગઙ્ગાય નદિયા સોતો સમુદ્દપોણો સમુદ્દપબ્ભારો.

''એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સચે તુમ્હેપિ ન ઓરિમં તીરં ઉપગચ્છથ, ન પારિમં તીરં ઉપગચ્છથ; ન મજ્ઝે સંસીદિસ્સથ, ન થલે ઉસ્સીદિસ્સથ, ન મનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અમનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન આવટ્ટગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અન્તોપૂતી ભવિસ્સથ; એવં તુમ્હે , ભિક્ખવે, નિબ્બાનનિન્ના ભવિસ્સથ નિબ્બાનપોણા નિબ્બાનપબ્ભારા. તં કિસ્સ હેતુ? નિબ્બાનનિન્ના, ભિક્ખવે, સમ્માદિટ્ઠિ નિબ્બાનપોણા નિબ્બાનપબ્ભારા''તિ. એવં વુત્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિં નુ ખો, ભન્તે, ઓરિમં તીરં, કિં પારિમં તીરં, કો મજ્ઝે સંસાદો [સંસીદો (ક॰), સંસીદિતો (સ્યા॰ કં॰)], કો થલે ઉસ્સાદો, કો મનુસ્સગ્ગાહો, કો અમનુસ્સગ્ગાહો, કો આવટ્ટગ્ગાહો, કો અન્તોપૂતિભાવો''તિ?

'''ઓરિમં તીર'ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, છન્નેતં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અધિવચનં. 'પારિમં તીર'ન્તિ ખો , ભિક્ખુ, છન્નેતં બાહિરાનં આયતનાનં અધિવચનં. 'મજ્ઝે સંસાદો'તિ ખો, ભિક્ખુ, નન્દીરાગસ્સેતં અધિવચનં. 'થલે ઉસ્સાદો'તિ ખો, ભિક્ખુ, અસ્મિમાનસ્સેતં અધિવચનં.

''કતમો ચ, ભિક્ખુ, મનુસ્સગ્ગાહો? ઇધ, ભિક્ખુ, ગિહીહિ સંસટ્ઠો [ગિહિસંસટ્ઠો (ક॰)] વિહરતિ, સહનન્દી સહસોકી, સુખિતેસુ સુખિતો, દુક્ખિતેસુ દુક્ખિતો, ઉપ્પન્નેસુ કિચ્ચકરણીયેસુ અત્તના તેસુ યોગં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, મનુસ્સગ્ગાહો.

''કતમો ચ, ભિક્ખુ, અમનુસ્સગ્ગાહો? ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પણિધાય બ્રહ્મચરિયં ચરતિ – 'ઇમિનાહં સીલેન વા વતેન વા તપેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા દેવો વા ભવિસ્સામિ દેવઞ્ઞતરો વા'તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, અમનુસ્સગ્ગાહો. 'આવટ્ટગ્ગાહો'તિ ખો, ભિક્ખુ, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખુ, અન્તોપૂતિભાવો? ઇધ, ભિક્ખુ, એકચ્ચો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો અસુચિસઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખુ, ‘અન્તોપૂતિભાવો’’’તિ.

તેન ખો પન સમયેન નન્દો ગોપાલકો ભગવતો અવિદૂરે ઠિતો હોતિ. અથ ખો નન્દો ગોપાલકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અહં ખો, ભન્તે, ન ઓરિમં તીરં ઉપગચ્છામિ, ન પારિમં તીરં ઉપગચ્છામિ, ન મજ્ઝે સંસીદિસ્સામિ, ન થલે ઉસ્સીદિસ્સામિ, ન મં મનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અમનુસ્સગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન આવટ્ટગ્ગાહો ગહેસ્સતિ, ન અન્તોપૂતિ ભવિસ્સામિ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ ત્વં, નન્દ, સામિકાનં ગાવો નિય્યાતેહી’’તિ [નીય્યાદેહીતિ (સી॰), નિય્યાદેહીતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. ‘‘ગમિસ્સન્તિ, ભન્તે, ગાવો વચ્છગિદ્ધિનિયો’’તિ. ‘‘નિય્યાતેહેવ ત્વં, નન્દ, સામિકાનં ગાવો’’તિ. અથ ખો નન્દો ગોપાલકો સામિકાનં ગાવો નિય્યાતેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘નિય્યાતિતા [નિય્યાતા (સ્યા॰ કં॰ ક॰ સી॰ અટ્ઠ॰)], ભન્તે, સામિકાનં ગાવો. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ’’ન્તિ. અલત્થ ખો નન્દો ગોપાલકો ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ચ પનાયસ્મા નન્દો એકો વૂપકટ્ઠો...પે॰... અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા નન્દો અરહતં અહોસીતિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયદારુક્ખન્ધોપમસુત્તં

૨૪૨. એકં સમયં ભગવા કિમિલાયં [કિમ્બિલાયં (સી॰ પી॰), કિમ્મિલાયં (સ્યા॰ કં॰)] વિહરતિ ગઙ્ગાય નદિયા તીરે. અદ્દસા ખો ભગવા મહન્તં દારુક્ખન્ધં ગઙ્ગાય નદિયા સોતેન વુય્હમાનં. દિસ્વાન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અમું મહન્તં દારુક્ખન્ધં ગઙ્ગાય નદિયા સોતેન વુય્હમાન’’ન્તિ? ‘‘એવં ભન્તે’’...પે॰... એવં વુત્તે, આયસ્મા કિમિલો ભગવન્તં એતદવોચ – કિં નુ ખો, ભન્તે, ઓરિમં તીરં...પે॰... કતમો ચ, કિમિલ, અન્તોપૂતિભાવો. ઇધ, કિમિલ, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સંકિલિટ્ઠં આપત્તિં આપન્નો હોતિ યથારૂપાય આપત્તિયા ન વુટ્ઠાનં પઞ્ઞાયતિ. અયં વુચ્ચતિ, કિમિલ, અન્તોપૂતિભાવોતિ. પઞ્ચમં.

૬. અવસ્સુતપરિયાયસુત્તં

૨૪૩. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. તેન ખો પન સમયેન કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં નવં સન્થાગારં [સન્ધાગારં (ક॰)] અચિરકારિતં હોતિ અનજ્ઝાવુટ્ઠં [અનજ્ઝાવુત્થં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન. અથ ખો કાપિલવત્થવા સક્યા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘ઇધ, ભન્તે, કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં નવં સન્થાગારં અચિરકારિતં [અચિરકારિતં હોતિ (ક॰)] અનજ્ઝાવુટ્ઠં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા કેનચિ વા મનુસ્સભૂતેન . તં, ભન્તે, ભગવા પઠમં પરિભુઞ્જતુ. ભગવતા પઠમં પરિભુત્તં પચ્છા કાપિલવત્થવા સક્યા પરિભુઞ્જિસ્સન્તિ. તદસ્સ કાપિલવત્થવાનં સક્યાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન નવં સન્થાગારં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા સબ્બસન્થરિં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (ક॰)] સન્થાગારં

સન્થરિત્વા આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા ઉદકમણિકં પતિટ્ઠાપેત્વા તેલપ્પદીપં આરોપેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચું – ''સબ્બસન્થરિસન્થતં [સબ્બસન્થરિં સન્થતં (સી॰ પી॰ ક॰)], ભન્તે, સન્થાગારં, આસનાનિ પઞ્ઞત્તાનિ, ઉદકમણિકો પતિટ્ઠાપિતો, તેલપ્પદીપો આરોપિતો. યસ્સ દાનિ , ભન્તે, ભગવા કાલં મઞ્ઞતી''તિ. અથ ખો ભગવા નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન યેન નવં સન્થાગારં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા મજ્ઝિમં થમ્ભં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા પચ્છિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પુરત્થાભિમુખો નિસીદિ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. કાપિલવત્થવા સક્યા પાદે પક્ખાલેત્વા સન્થાગારં પવિસિત્વા પુરત્થિમં ભિત્તિં નિસ્સાય પચ્છિમાભિમુખા નિસીદિંસુ ભગવન્તંયેવ પુરક્ખત્વા. અથ ખો ભગવા કાપિલવત્થવે સક્યે બહુદેવ રત્તિં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉય્યોજેસિ – ''અભિક્કન્તા ખો, ગોતમા, રત્તિ. યસ્સ દાનિ કાલં મઞ્ઞથા''તિ . ''એવં , ભન્તે''તિ ખો કાપિલવત્થવા સક્યા ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કમિંસુ.

અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તેસુ કાપિલવત્થવેસુ સક્યેસુ આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં આમન્તેસિ – ''વિગતથિનમિદ્ધો ખો, મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખુસઙ્ઘો. પટિભાતુ તં, મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખૂનં ધમ્મી કથા. પિટ્ઠિ મે આગિલાયતિ; તમહં આયમિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા ચતુગ્ગુણં સઙ્ઘાટિં પઞ્ઞપેત્વા દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેસિ , પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા. તત્ર ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ – ''અવસ્સુતપરિયાયઞ્ચ વો, આવુસો, દેસેસ્સામિ, અનવસ્સુતપરિયાયઞ્ચ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

''કથં, આવુસો, અવસ્સુતો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ વિહરતિ પરિત્તચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ ...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, આવુસો, ભિક્ખુ અવસ્સુતો ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ...પે॰... અવસ્સુતો જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ...પે॰... અવસ્સુતો મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ. એવંવિહારિઞ્ચાવુસો, ભિક્ખું ચક્ખુતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ લભતેવ મારો ઓતારં, લભતિ મારો આરમ્મણં... પે॰... જિવ્હાતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, લભતેવ [લભેથ (ક॰)] મારો ઓતારં , લભતિ [લભેથ (ક॰)] મારો આરમ્મણં...પે॰... મનતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, લભતેવ મારો ઓતારં, લભતિ મારો આરમ્મણં.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, નળાગારં વા તિણાગારં વા સુક્ખં કોલાપં તેરોવસ્સિકં. પુરત્થિમાય ચેપિ નં દિસાય પુરિસો આદિત્તાય તિણુક્કાય ઉપસઙ્કમેય્ય, લભેથેવ [લભેથ (ક॰)] અગ્ગિ ઓતારં, લભેથ અગ્ગિ આરમ્મણં; પચ્છિમાય ચેપિ નં દિસાય પુરિસો આદિત્તાય તિણુક્કાય ઉપસઙ્કમેય્ય...પે॰... ઉત્તરાય ચેપિ નં દિસાય...પે॰... દક્ખિણાય ચેપિ નં દિસાય...પે॰... હેટ્ઠિમતો ચેપિ નં...પે॰... ઉપરિમતો ચેપિ નં... યતો કુતોચિ ચેપિ નં પુરિસો

આદિત્તાય તિણુક્કાય ઉપસઙ્કમેય્ય, લભેથેવ અગ્ગિ ઓતારં લભેથ અગ્ગિ આરમ્મણં. એવમેવ ખો, આવુસો, એવંવિહારિં ભિક્ખું ચક્ખુતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, લભતેવ મારો ઓતારં, લભતિ મારો આરમ્મણં...પે॰... જિવ્હાતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ...પે॰... મનતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, લભતેવ મારો ઓતારં, લભતિ મારો આરમ્મણં. એવંવિહારિઞ્ચાવુસો, ભિક્ખું રૂપા અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ રૂપે અધિભોસિ; સદ્દા ભિક્ખું અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ સદ્દે અધિભોસિ; ગન્ધા ભિક્ખું અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ ગન્ધે અધિભોસિ; રસા ભિક્ખું અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ રસે અધિભોસિ; ફોટ્ઠબ્બા ભિક્ખું અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ ફોટ્ઠબ્બે અધિભોસિ ; ધમ્મા ભિક્ખું અધિભંસુ, ન ભિક્ખુ ધમ્મે અધિભોસિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, ભિક્ખુ રૂપાધિભૂતો, સદ્દાધિભૂતો, ગન્ધાધિભૂતો, રસાધિભૂતો, ફોટ્ઠબ્બાધિભૂતો, ધમ્માધિભૂતો, અધિભૂતો, અનધિભૂ, [અનધિભૂતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] અધિભંસુ નં પાપકા અકુસલા ધમ્મા સંકિલેસિકા પોનોબ્ભવિકા સદરા દુક્ખવિપાકા આયતિં જાતિજરામરણિયા. એવં ખો, આવુસો, અવસ્સુતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચાવુસો, અનવસ્સુતો હોતિ? ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો , તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. અયં વુચ્ચતાવુસો, ભિક્ખુ અનવસ્સુતો ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ...પે॰... અનવસ્સુતો મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ. એવંવિહારિઞ્ચાવુસો, ભિક્ખું ચક્ખુતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, નેવ લભતિ મારો ઓતારં, ન લભતિ મારો આરમ્મણં...પે॰... જિવ્હાતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ...પે॰... મનતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, નેવ લભતિ મારો ઓતારં, ન લભતિ મારો આરમ્મણં.

‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો, કૂટાગારં વા સાલા વા બહલમત્તિકા અદ્દાવલેપના. પુરત્થિમાય ચેપિ નં દિસાય પુરિસો આદિત્તાય તિણુક્કાય ઉપસઙ્કમેય્ય, નેવ લભેથ અગ્ગિ ઓતારં, ન લભેથ અગ્ગિ આરમ્મણં...પે॰... પચ્છિમાય ચેપિ નં... ઉત્તરાય ચેપિ નં... દક્ખિણાય ચેપિ નં... હેટ્ઠિમતો ચેપિ નં... ઉપરિમતો ચેપિ નં... યતો કુતોચિ ચેપિ નં પુરિસો આદિત્તાય તિણુક્કાય ઉપસઙ્કમેય્ય, નેવ લભેથ અગ્ગિ ઓતારં, ન લભેથ અગ્ગિ આરમ્મણં. એવમેવ ખો, આવુસો, એવંવિહારિં ભિક્ખું ચક્ખુતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, નેવ લભતિ મારો ઓતારં, ન લભતિ મારો આરમ્મણં...પે॰... મનતો ચેપિ નં મારો ઉપસઙ્કમતિ, નેવ લભતિ મારો ઓતારં, ન લભતિ મારો આરમ્મણં. એવંવિહારી ચાવુસો, ભિક્ખુ રૂપે અધિભોસિ, ન રૂપા ભિક્ખું અધિભંસુ; સદ્દે ભિક્ખુ અધિભોસિ, ન સદ્દા ભિક્ખું અધિભંસુ; ગન્ધે ભિક્ખુ અધિભોસિ, ન ગન્ધા ભિક્ખું અધિભંસુ; રસે ભિક્ખુ અધિભોસિ, ન રસા ભિક્ખું અધિભંસુ; ફોટ્ઠબ્બે ભિક્ખુ અધિભોસિ, ન ફોટ્ઠબ્બા ભિક્ખું અધિભંસુ; ધમ્મે ભિક્ખુ અધિભોસિ, ન ધમ્મા ભિક્ખું અધિભંસુ. અયં વુચ્ચતાવુસો, ભિક્ખુ રૂપાધિભૂ, સદ્દાધિભૂ, ગન્ધાધિભૂ, રસાધિભૂ, ફોટ્ઠબ્બાધિભૂ, ધમ્માધિભૂ, અધિભૂ, અનધિભૂતો [અનધિભૂતો કેહિચિ કિલેસેહિ (ક॰)], અધિભોસિ તે પાપકે અકુસલે ધમ્મે સંકિલેસિકે પોનોબ્ભવિકે સદરે દુક્ખવિપાકે આયતિં જાતિજરામરણિયે. એવં ખો, આવુસો, અનવસ્સુતો હોતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા વુટ્ઠહિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં આમન્તેસિ – ‘‘સાધુ સાધુ, મોગ્ગલ્લાન! સાધુ ખો ત્વં, મોગ્ગલ્લાન, ભિક્ખૂનં અવસ્સુતપરિયાયઞ્ચ અનવસ્સુતપરિયાયઞ્ચ અભાસી’’તિ.

ઇદમવોચ આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અત્તમના તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. છટ્ઠં.

૭. દુક્ખધમ્મસુત્તં

૨૪૪. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બેસંયેવ દુક્ખધમ્માનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તથા ખો પનસ્સ કામા દિટ્ઠા હોન્તિ, યથાસ્સ કામે પસ્સતો, યો કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપરિળાહો, સો નાનુસેતિ. તથા ખો પનસ્સ ચારો ચ વિહારો ચ અનુબુદ્ધો હોતિ, યથા ચરન્તં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા નાનુસેન્તિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બેસંયેવ દુક્ખધમ્માનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ? 'ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના... ઇતિ સઞ્ઞા... ઇતિ સઙ્ખારા... ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો'તિ – એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બેસંયેવ દુક્ખધમ્માનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કામા દિટ્ઠા હોન્તિ? યથાસ્સ કામે પસ્સતો, યો કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપરિળાહો, સો નાનુસેતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગારકાસુ સાધિકપોરિસા પુણ્ણા અઙ્ગારાનં વીતચ્ચિકાનં વીતધૂમાનં. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય જીવિતુકામો અમરિતુકામો સુખકામો દુક્ખપટિકૂલો. તમેનં દ્વે બલવન્તો પુરિસા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા, તં અઙ્ગારકાસું ઉપકડ્ઢેય્યું. સો ઇતિચીતિચેવ કાયં સન્નામેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? ઞાત [ઞાણં (ક॰)] ઞ્હિ, ભિક્ખવે, તસ્સ પુરિસસ્સ [પુરિસસ્સ હોતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), પુરિસસ્સ હેતુ હોતિ (ક॰) મ॰ નિ॰ ૨.૪૫] ઇમં ચાહં અઙ્ગારકાસું પપતિસ્સામિ, તતોનિદાનં મરણં વા નિગચ્છિસ્સામિ મરણમત્તં વા દુક્ખન્તિ. એવમેવ ખો , ભિક્ખવે , ભિક્ખુનો અઙ્ગારકાસૂપમા કામા દિટ્ઠા હોન્તિ, યથાસ્સ કામે પસ્સતો, યો કામેસુ કામચ્છન્દો કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપરિળાહો, સો નાનુસેતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચારો ચ વિહારો ચ અનુબુદ્ધો હોતિ, યથા ચરન્તં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા નાનુસ્સવન્તિ [નાનુસેન્તિ (ક॰)]? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો બહુકણ્ટકં દાયં પવિસેય્ય. તસ્સ પુરતોપિ કણ્ટકો, પચ્છતોપિ કણ્ટકો, ઉત્તરતોપિ કણ્ટકો, દક્ખિણતોપિ કણ્ટકો, હેટ્ઠતોપિ કણ્ટકો, ઉપરિતોપિ કણ્ટકો. સો સતોવ અભિક્કમેય્ય, સતોવ પટિક્કમેય્ય – 'મા મં કણ્ટકો'તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યં લોકે પિયરૂપં સાતરૂપં, અયં વુચ્ચતિ અરિયસ્સ વિનયે કણ્ટકો''તિ. ઇતિ વિદિત્વા [કણ્ડકો. તં કણ્ડકોતિ ઇતિ વિદિત્વા (સી॰)] સંવરો ચ અસંવરો ચ વેદિતબ્બો.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ...પે॰... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંવરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ…પે॰… જિવ્હા રસં સાયિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સંવરો હોતિ.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં ચરતો એવં વિહરતો કદાચિ કરહચિ સતિસમ્મોસા ઉપ્પજ્જન્તિ, પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા, દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો. અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો દિવસંસન્તત્તે [દિવસસન્તત્તે (સી॰)] અયોકટાહે દ્વે વા તીણિ વા ઉદકફુસિતાનિ નિપાતેય્ય. દન્ધો, ભિક્ખવે, ઉદકફુસિતાનં નિપાતો, અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તસ્સ ચે ભિક્ખુનો એવં ચરતો, એવં વિહરતો કદાચિ કરહચિ સતિસમ્મોસા ઉપ્પજ્જન્તિ પાપકા અકુસલા સરસઙ્કપ્પા સંયોજનિયા, દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો. અથ ખો નં ખિપ્પમેવ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ચારો ચ વિહારો ચ અનુબુદ્ધો હોતિ; યથા ચરન્તં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા નાનુસ્સવન્તિ. તઞ્ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખું એવં ચરન્તં એવં વિહરન્તં રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતી વા સાલોહિતા વા, ભોગેહિ અભિહટ્ઠું પવારેય્યું – ‘એહિ [એવં (સી॰)], ભો પુરિસ, કિં તે ઇમે કાસાવા અનુદહન્તિ, કિં મુણ્ડો કપાલમનુચરસિ, એહિ હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જસ્સુ, પુઞ્ઞાનિ ચ કરોહી’તિ. સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં ચરન્તો એવં વિહરન્તો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ગઙ્ગા નદી પાચીનનિન્ના પાચીનપોણા પાચીનપબ્ભારા. અથ મહાજનકાયો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલ-પિટકં આદાય – ‘મયં ઇમં ગઙ્ગં નદિં પચ્છાનિન્નં કરિસ્સામ પચ્છાપોણં પચ્છાપબ્ભાર’ન્તિ. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ ખો સો મહાજનકાયો ગઙ્ગં નદિં પચ્છાનિન્નં કરેય્ય પચ્છાપોણં પચ્છાપબ્ભાર’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘ગઙ્ગા, ભન્તે, નદી પાચીનનિન્ના પાચીનપોણા પાચીનપબ્ભારા; સા ન સુકરા પચ્છાનિન્ના કાતું પચ્છાપોણા પચ્છાપબ્ભારા. યાવદેવ ચ પન સો મહાજનકાયો કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. ‘‘એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, તઞ્ચે ભિક્ખું એવં ચરન્તં એવં વિહરન્તં રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતી વા સાલોહિતા વા ભોગેહિ અભિહટ્ઠું પવારેય્યું – ‘એહિ, ભો પુરિસ, કિં તે ઇમે કાસાવા અનુદહન્તિ, કિં મુણ્ડો કપાલમનુચરસિ, એહિ હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જસ્સુ, પુઞ્ઞાનિ ચ કરોહી’તિ. સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં ચરન્તો એવં વિહરન્તો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. તં કિસ્સ હેતુ? યઞ્હિ તં, ભિક્ખવે, ચિત્તં દીઘરત્તં વિવેકનિન્નં વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભારં, તથા [કઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] હીનાયાવત્તિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતી’’તિ. સત્તમં.

૮. કિંસુકોપમસુત્તં

૨૪૫. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ? ‘‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન [પઞ્હાવેય્યાકરણેન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ? ‘‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન, યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ? ‘‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ ચતુન્નં મહાભૂતાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન, યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ – ‘‘કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ? ‘‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં , સબ્બં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા, ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇધાહં, ભન્તે, યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચં – કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, સો ભિક્ખુ મં એતદવોચ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’તિ. અથ ખ્વાહં, ભન્તે, અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન , યેનઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા તં ભિક્ખું એતદવોચં – ‘કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, સો ભિક્ખુ મં એતદવોચ – ‘યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઉપાદાનક્ખન્ધાનં... પે॰... ચતુન્નં મહાભૂતાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’તિ. અથ ખ્વાહં, ભન્તે, અસન્તુટ્ઠો તસ્સ ભિક્ખુસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિં ( ) [(ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચં) (ક॰)]. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતી’’તિ?

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખુ, પુરિસસ્સ કિંસુકો અદિટ્ઠપુબ્બો અસ્સ. સો યેનઞ્ઞતરો પુરિસો કિંસુકસ્સ દસ્સાવી તેનુપસઙ્કમેય્ય. ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુરિસં એવં વદેય્ય – ‘કીદિસો, ભો પુરિસ, કિંસુકો’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘કાળકો ખો, અમ્ભો પુરિસ, કિંસુકો – સેય્યથાપિ ઝામખાણૂ’તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખુ, સમયેન તાદિસોવસ્સ કિંસુકો યથાપિ [યથા (સી॰ સ્યા॰ કં॰) દુતિયવારાદીસુ પન ‘‘યથાપિ’’ત્વેવ દિસ્સતિ] તસ્સ પુરિસસ્સ દસ્સનં. અથ ખો, સો ભિક્ખુ, પુરિસો અસન્તુટ્ઠો તસ્સ પુરિસસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન, યેનઞ્ઞતરો પુરિસો કિંસુકસ્સ દસ્સાવી તેનુપસઙ્કમેય્ય; ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુરિસં એવં વદેય્ય – ‘કીદિસો , ભો પુરિસ, કિંસુકો’તિ? સો એવં વદેય્ય –

‘લોહિતકો ખો, અમ્ભો પુરિસ, કિંસુકો – સેય્યથાપિ મંસપેસી’તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખુ, સમયેન તાદિસોવસ્સ કિંસુકો યથાપિ તસ્સ પુરિસસ્સ દસ્સનં. અથ ખો સો ભિક્ખુ પુરિસો અસન્તુટ્ઠો તસ્સ પુરિસસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન, યેનઞ્ઞતરો પુરિસો કિંસુકસ્સ દસ્સાવી તેનુપસઙ્કમેય્ય ; ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુરિસં એવં વદેય્ય – ‘કીદિસો, ભો પુરિસ, કિંસુકો’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘ઓચીરકજાતો [ઓજીરકજાતો (સી॰), ઓદીરકજાતો (પી॰)] ખો, અમ્ભો પુરિસ, કિંસુકો આદિન્નસિપાટિકો – સેય્યથાપિ સિરીસો’તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખુ, સમયેન તાદિસોવસ્સ કિંસુકો, યથાપિ તસ્સ પુરિસસ્સ દસ્સનં. અથ ખો સો ભિક્ખુ પુરિસો અસન્તુટ્ઠો તસ્સ પુરિસસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન , યેનઞ્ઞતરો પુરિસો કિંસુકસ્સ દસ્સાવી તેનુપસઙ્કમેય્ય; ઉપસઙ્કમિત્વા તં પુરિસં એવં વદેય્ય – ‘કીદિસો, ભો પુરિસ, કિંસુકો’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘બહલપત્તપલાસો સન્દચ્છાયો [સણ્ડચ્છાયો (સ્યા॰ કં॰)] ખો, અમ્ભો પુરિસ, કિંસુકો – સેય્યથાપિ નિગ્રોધો’તિ. તેન ખો પન, ભિક્ખુ, સમયેન તાદિસોવસ્સ કિંસુકો, યથાપિ તસ્સ પુરિસસ્સ દસ્સનં. એવમેવ ખો, ભિક્ખુ, યથા યથા અધિમુત્તાનં તેસં સપ્પુરિસાનં દસ્સનં સુવિસુદ્ધં હોતિ, તથા તથા ખો તેહિ સપ્પુરિસેહિ બ્યાકતં.

“સેય્યથાપિ, ભિક્ખુ, રઞ્ઞો પચ્ચન્તિમં નગરં દળ્હુદ્ધાપં [દળ્હુદ્દાપં (સી॰ પી॰)] દળ્હપાકારતોરણં છદ્વારં. તત્રસ્સ દોવારિકો પણ્ડિતો બ્યત્તો મેધાવી, અઞ્ઞાતાનં નિવારેતા, ઞાતાનં પવેસેતા. પુરત્થિમાય દિસાય આગન્ત્વા સીઘં દૂતયુગં તં દોવારિકં એવં વદેય્ય – ‘કહં, ભો પુરિસ, ઇમસ્સ નગરસ્સ નગરસ્સામી’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘એસો, ભન્તે, મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકે નિસિન્નો’તિ. અથ ખો તં સીઘં દૂતયુગં નગરસ્સામિકસ્સ યથાભૂતં વચનં નિય્યાતેત્વા યથાગતમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય. પચ્છિમાય દિસાય આગન્ત્વા સીઘં દૂતયુગં...પે॰... ઉત્તરાય દિસાય... દક્ખિણાય દિસાય આગન્ત્વા સીઘં દૂતયુગં તં દોવારિકં એવં વદેય્ય – ‘કહં, ભો પુરિસ, ઇમસ્સ નગરસ્સામી’તિ? સો એવં વદેય્ય – ‘એસો, ભન્તે, મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકે નિસિન્નો’તિ. અથ ખો તં સીઘં દૂતયુગં નગરસ્સામિકસ્સ યથાભૂતં વચનં નિય્યાતેત્વા યથાગતમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય.

“ઉપમા ખો મ્યાયં, ભિક્ખુ, કતા અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનાય. અયઞ્ચેત્થ અત્થો – ‘નગર’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, ઇમસ્સેતં ચાતુમહાભૂતિકસ્સ કાયસ્સ અધિવચનં માતાપેત્તિકસમ્ભવસ્સ ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સ અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સ. ‘છ દ્વારા’તિ ખો, ભિક્ખુ, છન્નેતં અજ્ઝત્તિકાનં આયતનાનં અધિવચનં. ‘દોવારિકો’તિ ખો, ભિક્ખુ, સતિયા એતં અધિવચનં. ‘સીઘં દૂતયુગ’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, સમથવિપસ્સનાનેતં અધિવચનં. ‘નગરસ્સામી’તિ ખો, ભિક્ખુ, વિઞ્ઞાણસ્સેતં અધિવચનં. ‘મજ્ઝે સિઙ્ઘાટકો’તિ ખો , ભિક્ખુ, ચતુન્નેતં મહાભૂતાનં અધિવચનં – પથવીધાતુયા, આપોધાતુયા, તેજોધાતુયા, વાયોધાતુયા. ‘યથાભૂતં વચન’ન્તિ ખો, ભિક્ખુ, નિબ્બાનસ્સેતં અધિવચનં. ‘યથાગતમગ્ગો’તિ ખો, ભિક્ખુ, અરિયસ્સેતં અટ્ઠઙ્ગિકસ્સ મગ્ગસ્સ અધિવચનં, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિયા...પે॰... સમ્માસમાધિસ્સા”તિ. અટ્ઠમં.

૯. વીણોપમસુત્તં

૨૪૬. “યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેસુ રૂપેસુ ઉપ્પજ્જેય્ય છન્દો વા રાગો વા દોસો વા મોહો વા પટિઘં વાપિ [પટિઘં વા (સી॰)] ચેતસો, તતો ચિત્તં નિવારેય્ય. સભયો ચેસો મગ્ગો સપ્પટિભયો ચ સકણ્ટકો ચ સગહનો ચ ઉમ્મગ્ગો ચ કુમ્મગ્ગો ચ દુહિતિકો ચ. અસપ્પુરિસસેવિતો ચેસો મગ્ગો, ન ચેસો મગ્ગો સપ્પુરિસેહિ સેવિતો. ન ત્વં એતં અરહસીતિ. તતો ચિત્તં નિવારયે ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યેહિ રૂપેહિ...પે॰... યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યેસુ રસેસુ...પે॰... મનોવિઞ્ઞેય્યેસુ ધમ્મેસુ

ઉપ્પજ્જેય્ય છન્દો વા રાગો વા દોસો વા મોહો વા પટિઘં વાપિ ચેતસો તતો ચિત્તં નિવારેય્ય. સભયો ચેસો મગ્ગો સપ્પટિભયો ચ સકણ્ટકો ચ સગહનો ચ ઉમ્મગ્ગો ચ કુમ્મગ્ગો ચ દુહિતિકો ચ. અસપ્પુરિસસેવિતો ચેસો મગ્ગો, ન ચેસો મગ્ગો સપ્પુરિસેહિ સેવિતો. ન ત્વં એતં અરહસીતિ. તતો ચિત્તં નિવારયે મનોવિઞ્ઞેય્યેહિ ધમ્મેહિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કિટ્ઠં સમ્પન્નં. કિટ્ઠારક્ખો [કિટ્ઠારક્ખકો (સી॰)] ચ પમત્તો, ગોણો ચ કિટ્ઠાદો અદું કિટ્ઠં ઓતરિત્વા યાવદત્થં મદં આપજ્જેય્ય પમાદં આપજ્જેય્ય ; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો છસુ ફસ્સાયતનેસુ અસંવુતકારી પઞ્ચસુ કામગુણેસુ યાવદત્થં મદં આપજ્જતિ પમાદં આપજ્જતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કિટ્ઠં સમ્પન્નં કિટ્ઠારક્ખો ચ અપ્પમત્તો ગોણો ચ કિટ્ઠાદો અદું કિટ્ઠં ઓતરેય્ય. તમેનં કિટ્ઠારક્ખો નાસાયં સુગ્ગહિતં ગણ્હેય્ય. નાસાયં સુગ્ગહિતં ગહેત્વા ઉપરિઘટાયં સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હેય્ય. ઉપરિઘટાયં સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા દણ્ડેન સુતાળિતં તાળેય્ય. દણ્ડેન સુતાળિતં તાળેત્વા ઓસજ્જેય્ય. દુતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે ...પે॰... તતિયમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, ગોણો કિટ્ઠાદો અદું કિટ્ઠં ઓતરેય્ય. તમેનં કિટ્ઠારક્ખો નાસાયં સુગ્ગહિતં ગણ્હેય્ય. નાસાયં સુગ્ગહિતં ગહેત્વા ઉપરિઘટાયં સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગણ્હેય્ય. ઉપરિઘટાયં સુનિગ્ગહિતં નિગ્ગહેત્વા દણ્ડેન સુતાળિતં તાળેય્ય. દણ્ડેન સુતાળિતં તાળેત્વા ઓસજ્જેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, ગોણો કિટ્ઠાદો ગામગતો વા અરઞ્ઞગતો વા, ઠાનબહુલો વા અસ્સ નિસજ્જબહુલો વા ન તં કિટ્ઠં પુન ઓતરેય્ય – તમેવ પુરિમં દણ્ડસમ્ફસ્સં સમનુસ્સરન્તો. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યતો ખો ભિક્ખુનો છસુ ફસ્સાયતનેસુ ચિત્તં ઉદુજિતં હોતિ સુદુજિતં, અજ્ઝત્તમેવ સન્તિટ્ઠતિ, સન્નિસીદતિ, એકોદિ હોતિ, સમાધિયતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા વીણાય સદ્દો અસ્સુતપુબ્બો અસ્સ. સો વીણાસદ્દં સુણેય્ય. સો એવં વદેય્ય – ‘અમ્ભો, કસ્સ [કિસ્સ (સી॰ પી॰)] નુ ખો એસો સદ્દો એવંરજનીયો એવંકમનીયો એવંમદનીયો એવંમુચ્છનીયો એવંબન્ધનીયો’તિ? તમેનં એવં વદેય્યું – ‘એસા, ખો, ભન્તે, વીણા નામ, યસ્સા એસો સદ્દો એવંરજનીયો એવંકમનીયો એવંમદનીયો એવંમુચ્છનીયો એવંબન્ધનીયો’તિ. સો એવં વદેય્ય – ‘ગચ્છથ મે, ભો, તં વીણં આહરથા’તિ. તસ્સ તં વીણં આહરેય્યું. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અયં ખો સા, ભન્તે, વીણા યસ્સા એસો સદ્દો એવંરજનીયો એવંકમનીયો એવંમદનીયો એવંમુચ્છનીયો એવંબન્ધનીયો’તિ. સો એવં વદેય્ય – ‘અલં મે, ભો, તાય વીણાય, તમેવ મે સદ્દં આહરથા’તિ. તમેનં એવં વદેય્યું – ‘અયં ખો, ભન્તે, વીણા નામ અનેકસમ્ભારા મહાસમ્ભારા. અનેકેહિ સમ્ભારેહિ સમારદ્ધા વદતિ , સેય્યથિદં – દોણિઞ્ચ પટિચ્ચ ચમ્મઞ્ચ પટિચ્ચ દણ્ડઞ્ચ પટિચ્ચ ઉપધારણે ચ પટિચ્ચ તન્તિયો ચ પટિચ્ચ કોણઞ્ચ પટિચ્ચ પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ એવાયં, ભન્તે, વીણા નામ અનેકસમ્ભારા મહાસમ્ભારા. અનેકેહિ સમ્ભારેહિ સમારદ્ધા વદતી’તિ. સો તં વીણં દસધા વા સતધા વા ફાલેય્ય, દસધા વા સતધા વા તં ફાલેત્વા સકલિકં સકલિકં કરેય્ય. સકલિકં સકલિકં કરિત્વા અગ્ગિના ડહેય્ય, અગ્ગિના ડહિત્વા મસિં કરેય્ય. મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુનેય્ય [ઓપુનેય્ય (સી॰ પી॰), ઓફુણેય્ય (?)], નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. સો એવં વદેય્ય – ‘અસતી કિરાયં, ભો, વીણા નામ, યથેવં યં [યથેવાયં (સી॰), યથેવયં (પી॰)] કિઞ્ચિ વીણા નામ એત્થ ચ પનાયં જનો [એત્થ પનાયં જનો (સ્યા॰ કં॰), એત્થ ચ મહાજનો (પી॰ ક॰)] અતિવેલં પમત્તો પલળિતો’તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપં સમન્વેસતિ [સમન્નેસતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), સમનેસતિ (પી॰)] યાવતા રૂપસ્સ ગતિ, વેદનં સમન્વેસતિ યાવતા વેદનાય ગતિ, સઞ્ઞં સમન્વેસતિ યાવતા સઞ્ઞાય ગતિ, સઙ્ખારે સમન્વેસતિ યાવતા સઙ્ખારાનં ગતિ, વિઞ્ઞાણં સમન્વેસતિ યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ ગતિ. તસ્સ રૂપં સમન્વેસતો યાવતા રૂપસ્સ ગતિ, વેદનં સમન્વેસતો...પે॰... સઞ્ઞં...

સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં સમન્વેસતો યાવતા વિઞ્ઞાણસ્સ ગતિ. યમ્પિસ્સ તં હોતિ અહન્તિ વા મમન્તિ વા અસ્મીતિ વા તમ્પિ તસ્સ ન હોતી''તિ. નવમં.

૧૦. છપ્પાણકોપમસુત્તં

૨૪૭. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો અરુગત્તો પક્કગત્તો સરવનં પવિસેય્ય. તસ્સ કુસકણ્ટકા ચેવ પાદે વિજ્ઝેય્યું, સરપત્તાનિ ચ ગત્તાનિ [સરપત્તાનિ પક્કગત્તાનિ (સ્યા॰ કં॰), અરુપક્કાનિ ગત્તાનિ (પી॰ ક॰)] વિલેખેય્યું. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, પુરિસો ભિય્યોસોમત્તાય તતોનિદાનં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદિયેથ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ ગામગતો વા અરઞ્ઞગતો વા લભતિ વત્તારં – 'અયઞ્ચ સો [અયઞ્ચ ખો (પી॰ ક॰), અયં સો (?)] આયસ્મા એવંકારી એવંસમાચારો અસુચિગામકણ્ટકો'તિ. તં કણ્ટકોતિ [તં ''અસુચિગામકણ્ડતો''તિ (ક॰)] ઇતિ વિદિત્વા સંવરો ચ અસંવરો ચ વેદિતબ્બો.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો. તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે અધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે બ્યાપજ્જતિ, અનુપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ પરિત્તચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો છપ્પાણકે ગહેત્વા નાનાવિસયે નાનાગોચરે દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. અહિં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. સુસુમારં [સુંસુમારં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. પક્ખિં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. કુક્કુરં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય . સિઙ્ગાલં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. મક્કટં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધિત્વા મજ્ઝે ગણ્ઠિં કરિત્વા ઓસ્સજ્જેય્ય. અથ ખો, તે, ભિક્ખવે , છપ્પાણકા નાનાવિસયા નાનાગોચરા સકં સકં ગોચરવિસયં આવિઞ્છેય્યું [આવિઞ્જેય્યું (સી॰)] – અહિ આવિઞ્છેય્ય 'વમ્મિકં પવેક્ખામી'તિ, સુસુમારો આવિઞ્છેય્ય 'ઉદકં પવેક્ખામી'તિ, પક્ખી આવિઞ્છેય્ય 'આકાસં ડેસ્સામી'તિ, કુક્કુરો આવિઞ્છેય્ય 'ગામં પવેક્ખામી'તિ, સિઙ્ગાલો આવિઞ્છેય્ય 'સીવથિકં [સિવથિકં (ક॰)] પવેક્ખામી'તિ, મક્કટો આવિઞ્છેય્ય 'વનં પવેક્ખામી'તિ. યદા ખો તે, ભિક્ખવે, છપ્પાણકા ઝત્તા અસ્સુ કિલન્તા, અથ ખો યો નેસં પાણકાનં બલવતરો અસ્સ તસ્સ તે અનુવત્તેય્યું, અનુવિધાયેય્યું વસં ગચ્છેય્યું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો કાયગતાસતિ અભાવિતા અબહુલીકતા, તં ચક્ખુ આવિઞ્છતિ મનાપિયેસુ રૂપેસુ, અમનાપિયા રૂપા પટિકૂલા હોન્તિ...પે॰... મનો આવિઞ્છતિ મનાપિયેસુ ધમ્મેસુ, અમનાપિયા ધમ્મા પટિકૂલા હોન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અસંવરો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંવરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા પિયરૂપે રૂપે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે રૂપે ન બ્યાપજ્જતિ, ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ, યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ...પે॰... જિવ્હા રસં સાયિત્વા...પે॰... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય પિયરૂપે ધમ્મે નાધિમુચ્ચતિ, અપ્પિયરૂપે ધમ્મે ન બ્યાપજ્જતિ,

ઉપટ્ઠિતકાયસ્સતિ ચ વિહરતિ અપ્પમાણચેતસો, તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં યથાભૂતં પજાનાતિ યત્થસ્સ તે ઉપ્પન્ના પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપરિસેસા નિરુજ્ઝન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો છપ્પાણકે ગહેત્વા નાનાવિસયે નાનાગોચરે દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. અહિં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. સુસુમારં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. પક્ખિં ગહેત્વા...પે॰... કુક્કુરં ગહેત્વા... સિઙ્ગાલં ગહેત્વા... મક્કટં ગહેત્વા દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધેય્ય. દળ્હાય રજ્જુયા બન્ધિત્વા દળ્હે ખીલે વા થમ્ભે વા ઉપનિબન્ધેય્ય. અથ ખો તે, ભિક્ખવે, છપ્પાણકા નાનાવિસયા નાનાગોચરા સકં સકં ગોચરવિસયં આવિઞ્છેય્યું – અહિ આવિઞ્છેય્ય ‘વમ્મિકં પવેક્ખામી’તિ, સુસુમારો આવિઞ્છેય્ય ‘ઉદકં પવેક્ખામી’તિ, પક્ખી આવિઞ્છેય્ય ‘આકાસં ડેસ્સામી’તિ, કુક્કુરો આવિઞ્છેય્ય ‘ગામં પવેક્ખામી’તિ, સિઙ્ગાલો આવિઞ્છેય્ય ‘સીવથિકં પવેક્ખામી’તિ, મક્કટો આવિઞ્છેય્ય ‘વનં પવેક્ખામી’તિ . યદા ખો તે, ભિક્ખવે, છપ્પાણકા ઝત્તા અસ્સુ કિલન્તા , અથ તમેવ ખીલં વા થમ્ભં વા ઉપતિટ્ઠેય્યું, ઉપનિસીદેય્યું, ઉપનિપજ્જેય્યું. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુનો કાયગતાસતિ ભાવિતા બહુલીકતા, તં ચક્ખુ નાવિઞ્છતિ મનાપિયેસુ રૂપેસુ, અમનાપિયા રૂપા નપ્પટિકૂલા હોન્તિ...પે॰... જિવ્હા નાવિઞ્છતિ મનાપિયેસુ રસેસુ...પે॰... મનો નાવિઞ્છતિ મનાપિયેસુ ધમ્મેસુ, અમનાપિયા ધમ્મા નપ્પટિકૂલા હોન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સંવરો હોતિ.

‘‘‘દળ્હે ખીલે વા થમ્ભે વા’તિ ખો, ભિક્ખવે, કાયગતાય સતિયા એતં અધિવચનં. તસ્માતિહ વો, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘કાયગતા નો સતિ ભાવિતા ભવિસ્સતિ બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા’તિ. એવઞ્હિ ખો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. દસમં.

૧૧. યવકલાપિસુત્તં

૨૪૮. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, યવકલાપી ચાતુમહાપથે નિક્ખિત્તા અસ્સ. અથ છ પુરિસા આગચ્છેય્યું બ્યાભઙ્ગિહત્થા. તે યવકલાપિં છહિ બ્યાભઙ્ગીહિ હનેય્યું. એવઞ્હિ સા, ભિક્ખવે, યવકલાપી સુહતા અસ્સ છહિ બ્યાભઙ્ગીહિ હઞ્ઞમાના. અથ સત્તમો પુરિસો આગચ્છેય્ય બ્યાભઙ્ગિહત્થો. સો તં યવકલાપિં સત્તમાય બ્યાભઙ્ગિયા હનેય્ય. એવઞ્હિ સા ભિક્ખવે, યવકલાપી સુહતતરા અસ્સ, સત્તમાય બ્યાભઙ્ગિયા હઞ્ઞમાના. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ચક્ખુસ્મિં હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેહિ રૂપેહિ...પે॰... જિવ્હાય હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેહિ રસેહિ...પે॰... મનસ્મિં હઞ્ઞતિ મનાપામનાપેહિ ધમ્મેહિ. સચે સો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો આયતિં પુનબ્ભવાય ચેતેતિ, એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, મોઘપુરિસો સુહતતરો હોતિ, સેય્યથાપિ સા યવકલાપી સત્તમાય બ્યાભઙ્ગિયા હઞ્ઞમાના.

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, દેવાસુરસઙ્ગામો સમુપબ્યૂળ્હો [સમુપબ્બૂળ્હો (સી॰ પી॰)] અહોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, વેપચિત્તિ અસુરિન્દો અસુરે આમન્તેસિ – ‘સચે, મારિસા, દેવાસુરસઙ્ગામે સમુપબ્યૂળ્હે અસુરા જિનેય્યું દેવા પરાજિનેય્યું, યેન નં સક્કં દેવાનમિન્દં કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બન્ધિત્વા મમ સન્તિકે આનેય્યાથ અસુરપુર’ન્તિ. સક્કોપિ ખો, ભિક્ખવે, દેવાનમિન્દો દેવે તાવતિંસે આમન્તેસિ – ‘સચે, મારિસા, દેવાસુરસઙ્ગામે સમુપબ્યૂળ્હે દેવા જિનેય્યું અસુરા પરાજિનેય્યું, યેન નં વેપચિત્તિં અસુરિન્દં કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બન્ધિત્વા મમ સન્તિકે આનેય્યાથ સુધમ્મં દેવસભ’ન્તિ. તસ્મિં ખો પન, ભિક્ખવે, સઙ્ગામે દેવા જિનિંસુ, અસુરા પરાજિનિંસુ . અથ ખો, ભિક્ખવે, દેવા તાવતિંસા વેપચિત્તિં અસુરિન્દં કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બન્ધિત્વા સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ સન્તિકે

આનેસું સુધમ્મં દેવસભં. તત્ર સુદં, ભિક્ખવે, વેપચિત્તિ અસુરિન્દો કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધો [બન્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] હોતિ. યદા ખો, ભિક્ખવે, વેપચિત્તિસ્સ અસુરિન્દસ્સ એવં હોતિ – ‘ધમ્મિકા ખો દેવા, અધમ્મિકા અસુરા , ઇધેવ દાનાહં દેવપુરં ગચ્છામી’તિ. અથ કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ મુત્તં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ, દિબ્બેહિ ચ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતો સમઙ્ગીભૂતો પરિચારેતિ. યદા ચ ખો, ભિક્ખવે, વેપચિત્તિસ્સ અસુરિન્દસ્સ એવં હોતિ – ‘ધમ્મિકા ખો અસુરા, અધમ્મિકા દેવા, તત્થેવ દાનાહં અસુરપુરં ગમિસ્સામી’તિ, અથ કણ્ઠપઞ્ચમેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધં અત્તાનં સમનુપસ્સતિ. દિબ્બેહિ ચ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ પરિહાયતિ. એવં સુખુમં ખો, ભિક્ખવે, વેપચિત્તિબન્ધનં. તતો સુખુમતરં મારબન્ધનં. મઞ્ઞમાનો ખો, ભિક્ખવે, બદ્ધો મારસ્સ, અમઞ્ઞમાનો મુત્તો પાપિમતો.

“‘અસ્મી’તિ, ભિક્ખવે, મઞ્ઞિતમેતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘ન ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘રૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘અરૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘સઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘અસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં, ‘નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ મઞ્ઞિતમેતં. મઞ્ઞિતં, ભિક્ખવે, રોગો, મઞ્ઞિતં ગણ્ડો, મઞ્ઞિતં સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘અમઞ્ઞમાનેન [અમઞ્ઞિતમાનેન (પી॰ ક॰)] ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

“‘અસ્મી’તિ, ભિક્ખવે, ઇઞ્જિતમેતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘ન ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘રૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘અરૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘સઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘અસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં, ‘નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ ઇઞ્જિતમેતં. ઇઞ્જિતં, ભિક્ખવે , રોગો, ઇઞ્જિતં ગણ્ડો, ઇઞ્જિતં સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘અનિઞ્જમાનેન [અનિઞ્જિયમાનેન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

“‘અસ્મી’તિ , ભિક્ખવે, ફન્દિતમેતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ ફન્દિતમેતં, ‘ભવિસ્સ’ન્તિ...પે॰... ‘ન ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘રૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘અરૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘સઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘અસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ ફન્દિતમેતં. ફન્દિતં, ભિક્ખવે, રોગો, ફન્દિતં ગણ્ડો, ફન્દિતં સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘અફન્દમાનેન [અફન્દિયમાનેન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

“‘અસ્મી’તિ, ભિક્ખવે, પપઞ્ચિતમેતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ પપઞ્ચિતમેતં, ‘ભવિસ્સ’ન્તિ...પે॰... ‘ન ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘રૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘અરૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘સઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘અસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ... ‘નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ પપઞ્ચિતમેતં . પપઞ્ચિતં, ભિક્ખવે, રોગો, પપઞ્ચિતં ગણ્ડો, પપઞ્ચિતં સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘નિપ્પપઞ્ચેન ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બં.

“‘અસ્મી’તિ, ભિક્ખવે, માનગતમેતં, ‘અયમહમસ્મી’તિ માનગતમેતં, ‘ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘ન ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘રૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘અરૂપી ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘સઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘અસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં, ‘નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞી ભવિસ્સ’ન્તિ માનગતમેતં. માનગતં, ભિક્ખવે, રોગો, માનગતં ગણ્ડો, માનગતં સલ્લં. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, ‘નિહતમાનેન ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ – એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’”ન્તિ. એકાદસમં.

આસીવિસવગ્ગો એકૂનવીસતિમો.

તસ્સુદ્દાનં –

આસીવિસો રથો કુમ્મો, દ્વે દારુક્ખન્ધા અવસ્સુતો;
દુક્ખધમ્મા કિંસુકા વીણા, છપ્પાણા યવકલાપીતિ.

સળાયતનવગ્ગે ચતુત્થપણ્ણાસકો સમત્તો.

તસ્સ વગ્ગુદ્દાનં –

નન્દિક્ખયો સટ્ઠિનયો, સમુદ્દો ઉરગેન ચ;
ચતુપણ્ણાસકા એતે, નિપાતેસુ પકાસિતાતિ.

સળાયતનસંયુત્તં સમત્તં.

૨. વેદનાસંયુત્તં

૧. સગાથાવગ્ગો

૧. સમાધિસુત્તં

૨૪૯. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદનાતિ.

‘‘સમાહિતો સમ્પજાનો, સતો બુદ્ધસ્સ સાવકો;
વેદના ચ પજાનાતિ, વેદનાનઞ્ચ સમ્ભવં.

‘‘યત્થ ચેતા નિરુજ્ઝન્તિ, મગ્ગઞ્ચ ખયગામિનં;
વેદનાનં ખયા ભિક્ખુ, નિચ્છાતો પરિનિબ્બુતો’’તિ. પઠમં;

૨. સુખસુત્તં

૨૫૦. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદનાતિ.

‘‘સુખં વા યદિ વા દુક્ખં, અદુક્ખમસુખં સહ;
અજ્ઝત્તઞ્ચ બહિદ્ધા ચ, યં કિઞ્ચિ અત્થિ વેદિતં.

‘‘એતં દુક્ખન્તિ ઞત્વાન, મોસધમ્મં પલોકિનં;
ફુસ્સ ફુસ્સ વયં પસ્સં, એવં તત્થ વિરજ્જતી’’તિ. દુતિયં;

૩. પહાનસુત્તં

૨૫૧. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. સુખાય, ભિક્ખવે, વેદનાય રાગાનુસયો પહાતબ્બો, દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો પહાતબ્બો, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો પહાતબ્બો. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો પહીનો હોતિ, દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો પહીનો હોતિ, અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો પહીનો હોતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ નિરનુસયો સમ્મદ્દસો અચ્છેચ્છિ [અચ્છેજ્જિ (બહૂસુ)] તણ્હં, વિવત્તયિ [વાવત્તયિ (સી॰)] સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’’તિ.

‘‘સુખં વેદયમાનસ્સ [વેદિયમાનસ્સ (સી॰ પી॰)], વેદનં અપ્પજાનતો;
સો રાગાનુસયો હોતિ, અનિસ્સરણદસ્સિનો.

‘‘દુક્ખં વેદયમાનસ્સ, વેદનં અપ્પજાનતો;

પટિઘાનુસયો હોતિ, અનિસ્સરણદસ્સિનો.

‘‘અદુક્ખમસુખં સન્તં, ભૂરિપઞ્ઞેન દેસિતં;
તઞ્ચાપિ અભિનન્દતિ, નેવ દુક્ખા પમુચ્ચતિ.

‘‘યતો ચ ભિક્ખુ આતાપી, સમ્પજઞ્ઞં ન રિઞ્ચતિ;
તતો સો વેદના સબ્બા, પરિજાનાતિ પણ્ડિતો.

‘‘સો વેદના પરિઞ્ઞાય, દિટ્ઠે ધમ્મે અનાસવો;
કાયસ્સ ભેદા ધમ્મટ્ઠો, સઙ્ખ્યં નોપેતિ વેદગૂ’’તિ. તતિયં;

૪. પાતાલસુત્તં

૨૫૨. ‘‘અસ્સુતવા , ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો યં વાચં ભાસતિ – ‘અત્થિ મહાસમુદ્દે પાતાલો’તિ. તં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અસન્તં અવિજ્જમાનં એવં વાચં ભાસતિ – ‘અત્થિ મહાસમુદ્દે પાતાલો’તિ. સારીરિકાનં ખો એતં, ભિક્ખવે, દુક્ખાનં વેદનાનં અધિવચનં યદિદં ‘પાતાલો’તિ. અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો સારીરિકાય દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘અસ્સુતવા પુથુજ્જનો પાતાલે ન પચ્ચુટ્ઠાસિ, ગાધઞ્ચ નાજ્ઝગા’. સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સારીરિકાય દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો નેવ સોચતિ, ન કિલમતિ, ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘સુતવા અરિયસાવકો પાતાલે પચ્ચુટ્ઠાસિ, ગાધઞ્ચ અજ્ઝગા’’’તિ.

‘‘યો એતા નાધિવાસેતિ, ઉપ્પન્ના વેદના દુખા;
સારીરિકા પાણહરા, યાહિ ફુટ્ઠો પવેધતિ.

‘‘અક્કન્દતિ પરોદતિ, દુબ્બલો અપ્પથામકો;
ન સો પાતાલે પચ્ચુટ્ઠાસિ, અથો ગાધમ્પિ નાજ્ઝગા.

‘‘યો ચેતા અધિવાસેતિ, ઉપ્પન્ના વેદના દુખા;
સારીરિકા પાણહરા, યાહિ ફુટ્ઠો ન વેધતિ;
સ વે પાતાલે પચ્ચુટ્ઠાસિ, અથો ગાધમ્પિ અજ્ઝગા’’તિ. ચતુત્થં;

૫. દટ્ઠબ્બસુત્તં

૨૫૩. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. સુખા, ભિક્ખવે, વેદના દુક્ખતો દટ્ઠબ્બા, દુક્ખા વેદના સલ્લતો દટ્ઠબ્બા, અદુક્ખમસુખા વેદના અનિચ્ચતો દટ્ઠબ્બા. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સુખા વેદના દુક્ખતો દિટ્ઠા હોતિ, દુક્ખા વેદના સલ્લતો દિટ્ઠા હોતિ, અદુક્ખમસુખા વેદના અનિચ્ચતો દિટ્ઠા હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ સમ્મદ્દસો અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’’તિ.

‘‘યો સુખં દુક્ખતો અદ્દ, દુક્ખમદ્દક્ખિ સલ્લતો;
અદુક્ખમસુખં સન્તં, અદ્દક્ખિ નં અનિચ્ચતો.

‘‘સ વે સમ્મદ્દસો ભિક્ખુ, પરિજાનાતિ વેદના;
સો વેદના પરિઞ્ઞાય, દિટ્ઠે ધમ્મે અનાસવો;
કાયસ્સ ભેદા ધમ્મટ્ઠો, સઙ્ખ્યં નોપેતિ વેદગૂ’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. સલ્લસુત્તં

૨૫૪. ‘‘અસ્સુતવા, ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો સુખમ્પિ વેદનં વેદયતિ [વેદિયતિ (સી॰ પી॰)], દુક્ખમ્પિ વેદનં વેદયતિ, અદુક્ખમસુખમ્પિ વેદનં વેદયતિ. સુતવા, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સુખમ્પિ વેદનં વેદયતિ , દુક્ખમ્પિ વેદનં વેદયતિ, અદુક્ખમસુખમ્પિ વેદનં વેદયતિ. તત્ર, ભિક્ખવે, કો વિસેસો કો અધિપ્પયાસો [અધિપ્પાયો (સી॰ ક॰), અધિપ્પાયસો (સ્યા॰ કં॰), અધિપ્પાયોસો (પી॰)] કિં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેના’’તિ? ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰… અસ્સુતવા. ભિક્ખવે, પુથુજ્જનો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. સો દ્વે વેદના વેદયતિ – કાયિકઞ્ચ, ચેતસિકઞ્ચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસં સલ્લેન વિજ્ઝેય્ય [સલ્લેન અનુવિજ્ઝેય્યું (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. તમેનં દુતિયેન સલ્લેન અનુવેધં વિજ્ઝેય્ય [સલ્લેન અનુવિજ્ઝેય્યું (સી॰), સલ્લેન અનુવેધં વિજ્ઝેય્યું (સ્યા॰ કં॰), સલ્લેન વિજ્ઝેય્યું (પી॰)]. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, પુરિસો દ્વિસલ્લેન વેદનં વેદયતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ ઉરત્તાળિં કન્દતિ સમ્મોહં આપજ્જતિ. સો દ્વે વેદના વેદયતિ – કાયિકઞ્ચ, ચેતસિકઞ્ચ. તસ્સાયેવ ખો પન દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો પટિઘવા હોતિ. તમેનં દુક્ખાય વેદનાય પટિઘવન્તં, યો દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો, સો અનુસેતિ. સો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો કામસુખં અભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ સો, ભિક્ખવે, પજાનાતિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અઞ્ઞત્ર કામસુખા દુક્ખાય વેદનાય નિસ્સરણં, તસ્સ કામસુખઞ્ચ અભિનન્દતો, યો સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો, સો અનુસેતિ. સો તાસં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ તાસં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં અપ્પજાનતો, યો અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો, સો અનુસેતિ. સો સુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. દુક્ખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. અદુક્ખમસુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘અસ્સુતવા પુથુજ્જનો સઞ્ઞુત્તો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, સઞ્ઞુત્તો દુક્ખસ્મા’તિ વદામિ.

‘‘સુતવા ચ ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો ન સોચતિ, ન કિલમતિ, ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. સો એકં વેદનં વેદયતિ – કાયિકં, ન ચેતસિકં.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસં સલ્લેન વિજ્ઝેય્ય. તમેનં દુતિયેન સલ્લેન અનુવેધં ન વિજ્ઝેય્ય. એવઞ્હિ સો, ભિક્ખવે, પુરિસો એકસલ્લેન વેદનં વેદયતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો ન સોચતિ, ન કિલમતિ, ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. સો એકં વેદનં વેદયતિ – કાયિકં, ન ચેતસિકં. તસ્સાયેવ ખો પન દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો પટિઘવા ન હોતિ. તમેનં

દુક્ખાય વેદનાય અપ્પટિઘવન્તં, યો દુક્ખાય વેદનાય પટિઘાનુસયો, સો નાનુસેતિ. સો દુક્ખાય વેદનાય ફુટ્ઠો સમાનો કામસુખં નાભિનન્દતિ. તં કિસ્સ હેતુ? પજાનાતિ હિ સો, ભિક્ખવે, સુતવા અરિયસાવકો અઞ્ઞત્ર કામસુખા દુક્ખાય વેદનાય નિસ્સરણં. તસ્સ કામસુખં નાભિનન્દતો યો સુખાય વેદનાય રાગાનુસયો, સો નાનુસેતિ. સો તાસં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવં ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ તાસં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનતો, યો અદુક્ખમસુખાય વેદનાય અવિજ્જાનુસયો, સો નાનુસેતિ. સો સુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. દુક્ખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ , વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. અદુક્ખમસુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, 'સુતવા અરિયસાવકો વિસઞ્ઞુત્તો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ , વિસઞ્ઞુત્તો દુક્ખસ્મા'તિ વદામિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો, અયં અધિપ્પયાસો, ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેના''તિ.

''ન વેદનં વેદયતિ સપઞ્ઞો,
સુખમ્પિ દુક્ખમ્પિ બહુસ્સુતોપિ;
અયઞ્ચ ધીરસ્સ પુથુજ્જનેન,
મહા [અયં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] વિસેસો કુસલસ્સ હોતિ.

''સઙ્ખાતધમ્મસ્સ બહુસ્સુતસ્સ,
વિપસ્સતો [સમ્પસ્સતો (સી॰ પી॰)] લોકમિમં પરઞ્ચ;
ઇટ્ઠસ્સ ધમ્મા ન મથેન્તિ ચિત્તં,
અનિટ્ઠતો નો પટિઘાતમેતિ.

''તસ્સાનુરોધા અથવા વિરોધા,
વિધૂપિતા અત્થગતા ન સન્તિ;
પદઞ્ચ ઞત્વા વિરજં અસોકં,
સમ્મા પજાનાતિ ભવસ્સ પારગૂ''તિ. છટ્ઠં;

૭. પઠમગેલઞ્ઞસુત્તં

૨૫૫. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ગિલાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''સતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો કાલં આગમેય્ય. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ...પે॰... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ... પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં . એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનકારી હોતિ. સતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો કાલં આગમેય્ય. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં સતસ્સ સમ્પજાનસ્સ અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના, સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મ્યાયં સુખા વેદના. સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપ્પટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ઇમમેવ કાયં પટિચ્ચ. અયં ખો પન કાયો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. અનિચ્ચં ખો પન સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં કાયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના સુખા વેદના કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતી’તિ! સો કાયે ચ સુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વયાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. તસ્સ કાયે ચ સુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સિનો વિહરતો, વયાનુપસ્સિનો વિહરતો, વિરાગાનુપસ્સિનો વિહરતો, નિરોધાનુપસ્સિનો વિહરતો, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સિનો વિહરતો, યો કાયે ચ સુખાય ચ વેદનાય રાગાનુસયો, સો પહીયતિ.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં સતસ્સ સમ્પજાનસ્સ અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મ્યાયં દુક્ખા વેદના. સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપ્પટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ઇમમેવ કાયં પટિચ્ચ. અયં ખો પન કાયો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. અનિચ્ચં ખો પન સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં કાયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતી’તિ! સો કાયે ચ દુક્ખાય વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વયાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. તસ્સ કાયે ચ દુક્ખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સિનો વિહરતો…પે॰… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સિનો વિહરતો, યો કાયે ચ દુક્ખાય ચ વેદનાય પટિઘાનુસયો, સો પહીયતિ.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં સતસ્સ સમ્પજાનસ્સ અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના, સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મ્યાયં અદુક્ખમસુખા વેદના. સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપ્પટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ઇમમેવ કાયં પટિચ્ચ. અયં ખો પન કાયો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. અનિચ્ચં ખો પન સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં કાયં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના અદુક્ખમસુખા વેદના કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતી’તિ! સો કાયે ચ અદુક્ખમસુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વયાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. તસ્સ કાયે ચ અદુક્ખમસુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સિનો વિહરતો…પે॰… પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સિનો વિહરતો, યો કાયે ચ અદુક્ખમસુખાય ચ વેદનાય અવિજ્જાનુસયો, સો પહીયતિ.

‘‘સો સુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ; દુક્ખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ; અદુક્ખમસુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, સા અનિચ્ચાતિ પજાનાતિ, અનજ્ઝોસિતાતિ પજાનાતિ, અનભિનન્દિતાતિ પજાનાતિ. સો સુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ; દુક્ખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ; અદુક્ખમસુખઞ્ચે વેદનં વેદયતિ, વિસઞ્ઞુત્તો નં વેદયતિ. સો કાયપરિયન્તિકં વેદનં

વેદયમાનો ‘કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ, જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો ‘જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ. ‘કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી’તિ [સીતિભવિસ્સન્તીતિ (સી॰ પી॰ ક॰)] પજાનાતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય, તસ્સેવ તેલસ્સ ચ વટ્ટિયા ચ પરિયાદાના અનાહારો નિબ્બાયેય્ય; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો ‘કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ. જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો ‘જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી’તિ પજાનાતિ. ‘કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી’તિ પજાનાતી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયગેલઞ્ઞસુત્તં

૨૫૬. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ગિલાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘સતો , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો કાલં આગમેય્ય. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ... ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી વિહરતિ... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા, વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ...પે॰... ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો હોતિ. સતો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજાનો કાલં આગમેય્ય. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં સતસ્સ સમ્પજાનસ્સ અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મ્યાયં સુખા વેદના; સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો અપ્પટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ઇમમેવ ફસ્સં પટિચ્ચ. અયં ખો પન ફસ્સો અનિચ્ચો સઙ્ખતો પટિચ્ચસમુપ્પન્નો. અનિચ્ચં ખો પન સઙ્ખતં પટિચ્ચસમુપ્પન્નં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના સુખા વેદના કુતો નિચ્ચા ભવિસ્સતી’તિ! સો ફસ્સે ચ સુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સી વિહરતિ, વયાનુપસ્સી વિહરતિ, વિરાગાનુપસ્સી વિહરતિ, નિરોધાનુપસ્સી વિહરતિ, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સી વિહરતિ. તસ્સ ફસ્સે ચ સુખાય ચ વેદનાય અનિચ્ચાનુપસ્સિનો વિહરતો, વયાનુપસ્સિનો વિહરતો, વિરાગાનુપસ્સિનો વિહરતો, નિરોધાનુપસ્સિનો વિહરતો, પટિનિસ્સગ્ગાનુપસ્સિનો વિહરતો યો ફસ્સે ચ સુખાય ચ વેદનાય રાગાનુસયો, સો પહીયતિ.

‘‘તસ્સ ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો એવં સતસ્સ...પે॰... વિહરતો ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના...પે॰... ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના. સો એવં પજાનાતિ – ‘ઉપ્પન્ના ખો મ્યાયં અદુક્ખમસુખા વેદના; સા ચ ખો પટિચ્ચ, નો

અપ્પટિચ્ચ. કિં પટિચ્ચ? ઇમમેવ ફસ્સં પટિચ્ચ…પે॰… કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી'તિ પજાનાતિ''.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તેલઞ્ચ પટિચ્ચ વટ્ટિઞ્ચ પટિચ્ચ તેલપ્પદીપો ઝાયેય્ય , તસ્સેવ તેલસ્સ ચ વટ્ટિયા ચ પરિયાદાના અનાહારો નિબ્બાયેય્ય; એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો 'કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ. જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયમાનો 'જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદયામી'તિ પજાનાતિ. 'કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતીભવિસ્સન્તી'તિ પજાનાતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. અનિચ્ચસુત્તં

૨૫૭. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા પટિચ્ચસમુપ્પન્ના ખયધમ્મા વયધમ્મા વિરાગધમ્મા નિરોધધમ્મા''તિ. નવમં.

૧૦. ફસ્સમૂલકસુત્તં

૨૫૮. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના ફસ્સજા ફસ્સમૂલકા ફસ્સનિદાના ફસ્સપચ્ચયા. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. સુખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખા વેદના. તસ્સેવ સુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા, યં તજ્જં વેદયિતં સુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના સુખા વેદના, સા નિરુજ્ઝતિ, સા વૂપસમ્મતિ. દુક્ખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ દુક્ખા વેદના. તસ્સેવ દુક્ખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા, યં તજ્જં વેદયિતં દુક્ખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના દુક્ખા વેદના, સા નિરુજ્ઝતિ, સા વૂપસમ્મતિ. અદુક્ખમસુખવેદનિયં, ભિક્ખવે, ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ અદુક્ખમસુખા વેદના. તસ્સેવ અદુક્ખમસુખવેદનિયસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા, યં તજ્જં વેદયિતં અદુક્ખમસુખવેદનિયં ફસ્સં પટિચ્ચ ઉપ્પન્ના અદુક્ખમસુખા વેદના, સા નિરુજ્ઝતિ, સા વૂપસમ્મતિ. સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, દ્વિન્નં કટ્ઠાનં સઙ્ઘટ્ટનસમોધાના [સઙ્ઘત્તા તસ્સ સમોધાના (સ્યા॰ કં॰) સઙ્ઘત્તા તસ્સ સમોધાના (ક॰) સં॰ નિ॰ ૨.૬૨ પસ્સિતબ્બં] ઉસ્મા જાયતિ, તેજો અભિનિબ્બત્તતિ. તેસંયેવ કટ્ઠાનં નાનાભાવા વિનિક્ખેપા, યા તજ્જા ઉસ્મા, સા નિરુજ્ઝતિ, સા વૂપસમ્મતિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમા તિસ્સો વેદના ફસ્સજા ફસ્સમૂલકા ફસ્સનિદાના ફસ્સપચ્ચયા. તજ્જં ફસ્સં પટિચ્ચ તજ્જા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ. તજ્જસ્સ ફસ્સસ્સ નિરોધા તજ્જા વેદના નિરુજ્ઝન્તી''તિ. દસમં.

સગાથાવગ્ગો પઠમો .

તસ્સુદ્દાનં –

સમાધિ સુખં પહાનેન, પાતાલં દટ્ઠબ્બેન ચ;
સલ્લેન ચેવ ગેલઞ્ઞા, અનિચ્ચ ફસ્સમૂલકાતિ.

૨. રહોગતવગ્ગો

૧. રહોગતસુત્તં

૨૫૯. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇધ મય્હં, ભન્તે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. વુત્તં ખો પનેતં ભગવતા – ‘યં કિઞ્ચિ વેદયિતં તં દુક્ખસ્મિ’ન્તિ. કિં નુ ખો એતં ભગવતા સન્ધાય ભાસિતં – ‘યં કિઞ્ચિ વેદયિતં તં દુક્ખસ્મિ’’’ન્તિ?

‘‘સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખુ, વેદના વુત્તા મયા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા તિસ્સો વેદના વુત્તા મયા. વુત્તં ખો પનેતં, ભિક્ખુ, મયા – ‘યં કિઞ્ચિ વેદયિતં, તં દુક્ખસ્મિ’ન્તિ. તં ખો પનેતં, ભિક્ખુ, મયા સઙ્ખારાનંયેવ અનિચ્ચતં સન્ધાય ભાસિતં – ‘યં કિઞ્ચિ વેદયિતં તં દુક્ખસ્મિ’ન્તિ . તં ખો પનેતં, ભિક્ખુ, મયા સઙ્ખારાનંયેવ ખયધમ્મતં…પે॰… વયધમ્મતં…પે॰… વિરાગધમ્મતં …પે॰… નિરોધધમ્મતં…પે॰… વિપરિણામધમ્મતં સન્ધાય ભાસિતં – ‘યં કિઞ્ચિ વેદયિતં તં દુક્ખસ્મિ’ન્તિ. અથ ખો પન, ભિક્ખુ, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં નિરોધો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા નિરુદ્ધા હોતિ. દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા નિરુદ્ધા હોન્તિ. તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ નિરુદ્ધા હોતિ. ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસા નિરુદ્ધા હોન્તિ. આકાસાનઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ રૂપસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા નિરુદ્ધા હોતિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ નિરુદ્ધા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો નિરુદ્ધો હોતિ, દોસો નિરુદ્ધો હોતિ, મોહો નિરુદ્ધો હોતિ. અથ ખો, ભિક્ખુ, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં વૂપસમો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા વૂપસન્તા હોતિ. દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા વૂપસન્તા હોન્તિ…પે॰… સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ વૂપસન્તા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો વૂપસન્તો હોતિ, દોસો વૂપસન્તો હોતિ, મોહો વૂપસન્તો હોતિ. છયિમા, ભિક્ખુ, પસ્સદ્ધિયો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ . સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, દોસો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, મોહો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતી’’તિ. પઠમં.

૨. પઠમઆકાસસુત્તં

૨૬૦. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આકાસે વિવિધા વાતા વાયન્તિ. પુરત્થિમાપિ વાતા વાયન્તિ, પચ્છિમાપિ વાતા વાયન્તિ, ઉત્તરાપિ વાતા વાયન્તિ, દક્ખિણાપિ વાતા વાયન્તિ, સરજાપિ વાતા વાયન્તિ, અરજાપિ વાતા વાયન્તિ, સીતાપિ વાતા વાયન્તિ, ઉણ્હાપિ વાતા વાયન્તિ, પરિત્તાપિ વાતા વાયન્તિ, અધિમત્તાપિ વાતા વાયન્તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં કાયસ્મિં વિવિધા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, સુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, દુક્ખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, અદુક્ખમસુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘યથાપિ વાતા આકાસે, વાયન્તિ વિવિધા પુથૂ;

પુરત્થિમા પચ્છિમા ચાપિ, ઉત્તરા અથ દક્ખિણા.

‘‘સરજા અરજા ચપિ, સીતા ઉણ્હા ચ એકદા;
અધિમત્તા પરિત્તા ચ, પુથૂ વાયન્તિ માલુતા.

‘‘તથેવિમસ્મિં કાયસ્મિં, સમુપ્પજ્જન્તિ વેદના;
સુખદુક્ખસમુપ્પત્તિ, અદુક્ખમસુખા ચ યા.

‘‘યતો ચ ભિક્ખુ આતાપી, સમ્પજઞ્ઞં ન રિઞ્ચતિ [સમ્પજાનો નિરૂપધિ (ક॰)];
તતો સો વેદના સબ્બા, પરિજાનાતિ પણ્ડિતો.

‘‘સો વેદના પરિઞ્ઞાય, દિટ્ઠે ધમ્મે અનાસવો;
કાયસ્સ ભેદા ધમ્મટ્ઠો, સઙ્ખ્યં નોપેતિ વેદગૂ’’તિ. દુતિયં;

૩. દુતિયઆકાસસુત્તં

૨૬૧. ‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, આકાસે વિવિધા વાતા વાયન્તિ. પુરત્થિમાપિ વાતા વાયન્તિ…પે॰… અધિમત્તાપિ વાતા વાયન્તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં કાયસ્મિં વિવિધા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, સુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, દુક્ખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, અદુક્ખમસુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતી’’તિ. તતિયં.

૪. અગારસુત્તં

૨૬૨. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આગન્તુકાગારં. તત્થ પુરત્થિમાયપિ દિસાય આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, પચ્છિમાયપિ દિસાય આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, ઉત્તરાયપિ દિસાય આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, દક્ખિણાયપિ દિસાય આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ. ખત્તિયાપિ આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, બ્રાહ્મણાપિ આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, વેસ્સાપિ આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ, સુદ્દાપિ આગન્ત્વા વાસં કપ્પેન્તિ. એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં કાયસ્મિં વિવિધા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ. સુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, દુક્ખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ, અદુક્ખમસુખાપિ વેદના ઉપ્પજ્જતિ. સામિસાપિ સુખા વેદના ઉપ્પજ્જતિ, સામિસાપિ દુક્ખા વેદના ઉપ્પજ્જતિ, સામિસાપિ અદુક્ખમસુખા વેદના ઉપ્પજ્જતિ. નિરામિસાપિ સુખા વેદના ઉપ્પજ્જતિ, નિરામિસાપિ દુક્ખા વેદના ઉપ્પજ્જતિ, નિરામિસાપિ અદુક્ખમસુખા વેદના ઉપ્પજ્જતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમઆનન્દસુત્તં

૨૬૩. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ , એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કતમા નુ ખો, ભન્તે, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણન્તિ? તિસ્સો ઇમા, આનન્દ, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, આનન્દ, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ. યં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ

સુખં સોમનસ્સં, અયં વેદનાય અસ્સાદો. યા વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં વેદનાય આદીનવો. યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વેદનાય નિસ્સરણં. અથ ખો પનાનન્દ, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં નિરોધો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા નિરુદ્ધા હોતિ...પે॰... સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ નિરુદ્ધા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો નિરુદ્ધો હોતિ, દોસો નિરુદ્ધો હોતિ, મોહો નિરુદ્ધો હોતિ. અથ ખો પનાનન્દ, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં વૂપસમો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા વૂપસન્તા હોતિ...પે॰... સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ વૂપસન્તા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો વૂપસન્તો હોતિ, દોસો વૂપસન્તો હોતિ, મોહો વૂપસન્તો હોતિ. અથ ખો પનાનન્દ, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં પટિપ્પસ્સદ્ધિ અક્ખાતા. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ...પે॰... આકાસાનઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ રૂપસઞ્ઞા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમાપન્નસ્સ આકાસાનઞ્ચાયતનસઞ્ઞા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસઞ્ઞા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમાપન્નસ્સ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસઞ્ઞા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, દોસો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, મોહો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઆનન્દસુત્તં

૨૬૪. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ – ''કતમા નુ ખો, આનન્દ, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમો વેદનાનિરોધો , કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ''ન્તિ? ''ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવન્નેત્તિકા ભગવમ્પટિસરણા. સાધુ, ભન્તે, ભગવન્તઞ્ઞેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી''તિ. ''તેન હિ, આનન્દ, સુણોહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ – ''તિસ્સો ઇમા, આનન્દ, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, આનન્દ, વેદના...પે॰... ફસ્સસમુદયા...પે॰... ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, દોસો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, મોહો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમસમ્બહુલસુત્તં

૨૬૫. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''કતમા નુ ખો, ભન્તે, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ''ન્તિ? ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો; ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ. યં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં વેદનાય અસ્સાદો. યા વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં વેદનાય આદીનવો. યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વેદનાય નિસ્સરણં.

‘‘અથ ખો પન, ભિક્ખવે, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં નિરોધો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા નિરુદ્ધા હોતિ…પે॰… ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો નિરુદ્ધો હોતિ, દોસો નિરુદ્ધો હોતિ, મોહો નિરુદ્ધો હોતિ. અથ ખો પન, ભિક્ખવે, મયા અનુપુબ્બસઙ્ખારાનં વૂપસમો અક્ખાતો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા વૂપસન્તા હોતિ…પે॰… ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો વૂપસન્તો હોતિ, દોસો વૂપસન્તો હોતિ, મોહો વૂપસન્તો હોતિ. છયિમા, ભિક્ખવે, પસ્સદ્ધિયો. પઠમં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વાચા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. દુતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ વિતક્કવિચારા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. તતિયં ઝાનં સમાપન્નસ્સ પીતિ પટિપ્પસ્સદ્ધા હોતિ. ચતુત્થં ઝાનં સમાપન્નસ્સ અસ્સાસપસ્સાસા પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નસ્સ સઞ્ઞા ચ વેદના ચ પટિપ્પસ્સદ્ધા હોન્તિ. ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, દોસો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, મોહો પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસમ્બહુલસુત્તં

૨૬૬. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવા એતદવોચ – ‘‘કતમા નુ ખો, ભિક્ખવે, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’’ન્તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા…પે॰…’’ ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, વેદના…પે॰… ફસ્સસમુદયા…પે॰…. (યથા પુરિમસુત્તન્તે, તથા વિત્થારેતબ્બો.) અટ્ઠમં.

૯. પઞ્ચકઙ્ગસુત્તં

૨૬૭. અથ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ યેનાયસ્મા ઉદાયી તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ઉદાયિં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે ઉદાયિ, વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ? ‘‘તિસ્સો ખો, થપતિ, વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, થપતિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. એવં વુત્તે, પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે, અદુક્ખમસુખા વેદના, સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, થપતિ, દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા. તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે, અદુક્ખમસુખા વેદના, સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, થપતિ, દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા. તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા’’તિ. તતિયમ્પિ ખો પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘ન ખો, ભન્તે ઉદાયિ, તિસ્સો વેદના વુત્તા ભગવતા. દ્વે વેદના વુત્તા ભગવતા – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના. યાયં, ભન્તે, અદુક્ખમસુખા વેદના, સન્તસ્મિં એસા પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’’તિ. નેવ સક્ખિ આયસ્મા ઉદાયી પઞ્ચકઙ્ગં થપતિં સઞ્ઞાપેતું, ન પનાસક્ખિ પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ આયસ્મન્તં ઉદાયિં સઞ્ઞાપેતું. અસ્સોસિ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મતો ઉદાયિસ્સ પઞ્ચકઙ્ગેન થપતિના સદ્ધિં ઇમં કથાસલ્લાપં.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો યાવતકો આયસ્મતો ઉદાયિસ્સ પઞ્ચકઙ્ગેન થપતિના સદ્ધિં અહોસિ કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ.

‘‘સન્તમેવ, આનન્દ, પરિયાયં પઞ્ચકઙ્ગો થપતિ ઉદાયિસ્સ ભિક્ખુનો નાબ્ભનુમોદિ; સન્તઞ્ચ પનાનન્દ, પરિયાયં ઉદાયી ભિક્ખુ પઞ્ચકઙ્ગસ્સ થપતિનો નાબ્ભનુમોદિ. દ્વેપિ મયા, આનન્દ, વેદના વુત્તા પરિયાયેન. તિસ્સોપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. પઞ્ચપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. છપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. અટ્ઠારસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. છત્તિંસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. અટ્ઠસતમ્પિમ્પ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. એવં પરિયાયદેસિતો ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં, ન સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ, ન સમનુજાનિસ્સન્તિ, ન સમનુમોદિસ્સન્તિ, તેસં એતં પાટિકઙ્ખં – ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરિસ્સન્તીતિ [વિહરિસ્સન્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)]. એવં પરિયાયદેસિતો ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, આનન્દ, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ સમનુજાનિસ્સન્તિ સમનુમોદિસ્સન્તિ, તેસં એતં પાટિકઙ્ખં – સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરિસ્સન્તી’’તિ.

‘‘પઞ્ચિમે, આનન્દ, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા…પે॰… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, આનન્દ, પઞ્ચ કામગુણા . યં ખો, આનન્દ , ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં – ઇદં વુચ્ચતિ કામસુખં. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – ‘એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – ‘એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – ‘એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી’તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં

અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ , ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ . તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ , એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા, પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા, નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા, 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ, 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ, 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ . યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ , એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ , એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ. યે ખો, આનન્દ, એવં વદેય્યું – 'એતંપરમં સન્તં સુખં સોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી'તિ – ઇદં નેસાહં નાનુજાનામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''કતમઞ્ચાનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સબ્બસો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં ખો, આનન્દ, એતમ્હા સુખા અઞ્ઞં સુખં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

‘‘ઠાનં ખો પનેતં, આનન્દ, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમણો ગોતમો આહ, તઞ્ચ સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ. તયિદં કિંસુ, તયિદં કથંસૂ’તિ? એવંવાદિનો, આનન્દ, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ન ખો, આવુસો , ભગવા સુખઞ્ઞેવ વેદનં સન્ધાય સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ. યત્થ યત્થ, આવુસો, સુખં ઉપલબ્ભતિ, યહિં યહિં [યં હિયં હિ સુખં (સી॰ પી॰), યહિં યહિં સુખં (સ્યા॰ કં॰ ક॰) મ॰ નિ॰ ૨.૯૧], તં તં તથાગતો સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતી’’’તિ. નવમં.

૧૦. ભિક્ખુસુત્તં

૨૬૮. ‘‘દ્વેપિ મયા, ભિક્ખવે, વેદના વુત્તા પરિયાયેન, તિસ્સોપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન, પઞ્ચપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન, છપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન, અટ્ઠારસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન, છત્તિંસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન, અટ્ઠસતમ્પિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. એવં પરિયાયદેસિતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં ન સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ, ન સમનુજાનિસ્સન્તિ, ન સમનુમોદિસ્સન્તિ, તેસં એતં પાટિકઙ્ખં – ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરિસ્સન્તીતિ. એવં પરિયાયદેસિતો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો. એવં પરિયાયદેસિતે ખો, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મે યે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ સુભાસિતં સુલપિતં સમનુમઞ્ઞિસ્સન્તિ સમનુજાનિસ્સન્તિ સમનુમોદિસ્સન્તિ, તેસં એતં પાટિકઙ્ખં – સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરિસ્સન્તીતિ.

‘‘પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા…પે॰… ઠાનં ખો પનેતં, ભિક્ખવે, વિજ્જતિ યં અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં વદેય્યું – ‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમણો ગોતમો આહ, તઞ્ચ સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ. તયિદં કિંસુ, તયિદં કથંસૂ’તિ? એવંવાદિનો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવમસ્સુ વચનીયા – ‘ન ખો, આવુસો, ભગવા સુખઞ્ઞેવ વેદનં સન્ધાય સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતિ. યત્થ યત્થ, આવુસો, સુખં ઉપલબ્ભતિ યહિં યહિં [યં હિ યં હિ (સી॰ પી॰)], તં તં તથાગતો સુખસ્મિં પઞ્ઞપેતી’’તિ. દસમં.

રહોગતવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

રહોગતં દ્વે આકાસં, અગારં દ્વે ચ આનન્દા;
સમ્બહુલા દુવે વુત્તા, પઞ્ચકઙ્ગો ચ ભિક્ખુનાતિ.

૩. અટ્ઠસતપરિયાયવગ્ગો

૧. સીવકસુત્તં

૨૬૯. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો મોળિયસીવકો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મોળિયસીવકો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સન્તિ, ભો ગોતમ,

એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ. ઇધ [ઇધ પન (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ભવં ગોતમો કિમાહા’’તિ?

‘‘પિત્તસમુટ્ઠાનાનિપિ ખો, સીવક, ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ. સામમ્પિ ખો એતં, સીવક, વેદિતબ્બં [એવં વેદિતબ્બં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] યથા પિત્તસમુટ્ઠાનાનિપિ ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ; લોકસ્સપિ ખો એતં, સીવક, સચ્ચસમ્મતં યથા પિત્તસમુટ્ઠાનાનિપિ ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ. તત્ર, સીવક, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ. યઞ્ચ સામં ઞાતં તઞ્ચ અતિધાવન્તિ, યઞ્ચ લોકે સચ્ચસમ્મતં તઞ્ચ અતિધાવન્તિ. તસ્મા તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં મિચ્છાતિ વદામિ.

‘‘સેમ્હસમુટ્ઠાનાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… વાતસમુટ્ઠાનાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… સન્નિપાતિકાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… ઉતુપરિણામજાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… વિસમપરિહારજાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… ઓપક્કમિકાનિપિ ખો, સીવક…પે॰… કમ્મવિપાકજાનિપિ ખો, સીવક, ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ. સામમ્પિ ખો એતં, સીવક, વેદિતબ્બં. યથા કમ્મવિપાકજાનિપિ ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ; લોકસ્સપિ ખો એતં, સીવક, સચ્ચસમ્મતં. યથા કમ્મવિપાકજાનિપિ ઇધેકચ્ચાનિ વેદયિતાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ; તત્ર, સીવક, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ. યઞ્ચ સામં ઞાતં તઞ્ચ અતિધાવન્તિ યઞ્ચ લોકે સચ્ચસમ્મતં તઞ્ચ અતિધાવન્તિ. તસ્મા તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં મિચ્છાતિ વદામીતિ. એવં વુત્તે, મોળિયસીવકો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ …પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’’ન્તિ.

> ‘‘પિત્તં સેમ્હઞ્ચ વાતો ચ, સન્નિપાતા ઉતૂનિ ચ;
> વિસમં ઓપક્કમિકં, કમ્મવિપાકેન અટ્ઠમી’’તિ. પઠમં;

૨. અટ્ઠસતસુત્તં

૨૭૦. ‘‘અટ્ઠસતપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અટ્ઠસતપરિયાયો, ધમ્મપરિયાયો? દ્વેપિ મયા, ભિક્ખવે, વેદના વુત્તા પરિયાયેન; તિસ્સોપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન; પઞ્ચપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન; છપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન; અટ્ઠારસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન; છત્તિંસાપિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન; અટ્ઠસતમ્પિ મયા વેદના વુત્તા પરિયાયેન. ‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, દ્વે વેદના? કાયિકા ચ ચેતસિકા ચ – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, દ્વે વેદના. કતમા ચ, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદના? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદના. કતમા ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ વેદના? સુખિન્દ્રિયં, દુક્ખિન્દ્રિયં, સોમનસ્સિન્દ્રિયં, દોમનસ્સિન્દ્રિયં, ઉપેક્ખિન્દ્રિયં – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચ વેદના. કતમા ચ, ભિક્ખવે, છ વેદના? ચક્ખુસમ્ફસ્સજા વેદના…પે॰… મનોસમ્ફસ્સજા વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, છ વેદના. કતમા ચ, ભિક્ખવે, અટ્ઠારસ વેદના? છ સોમનસ્સૂપવિચારા, છ દોમનસ્સૂપવિચારા, છ ઉપેક્ખૂપવિચારા – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠારસ વેદના. કતમા ચ, ભિક્ખવે, છત્તિંસ વેદના? છ ગેહસિતાનિ [ગેહસ્સિતાનિ (અટ્ઠ॰)] સોમનસ્સાનિ, છ નેક્ખમ્મસિતાનિ [નેક્ખમ્મસ્સિતાનિ (અટ્ઠ॰)]

સોમનસ્સાનિ, છ ગેહસિતાનિ દોમનસ્સાનિ, છ નેક્ખમ્મસિતાનિ દોમનસ્સાનિ, છ ગેહસિતા ઉપેક્ખા , છ નેક્ખમ્મસિતા ઉપેક્ખા – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, છત્તિંસ વેદના. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અટ્ઠસતં વેદના? અતીતા છત્તિંસ વેદના, અનાગતા છત્તિંસ વેદના, પચ્ચુપ્પન્ના છત્તિંસ વેદના – ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, અટ્ઠસતં વેદના. અયં, ભિક્ખવે, અટ્ઠસતપરિયાયો ધમ્મપરિયાયો''તિ. દુતિયં.

૩. અઞ્ઞતરભિક્ખુસુત્તં

૨૭૧. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કતમા નુ ખો, ભન્તે, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા? કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ''ન્તિ?

''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખુ, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખુ, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો. તણ્હા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા. ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ. યં વેદનં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં વેદનાય અસ્સાદો; યા વેદના અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા, અયં વેદનાય આદીનવો; યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં વેદનાય નિસ્સરણ''ન્તિ. તતિયં.

૪. પુબ્બસુત્તં

૨૭૨. ''પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – 'કતમા નુ ખો વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા, કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ'ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'તિસ્સો ઇમા વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. ઇમા વુચ્ચન્તિ વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો. તણ્હા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા...પે॰... યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં. ઇદં વેદનાય નિસ્સરણ'''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. ઞાણસુત્તં

૨૭૩. '''ઇમા વેદના'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદિ. 'અયં વેદનાસમુદયો'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... આલોકો ઉદપાદિ. 'અયં વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... 'અયં વેદનાનિરોધો'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ ...પે॰... 'અયં વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ...પે॰... 'અયં વેદનાય અસ્સાદો'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... 'અયં વેદનાય આદીનવો'તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ...પે॰... 'ઇદં ખો નિસ્સરણ'ન્તિ મે, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનનુસ્સુતેસુ ધમ્મેસુ ચક્ખું ઉદપાદિ, ઞાણં ઉદપાદિ, પઞ્ઞા ઉદપાદિ, વિજ્જા ઉદપાદિ, આલોકો ઉદપાદી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમ્બહુલભિક્ખુસુત્તં

૨૭૪. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''કતમા નુ ખો, ભન્તે, વેદના, કતમો વેદનાસમુદયો, કતમા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા? કતમો વેદનાનિરોધો, કતમા વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા? કો વેદનાય અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ''ન્તિ? ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. ઇમા વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, વેદના. ફસ્સસમુદયા વેદનાસમુદયો. તણ્હા વેદનાસમુદયગામિની પટિપદા. ફસ્સનિરોધા…પે॰… યો વેદનાય છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં. ઇદં વેદનાય નિસ્સરણ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૨૭૫. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ. ન મે તે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. યે ચ ખો કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવં ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનન્તિ. તે ખો મે, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ ચેવ સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ ચ બ્રાહ્મણસમ્મતા. તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૨૭૬. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના. યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા ઇમાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ…પે॰… પજાનન્તિ…પે॰… સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. તતિયસમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૨૭૭. ''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા વેદનં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાસમુદયં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાનિરોધં નપ્પજાનન્તિ, વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં નપ્પજાનન્તિ…પે॰… પજાનન્તિ…પે॰… સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ. નવમં.

૧૦. સુદ્ધિકસુત્તં

૨૭૮. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વેદના''તિ. દસમં.

૧૧. નિરામિસસુત્તં

૨૭૯. ‘‘અત્થિ , ભિક્ખવે, સામિસા પીતિ, અત્થિ નિરામિસા પીતિ, અત્થિ નિરામિસા નિરામિસતરા પીતિ; અત્થિ સામિસં સુખં, અત્થિ નિરામિસં સુખં, અત્થિ નિરામિસા નિરામિસતરં સુખં; અત્થિ સામિસા ઉપેક્ખા, અત્થિ નિરામિસા ઉપેક્ખા, અત્થિ નિરામિસા નિરામિસતરા ઉપેક્ખા; અત્થિ સામિસો વિમોક્ખો, અત્થિ નિરામિસો વિમોક્ખો, અત્થિ નિરામિસા નિરામિસતરો વિમોક્ખો. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સામિસા પીતિ? પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા...પે॰... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા. યા ખો, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ પીતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સામિસા પીતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા પીતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા પીતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરા પીતિ? યા ખો, ભિક્ખવે, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, મોહા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો ઉપ્પજ્જતિ પીતિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરા પીતિ.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, સામિસં સુખં? પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા...પે॰... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા. યં ખો, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સામિસં સુખં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, નિરામિસં સુખં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસં સુખં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરં સુખં? યં ખો, ભિક્ખવે, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો , મોહા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરં સુખં.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સામિસા ઉપેક્ખા? પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા...પે॰... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા

કામૂપસંહિતા રજનીયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ કામગુણા. યા ખો, ભિક્ખવે, ઇમે પઞ્ચ કામગુણે પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ ઉપેક્ખા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સામિસા ઉપેક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા ઉપેક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના, દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા, અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા ઉપેક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરા ઉપેક્ખા? યા ખો, ભિક્ખવે, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, મોહા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો ઉપ્પજ્જતિ ઉપેક્ખા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરા ઉપેક્ખા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સામિસો વિમોક્ખો? રૂપપ્પટિસંયુત્તો વિમોક્ખો સામિસો વિમોક્ખો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસો વિમોક્ખો? અરૂપપ્પટિસંયુત્તો વિમોક્ખો નિરામિસો વિમોક્ખો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરો વિમોક્ખો? યો ખો, ભિક્ખવે, ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો રાગા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, દોસા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો, મોહા ચિત્તં વિમુત્તં પચ્ચવેક્ખતો ઉપ્પજ્જતિ વિમોક્ખો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિરામિસા નિરામિસતરો વિમોક્ખો’’તિ. એકાદસમં.

અટ્ઠસતપરિયાયવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સીવકઅટ્ઠસતં ભિક્ખુ, પુબ્બે ઞાણઞ્ચ ભિક્ખુના;
સમણબ્રાહ્મણા તીણિ, સુદ્ધિકઞ્ચ નિરામિસન્તિ.

વેદનાસંયુત્તં સમત્તં.

૩. માતુગામસંયુત્તં

૧. પઠમપેય્યાલવગ્ગો

૧. માતુગામસુત્તં

૨૮૦. ‘‘પઞ્ચહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો માતુગામો એકન્તઅમનાપો હોતિ પુરિસસ્સ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? ન ચ રૂપવા હોતિ, ન ચ ભોગવા હોતિ, ન ચ સીલવા હોતિ, અલસો ચ હોતિ, પજઞ્ચસ્સ ન લભતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો માતુગામો એકન્તઅમનાપો હોતિ પુરિસસ્સ. પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો માતુગામો એકન્તમનાપો હોતિ પુરિસસ્સ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? રૂપવા ચ હોતિ, ભોગવા ચ હોતિ, સીલવા ચ હોતિ, દક્ખો ચ હોતિ અનલસો, પજઞ્ચસ્સ લભતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો માતુગામો એકન્તમનાપો હોતિ પુરિસસ્સા’’તિ. પઠમં.

૨. પુરિસસુત્તં

૨૮૧. ‘‘પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુરિસો એકન્તઅમનાપો હોતિ માતુગામસ્સ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? ન ચ રૂપવા હોતિ, ન ચ ભોગવા હોતિ, ન ચ સીલવા હોતિ, અલસો ચ હોતિ, પજઞ્ચસ્સ ન લભતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુરિસો એકન્તઅમનાપો હોતિ માતુગામસ્સ. પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુરિસો એકન્તમનાપો હોતિ માતુગામસ્સ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? રૂપવા ચ હોતિ, ભોગવા ચ હોતિ, સીલવા ચ હોતિ, દક્ખો ચ હોતિ અનલસો, પજઞ્ચસ્સ લભતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પુરિસો એકન્તમનાપો હોતિ માતુગામસ્સા’’તિ. દુતિયં.

૩. આવેણિકદુક્ખસુત્તં

૨૮૨. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ આવેણિકાનિ દુક્ખાનિ, યાનિ માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. કતમાનિ પઞ્ચ? ઇધ, ભિક્ખવે , માતુગામો દહરોવ સમાનો પતિકુલં ગચ્છતિ, ઞાતકેહિ વિના હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ પઠમં આવેણિકં દુક્ખં, યં માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. પુન ચપરં, ભિક્ખવે, માતુગામો ઉતુની હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ દુતિયં આવેણિકં દુક્ખં, યં માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. પુન ચપરં, ભિક્ખવે, માતુગામો ગબ્ભિની હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ તતિયં આવેણિકં દુક્ખં, યં માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. પુન ચપરં, ભિક્ખવે, માતુગામો વિજાયતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ ચતુત્થં આવેણિકં દુક્ખં, યં માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. પુન ચપરં, ભિક્ખવે, માતુગામો પુરિસસ્સ પારિચરિયં ઉપેતિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ પઞ્ચમં આવેણિકં દુક્ખં, યં માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ આવેણિકાનિ દુક્ખાનિ, યાનિ માતુગામો પચ્ચનુભોતિ, અઞ્ઞત્રેવ પુરિસેહી’’તિ. તતિયં.

૪. તીહિધમ્મેહિસુત્તં

૨૮૩. ''તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો યેભુય્યેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, માતુગામો પુબ્બણ્હસમયં મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ. મજ્ઝન્હિકસમયં ઇસ્સાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ. સાયન્હસમયં કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો યેભુય્યેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. ચતુત્થં.

૫. કોધનસુત્તં

૨૮૪. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, માતુગામં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તં. કતીહિ નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ?

''પઞ્ચહિ ખો, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, કોધનો ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઉપનાહીસુત્તં

૨૮૫. ''પઞ્ચહિ , અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, ઉપનાહી ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. ઇસ્સુકીસુત્તં

૨૮૬. ''પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, ઇસ્સુકી ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો , અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. સત્તમં.

૮. મચ્છરીસુત્તં

૨૮૭. ''પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, મચ્છરી ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો…પે૰… અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. અતિચારીસુત્તં

૨૮૮. ‘‘પઞ્ચહિ , અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, અતિચારી ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... ઉપપજ્જતી’’તિ. નવમં.

૧૦. દુસ્સીલસુત્તં

૨૮૯. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, દુસ્સીલો ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતી’’તિ. દસમં.

૧૧. અપ્પસ્સુતસુત્તં

૨૯૦. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતિ . કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, અપ્પસ્સુતો ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતી’’તિ. એકાદસમં.

૧૨. કુસીતસુત્તં

૨૯૧. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, કુસીતો ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી’’તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. મુટ્ઠસ્સતિસુત્તં

૨૯૨. ‘‘પઞ્ચહિ , અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અહિરિકો ચ હોતિ, અનોત્તપ્પી ચ હોતિ, મુટ્ઠસ્સતિ ચ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતી’’તિ. તેરસમં.

૧૪. પઞ્ચવેરસુત્તં

૨૯૩. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો...પે॰... નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? પાણાતિપાતી ચ હોતિ, અદિન્નાદાયી ચ હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી ચ હોતિ, મુસાવાદી ચ હોતિ, સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાયી ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી’’તિ. ચુદ્દસમં.

પઠમપેય્યાલવગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

માતુગામો પુરિસો ચ, આવેણિકા તિધમ્મો ચ [દ્વે મનાપામનાપાચ, આવેણિકા તીહિ અનુરુદ્ધો (સબ્બત્થ)];
કોધનો ઉપનાહી ચ, ઇસ્સુકી મચ્છરેન ચ;
અતિચારી ચ દુસ્સીલો, અપ્પસ્સુતો ચ કુસીતો;
મુટ્ઠસ્સતિ પઞ્ચવેરં, કણ્હપક્ખે પકાસિતો.

૨. દુતિયપેય્યાલવગ્ગો

૧. અક્કોધનસુત્તં

૨૯૪. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇધાહં, ભન્તે, માતુગામં પસ્સામિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તં. કતીહિ નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી’’તિ?

‘‘પઞ્ચહિ ખો, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? સદ્ધો ચ હોતિ, હિરિમા ચ હોતિ, ઓત્તપ્પી ચ હોતિ, અક્કોધનો ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી’’તિ. પઠમં.

૨. અનુપનાહીસુત્તં

૨૯૫. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? સદ્ધો ચ હોતિ, હિરિમા ચ હોતિ, ઓત્તપ્પી ચ હોતિ, અનુપનાહી ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી’’તિ. દુતિયં.

૩. અનિસ્સુકીસુત્તં

૨૯૬. ‘‘પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? સદ્ધો ચ હોતિ, હિરિમા ચ હોતિ, ઓત્તપ્પી ચ હોતિ, અનિસ્સુકી ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી’’તિ. તતિયં.

૪. અમચ્છરીસુત્તં

૨૯૭. અમચ્છરી ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. અનતિચારીસુત્તં

૨૯૮. અનતિચારી ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. સુસીલસુત્તં

૨૯૯. સીલવા ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. બહુસ્સુતસુત્તં

૩૦૦. બહુસ્સુતો ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. આરદ્ધવીરિયસુત્તં

૩૦૧. આરદ્ધવીરિયો ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. ઉપટ્ઠિતસ્સતિસુત્તં

૩૦૨. ''ઉપટ્ઠિતસ્સતિ ચ હોતિ, પઞ્ઞવા ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી''તિ. નવમં.

ઇમે અટ્ઠ સુત્તન્તસઙ્ખેપા.

૧૦. પઞ્ચસીલસુત્તં

૩૦૩. ''પઞ્ચહિ, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? પાણાતિપાતા પટિવિરતો ચ હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો ચ હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો ચ હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો ચ હોતિ, સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના પટિવિરતો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતી''તિ. દસમં.

દુતિયપેય્યાલવગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

દુતિયે ચ [અનુરુદ્ધો (સબ્બત્થ)] અક્કોધનો, અનુપનાહી અનિસ્સુકી;
અમચ્છરી અનતિચારી, સીલવા ચ બહુસ્સુતો;
વીરિયં સતિ સીલઞ્ચ, સુક્કપક્ખે પકાસિતો.

૩. બલવગ્ગો

૧. વિસારદસુત્તં

૩૦૪. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાનિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ બલેહિ સમન્નાગતો માતુગામો વિસારદો અગારં અજ્ઝાવસતી’’તિ. પઠમં.

૨. પસય્હસુત્તં

૩૦૫. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાનિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ બલેહિ સમન્નાગતો માતુગામો સામિકં પસય્હ અગારં અજ્ઝાવસતી’’તિ. દુતિયં.

૩. અભિભુય્યસુત્તં

૩૦૬. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાનિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ બલેહિ સમન્નાગતો માતુગામો સામિકં અભિભુય્ય વત્તતી’’તિ. તતિયં.

૪. એકસુત્તં

૩૦૭. ‘‘એકેન ચ ખો, ભિક્ખવે, બલેન સમન્નાગતો પુરિસો માતુગામં અભિભુય્ય વત્તતિ. કતમેન એકેન બલેન? ઇસ્સરિયબલેન અભિભૂતં માતુગામં નેવ રૂપબલં તાયતિ, ન ભોગબલં તાયતિ, ન ઞાતિબલં તાયતિ, ન પુત્તબલં તાયતિ, ન સીલબલં તાયતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. અઙ્ગસુત્તં

૩૦૮. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ ભોગબલેન – એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામો રૂપબલેન ચ સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ – એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ન ચ ઞાતિબલેન – એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામો રૂપબલેન ચ સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ – એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ, ન ચ પુત્તબલેન – એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામો રૂપબલેન ચ સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ, પુત્તબલેન ચ – એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ, પુત્તબલેન ચ, ન ચ સીલબલેન – એવં સો તેનઙ્ગેન અપરિપૂરો હોતિ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામો રૂપબલેન ચ સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ, પુત્તબલેન ચ, સીલબલેન ચ – એવં સો તેનઙ્ગેન પરિપૂરો હોતિ. ઇમાનિ ખો , ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. નાસેન્તિસુત્તં

૩૦૯. ‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ સીલબલેન, નાસેન્તેવ નં, કુલે ન વાસેન્તિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ન ચ સીલબલેન, નાસેન્તેવ નં, કુલે ન વાસેન્તિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ, ન ચ સીલબલેન, નાસેન્તેવ નં, કુલે ન વાસેન્તિ. રૂપબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ભોગબલેન ચ, ઞાતિબલેન ચ , પુત્તબલેન ચ, ન ચ સીલબલેન, નાસેન્તેવ નં, કુલે ન વાસેન્તિ. સીલબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ રૂપબલેન, વાસેન્તેવ નં, કુલે ન નાસેન્તિ. સીલબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ ભોગબલેન, વાસેન્તેવ નં, કુલે ન નાસેન્તિ. સીલબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ ઞાતિબલેન, વાસેન્તેવ નં, કુલે ન નાસેન્તિ. સીલબલેન ચ, ભિક્ખવે, માતુગામો સમન્નાગતો હોતિ, ન ચ પુત્તબલેન, વાસેન્તેવ નં, કુલે ન નાસેન્તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાની’’તિ. છટ્ઠં.

૭. હેતુસુત્તં

૩૧૦. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, માતુગામસ્સ બલાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? રૂપબલં, ભોગબલં, ઞાતિબલં, પુત્તબલં, સીલબલં. ન, ભિક્ખવે, માતુગામો રૂપબલહેતુ વા ભોગબલહેતુ વા ઞાતિબલહેતુ વા પુત્તબલહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. સીલબલહેતુ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ માતુગામસ્સ બલાની’’તિ. સત્તમં.

૮. ઠાનસુત્તં

૩૧૧. ‘‘પઞ્ચિમાનિ , ભિક્ખવે, ઠાનાનિ દુલ્લભાનિ અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. કતમાનિ પઞ્ચ? પતિરૂપે કુલે જાયેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં દુલ્લભં અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા પતિરૂપં કુલં ગચ્છેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં દુલ્લભં અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા, પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા, અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં દુલ્લભં અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા, પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા, અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસન્તી પુત્તવતી અસ્સન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં ઠાનં દુલ્લભં અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા, પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા, અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસન્તી પુત્તવતી સમાના સામિકં અભિભુય્ય વત્તેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, પઞ્ચમં ઠાનં દુલ્લભં અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેન . ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ઠાનાનિ દુલ્લભાનિ અકતપુઞ્ઞેન માતુગામેનાતિ.

‘‘પઞ્ચિમાનિ, ભિક્ખવે, ઠાનાનિ સુલભાનિ કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. કતમાનિ પઞ્ચ? પતિરૂપે કુલે જાયેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ઠાનં સુલભં કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા પતિરૂપં કુલં ગચ્છેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ઠાનં સુલભં કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ઠાનં સુલભં કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસન્તી પુત્તવતી અસ્સન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં ઠાનં સુલભં કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. પતિરૂપે કુલે જાયિત્વા પતિરૂપં કુલં ગન્ત્વા અસપત્તિ અગારં અજ્ઝાવસન્તી પુત્તવતી

સમાના સામિકં અભિભુય્ય વત્તેય્યન્તિ – ઇદં, ભિક્ખવે, પઞ્ચમં ઠાનં સુલભં કતપુઞ્ઞેન માતુગામેન. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચ ઠાનાનિ સુલભાનિ કતપુઞ્ઞેન માતુગામેના''તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઞ્ચસીલવિસારદસુત્તં

૩૧૨. ''પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો વિસારદો અગારં અજ્ઝાવસતિ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? પાણાતિપાતા પટિવિરતો ચ હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો ચ હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો ચ હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો ચ હોતિ , સુરામેરયમજ્જપ્પમાદટ્ઠાના પટિવિરતો ચ હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો વિસારદો અગારં અજ્ઝાવસતી''તિ. નવમં.

૧૦. વડ્ઢીસુત્તં

૩૧૩. ''પઞ્ચહિ, ભિક્ખવે, વડ્ઢીહિ વડ્ઢમાના અરિયસાવિકા અરિયાય વડ્ઢિયા વડ્ઢતિ સારાદાયિની ચ હોતિ વરાદાયિની ચ કાયસ્સ. કતમેહિ પઞ્ચહિ? સદ્ધાય વડ્ઢતિ, સીલેન વડ્ઢતિ, સુતેન વડ્ઢતિ, ચાગેન વડ્ઢતિ, પઞ્ઞાય વડ્ઢતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ વડ્ઢીહિ વડ્ઢમાના અરિયસાવિકા અરિયાય વડ્ઢિયા વડ્ઢતિ, સારાદાયિની ચ હોતિ, વરાદાયિની ચ કાયસ્સા''તિ.

''સદ્ધાય સીલેન ચ યાધ વડ્ઢતિ,
પઞ્ઞાય ચાગેન સુતેન ચૂભયં;
સા તાદિસી સીલવતી ઉપાસિકા,
આદીયતિ સારમિધેવ અત્તનો''તિ. દસમં;

બલવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

વિસારદા પસય્હ અભિભુય્ય, એકં અઙ્ગેન પઞ્ચમં;
નાસેન્તિ હેતુ ઠાનઞ્ચ, વિસારદો વડ્ઢિના દસાતિ.

માતુગામસંયુત્તં સમત્તં.

૪. જમ્બુખાદકસંયુત્તં

૧. નિબ્બાનપઞ્હાસુત્તં

૩૧૪. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો મગધેસુ વિહરતિ નાલકગામકે. અથ ખો જમ્બુખાદકો પરિબ્બાજકો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જમ્બુખાદકો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘‘નિબ્બાનં, નિબ્બાન’ન્તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, આવુસો, નિબ્બાન’’ન્તિ? ‘‘યો ખો, આવુસો, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ નિબ્બાન’’ન્તિ. ‘‘અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ? ‘‘અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ. ‘‘કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ? ‘‘અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ. ‘‘ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા’’તિ. પઠમં.

૨. અરહત્તપઞ્હાસુત્તં

૩૧૫. ‘‘‘અરહત્તં, અરહત્ત’ન્તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, આવુસો , અરહત્ત’’ન્તિ? ‘‘યો ખો, આવુસો, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ અરહત્ત’’ન્તિ. ‘‘અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ? ‘‘અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ. ‘‘કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ? ‘‘અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો આવુસો, મગ્ગો, અયં પટિપદા એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ. ‘‘ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા એતસ્સ અરહત્તસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા’’તિ. દુતિયં.

૩. ધમ્મવાદીપઞ્હાસુત્તં

૩૧૬. ‘‘કે નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, લોકે ધમ્મવાદિનો, કે લોકે સુપ્પટિપન્ના, કે લોકે સુગતા’’તિ? ‘‘યે ખો, આવુસો, રાગપ્પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, દોસપ્પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, મોહપ્પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, તે લોકે ધમ્મવાદિનો. યે ખો, આવુસો, રાગસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, દોસસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, મોહસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, તે લોકે સુપ્પટિપન્ના. યેસં ખો, આવુસો, રાગો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો

આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, દોસો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, મોહો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, તે લોકે સુગતા''તિ.

''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ. ''કતમો, પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. તતિયં.

૪. કિમત્થિયસુત્તં

૩૧૭. ''કિમત્થિયં , આવુસો સારિપુત્ત, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ? ''દુક્ખસ્સ ખો, આવુસો, પરિઞ્ઞત્થં ભગવતિ બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતી''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ?

''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ દુક્ખસ્સ પરિઞ્ઞાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. ચતુત્થં.

૫. અસ્સાસપ્પત્તસુત્તં

૩૧૮. '''અસ્સાસપ્પત્તો, અસ્સાસપ્પત્તો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, અસ્સાસપ્પત્તો હોતી''તિ? ''યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, અસ્સાસપ્પત્તો હોતી''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો , મગ્ગો અયં પટિપદા, એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ અસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. પરમસ્સાસપ્પત્તસુત્તં

૩૧૯. '''પરમસ્સાસપ્પત્તો, પરમસ્સાસપ્પત્તો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો, પરમસ્સાસપ્પત્તો હોતી''તિ? ''યતો ખો, આવુસો, ભિક્ખુ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં વિદિત્વા અનુપાદાવિમુત્તો હોતિ, એત્તાવતા ખો, આવુસો, પરમસ્સાસપ્પત્તો હોતી''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ. ''કતમો પન, આવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ પરમસ્સાસસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. છટ્ઠં.

૭. વેદનાપઞ્હાસુત્તં

૩૨૦. '''વેદના, વેદના'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, વેદના''તિ? ''તિસ્સો ઇમાવુસો, વેદના. કતમા તિસ્સો? સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના – ઇમા ખો, આવુસો, તિસ્સો વેદના''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતાસં તિસ્સન્નં વેદનાનં પરિઞ્ઞાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. સત્તમં.

૮. આસવપઞ્હાસુત્તં

૩૨૧. '''આસવો , આસવો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, આવુસો, આસવો''તિ? ''તયો મે, આવુસો, આસવા . કામાસવો, ભવાસવો, અવિજ્જાસવો – ઇમે ખો, આવુસો, તયો આસવા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતેસં આસવાનં પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતેસં આસવાનં પહાનાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતેસં આસવાનં પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો એતેસં આસવાનં પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતેસં આસવાનં પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતેસં આસવાનં પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. અવિજ્જાપઞ્હાસુત્તં

૩૨૨. '''અવિજ્જા, અવિજ્જા'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, અવિજ્જા''તિ? ''યં ખો, આવુસો, દુક્ખે અઞ્ઞાણં, દુક્ખસમુદયે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધે અઞ્ઞાણં, દુક્ખનિરોધગામિનિયા પટિપદાય

અઞ્ઞાણં – અયં વુચ્ચતાવુસો, અવિજ્જા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતિસ્સા અવિજ્જાય પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. નવમં.

૧૦. તણ્હાપઞ્હાસુત્તં

૩૨૩. '''તણ્હા, તણ્હા'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમા નુ ખો, આવુસો, તણ્હા''તિ? ''તિસ્સો ઇમા, આવુસો, તણ્હા. કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા – ઇમા ખો, આવુસો, તિસ્સો તણ્હા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં તણ્હાનં પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં તણ્હાનં પહાનાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતાસં તણ્હાનં પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતાસં તણ્હાનં પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતાસં તણ્હાનં પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા , એતાસં તણ્હાનં પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. દસમં.

૧૧. ઓઘપઞ્હાસુત્તં

૩૨૪. '''ઓઘો, ઓઘો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, આવુસો, ઓઘો''તિ? ''ચત્તારોમે, આવુસો, ઓઘા. કામોઘો, ભવોઘો, દિટ્ઠોઘો, અવિજ્જોઘો – ઇમે ખો, આવુસો, ચત્તારો ઓઘા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ઓઘાનં પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ઓઘાનં પહાનાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતેસં ઓઘાનં પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતેસં ઓઘાનં પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ . અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતેસં ઓઘાનં પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો , આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતેસં ઓઘાનં પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. એકાદસમં.

૧૨. ઉપાદાનપઞ્હાસુત્તં

૩૨૫. '''ઉપાદાનં, ઉપાદાન'ન્તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, આવુસો, ઉપાદાન''ન્તિ? ''ચત્તારિમાનિ, આવુસો, ઉપાદાનાનિ. કામુપાદાનં, દિટ્ઠુપાદાનં સીલબ્બતુપાદાનં, અત્તવાદુપાદાનં – ઇમાનિ ખો, આવુસો, ચત્તારિ ઉપાદાનાની''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાયા''તિ . ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો

સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતેસં ઉપાદાનાનં પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. ભવપઞ્હાસુત્તં

૩૨૬. '''ભવો, ભવો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, આવુસો, ભવો''તિ? ''તયો મે, આવુસો, ભવા. કામભવો, રૂપભવો, અરૂપભવો – ઇમે ખો, આવુસો, તયો ભવા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''કતમો, પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતેસં ભવાનં પરિઞ્ઞાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. તેરસમં.

૧૪. દુક્ખપઞ્હાસુત્તં

૩૨૭. '''દુક્ખં , દુક્ખ'ન્તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, આવુસો, દુક્ખ''ન્તિ? ''તિસ્સો ઇમા, આવુસો, દુક્ખતા. દુક્ખદુક્ખતા, સઙ્ખારદુક્ખતા , વિપરિણામદુક્ખતા – ઇમા ખો, આવુસો, તિસ્સો દુક્ખતા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતાસં દુક્ખતાનં પરિઞ્ઞાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. ચુદ્દસમં.

૧૫. સક્કાયપઞ્હાસુત્તં

૩૨૮. '''સક્કાયો , સક્કાયો'તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો, આવુસો, સક્કાયો''તિ? ''પઞ્ચિમે, આવુસો, ઉપાદાનક્ખન્ધા સક્કાયો વુત્તો ભગવતા, સેય્યથિદં – રૂપુપાદાનક્ખન્ધો, વેદનુપાદાનક્ખન્ધો, સઞ્ઞુપાદાનક્ખન્ધો, સઙ્ખારુપાદાનક્ખન્ધો, વિઞ્ઞાણુપાદાનક્ખન્ધો . ઇમે ખો, આવુસો, પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા સક્કાયો વુત્તો ભગવતા''તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાય , સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ સક્કાયસ્સ પરિઞ્ઞાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. પન્નરસમં.

૧૬. દુક્કરપઞ્હાસુત્તં

૩૨૯. ‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુક્કર’’ન્તિ? ‘‘પબ્બજ્જા ખો, આવુસો, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુક્કરા’’તિ. ‘‘પબ્બજિતેન પનાવુસો, કિં દુક્કર’’ન્તિ? ‘‘પબ્બજિતેન ખો, આવુસો, અભિરતિ દુક્કરા’’તિ. ‘‘અભિરતેન પનાવુસો, કિં દુક્કર’’ન્તિ? ‘‘અભિરતેન ખો, આવુસો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ દુક્કરા’’તિ. ‘‘કીવચિરં પનાવુસો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખુ અરહં અસ્સા’’તિ? ‘‘નચિરં, આવુસો’’તિ. સોળસમં.

જમ્બુખાદકસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

નિબ્બાનં અરહત્તઞ્ચ, ધમ્મવાદી કિમત્થિયં;
અસ્સાસો પરમસ્સાસો, વેદના આસવાવિજ્જા;
તણ્હા ઓઘા ઉપાદાનં, ભવો દુક્ખઞ્ચ સક્કાયો.
ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુક્કરન્તિ.

૫. સામણ્ડકસંયુત્તં

૧. સામણ્ડકસુત્તં

૩૩૦. એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો વજ્જીસુ વિહરતિ ઉક્કચેલાયં ગઙ્ગાય નદિયા તીરે. અથ ખો સામણ્ડકો [સામણ્ડકાનિ (સી॰)] પરિબ્બાજકો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સામણ્ડકો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

'''નિબ્બાનં, નિબ્બાન'ન્તિ, આવુસો સારિપુત્ત, વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો, આવુસો, નિબ્બાન''ન્તિ? ''યો ખો, આવુસો, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ નિબ્બાન''ન્તિ. ''અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અત્થિ ખો, આવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા, એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

''કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ? ''અયમેવ ખો, આવુસો, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ સમ્માસઙ્કપ્પો સમ્માવાચા સમ્માકમ્મન્તો સમ્માઆજીવો સમ્માવાયામો સમ્માસતિ સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા, એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ. ''ભદ્દકો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા, એતસ્સ નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અલઞ્ચ પનાવુસો સારિપુત્ત, અપ્પમાદાયા''તિ. પઠમં.

(યથા જમ્બુખાદકસંયુત્તં, તથા વિત્થારેતબ્બં).

૨. દુક્કરસુત્તં

૩૩૧. ''કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુક્કર''ન્તિ ? ''પબ્બજ્જા ખો, આવુસો, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે દુક્કરા''તિ. ''પબ્બજિતેન પનાવુસો, કિં દુક્કર''ન્તિ? ''પબ્બજિતેન ખો, આવુસો, અભિરતિ દુક્કરા''તિ. ''અભિરતેન પનાવુસો, કિં દુક્કર''ન્તિ? ''અભિરતેન ખો, આવુસો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ દુક્કરા''તિ. ''કીવચિરં પનાવુસો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો ભિક્ખુ અરહં અસ્સા''તિ? ''નચિરં, આવુસો''તિ. સોળસમં.

(પુરિમકસદિસં ઉદ્દાનં.)

સામણ્ડકસંયુત્તં સમત્તં.

૬. મોગ્ગલ્લાનસંયુત્તં

૧. પઠમઝાનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૨. એકં સમયં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો, ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘ઇધ મય્હં, આવુસો, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘પઠમં ઝાનં, પઠમં ઝાન’ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો પઠમં ઝાનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – ‘ઇધ ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ પઠમં ઝાન’ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો કામસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

‘‘અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, પઠમં ઝાનં પમાદો, પઠમે ઝાને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, પઠમે ઝાને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ [એકોદિકરોહિ (પી॰)], પઠમે ઝાને ચિત્તં સમાદહા’તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’તિ, મમં તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’’’તિ. પઠમં.

૨. દુતિયઝાનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૩. ‘‘‘દુતિયં ઝાનં, દુતિયં ઝાન’ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો દુતિયં ઝાનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – ‘ઇધ ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ દુતિયં ઝાન’ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિતક્કસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

‘‘અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – ‘મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, દુતિયં ઝાનં પમાદો, દુતિયે ઝાને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, દુતિયે ઝાને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, દુતિયે ઝાને ચિત્તં સમાદહા’તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’તિ, મમં તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – ‘સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો’’’તિ. દુતિયં.

૩. તતિયઝાનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૪. '''તતિયં ઝાનં, તતિયં ઝાન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો તતિયં ઝાનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – ઇધ ભિક્ખુ પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ તતિયં ઝાનન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરામિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમિ. યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો પીતિસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, તતિયં ઝાનં પમાદો, તતિયે ઝાને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, તતિયે ઝાને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, તતિયે ઝાને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરામિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં આવુસો સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. તતિયં.

૪. ચતુત્થઝાનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૫. '''ચતુત્થં ઝાનં , ચતુત્થં ઝાન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો ચતુત્થં ઝાનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ ચતુત્થં ઝાન'ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો સુખસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, ચતુત્થં ઝાનં પમાદો, ચતુત્થે ઝાને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, ચતુત્થે ઝાને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, ચતુત્થે ઝાને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. ચતુત્થં.

૫. આકાસાનઞ્ચાયતનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૬. '''આકાસાનઞ્ચાયતનં, આકાસાનઞ્ચાયતન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો આકાસાનઞ્ચાયતનન્તિ ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ આકાસાનઞ્ચાયતન'ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા

નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો રૂપસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, આકાસાનઞ્ચાયતનં પમાદો, આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, આકાસાનઞ્ચાયતને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા અનન્તો આકાસોતિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૭. '''વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતન'ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ . તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકાસાનઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં પમાદો, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ અનન્તં વિઞ્ઞાણન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. છટ્ઠં.

૭. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૮. '''આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતન'ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં પમાદો, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, આકિઞ્ચઞ્ઞાયતને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ નત્થિ કિઞ્ચીતિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. સત્તમં.

૮. નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનપઞ્હાસુત્તં

૩૩૯. '''નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતન'ન્તિ વુચ્ચતિ. કતમં નુ ખો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનન્તિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતન'ન્તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનસહગતા સઞ્ઞામનસિકારા સમુદાચરન્તિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં પમાદો, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતને ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય...પે॰... મહાભિઞ્ઞતં પત્તો''તિ. અટ્ઠમં.

૯. અનિમિત્તપઞ્હાસુત્તં

૩૪૦. '''અનિમિત્તો ચેતોસમાધિ, અનિમિત્તો ચેતોસમાધી'તિ વુચ્ચતિ. કતમો નુ ખો અનિમિત્તો ચેતોસમાધીતિ? તસ્સ મય્હં, આવુસો, એતદહોસિ – 'ઇધ ભિક્ખુ સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ અનિમિત્તો ચેતોસમાધી'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. તસ્સ મય્હં, આવુસો, ઇમિના વિહારેન વિહરતો નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં હોતિ.

''અથ ખો મં, આવુસો, ભગવા ઇદ્ધિયા ઉપસઙ્કમિત્વા એતદવોચ – 'મોગ્ગલ્લાન, મોગ્ગલ્લાન! મા, બ્રાહ્મણ, અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં પમાદો, અનિમિત્તે ચેતોસમાધિસ્મિં ચિત્તં સણ્ઠપેહિ, અનિમિત્તે ચેતોસમાધિસ્મિં ચિત્તં એકોદિં કરોહિ, અનિમિત્તે ચેતોસમાધિસ્મિં ચિત્તં સમાદહા'તિ. સો ખ્વાહં, આવુસો, અપરેન સમયેન સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિં. યઞ્હિ તં, આવુસો, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – 'સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો'તિ, મમં તં સમ્મા વદમાનો વદેય્ય – 'સત્થારાનુગ્ગહિતો સાવકો મહાભિઞ્ઞતં પત્તો'''તિ. નવમં.

૧૦. સક્કસુત્તં

૩૪૧. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય; એવમેવ – જેતવને અન્તરહિતો દેવેસુ તાવતિંસેસુ પાતુરહોસિ . અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો પઞ્ચહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધસરણગમનં [બુદ્ધં સરણગમનં (સી॰)] હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ [બુદ્ધં સરણગમનહેતુ (સી॰)] ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મસરણગમનં હોતિ. ધમ્મસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે

સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી''તિ.

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મસરણગમનં હોતિ. ધમ્મસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘ...પે॰... સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી''તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો છહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો સત્તહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અટ્ઠહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અસીતિયા દેવતાસહસ્સેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મસરણગમનં હોતિ. ધમ્મસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી''તિ.

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મસરણગમનં હોતિ...પે॰... સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી''તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો પઞ્ચહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'તિ . ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો , ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી”તિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘ઇતિપિ સો...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો... પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી”તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો છહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰.... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો સત્તહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰.... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અટ્ઠહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં...પે॰.... અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અસીતિયા દેવતાસહસ્સેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

“સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

“સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો...પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા

કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો... પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ .

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો... પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તી’’તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો પઞ્ચહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ ...પે॰... એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મસરણગમનં હોતિ. ધમ્મસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મસરણગમનં હોતિ…પે॰….

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો છહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો સત્તહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અટ્ઠહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અસીતિયા દેવતાસહસ્સેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ. બુદ્ધસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મસરણગમનં હોતિ…પે॰….

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ , દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધસરણગમનં હોતિ…પે॰… સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મસરણગમનં હોતિ…પે॰… સાધુ ખો મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘસરણગમનં હોતિ. સઙ્ઘસરણગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો પઞ્ચહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ , ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો...પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ...પે॰....

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... લોકસ્સા'તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ...પે॰....

''સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી''તિ.

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો...પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... લોકસ્સા'તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન , એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ...પે॰....

''સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ

ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો છહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો સત્તહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અટ્ઠહિ દેવતાસતેહિ સદ્ધિં…પે॰… અથ ખો સક્કો દેવાનમિન્દો અસીતિયા દેવતાસહસ્સેહિ સદ્ધિં યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો સક્કં દેવાનમિન્દં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

‘‘સાધુ ખો, દેવાનમિન્દ, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, દેવાનમિન્દ, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન, દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી’’તિ.

‘‘સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા…પે॰… સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના…પે॰… દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો... પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનં હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના...પે॰... દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહિ.

“સાધુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનં હોતિ અખણ્ડેહિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગમનહેતુ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, એવમિધેકચ્ચે સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. તે અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગણ્હન્તિ – દિબ્બેન આયુના, દિબ્બેન વણ્ણેન, દિબ્બેન સુખેન , દિબ્બેન યસેન, દિબ્બેન આધિપતેય્યેન, દિબ્બેહિ રૂપેહિ, દિબ્બેહિ સદ્દેહિ, દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ, દિબ્બેહિ રસેહિ, દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી”તિ. દસમં.

૧૧. ચન્દનસુત્તં

૩૪૨. અથ ખો ચન્દનો [નન્દનો (સી॰)] દેવપુત્તો...પે॰....

અથ ખો સુયામો દેવપુત્તો...પે॰... .

અથ ખો સન્તુસિતો દેવપુત્તો...પે॰....

અથ ખો સુનિમ્મિતો દેવપુત્તો...પે॰....

અથ ખો વસવત્તિ દેવપુત્તો...પે॰....

(યથા સક્કસુત્તં તથા ઇમે પઞ્ચ પેય્યાલા વિત્થારેતબ્બા). એકાદસમં.

મોગ્ગલ્લાનસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સવિતક્કાવિતક્કઞ્ચ, સુખેન ચ ઉપેક્ખકો;
આકાસઞ્ચેવ વિઞ્ઞાણં, આકિઞ્ચં નેવસઞ્ઞિના;
અનિમિત્તો ચ સક્કો ચ, ચન્દનેકાદસેન ચાતિ.

૭. ચિત્તસંયુત્તં

૧. સંયોજનસુત્તં

૩૪૩. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરન્તિ અમ્બાટકવને. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલાનં થેરાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા નાનાબ્યઞ્જના ઉદાહુ એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ? તત્રેકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં હોતિ – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચા''તિ. એકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં હોતિ – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ.

તેન ખો પન સમયેન ચિત્તો ગહપતિ મિગપથકં અનુપ્પત્તો હોતિ કેનચિદેવ કરણીયેન. અસ્સોસિ ખો ચિત્તો ગહપતિ સમ્બહુલાનં કિર થેરાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા નાનાબ્યઞ્જના ઉદાહુ એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ? તત્રેકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો , 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચા''તિ. એકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં 'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાનન્તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – "સુતં મેતં, ભન્તે, સમ્બહુલાનં કિર થેરાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – 'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા નાનાબ્યઞ્જના ઉદાહુ એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ? એકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં – "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચા''તિ. એકચ્ચેહિ થેરેહિ ભિક્ખૂહિ એવં બ્યાકતં "'સંયોજન'ન્તિ વા, આવુસો, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ. "એવં, ગહપતી''તિ.

"'સંયોજન'ન્તિ વા, ભન્તે, 'સંયોજનિયા ધમ્મા'તિ વા ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ. તેન હિ, ભન્તે, ઉપમં વો કરિસ્સામિ. ઉપમાયપિધેકચ્ચે વિઞ્ઞૂ પુરિસા ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનન્તિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, કાળો ચ બલીબદ્દો ઓદાતો ચ બલીબદ્દો એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા અસ્સુ. યો નુ ખો એવં વદેય્ય – 'કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં , ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજન'ન્તિ, સમ્મા નુ ખો સો વદમાનો વદેય્યા''તિ? "નો હેતં, ગહપતિ! ન ખો, ગહપતિ, કાળો બલીબદ્દો ઓદાતસ્સ બલીબદ્દસ્સ સંયોજનં, નપિ ઓદાતો બલીબદ્દો કાળસ્સ બળીબદ્દસ્સ સંયોજનં; યેન ખો તે એકેન દામેન વા યોત્તેન વા સંયુત્તા તં તત્થ સંયોજન''ન્તિ. "એવમેવ ખો, ભન્તે, ન ચક્ખુ રૂપાનં સંયોજનં, ન રૂપા ચક્ખુસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં. ન સોતં સદ્દાનં... ન ઘાનં ગન્ધાનં... ન જિવ્હા રસાનં... ન કાયો ફોટ્ઠબ્બાનં સંયોજનં, ન ફોટ્ઠબ્બા કાયસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ

છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજનં. ન મનો ધમ્માનં સંયોજનં, ન ધમ્મા મનસ્સ સંયોજનં; યઞ્ચ તત્થ તદુભયં પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ છન્દરાગો તં તત્થ સંયોજન''ન્તિ. ''લાભા તે, ગહપતિ, સુલદ્ધં તે, ગહપતિ, યસ્સ તે ગમ્ભીરે બુદ્ધવચને પઞ્ઞાચક્ખુ કમતી''તિ. પઠમં.

૨. પઠમઇસિદત્તસુત્તં

૩૪૪. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરન્તિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''અધિવાસેન્તુ મે, ભન્તે, થેરા સ્વાતનાય ભત્ત''ન્તિ. અધિવાસેસું ખો થેરા ભિક્ખૂ તુણ્હીભાવેન . અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરાનં ભિક્ખૂનં અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ચિત્તસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિંસુ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – '''ધાતુનાનત્તં, ધાતુનાનત્ત'ન્તિ, ભન્તે થેર, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ? એવં વુત્તે આયસ્મા થેરો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – '''ધાતુનાનત્તં, ધાતુનાનત્ત'ન્તિ, ભન્તે થેર, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ? દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા થેરો તુણ્હી અહોસિ. તતિયમ્પિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – '''ધાતુનાનત્તં, ધાતુનાનત્ત'ન્તિ, ભન્તે થેર, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ? તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા થેરો તુણ્હી અહોસિ.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ઇસિદત્તો તસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે સબ્બનવકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા ઇસિદત્તો આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ''બ્યાકરોમહં, ભન્તે થેર, ચિત્તસ્સ ગહપતિનો એતં પઞ્હ''ન્તિ? ''બ્યાકરોહિ ત્વં, આવુસો ઇસિદત્ત, ચિત્તસ્સ ગહપતિનો એતં પઞ્હ''ન્તિ. ''એવઞ્હિ ત્વં, ગહપતિ, પુચ્છસિ – 'ધાતુનાનત્તં, ધાતુનાનત્તન્તિ, ભન્તે થેર, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ધાતુનાનત્તં, વુત્તં ભગવતા'''તિ? ''એવં , ભન્તે''. ''ઇદં ખો, ગહપતિ, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા – ચક્ખુધાતુ, રૂપધાતુ, ચક્ખુવિઞ્ઞાણધાતુ...પે॰... મનોધાતુ, ધમ્મધાતુ, મનોવિઞ્ઞાણધાતુ. એત્તાવતા ખો, ગહપતિ, ધાતુનાનત્તં વુત્તં ભગવતા''તિ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મતો ઇસિદત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા થેરે ભિક્ખૂ પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ ભુત્તાવિનો ઓનીતપત્તપાણિનો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. અથ ખો આયસ્મા થેરો આયસ્મન્તં ઇસિદત્તં એતદવોચ – ''સાધુ ખો તં, આવુસો ઇસિદત્ત , એસો પઞ્હો પટિભાસિ, નેસો પઞ્હો મં પટિભાસિ. તેનહાવુસો ઇસિદત્ત, યદા અઞ્ઞથાપિ [યદા અઞ્ઞદાપિ (સી॰ પી॰) અઞ્ઞદાપિ (?)] એવરૂપો પઞ્હો આગચ્છેય્ય, તઞ્ઞેવેત્થ પટિભાસેય્યા''તિ. દુતિયં.

૩. દુતિયઇસિદત્તસુત્તં

૩૪૫. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરન્તિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો

ગહપતિ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘અધિવાસેન્તુ મે, ભન્તે થેરા, સ્વાતનાય ભત્ત’’ન્તિ. અધિવાસેસું ખો થેરા ભિક્ખૂ તુણ્હીભાવેન. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરાનં ભિક્ખૂનં અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ચિત્તસ્સ ગહપતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિંસુ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ‘‘યા ઇમા, ભન્તે થેર, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – ‘સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા. યાનિ ચિમાનિ દ્વાસટ્ઠિ દિટ્ઠિગતાનિ બ્રહ્મજાલે ભણિતાનિ; ઇમા નુ ખો, ભન્તે, દિટ્ઠિયો કિસ્મિં સતિ હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ ન હોન્તી’’તિ?

એવં વુત્તે, આયસ્મા થેરો તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ચિત્તો ગહપતિ...પે॰... તતિયમ્પિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ‘‘યા ઇમા, ભન્તે થેર, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા. યાનિ ચિમાનિ દ્વાસટ્ઠિ દિટ્ઠિગતાનિ બ્રહ્મજાલે ભણિતાનિ; ઇમા નુ ખો, ભન્તે, દિટ્ઠિયો કિસ્મિં સતિ હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ ન હોન્તી’’તિ? તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા થેરો તુણ્હી અહોસિ.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ઇસિદત્તો તસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે સબ્બનવકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા ઇસિદત્તો આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકરોમહં, ભન્તે થેર, ચિત્તસ્સ ગહપતિનો એતં પઞ્હ’’ન્તિ? ‘‘બ્યાકરોહિ ત્વં, આવુસો ઇસિદત્ત, ચિત્તસ્સ ગહપતિનો એતં પઞ્હ’’ન્તિ. ‘‘એવઞ્હિ ત્વં, ગહપતિ, પુચ્છસિ – ‘યા ઇમા, ભન્તે થેર, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – સસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰...; ઇમા નુ ખો, ભન્તે, દિટ્ઠિયો કિસ્મિં સતિ હોન્તિ, કિસ્મિં અસતિ ન હોન્તી’’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘યા ઇમા, ગહપતિ, અનેકવિહિતા દિટ્ઠિયો લોકે ઉપ્પજ્જન્તિ – ‘સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા. યાનિ ચિમાનિ દ્વાસટ્ઠિ દિટ્ઠિગતાનિ બ્રહ્મજાલે ભણિતાનિ; ઇમા ખો, ગહપતિ, દિટ્ઠિયો સક્કાયદિટ્ઠિયા સતિ હોન્તિ, સક્કાયદિટ્ઠિયા અસતિ ન હોન્તી’’’તિ.

‘‘કથં પન, ભન્તે, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, ગહપતિ, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો અરિયાનં અદસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ અકોવિદો અરિયધમ્મે અવિનીતો, સપ્પુરિસાનં અદસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ અકોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે અવિનીતો રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... સઞ્ઞં... સઙ્ખારે... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ગહપતિ, સક્કાયદિટ્ઠિ હોતી’’તિ.

‘‘કથં પન, ભન્તે, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, ગહપતિ, સુતવા અરિયસાવકો અરિયાનં દસ્સાવી અરિયધમ્મસ્સ કોવિદો અરિયધમ્મે સુવિનીતો સપ્પુરિસાનં દસ્સાવી સપ્પુરિસધમ્મસ્સ કોવિદો સપ્પુરિસધમ્મે સુવિનીતો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; ન વેદનં... ન સઞ્ઞં... ન સઙ્ખારે... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ગહપતિ, સક્કાયદિટ્ઠિ ન હોતી’’તિ.

‘‘કુતો , ભન્તે, અય્યો ઇસિદત્તો આગચ્છતી’’તિ? ‘‘અવન્તિયા ખો, ગહપતિ, આગચ્છામી’’તિ. ‘‘અત્થિ, ભન્તે, અવન્તિયા ઇસિદત્તો નામ કુલપુત્તો અમ્હાકં અદિટ્ઠસહાયો પબ્બજિતો? દિટ્ઠો સો આયસ્મતા’’તિ? ‘‘એવં, ગહપતી’’તિ. ‘‘કહં નુ ખો સો, ભન્તે, આયસ્મા એતરહિ વિહરતી’’તિ? એવં વુત્તે, આયસ્મા ઇસિદત્તો તુણ્હી અહોસિ. ‘‘અય્યો નો, ભન્તે, ઇસિદત્તો’’તિ? ‘‘એવં, ગહપતી’’તિ. ‘‘અભિરમતુ, ભન્તે, અય્યો ઇસિદત્તો મચ્છિકાસણ્ડે. રમણીયં અમ્બાટકવનં. અહં અય્યસ્સ ઇસિદત્તસ્સ ઉસ્સુક્કં કરિસ્સામિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન’’ન્તિ. ‘‘કલ્યાણં વુચ્ચતિ, ગહપતી’’તિ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મતો ઇસિદત્તસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા થેરે ભિક્ખૂ પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ ભુત્તાવિનો ઓનીતપત્તપાણિનો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. અથ ખો આયસ્મા થેરો આયસ્મન્તં ઇસિદત્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ ખો તં, આવુસો ઇસિદત્ત, એસો પઞ્હો પટિભાસિ. નેસો પઞ્હો મં પટિભાસિ. તેનહાવુસો ઇસિદત્ત, યદા અઞ્ઞથાપિ એવરૂપો પઞ્હો આગચ્છેય્ય, તઞ્ઞેવેત્થ પટિભાસેય્યા’’તિ. અથ ખો આયસ્મા ઇસિદત્તો સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય મચ્છિકાસણ્ડમ્હા પક્કામિ. યં મચ્છિકાસણ્ડમ્હા પક્કામિ, તથા પક્કન્તોવ અહોસિ, ન પુન પચ્ચાગચ્છીતિ. તતિયં.

૪. મહકપાટિહારિયસુત્તં

૩૪૬. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરન્તિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘અધિવાસેન્તુ મે, ભન્તે થેરા, સ્વાતનાય ગોકુલે ભત્ત’’ન્તિ. અધિવાસેસું ખો થેરા ભિક્ખૂ તુણ્હીભાવેન. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરાનં ભિક્ખૂનં અધિવાસનં વિદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના થેરે ભિક્ખૂ અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ચિત્તસ્સ ગહપતિનો ગોકુલં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિંસુ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ થેરે ભિક્ખૂ પણીતેન સપ્પિપાયાસેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ ભુત્તાવિનો ઓનીતપત્તપાણિનો ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. ચિત્તોપિ ખો ગહપતિ ‘સેસકં વિસ્સજ્જેથા’તિ વત્વા થેરે ભિક્ખૂ પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. તેન ખો પન સમયેન ઉણ્હં હોતિ કુથિતં [કુટ્ઠિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; તે ચ થેરા ભિક્ખૂ પવેલિયમાનેન મઞ્ઞે કાયેન ગચ્છન્તિ, યથા તં ભોજનં ભુત્તાવિનો.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા મહકો તસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે સબ્બનવકો હોતિ. અથ ખો આયસ્મા મહકો આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ‘‘સાધુ ખ્વસ્સ, ભન્તે થેર, સીતકો ચ વાતો વાયેય્ય, અબ્ભસમ્પિલાપો [અબ્ભસંબિલાપો (સી॰), અબ્ભસંવિલાપો (પી॰)] ચ અસ્સ, દેવો ચ એકમેકં ફુસાયેય્યા’’તિ.

‘‘સાધુ ખ્વસ્સ, આવુસો મહક, યં સીતકો ચ વાતો વાયેય્ય, અબ્ભસમ્પિલાપો ચ અસ્સ, દેવો ચ એકમેકં ફુસાયેય્યા’’તિ. અથ ખો આયસ્મા મહકો તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિ [અભિસઙ્ખાસિ (સી॰)] યથા સીતકો ચ વાતો વાયિ, અબ્ભસમ્પિલાપો ચ અસ્સ [આસિ (?)], દેવો ચ એકમેકં ફુસિ. અથ ખો ચિત્તસ્સ ગહપતિનો એતદહોસિ – ‘‘યો ખો ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે સબ્બનવકો ભિક્ખુ તસ્સાયં એવરૂપો ઇદ્ધાનુભાવો’’તિ . અથ ખો આયસ્મા મહકો આરામં સમ્પાપુણિત્વા આયસ્મન્તં થેરં એતદવોચ – ‘‘અલમેત્તાવતા, ભન્તે થેરા’’તિ? ‘‘અલમેત્તાવતા, આવુસો મહક! કતમેત્તાવતા, આવુસો મહક! પૂજિતમેત્તાવતા, આવુસો મહકો’’તિ . અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ યથાવિહારં અગમંસુ. આયસ્માપિ મહકો સકં વિહારં અગમાસિ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેનાયસ્મા મહકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહકં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં મહકં એતદવોચ – ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, અય્યો મહકો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેતૂ’’તિ. ‘‘તેન હિ ત્વં, ગહપતિ, આલિન્દે ઉત્તરાસઙ્ગં પઞ્ઞપેત્વા તિણકલાપં ઓકાસેહી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મતો મહકસ્સ પટિસ્સુત્વા આલિન્દે ઉત્તરાસઙ્ગં પઞ્ઞપેત્વા તિણકલાપં ઓકાસેસિ. અથ ખો આયસ્મા મહકો વિહારં પવિસિત્વા સૂચિઘટિકં દત્વા તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિ યથા તાલચ્છિગ્ગળેન ચ અગ્ગળન્તરિકાય ચ અચ્ચિ નિક્ખમિત્વા તિણાનિ ઝાપેસિ, ઉત્તરાસઙ્ગં ન ઝાપેસિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ ઉત્તરાસઙ્ગં પપ્ફોટેત્વા સંવિગ્ગો લોમહટ્ઠજાતો એકમન્તં અટ્ઠાસિ. અથ ખો આયસ્મા મહકો વિહારા નિક્ખમિત્વા ચિત્તં ગહપતિં એતદવોચ – ‘‘અલમેત્તાવતા, ગહપતી’’તિ?

‘‘અલમેત્તાવતા , ભન્તે મહક! કતમેત્તાવતા, ભન્તે, મહક! પૂજિતમેત્તાવતા, ભન્તે મહક! અભિરમતુ, ભન્તે, અય્યો મહકો મચ્છિકાસણ્ડે. રમણીયં અમ્બાટકવનં. અહં અય્યસ્સ મહકસ્સ ઉસ્સુક્કં કરિસ્સામિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન’’ન્તિ. ‘‘કલ્યાણં વુચ્ચતિ, ગહપતી’’તિ. અથ ખો આયસ્મા મહકો સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય મચ્છિકાસણ્ડમ્હા પક્કામિ. યં મચ્છિકાસણ્ડમ્હા પક્કામિ, તથા પક્કન્તોવ અહોસિ; ન પુન પચ્ચાગચ્છીતિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમકામભૂસુત્તં

૩૪૭. એકં સમયં આયસ્મા કામભૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરતિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેનાયસ્મા કામભૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં કામભું અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નં ખો ચિત્તં ગહપતિં આયસ્મા કામભૂ એતદવોચ –

‘‘વુત્તમિદં , ગહપતિ –

‘‘નેલઙ્ગો સેતપચ્છાદો, એકારો વત્તતી રથો;
અનીઘં પસ્સ આયન્તં [અપ્પત્તં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], છિન્નસોતં અબન્ધન’’ન્તિ.

‘‘ઇમસ્સ નુ ખો, ગહપતિ, સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ કથં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ? ‘‘કિં નુ ખો એતં, ભન્તે, ભગવતા ભાસિત’’ન્તિ? ‘‘એવં, ગહપતી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભન્તે, મુહુત્તં આગમેહિ યાવસ્સ અત્થં પેક્ખામી’’તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ મુહુત્તં તુણ્હી હુત્વા આયસ્મન્તં કામભું એતદવોચ –

‘‘‘નેલઙ્ગ’ન્તિ ખો, ભન્તે, સીલાનમેતં અધિવચનં. ‘સેતપચ્છાદો’તિ ખો, ભન્તે, વિમુત્તિયા એતં અધિવચનં. ‘એકારો’તિ ખો, ભન્તે, સતિયા એતં અધિવચનં. ‘વત્તતી’તિ ખો, ભન્તે, અભિક્કમપટિક્કમસ્સેતં અધિવચનં. ‘રથો’તિ ખો, ભન્તે, ઇમસ્સેતં ચાતુમહાભૂતિકસ્સ કાયસ્સ અધિવચનં માતાપેત્તિકસમ્ભવસ્સ ઓદનકુમ્માસૂપચયસ્સ અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મસ્સ. રાગો ખો, ભન્તે, નીઘો, દોસો નીઘો, મોહો નીઘો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા ખીણાસવો ભિક્ખુ ‘અનીઘો’તિ વુચ્ચતિ. ‘આયન્ત’ન્તિ ખો, ભન્તે, અરહતો એતં અધિવચનં. ‘સોતો’તિ ખો, ભન્તે, તણ્હાયેતં અધિવચનં. સા ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા ખીણાસવો ભિક્ખુ ‘છિન્નસોતો’તિ વુચ્ચતિ. રાગો ખો, ભન્તે, બન્ધનં, દોસો બન્ધનં, મોહો બન્ધનં. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. તસ્મા ખીણાસવો ભિક્ખુ ‘અબન્ધનો’તિ વુચ્ચતિ. ઇતિ ખો, ભન્તે, યં તં ભગવતા વુત્તં –

‘‘નેલઙ્ગો સેતપચ્છાદો, એકારો વત્તતી રથો;
અનીઘં પસ્સ આયન્તં, છિન્નસોતં અબન્ધન’’ન્તિ.

‘‘ઇમસ્સ ખો, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી’’તિ . ‘‘લાભા તે, ગહપતિ, સુલદ્ધં તે, ગહપતિ! યસ્સ તે ગમ્ભીરે બુદ્ધવચને પઞ્ઞાચક્ખુ કમતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયકામભૂસુત્તં

૩૪૮. એકં સમયં આયસ્મા કામભૂ મચ્છિકાસણ્ડે વિહરતિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેનાયસ્મા કામભૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મન્તં કામભું એતદવોચ – ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, સઙ્ખારા’’તિ? ‘‘તયો ખો, ગહપતિ, સઙ્ખારા – કાયસઙ્ખારો, વચીસઙ્ખારો, ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ. ‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મતો કામભુસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં કામભું ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘કતમો પન, ભન્તે, કાયસઙ્ખારો, કતમો વચીસઙ્ખારો, કતમો ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘અસ્સાસપસ્સાસા ખો, ગહપતિ, કાયસઙ્ખારો, વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો, સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો ચિત્તો ગહપતિ...પે॰... ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘કસ્મા પન, ભન્તે, અસ્સાસપસ્સાસા કાયસઙ્ખારો, કસ્મા વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો, કસ્મા સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘અસ્સાસપસ્સાસા ખો, ગહપતિ, કાયિકા. એતે ધમ્મા કાયપ્પટિબદ્ધા, તસ્મા અસ્સાસપસ્સાસા કાયસઙ્ખારો. પુબ્બે ખો, ગહપતિ, વિતક્કેત્વા વિચારેત્વા પચ્છા વાચં ભિન્દતિ, તસ્મા વિતક્કવિચારા વચીસઙ્ખારો. સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચેતસિકા. એતે ધમ્મા ચિત્તપ્પટિબદ્ધા, તસ્મા સઞ્ઞા ચ વેદના ચ ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

સાધુ...પે॰... ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘કથં પન, ભન્તે, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિ હોતી’’તિ? ‘‘ન ખો, ગહપતિ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ ભિક્ખુનો એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જિસ્સ’ન્તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જામી’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો’તિ વા . અથ ખ્વસ્સ પુબ્બેવ તથા ચિત્તં ભાવિતં હોતિ યં તં તથત્તાય ઉપનેતી’’તિ.

સાધુ …પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ પન, ભન્તે , ભિક્ખુનો કતમે ધમ્મા પઠમં નિરુજ્ઝન્તિ, યદિ વા કાયસઙ્ખારો, યદિ વા વચીસઙ્ખારો, યદિ વા ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપજ્જન્તસ્સ ખો, ગહપતિ, ભિક્ખુનો વચીસઙ્ખારો પઠમં નિરુજ્ઝતિ, તતો કાયસઙ્ખારો, તતો ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ.

સાધુ…પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘ય્વાયં, ભન્તે, મતો કાલઙ્કતો, યો ચાયં ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો, ઇમેસં કિં નાનાકરણ’’ન્તિ? ‘‘ય્વાયં ગહપતિ, મતો કાલઙ્કતો તસ્સ કાયસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, વચીસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, ચિત્તસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, આયુ પરિક્ખીણો, ઉસ્મા વૂપસન્તા, ઇન્દ્રિયાનિ વિપરિભિન્નાનિ. યો ચ ખ્વાયં, ગહપતિ, ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો, તસ્સપિ કાયસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, વચીસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, ચિત્તસઙ્ખારો નિરુદ્ધો પટિપ્પસ્સદ્ધો, આયુ અપરિક્ખીણો, ઉસ્મા અવૂપસન્તા, ઇન્દ્રિયાનિ વિપ્પસન્નાનિ. ય્વાયં, ગહપતિ, મતો કાલઙ્કતો, યો ચાયં ભિક્ખુ સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધં સમાપન્નો, ઇદં નેસં નાનાકરણ’’ન્તિ.

સાધુ…પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘કથં પન, ભન્તે, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠાનં હોતી’’તિ? ‘‘ન ખો, ગહપતિ, સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ ભિક્ખુનો એવં હોતિ – ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહિસ્સ’ન્તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહામી’તિ વા ‘અહં સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતો’તિ વા. અથ ખ્વસ્સ પુબ્બેવ તથા ચિત્તં ભાવિતં હોતિ, યં તં તથત્તાય ઉપનેતી’’તિ.

સાધુ , ભન્તે…પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ પન, ભન્તે, ભિક્ખુનો કતમે ધમ્મા પઠમં ઉપ્પજ્જન્તિ, યદિ વા કાયસઙ્ખારો, યદિ વા વચીસઙ્ખારો, યદિ વા ચિત્તસઙ્ખારો’’તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠહન્તસ્સ, ગહપતિ, ભિક્ખુનો ચિત્તસઙ્ખારો પઠમં ઉપ્પજ્જતિ, તતો કાયસઙ્ખારો, તતો વચીસઙ્ખારો’’તિ.

સાધુ…પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતં પન, ભન્તે , ભિક્ખું કતિ ફસ્સા ફુસન્તિ’’? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતં ખો, ગહપતિ, ભિક્ખું તયો ફસ્સા ફુસન્તિ – સુઞ્ઞતો ફસ્સો, અનિમિત્તો ફસ્સો, અપ્પણિહિતો ફસ્સો’’તિ.

સાધુ…પે॰… ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતસ્સ પન, ભન્તે, ભિક્ખુનો કિંનિન્નં ચિત્તં હોતિ, કિંપોણં, કિંપબ્ભાર’’ન્તિ? ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા વુટ્ઠિતસ્સ ખો, ગહપતિ, ભિક્ખુનો વિવેકનિન્નં ચિત્તં હોતિ વિવેકપોણં વિવેકપબ્ભાર’’ન્તિ.

‘‘સાધુ, ભન્તે’’તિ ખો ચિત્તો ગહપતિ આયસ્મતો કામભુસ્સ ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા આયસ્મન્તં કામભું ઉત્તરિં પઞ્હં અપુચ્છિ – ‘‘સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા પન, ભન્તે, કતિ ધમ્મા બહૂપકારા’’તિ? ‘‘અદ્ધા ખો ત્વં, ગહપતિ, યં પઠમં પુચ્છિતબ્બં તં પુચ્છસિ. અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. સઞ્ઞાવેદયિતનિરોધસમાપત્તિયા ખો, ગહપતિ, દ્વે ધમ્મા બહૂપકારા – સમથો ચ વિપસ્સના ચા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. ગોદત્તસુત્તં

૩૪૯. એકં સમયં આયસ્મા ગોદત્તો મચ્છિકાસણ્ડે વિહરતિ અમ્બાટકવને. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેનાયસ્મા ગોદત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ગોદત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ચિત્તં ગહપતિં આયસ્મા ગોદત્તો એતદવોચ – ''યા ચાયં, ગહપતિ, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ, યા ચ અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ, ઇમે ધમ્મા નાનત્થા નાનાબ્યઞ્જના ઉદાહુ એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ? ''અત્થિ, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ. અત્થિ પન, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ.

''કતમો ચ, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં [ચતુત્થિં (?)]. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), અબ્યાબજ્ઝેન (?)] ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભન્તે, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિ.

''કતમા ચ, ભન્તે, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ, 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભન્તે, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિ.

''કતમા ચ, ભન્તે, સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સુઞ્ઞમિદં અત્તેન વા અત્તનિયેન વા'તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભન્તે, સુઞ્ઞતા ચેતોવિમુત્તિ.

''કતમા ચ, ભન્તે, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભન્તે, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિ. અયં ખો, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા નાનત્થા ચેવ નાનાબ્યઞ્જના ચ.

''કતમો ચ, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાનં? રાગો, ભન્તે, પમાણકરણો, દોસો પમાણકરણો, મોહો પમાણકરણો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો, ભન્તે, અપ્પમાણા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પન અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન, સુઞ્ઞા દોસેન, સુઞ્ઞા મોહેન. રાગો ખો, ભન્તે, કિઞ્ચનં, દોસો કિઞ્ચનં, મોહો કિઞ્ચનં. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો , ભન્તે, આકિઞ્ચઞ્ઞા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પન અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન, સુઞ્ઞા દોસેન, સુઞ્ઞા મોહેન. રાગો ખો, ભન્તે, નિમિત્તકરણો, દોસો નિમિત્તકરણો, મોહો નિમિત્તકરણો. તે ખીણાસવસ્સ ભિક્ખુનો પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યાવતા ખો, ભન્તે, અનિમિત્તા ચેતોવિમુત્તિયો, અકુપ્પા તાસં ચેતોવિમુત્તિ અગ્ગમક્ખાયતિ. સા ખો પન અકુપ્પા ચેતોવિમુત્તિ સુઞ્ઞા રાગેન,

સુઞ્ઞા દોસેન, સુઞ્ઞા મોહેન. અયં ખો, ભન્તે, પરિયાયો યં પરિયાયં આગમ્મ ઇમે ધમ્મા એકત્થા બ્યઞ્જનમેવ નાન''ન્તિ. ''લાભા તે, ગહપતિ, સુલદ્ધં તે, ગહપતિ! યસ્સ તે ગમ્ભીરે બુદ્ધવચને પઞ્ઞાચક્ખુ કમતી''તિ. સત્તમં.

૮. નિગણ્ઠનાટપુત્તસુત્તં

૩૫૦. તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો [નાતપુત્તો (સી॰)] મચ્છિકાસણ્ડં અનુપ્પત્તો હોતિ મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં. અસ્સોસિ ખો ચિત્તો ગહપતિ – ''નિગણ્ઠો કિર નાટપુત્તો મચ્છિકાસણ્ડં અનુપ્પત્તો મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિ''ન્તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ સમ્બહુલેહિ ઉપાસકેહિ સદ્ધિં યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠેન નાટપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો ચિત્તં ગહપતિં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો એતદવોચ – ''સદ્દહસિ ત્વં, ગહપતિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ – અત્થિ અવિતક્કો અવિચારો સમાધિ, અત્થિ વિતક્કવિચારાનં નિરોધો''તિ?

''ન ખ્વાહં એત્થ, ભન્તે, ભગવતો સદ્ધાય ગચ્છામિ. અત્થિ અવિતક્કો અવિચારો સમાધિ, અત્થિ વિતક્કવિચારાનં નિરોધો''તિ. એવં વુત્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો ઉલ્લોકેત્વા [સકં પરિસં અપલોકેત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰), ઓલોકેત્વા (સી॰ અટ્ઠ॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰)] એતદવોચ – ''ઇદં ભવન્તો પસ્સન્તુ, યાવ ઉજુકો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ અસઠો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ અમાયાવી ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, વાતં વા સો જાલેન બાધેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, યો વિતક્કવિચારે નિરોધેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય , સકમુટ્ઠિના વા સો ગઙ્ગાય સોતં આવારેતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, યો વિતક્કવિચારે નિરોધેતબ્બં મઞ્ઞેય્યા''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ભન્તે, કતમં નુ ખો પણીતતરં – ઞાણં વા સદ્ધા વા''તિ? ''સદ્ધાય ખો, ગહપતિ, ઞાણંયેવ પણીતતર''ન્તિ. ''અહં ખો, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ . અહં ખો, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહં ખો, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહં ખો, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. ન સો ખ્વાહં, ભન્તે, એવં જાનન્તો એવં પસ્સન્તો કસ્સ અઞ્ઞસ્સ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા સદ્ધાય ગમિસ્સામિ? અત્થિ અવિતક્કો અવિચારો સમાધિ, અત્થિ વિતક્કવિચારાનં નિરોધો''તિ.

એવં વુત્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સકં પરિસં અપલોકેત્વા એતદવોચ – ''ઇદં ભવન્તો પસ્સન્તુ, યાવ અનુજુકો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ સઠો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ માયાવી ચાયં ચિત્તો ગહપતી''તિ.

''ઇદાનેવ ખો તે [ઇદાનેવ ચ પન (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] મયં, ભન્તે, ભાસિતં – 'એવં આજાનામ ઇદં ભવન્તો પસ્સન્તુ, યાવ ઉજુકો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ અસઠો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ અમાયાવી ચાયં ચિત્તો ગહપતી'તિ. ઇદાનેવ ચ પન મયં, ભન્તે, ભાસિતં – 'એવં આજાનામ ઇદં ભવન્તો પસ્સન્તુ, યાવ અનુજુકો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ સઠો ચાયં ચિત્તો ગહપતિ, યાવ માયાવી ચાયં ચિત્તો ગહપતી'તિ. સચે તે, ભન્તે, પુરિમં સચ્ચં, પચ્છિમં તે મિચ્છા. સચે પન તે, ભન્તે, પુરિમં મિચ્છા, પચ્છિમં તે સચ્ચં. ઇમે ખો પન, ભન્તે, દસ સહધમ્મિકા પઞ્હા આગચ્છન્તિ. યદા નેસં અત્થં આજાનેય્યાસિ, અથ મં પટિહરેય્યાસિ સદ્ધિં નિગણ્ઠપરિસાય. એકો પઞ્હો, એકો ઉદ્દેસો, એકં વેય્યાકરણં. દ્વે પઞ્હા, દ્વે ઉદ્દેસા, દ્વે વેય્યાકરણાનિ. તયો પઞ્હા, તયો ઉદ્દેસા, તીણિ

વેય્યાકરણાનિ. ચત્તારો પઞ્હા, ચત્તારો ઉદ્દેસા, ચત્તારિ વેય્યાકરણાનિ. પઞ્ચ પઞ્હા, પઞ્ચ ઉદ્દેસા, પઞ્ચ વેય્યાકરણાનિ. છ પઞ્હા, છ ઉદ્દેસા, છ વેય્યાકરણાનિ. સત્ત પઞ્હા, સત્ત ઉદ્દેસા, સત્ત વેય્યાકરણાનિ . અટ્ઠ પઞ્હા, અટ્ઠ ઉદ્દેસા, અટ્ઠ વેય્યાકરણાનિ. નવ પઞ્હા, નવ ઉદ્દેસા, નવ વેય્યાકરણાનિ. દસ પઞ્હા, દસ ઉદ્દેસા, દસ વેય્યાકરણાની''તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ નિગણ્ઠં નાટપુત્તં ઇમે દસ સહધમ્મિકે પઞ્હે આપુચ્છિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ. અટ્ઠમં.

૯. અચેલકસ્સપસુત્તં

૩૫૧. તેન ખો પન સમયેન અચેલો કસ્સપો મચ્છિકાસણ્ડં અનુપ્પત્તો હોતિ ચિત્તસ્સ ગહપતિનો પુરાણગિહિસહાયો. અસ્સોસિ ખો ચિત્તો ગહપતિ – ''અચેલો કિર કસ્સપો મચ્છિકાસણ્ડં અનુપ્પત્તો અમ્હાકં પુરાણગિહિસહાયો''તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ યેન અચેલો કસ્સપો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા અચેલેન કસ્સપેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચિત્તો ગહપતિ અચેલં કસ્સપં એતદવોચ – ''કીવચિરં પબ્બજિતસ્સ, ભન્તે, કસ્સપા''તિ? ''તિંસમત્તાનિ ખો મે, ગહપતિ, વસ્સાનિ પબ્બજિતસ્સા''તિ. ''ઇમેહિ પન તે, ભન્તે, તિંસમત્તેહિ વસ્સેહિ અત્થિ કોચિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા [ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મો (સ્યા॰ કં॰)] અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો''તિ? ''ઇમેહિ ખો મે, ગહપતિ, તિંસમત્તેહિ વસ્સેહિ પબ્બજિતસ્સ નત્થિ કોચિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો, અઞ્ઞત્ર નગ્ગેય્યા ચ મુણ્ડેય્યા ચ પાવળનિપ્ફોટનાય ચા''તિ. એવં વુત્તે, ચિત્તો ગહપતિ અચેલં કસ્સપં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! ધમ્મસ્સ સ્વાક્ખાતતા [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] યત્ર હિ નામ તિંસમત્તેહિ વસ્સેહિ ન કોચિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો અભવિસ્સ ફાસુવિહારો, અઞ્ઞત્ર નગ્ગેય્યા ચ મુણ્ડેય્યા ચ પાવળનિપ્ફોટનાય ચા''તિ!

''તુય્હં પન, ગહપતિ, કીવચિરં ઉપાસકત્તં ઉપગતસ્સા''તિ? ''મય્હમ્પિ ખો પન, ભન્તે, તિંસમત્તાનિ વસ્સાનિ ઉપાસકત્તં ઉપગતસ્સા''તિ. ''ઇમેહિ પન તે, ગહપતિ, તિંસમત્તેહિ વસ્સેહિ અત્થિ કોચિ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસો અધિગતો ફાસુવિહારો''તિ? ''ગિહિનોપિ સિયા, ભન્તે. અહઞ્હિ, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહઞ્હિ, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા ...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહઞ્હિ, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. અહઞ્હિ, ભન્તે, યાવદેવ આકઙ્ખામિ, સુખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. સચે ખો પનાહં, ભન્તે, ભગવતો [ભગવતા (સ્યા॰ કં॰)] પઠમતરં કાલં કરેય્યં, અનચ્છરિયં ખો પનેતં યં મં ભગવા એવં બ્યાકરેય્ય – 'નત્થિ તં સંયોજનં યેન સંયોજનેન સંયુત્તો ચિત્તો ગહપતિ પુન ઇમં લોકં આગચ્છેય્યા'''તિ. એવં વુત્તે, અચેલો કસ્સપો ચિત્તં ગહપતિં એતદવોચ – ''અચ્છરિયં વત ભો, અબ્ભુતં વત ભો! ધમ્મસ્સ સ્વાક્ખાતતા, યત્ર હિ નામ ગિહી ઓદાતવસનો [ગિહી ઓદાતવસના (સી॰ પી॰)] એવરૂપં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં અધિગમિસ્સતિ [અધિગમિસ્સન્તિ (સી॰ પી॰)] ફાસુવિહારં. લભેય્યાહં, ગહપતિ , ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ''ન્તિ.

અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ અચેલં કસ્સપં આદાય યેન થેરા ભિક્ખૂ તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''અયં, ભન્તે, અચેલો કસ્સપો અમ્હાકં પુરાણગિહિસહાયો. ઇમં થેરા પબ્બાજેન્તુ ઉપસમ્પાદેન્તુ.

અહમસ્સ ઉસ્સુક્કં કરિસ્સામિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાન’’ન્તિ. અલત્થ ખો અચેલો કસ્સપો ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ચ પનાયસ્મા કસ્સપો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ‘‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’’તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા કસ્સપો અરહતં અહોસીતિ. નવમં.

૧૦. ગિલાનદસ્સનસુત્તં

૩૫૨. તેન ખો પન સમયેન ચિત્તો ગહપતિ આબાધિકો હોતિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો સમ્બહુલા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ ચિત્તં ગહપતિં એતદવોચું – ‘‘પણિધેહિ, ગહપતિ, અનાગતમદ્ધાનં રાજા અસ્સં ચક્કવત્તી’’તિ.

એવં વુત્તે, ચિત્તો ગહપતિ તા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા એતદવોચ – ‘‘તમ્પિ અનિચ્ચં, તમ્પિ અદ્ધુવં, તમ્પિ પહાય ગમનીય’’ન્તિ. એવં વુત્તે, ચિત્તસ્સ ગહપતિનો મિત્તામચ્ચા ઞાતિસાલોહિતા ચિત્તં ગહપતિં એતદવોચું – ‘‘સતિં, અય્યપુત્ત, ઉપટ્ઠપેહિ, મા વિપ્પલપી’’તિ. ‘‘કિં તાહં વદામિ યં મં તુમ્હે એવં વદેથ – ‘સતિં, અય્યપુત્ત, ઉપટ્ઠપેહિ, મા વિપ્પલપી’’’તિ? ‘‘એવં ખો ત્વં, અય્યપુત્ત, વદેસિ – ‘તમ્પિ અનિચ્ચં, તમ્પિ અદ્ધુવં, તમ્પિ પહાય ગમનીય’’’ન્તિ. ‘‘તથા હિ પન મં આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા એવમાહંસુ – ‘પણિધેહિ, ગહપતિ, અનાગતમદ્ધાનં રાજા અસ્સં ચક્કવત્તી’તિ. તાહં એવં વદામિ – ‘તમ્પિ અનિચ્ચં…પે॰… તમ્પિ પહાય ગમનીય’’’ન્તિ. ‘‘કિં પન તા, અય્યપુત્ત, આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા અત્થવસં સમ્પસ્સમાના એવમાહંસુ – ‘પણિધેહિ, ગહપતિ, અનાગતમદ્ધાનં રાજા અસ્સં ચક્કવત્તી’’’તિ? ‘‘તાસં ખો આરામદેવતાનં વનદેવતાનં રુક્ખદેવતાનં ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થાનં દેવતાનં એવં હોતિ – ‘અયં ખો ચિત્તો ગહપતિ, સીલવા [સીલવન્તો (ક॰)] કલ્યાણધમ્મો. સચે પણિદહિસ્સતિ – અનાગતમદ્ધાનં રાજા અસ્સં ચક્કવત્તી’તિ, ‘તસ્સ ખો અયં ઇજ્ઝિસ્સતિ, સીલવતો ચેતોપણિધિ વિસુદ્ધત્તા ધમ્મિકો ધમ્મિકં ફલં અનુપસ્સતી’તિ. ઇમં ખો તા આરામદેવતા વનદેવતા રુક્ખદેવતા ઓસધિતિણવનપ્પતીસુ અધિવત્થા દેવતા અત્થવસં સમ્પસ્સમાના એવમાહંસુ – ‘પણિધેહિ, ગહપતિ, અનાગતમદ્ધાનં રાજા અસ્સં ચક્કવત્તી’તિ. તાહં એવં વદામિ – ‘તમ્પિ અનિચ્ચં, તમ્પિ અદ્ધુવં, તમ્પિ પહાય ગમનીય’’’ન્તિ.

‘‘તેન હિ, અય્યપુત્ત, અમ્હેપિ ઓવદાહી’’તિ. ‘‘તસ્મા હિ વો એવં સિક્ખિતબ્બં – બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા ભવિસ્સામ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા ભવિસ્સામ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા ભવિસ્સામ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. યં ખો પન કિઞ્ચિ કુલે દેય્યધમ્મં સબ્બં તં અપ્પટિવિભત્તં ભવિસ્સતિ સીલવન્તેહિ

કલ્યાણધમ્મેહીતિ એવઞ્હિ વો સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. અથ ખો ચિત્તો ગહપતિ મિત્તામચ્ચે ઞાતિસાલોહિતે બુદ્ધે ચ ધમ્મે ચ સઙ્ઘે ચ ચાગે ચ સમાદપેત્વા કાલમકાસીતિ. દસમં.

ચિત્તસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

સંયોજનં દ્વે ઇસિદત્તા, મહકો કામભૂપિ ચ;
ગોદત્તો ચ નિગણ્ઠો ચ, અચેલેન ગિલાનદસ્સનન્તિ.

૮. ગામણિસંયુત્તં

૧. ચણ્ડસુત્તં

૩૫૩. સાવત્થિનિદાનં . અથ ખો ચણ્ડો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ચણ્ડો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચો ચણ્ડો ચણ્ડોત્વેવ [યેન મિધેકચ્ચો ચણ્ડોતેવ (સી॰ પી॰)] સઙ્ખં ગચ્છતિ. કો પન, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચો સોરતો સોરતોત્વેવ [યેન મિધેકચ્ચો સુરતોતેવ (સી॰ પી॰)] સઙ્ખં ગચ્છતી’’તિ? ‘‘ઇધ, ગામણિ, એકચ્ચસ્સ રાગો અપ્પહીનો હોતિ. રાગસ્સ અપ્પહીનત્તા પરે કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં પાતુકરોતિ. સો ચણ્ડોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. દોસો અપ્પહીનો હોતિ. દોસસ્સ અપ્પહીનત્તા પરે કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં પાતુકરોતિ. સો ચણ્ડોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. મોહો અપ્પહીનો હોતિ. મોહસ્સ અપ્પહીનત્તા પરે કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં પાતુકરોતિ. સો ચણ્ડોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. અયં ખો, ગામણિ, હેતુ, અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચો ચણ્ડો ચણ્ડોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ’’.

‘‘ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચસ્સ રાગો પહીનો હોતિ. રાગસ્સ પહીનત્તા પરે ન કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં ન પાતુકરોતિ. સો સોરતોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. દોસો પહીનો હોતિ. દોસસ્સ પહીનત્તા પરે ન કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં ન પાતુકરોતિ. સો સોરતોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. મોહો પહીનો હોતિ. મોહસ્સ પહીનત્તા પરે ન કોપેન્તિ, પરેહિ કોપિયમાનો કોપં ન પાતુકરોતિ. સો સોરતોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. અયં ખો, ગામણિ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન મિધેકચ્ચો સોરતો સોરતોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતી’’તિ.

એવં વુત્તે, ચણ્ડો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. પઠમં.

૨. તાલપુટસુત્તં

૩૫૪. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો તાલપુટો [તાલપુત્તો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] નટગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો તાલપુટો નટગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં નટાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે સચ્ચાલિકેન જનં હાસેતિ રમેતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ? ‘‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં. મા મં એતં પુચ્છી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો તાલપુટો નટગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં નટાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે સચ્ચાલિકેન જનં હાસેતિ રમેતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ? ‘‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં. મા મં એતં પુચ્છી’’તિ. તતિયમ્પિ ખો તાલપુટો નટગામણિ ભગવન્તં

એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં નટાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે સચ્ચાલિકેન જનં હાસેતિ રમેતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ?

‘‘અદ્ધા ખો ત્યાહં, ગામણિ, ન લભામિ [નાલત્થં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] – ‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં, મા મં એતં પુચ્છી’તિ. અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. પુબ્બે ખો, ગામણિ, સત્તા અવીતરાગા રાગબન્ધનબદ્ધા. તેસં નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે યે ધમ્મા રજનીયા તે ઉપસંહરતિ ભિય્યોસોમત્તાય. પુબ્બે ખો, ગામણિ, સત્તા અવીતદોસા દોસબન્ધનબદ્ધા. તેસં નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે યે ધમ્મા દોસનીયા તે ઉપસંહરતિ ભિય્યોસોમત્તાય. પુબ્બે ખો, ગામણિ , સત્તા અવીતમોહા મોહબન્ધનબદ્ધા. તેસં નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે યે ધમ્મા મોહનીયા તે ઉપસંહરતિ ભિય્યોસોમત્તાય. સો અત્તના મત્તો પમત્તો પરે મદેત્વા પમાદેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસો નામ નિરયો તત્થ ઉપપજ્જતિ. સચે ખો પનસ્સ એવંદિટ્ઠિ હોતિ – ‘યો સો નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે સચ્ચાલિકેન જનં હાસેતિ રમેતિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ, સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ ખો પનાહં, ગામણિ, પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા’’તિ.

એવં વુત્તે, તાલપુટો નટગામણિ, પરોદિ, અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. ‘‘એતં ખો ત્યાહં, ગામણિ, નાલત્થં – ‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’’’તિ. ‘‘નાહં, ભન્તે, એતં રોદામિ યં મં ભગવા એવમાહ; અપિ ચાહં, ભન્તે, પુબ્બકેહિ આચરિયપાચરિયેહિ નટેહિ દીઘરત્તં નિકતો વઞ્ચિતો પલુદ્ધો – ‘યો સો નટો રઙ્ગમજ્ઝે સમજ્જમજ્ઝે સચ્ચાલિકેન જનં હાસેતિ રમેતિ સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પહાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’’તિ. ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે! સેય્યથાપિ, ભન્તે, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ; એવમેવં ભગવતા અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. લભેય્યાહં, ભન્તે, ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, લભેય્યં ઉપસમ્પદ’’ન્તિ. અલત્થ ખો તાલપુટો નટગામણિ ભગવતો સન્તિકે પબ્બજ્જં, અલત્થ ઉપસમ્પદં. અચિરૂપસમ્પન્નો ચ પનાયસ્મા તાલપુટો…પે॰… અરહતં અહોસીતિ. દુતિયં.

૩. યોધાજીવસુત્તં

૩૫૫. અથ ખો યોધાજીવો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો યોધાજીવો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં યોધાજીવાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો યોધાજીવો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ? ‘‘અલં , ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો…પે॰… તતિયમ્પિ ખો યોધાજીવો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં યોધાજીવાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો યોધાજીવો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ?

‘‘અદ્ધા ખો ત્યાહં, ગામણિ, ન લભામિ – ‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’તિ. અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. યો સો, ગામણિ, યોધાજીવો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તસ્સ તં ચિત્તં પુબ્બે ગહિતં [હીનં (સી॰ પી॰)] દુક્કટં દુપ્પણિહિતં – ‘ઇમે સત્તા હઞ્ઞન્તુ વા બજ્ઝન્તુ વા ઉચ્છિજ્જન્તુ વા વિનસ્સન્તુ વા મા વા અહેસું ઇતિ વા’તિ. તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ; સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતો નામ નિરયો તત્થ ઉપપજ્જતીતિ. સચે ખો પનસ્સ એવં દિટ્ઠિ હોતિ – ‘યો સો યોધાજીવો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ, સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ ખો પનાહં, ગામણિ, પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા’’તિ.

એવં વુત્તે, યોધાજીવો ગામણિ પરોદિ, અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. ‘‘એતં ખો ત્યાહં, ગામણિ, નાલત્થં – ‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’’’તિ. ‘‘નાહં, ભન્તે, એતં રોદામિ યં મં ભગવા એવમાહ ; અપિચાહં, ભન્તે, પુબ્બકેહિ આચરિયપાચરિયેહિ યોધાજીવેહિ દીઘરત્તં નિકતો વઞ્ચિતો પલુદ્ધો – ‘યો સો યોધાજીવો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’’’તિ. ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. તતિયં.

૪. હત્થારોહસુત્તં

૩૫૬. અથ ખો હત્થારોહો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતન્તિ. ચતુત્થં.

૫. અસ્સારોહસુત્તં

૩૫૭. અથ ખો અસ્સારોહો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અસ્સારોહો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં અસ્સારોહાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો અસ્સારોહો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ? ‘‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો...પે॰... તતિયમ્પિ ખો અસ્સારોહો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે, પુબ્બકાનં આચરિયપાચરિયાનં અસ્સારોહાનં ભાસમાનાનં – ‘યો સો અસ્સારોહો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ. ઇધ ભગવા કિમાહા’’તિ?

‘‘અદ્ધા ખો ત્યાહં, ગામણિ, ન લભામિ – ‘અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી’તિ. અપિ ચ ખો ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. યો સો, ગામણિ, અસ્સારોહો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ તસ્સ તં ચિત્તં પુબ્બે ગહિતં દુક્કટં દુપ્પણિહિતં – ‘ઇમે સત્તા હઞ્ઞન્તુ વા બજ્ઝન્તુ વા ઉચ્છિજ્જન્તુ વા વિનસ્સન્તુ વા મા અહેસું ઇતિ વા’તિ. તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતો નામ નિરયો તત્થ ઉપપજ્જતિ. સચે ખો પનસ્સ એવં દિટ્ઠિ હોતિ – ‘યો સો અસ્સારોહો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી’તિ,

સાસ્સ હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ. મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ ખો પનાહં ગામણિ, પુરિસપુગ્ગલસ્સ દ્વિન્નં ગતીનં અઞ્ઞતરં ગતિં વદામિ – નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા''તિ.

એવં વુત્તે, અસ્સારોહો ગામણિ પરોદિ, અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. ''એતં ખો ત્યાહં, ગામણિ, નાલત્થં – 'અલં, ગામણિ, તિટ્ઠતેતં; મા મં એતં પુચ્છી'''તિ. ''નાહં, ભન્તે, એતં રોદામિ યં મં ભગવા એવમાહ. અપિચાહં, ભન્તે, પુબ્બકેહિ આચરિયપાચરિયેહિ અસ્સારોહેહિ દીઘરત્તં નિકતો વઞ્ચિતો પલુદ્ધો – 'યો સો અસ્સારોહો સઙ્ગામે ઉસ્સહતિ વાયમતિ, તમેનં ઉસ્સહન્તં વાયમન્તં પરે હનન્તિ પરિયાપાદેન્તિ, સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરજિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતી'''તિ. ''અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે૰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. અસિબન્ધકપુત્તસુત્તં

૩૫૮. એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''બ્રાહ્મણા, ભન્તે, પચ્છા ભૂમકા કામણ્ડલુકા સેવાલમાલિકા ઉદકોરોહકા અગ્ગિપરિચારકા. તે મતં કાલઙ્કતં ઉય્યાપેન્તિ નામ સઞ્ઞાપેન્તિ નામ સગ્ગં નામ ઓક્કામેન્તિ. ભગવા પન, ભન્તે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો પહોતિ તથા કાતું યથા સબ્બો લોકો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યા''તિ? ''તેન હિ, ગામણિ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, ઇધસ્સ પુરિસો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિકો. તમેનં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'અયં પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતૂ'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ , અપિ નુ સો પુરિસો મહતો જનકાયસ્સ આયાચનહેતુ વા થોમનહેતુ વા પઞ્જલિકા અનુપરિસક્કનહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''સેય્યથાપિ, ગામણિ, પુરિસો મહતિં પુથુસિલં ગમ્ભીરે ઉદકરહદે પક્ખિપેય્ય. તમેનં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'ઉમ્મુજ્જ, ભો પુથુસિલે, ઉપ્લવ, ભો પુથુસિલે , થલમુપ્લવ, ભો પુથુસિલે'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ સા પુથુસિલા મહતો જનકાયસ્સ આયાચનહેતુ વા થોમનહેતુ વા પઞ્જલિકા અનુપરિસક્કનહેતુ વા ઉમ્મુજ્જેય્ય વા ઉપ્લવેય્ય વા થલં વા ઉપ્લવેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવમેવ ખો, ગામણિ, યો સો પુરિસો પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિકો. કિઞ્ચાપિ તં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'અયં પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતૂ'''તિ, અથ ખો સો પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, ઇધસ્સ [ઇધ (ક૰), ઇધ યસ્સ (?)] પુરિસો પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો મુસાવાદા પટિવિરતો પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો

ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિકો. તમેનં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'અયં પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતૂ'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ સો પુરિસો મહતો જનકાયસ્સ આયાચનહેતુ વા થોમનહેતુ વા પઞ્જલિકા અનુપરિસક્કનહેતુ વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''સેય્યથાપિ, ગામણિ, પુરિસો સપ્પિકુમ્ભં વા તેલકુમ્ભં વા ગમ્ભીરે ઉદકરહદે ઓગાહેત્વા ભિન્દેય્ય. તત્ર યાસ્સ સક્ખરા વા કઠલા વા સા અધોગામી [અધોગામિની (?)] અસ્સ; યઞ્ચ ખ્વસ્સ તત્ર સપ્પિ વા તેલં વા તં ઉદ્ધં ગામિ અસ્સ. તમેનં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'ઓસીદ, ભો સપ્પિતેલ, સંસીદ , ભો સપ્પિતેલ, અધો ગચ્છ, ભો સપ્પિતેલા'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ તં સપ્પિતેલં મહતો જનકાયસ્સ આયાચનહેતુ વા થોમનહેતુ વા પઞ્જલિકા અનુપરિસક્કનહેતુ વા ઓસીદેય્ય વા સંસીદેય્ય વા અધો વા ગચ્છેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવમેવ ખો, ગામણિ, યો સો પુરિસો પાણાતિપાતા પટિવિરતો, અદિન્નાદાના પટિવિરતો, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો, મુસાવાદા પટિવિરતો, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો , સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો, અનભિજ્ઝાલુ, અબ્યાપન્નચિત્તો, સમ્માદિટ્ઠિકો, કિઞ્ચાપિ તં મહા જનકાયો સઙ્ગમ્મ સમાગમ્મ આયાચેય્ય થોમેય્ય પઞ્જલિકો અનુપરિસક્કેય્ય – 'અયં પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતૂ'તિ, અથ ખો સો પુરિસો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જેય્યા''તિ. એવં વુત્તે, અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ખેત્તૂપમસુત્તં

૩૫૯. એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''નનુ, ભન્તે, ભગવા સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતી''તિ? ''એવં, ગામણિ, તથાગતો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતી''તિ. ''અથ કિઞ્ચરહિ, ભન્તે, ભગવા એકચ્ચાનં સક્કચ્ચં ધમ્મં દેસેતિ, એકચ્ચાનં નો તથા સક્કચ્ચં ધમ્મં દેસેતી''તિ? ''તેન હિ, ગામણિ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, ઇધસ્સુ [ઇધ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કસ્સકસ્સ ગહપતિનો તીણિ ખેત્તાનિ – એકં ખેત્તં અગ્ગં, એકં ખેત્તં મજ્ઝિમં, એકં ખેત્તં હીનં જઙ્ગલં ઊસરં પાપભૂમિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અસુ કસ્સકો ગહપતિ બીજાનિ પતિટ્ઠાપેતુકામો કત્થ પઠમં પતિટ્ઠાપેય્ય, યં વા અદું ખેત્તં અગ્ગં , યં વા અદું ખેત્તં મજ્ઝિમં, યં વા અદું ખેત્તં હીનં જઙ્ગલં ઊસરં પાપભૂમી''તિ? ''અસુ, ભન્તે, કસ્સકો ગહપતિ બીજાનિ પતિટ્ઠાપેતુકામો યં અદું ખેત્તં અગ્ગં તત્થ પતિટ્ઠાપેય્ય . તત્થ પતિટ્ઠાપેત્વા યં અદું ખેત્તં મજ્ઝિમં તત્થ પતિટ્ઠાપેય્ય. તત્થ પતિટ્ઠાપેત્વા યં અદું ખેત્તં હીનં જઙ્ગલં ઊસરં પાપભૂમિ તત્થ પતિટ્ઠાપેય્યપિ, નોપિ પતિટ્ઠાપેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અન્તમસો ગોભત્તમ્પિ ભવિસ્સતી''તિ.

''સેય્યથાપિ, ગામણિ, યં અદું ખેત્તં અગ્ગં; એવમેવ મય્હં ભિક્ખુભિક્ખુનિયો. તેસાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં, સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એતે હિ, ગામણિ, મંદીપા મંલેણા મંતાણા મંસરણા વિહરન્તિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, યં અદું ખેત્તં

મજ્ઝિમં; એવમેવ મય્હં ઉપાસકઉપાસિકાયો. તેસં પાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં, સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એતે હિ, ગામણિ, મંદીપા મંલેણા મંતાણા મંસરણા વિહરન્તિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, યં અદું ખેત્તં હીનં જઙ્ગલં ઊસરં પાપભૂમિ; એવમેવ મય્હં અઞ્ઞતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા . તેસં પાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ એકં પદમ્પિ આજાનેય્યું તં નેસં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''સેય્યથાપિ, ગામણિ, પુરિસસ્સ તયો ઉદકમણિકા – એકો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો અહારી અપરિહારી, એકો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો હારી પરિહારી, એકો ઉદકમણિકો છિદ્દો હારી પરિહારી. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અસુ પુરિસો ઉદકં નિક્ખિપિતુકામો કત્થ પઠમં નિક્ખિપેય્ય, યો વા સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો અહારી અપરિહારી, યો વા સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો હારી પરિહારી, યો વા સો ઉદકમણિકો છિદ્દો હારી પરિહારી''તિ? ''અસુ, ભન્તે, પુરિસો ઉદકં નિક્ખિપિતુકામો, યો સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો અહારી અપરિહારી તત્થ નિક્ખિપેય્ય, તત્થ નિક્ખિપિત્વા, યો સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો હારી પરિહારી તત્થ નિક્ખિપેય્ય, તત્થ નિક્ખિપિત્વા, યો સો ઉદકમણિકો છિદ્દો હારી પરિહારી તત્થ નિક્ખિપેય્યપિ, નોપિ નિક્ખિપેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અન્તમસો ભણ્ડધોવનમ્પિ ભવિસ્સતી''તિ.

''સેય્યથાપિ, ગામણિ, યો સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો અહારી અપરિહારી; એવમેવ મય્હં ભિક્ખુભિક્ખુનિયો. તેસાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં , કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એતે હિ, ગામણિ, મંદીપા મંલેણા મંતાણા મંસરણા વિહરન્તિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, યો સો ઉદકમણિકો અચ્છિદ્દો હારી પરિહારી; એવમેવ મય્હં ઉપાસકઉપાસિકાયો. તેસાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એતે હિ, ગામણિ, મંદીપા મંલેણા મંતાણા મંસરણા વિહરન્તિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, યો સો ઉદકમણિકો છિદ્દો હારી પરિહારી; એવમેવ મય્હં અઞ્ઞતિત્થિયા સમણબ્રાહ્મણપરિબ્બાજકા. તેસાહં ધમ્મં દેસેમિ – આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પેવ નામ એકં પદમ્પિ આજાનેય્યું, તં નેસં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. એવં વુત્તે, અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. સત્તમં.

૮. સઙ્ખધમસુત્તં

૩૬૦. એકં સમયં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને. અથ ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ નિગણ્ઠસાવકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અસિબન્ધકપુત્તં ગામણિં ભગવા એતદવોચ – ''કથં નુ ખો, ગામણિ, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સાવકાનં ધમ્મં દેસેતી''તિ? ''એવં ખો, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સાવકાનં ધમ્મં દેસેતિ – 'યો કોચિ પાણં અતિપાતેતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો, યો કોચિ અદિન્નં આદિયતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો , યો કોચિ કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો, યો કોચિ મુસા ભણતિ સબ્બો, સો આપાયિકો નેરયિકો. યંબહુલં યંબહુલં વિહરતિ, તેન તેન નીયતી'તિ. એવં ખો, ભન્તે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો સાવકાનં ધમ્મં દેસેતી''તિ. '''યંબહુલં યંબહુલઞ્ચ, ગામણિ,

વિહરતિ, તેન તેન નીયતિ', એવં સન્તે ન કોચિ આપાયિકો નેરયિકો ભવિસ્સતિ, યથા નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ વચનં''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, યો સો પુરિસો પાણાતિપાતી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, કતમો બહુતરો સમયો, યં વા સો પાણમતિપાતેતિ, યં વા સો પાણં નાતિપાતેતી''તિ? ''યો સો, ભન્તે, પુરિસો પાણાતિપાતી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, અપ્પતરો સો સમયો યં સો પાણમતિપાતેતિ, અથ ખો સ્વેવ બહુતરો સમયો યં સો પાણં નાતિપાતેતી''તિ. '''યંબહુલં યંબહુલઞ્ચ, ગામણિ, વિહરતિ તેન તેન નીયતી'તિ, એવં સન્તે ન કોચિ આપાયિકો નેરયિકો ભવિસ્સતિ, યથા નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ વચનં''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, યો સો પુરિસો અદિન્નાદાયી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, કતમો બહુતરો સમયો, યં વા સો અદિન્નં આદિયતિ, યં વા સો અદિન્નં નાદિયતી''તિ. ''યો સો, ભન્તે, પુરિસો અદિન્નાદાયી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય અપ્પતરો સો સમયો, યં સો અદિન્નં આદિયતિ, અથ ખો સ્વેવ બહુતરો સમયો, યં સો અદિન્નં નાદિયતી''તિ. '''યંબહુલં યંબહુલઞ્ચ, ગામણિ, વિહરતિ તેન તેન નીયતી'તિ, એવં સન્તે ન કોચિ આપાયિકો નેરયિકો ભવિસ્સતિ, યથા નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ વચનં''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, યો સો પુરિસો કામેસુમિચ્છાચારી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, કતમો બહુતરો સમયો, યં વા સો કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, યં વા સો કામેસુ મિચ્છા ન ચરતી''તિ? ''યો સો, ભન્તે, પુરિસો કામેસુમિચ્છાચારી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, અપ્પતરો સો સમયો યં સો કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, અથ ખો સ્વેવ બહુતરો સમયો, યં સો કામેસુ મિચ્છા ન ચરતી''તિ. '''યંબહુલં યંબહુલઞ્ચ, ગામણિ, વિહરતિ તેન તેન નીયતી'તિ , એવં સન્તે ન કોચિ આપાયિકો નેરયિકો ભવિસ્સતિ, યથા નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ વચનં''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, યો સો પુરિસો મુસાવાદી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય, કતમો બહુતરો સમયો, યં વા સો મુસા ભણતિ, યં વા સો મુસા ન ભણતી''તિ? ''યો સો, ભન્તે , પુરિસો મુસાવાદી રત્તિયા વા દિવસસ્સ વા સમયાસમયં ઉપાદાય , અપ્પતરો સો સમયો, યં સો મુસા ભણતિ, અથ ખો સ્વેવ બહુતરો સમયો, યં સો મુસા ન ભણતી''તિ. '''યંબહુલં યંબહુલઞ્ચ, ગામણિ, વિહરતિ તેન તેન નીયતી'તિ, એવં સન્તે ન કોચિ આપાયિકો નેરયિકો ભવિસ્સતિ, યથા નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ વચનં''.

''ઇધ, ગામણિ, એકચ્ચો સત્થા એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ [એવંદિટ્ઠી (ક॰)] – 'યો કોચિ પાણમતિપાતેતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો, યો કોચિ અદિન્નં આદિયતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો, યો કોચિ કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો, યો કોચિ મુસા ભણતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો'તિ. તસ્મિં ખો પન, ગામણિ, સત્થરિ સાવકો અભિપ્પસન્નો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'મય્હં ખો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – યો કોચિ પાણમતિપાતેતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકોતિ. અત્થિ ખો પન મયા પાણો અતિપાતિતો, અહમ્પમ્હિ આપાયિકો નેરયિકોતિ દિટ્ઠિં પટિલભતિ. તં, ગામણિ, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. મય્હં ખો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – યો કોચિ અદિન્નં આદિયતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકોતિ. અત્થિ ખો પન મયા અદિન્નં આદિન્નં અહમ્પમ્હિ આપાયિકો નેરયિકોતિ દિટ્ઠિં પટિલભતિ. તં, ગામણિ, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા

યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. મય્હં ખો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – યો કોચિ કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકો’તિ. અત્થિ ખો પન મયા કામેસુ મિચ્છા ચિણ્ણં. ‘અહમ્પમ્હિ આપાયિકો નેરયિકો’તિ દિટ્ઠિં પટિલભતિ. તં, ગામણિ, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. મય્હં ખો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – યો કોચિ મુસા ભણતિ, સબ્બો સો આપાયિકો નેરયિકોતિ. અત્થિ ખો પન મયા મુસા ભણિતં. ‘અહમ્પમ્હિ આપાયિકો નેરયિકો’તિ દિટ્ઠિં પટિલભતિ. તં, ગામણિ, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ઇધ પન, ગામણિ, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો અનેકપરિયાયેન પાણાતિપાતં ગરહતિ વિગરહતિ, ‘પાણાતિપાતા વિરમથા’તિ ચાહ. અદિન્નાદાનં ગરહતિ વિગરહતિ, ‘અદિન્નાદાના વિરમથા’તિ ચાહ. કામેસુમિચ્છાચારં ગરહતિ, વિગરહતિ ‘કામેસુમિચ્છાચારા વિરમથા’તિ ચાહ. મુસાવાદં ગરહતિ વિગરહતિ ‘મુસાવાદા વિરમથા’તિ ચાહ. તસ્મિં ખો પન, ગામણિ, સત્થરિ સાવકો અભિપ્પસન્નો હોતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ભગવા ખો અનેકપરિયાયેન પાણાતિપાતં ગરહતિ વિગરહતિ, પાણાતિપાતા વિરમથાતિ ચાહ. અત્થિ ખો પન મયા પાણો અતિપાતિતો યાવતકો વા તાવતકો વા. યો ખો પન મયા પાણો અતિપાતિતો યાવતકો વા તાવતકો વા, તં ન સુટ્ઠુ, તં ન સાધુ. અહઞ્ચેવ [અહઞ્ચે (?)] ખો પન તપ્પચ્ચયા વિપ્પટિસારી અસ્સં. ન મેતં પાપં કમ્મં [પાપકમ્મં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] અકતં ભવિસ્સતી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય તઞ્ચેવ પાણાતિપાતં પજહતિ. આયતિઞ્ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ સમતિક્કમો હોતિ.

‘‘‘ભગવા ખો અનેકપરિયાયેન અદિન્નાદાનં ગરહતિ વિગરહતિ, અદિન્નાદાના વિરમથાતિ ચાહ. અત્થિ ખો પન મયા અદિન્નં આદિન્નં યાવતકં વા તાવતકં વા. યં ખો પન મયા અદિન્નં આદિન્નં યાવતકં વા તાવતકં વા તં ન સુટ્ઠુ, તં ન સાધુ. અહઞ્ચેવ ખો પન તપ્પચ્ચયા વિપ્પટિસારી અસ્સં, ન મેતં પાપં કમ્મં અકતં ભવિસ્સતી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય તઞ્ચેવ અદિન્નાદાનં પજહતિ. આયતિઞ્ચ અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ સમતિક્કમો હોતિ.

‘‘‘ભગવા ખો પન અનેકપરિયાયેન કામેસુમિચ્છાચારં ગરહતિ વિગરહતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વિરમથાતિ ચાહ. અત્થિ ખો પન મયા કામેસુ મિચ્છા ચિણ્ણં યાવતકં વા તાવતકં વા. યં ખો પન મયા કામેસુ મિચ્છા ચિણ્ણં યાવતકં વા તાવતકં વા તં ન સુટ્ઠુ, તં ન સાધુ. અહઞ્ચેવ ખો પન તપ્પચ્ચયા વિપ્પટિસારી અસ્સં, ન મેતં પાપં કમ્મં અકતં ભવિસ્સતી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય તઞ્ચેવ કામેસુમિચ્છાચારં પજહતિ, આયતિઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ સમતિક્કમો હોતિ.

‘‘‘ભગવા ખો પન અનેકપરિયાયેન મુસાવાદં ગરહતિ વિગરહતિ, મુસાવાદા વિરમથાતિ ચાહ. અત્થિ ખો પન મયા મુસા ભણિતં યાવતકં વા તાવતકં વા. યં ખો પન મયા મુસા ભણિતં યાવતકં વા તાવતકં વા તં ન સુટ્ઠુ, તં ન સાધુ. અહઞ્ચેવ ખો પન તપ્પચ્ચયા વિપ્પટિસારી અસ્સં, ન મેતં પાપં કમ્મં અકતં ભવિસ્સતી’તિ. સો ઇતિ પટિસઙ્ખાય તઞ્ચેવ મુસાવાદં પજહતિ, આયતિઞ્ચ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપસ્સ કમ્મસ્સ સમતિક્કમો હોતિ.

“સો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ. અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ. કામેસુમિચ્છાચારં પહાય કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ. મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ. પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ. ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ. સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. અભિજ્ઝં પહાય અનભિજ્ઝાલુ હોતિ. બ્યાપાદપ્પદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ. મિચ્છાદિટ્ઠિં પહાય સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ.

“સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય; એવમેવ ખો, ગામણિ, એવં ભાવિતાય મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા એવં બહુલીકતાય યં પમાણકતં કમ્મં, ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતિ.

“સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰.... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સેય્યથાપિ, ગામણિ, બલવા સઙ્ખધમો અપ્પકસિરેનેવ ચતુદ્દિસા વિઞ્ઞાપેય્ય; એવમેવ ખો, ગામણિ, એવં ભાવિતાય ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા એવં બહુલીકતાય યં પમાણકતં કમ્મં ન તં તત્રાવસિસ્સતિ, ન તં તત્રાવતિટ્ઠતી”તિ. એવં વુત્તે, અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – “અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત”ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. કુલસુત્તં

૩૬૧. એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન નાળન્દા તદવસરિ . તત્ર સુદં ભગવા નાળન્દાયં વિહરતિ પાવારિકમ્બવને.

તેન ખો પન સમયેન નાળન્દા દુબ્ભિક્ખા હોતિ દ્વીહિતિકા સેતટ્ઠિકા સલાકાવુત્તા. તેન ખો પન સમયેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો નાળન્દાયં પટિવસતિ મહતિયા નિગણ્ઠપરિસાય સદ્ધિં. અથ ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ નિગણ્ઠસાવકો યેન નિગણ્ઠો નાટપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અસિબન્ધકપુત્તં ગામણિં નિગણ્ઠો નાટપુત્તો એતદવોચ – “એહિ ત્વં, ગામણિ, સમણસ્સ ગોતમસ્સ વાદં આરોપેહિ. એવં તે કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છિસ્સતિ – ‘અસિબન્ધકપુત્તેન ગામણિના સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવંમહિદ્ધિકસ્સ એવંમહાનુભાવસ્સ વાદો આરોપિતો’”તિ.

“કથં પનાહં, ભન્તે, સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવંમહિદ્ધિકસ્સ એવંમહાનુભાવસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી”તિ ? “એહિ ત્વં, ગામણિ, યેન સમણો ગોતમો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા સમણં ગોતમં એવં વદેહિ – ‘નનુ, ભન્તે, ભગવા અનેકપરિયાયેન કુલાનં અનુદ્દયં [અનુદયં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] વણ્ણેતિ, અનુરક્ખં વણ્ણેતિ, અનુકમ્પં વણ્ણેતી’તિ? સચે ખો, ગામણિ, સમણો ગોતમો એવં પુટ્ઠો એવં બ્યાકરોતિ – ‘એવં, ગામણિ, તથાગતો

અનેકપરિયાયેન કુલાનં અનુદ્દયં વણ્ણેતિ, અનુરક્ખં વણ્ણેતિ, અનુકમ્પં વણ્ણેતી'તિ, તમેનં ત્વં એવં વદેય્યાસિ – 'અથ કિઞ્ચરહિ, ભન્તે, ભગવા દુબ્ભિક્ખે દ્વીહિતિકે સેતટ્ઠિકે સલાકાવુત્તે મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં ચારિકં ચરતિ? ઉચ્છેદાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, અનયાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, ઉપઘાતાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો'તિ! ઇમં ખો તે, ગામણિ, સમણો ગોતમો ઉભતોકોટિકં પઞ્હં પુટ્ઠો નેવ સક્ખતિ [સક્ખિતિ (સી॰) મ॰ નિ॰ ૨.૮૩] ઉગ્ગિલિતું, નેવ સક્ખતિ ઓગિલિતુ''ન્તિ. ''એવં , ભન્તે''તિ ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ નિગણ્ઠસ્સ નાટપુત્તસ્સ પટિસ્સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના નિગણ્ઠં નાટપુત્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ –

''નનુ, ભન્તે, ભગવા અનેકપરિયાયેન કુલાનં અનુદ્દયં વણ્ણેતિ, અનુરક્ખં વણ્ણેતિ, અનુકમ્પં વણ્ણેતી''તિ? ''એવં, ગામણિ, તથાગતો અનેકપરિયાયેન કુલાનં અનુદ્દયં વણ્ણેતિ, અનુરક્ખં વણ્ણેતિ, અનુકમ્પં વણ્ણેતી''તિ. ''અથ કિઞ્ચરહિ, ભન્તે, ભગવા દુબ્ભિક્ખે દ્વીહિતિકે સેતટ્ઠિકે સલાકાવુત્તે મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં ચારિકં ચરતિ? ઉચ્છેદાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, અનયાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, ઉપઘાતાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો''તિ. ''ઇતો સો, ગામણિ, એકનવુતિકપ્પે [એકનવુતો કપ્પો (સ્યા॰ કં॰), એકનવુતિકપ્પો (પી॰)] યમહં અનુસ્સરામિ, નાભિજાનામિ કિઞ્ચિ કુલં પક્કભિક્ખાનુપ્પદાનમત્તેન ઉપહતપુબ્બં. અથ ખો યાનિ તાનિ કુલાનિ અડ્ઢાનિ મહદ્ધનાનિ મહાભોગાનિ પહૂતજાતરૂપરજતાનિ પહૂતવિત્તૂપકરણાનિ પહૂતધનધઞ્ઞાનિ, સબ્બાનિ તાનિ દાનસમ્ભૂતાનિ ચેવ સચ્ચસમ્ભૂતાનિ ચ સામઞ્ઞસમ્ભૂતાનિ ચ. અટ્ઠ ખો, ગામણિ, હેતૂ, અટ્ઠ પચ્ચયા કુલાનં ઉપઘાતાય. રાજતો વા કુલાનિ ઉપઘાતં ગચ્છન્તિ, ચોરતો વા કુલાનિ ઉપઘાતં ગચ્છન્તિ, અગ્ગિતો વા કુલાનિ ઉપઘાતં ગચ્છન્તિ , ઉદકતો વા કુલાનિ ઉપઘાતં ગચ્છન્તિ, નિહિતં વા ઠાના વિગચ્છતિ [નિહિતં વા નાધિગચ્છન્તિ (સી॰ પી॰)], દુપ્પયુત્તા વા કમ્મન્તા વિપજ્જન્તિ, કુલે વા કુલઙ્ગારોતિ [કુલાનં વા કુલઙ્ગારો (સી॰)] ઉપ્પજ્જતિ, યો તે ભોગે વિકિરતિ વિધમતિ વિદ્ધંસેતિ, અનિચ્ચતાયે અટ્ઠમીતિ. ઇમે ખો, ગામણિ, અટ્ઠ હેતૂ, અટ્ઠ પચ્ચયા કુલાનં ઉપઘાતાય . ઇમેસુ ખો, ગામણિ, અટ્ઠસુ હેતૂસુ, અટ્ઠસુ પચ્ચયેસુ સંવિજ્જમાનેસુ યો મં એવં વદેય્ય – 'ઉચ્છેદાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, અનયાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો, ઉપઘાતાય ભગવા કુલાનં પટિપન્નો'તિ, તં, ગામણિ, વાચં અપ્પહાય તં ચિત્તં અપ્પહાય તં દિટ્ઠિં અપ્પટિનિસ્સજ્જિત્વા યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે''તિ. એવં વુત્તે, અસિબન્ધકપુત્તો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. નવમં.

૧૦. મણિચૂળકસુત્તં

૩૬૨. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન રાજન્તેપુરે રાજપરિસાય સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ''કપ્પતિ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં જાતરૂપરજતં, સાદિયન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, પટિગ્ગણ્હન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજત''ન્તિ!

તેન ખો પન સમયેન મણિચૂળકો ગામણિ તસ્સં પરિસાયં નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો મણિચૂળકો ગામણિ તં પરિસં એતદવોચ – ''મા અય્યો [અય્યા (સી॰ પી॰)] એવં અવચુત્થ. ન કપ્પતિ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં જાતરૂપરજતં, ન સાદિયન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, નપ્પટિગ્ગણ્હન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા

જાતરૂપરજતં, નિક્ખિત્તમણિસુવણ્ણા સમણા સક્યપુત્તિયા અપેતજાતરૂપરજતા''તિ. અસક્ખિ ખો મણિચૂળકો ગામણિ તં પરિસં સઞ્ઞાપેતું. અથ ખો મણિચૂળકો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મણિચૂળકો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધ, ભન્તે, રાજન્તેપુરે રાજપરિસાય સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – 'કપ્પતિ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં જાતરૂપરજતં, સાદિયન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, પટિગ્ગણ્હન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજત'ન્તિ. એવં વુત્તે, અહં, ભન્તે, તં પરિસં એતદવોચં – 'મા અય્યો એવં અવચુત્થ. ન કપ્પતિ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં જાતરૂપરજતં, ન સાદિયન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, નપ્પટિગ્ગણ્હન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, નિક્ખિત્તમણિસુવણ્ણા સમણા સક્યપુત્તિયા અપેતજાતરૂપરજતા'તિ. અસક્ખિં ખ્વાહં, ભન્તે, તં પરિસં સઞ્ઞાપેતું. કચ્ચાહં, ભન્તે, એવં બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો હોમિ, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખામિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોમિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ?

''તગ્ઘ ત્વં, ગામણિ, એવં બ્યાકરમાનો વુત્તવાદી ચેવ મે હોસિ, ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખસિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોસિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ. ન હિ, ગામણિ, કપ્પતિ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં જાતરૂપરજતં, ન સાદિયન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, નપ્પટિગ્ગણ્હન્તિ સમણા સક્યપુત્તિયા જાતરૂપરજતં, નિક્ખિત્તમણિસુવણ્ણા સમણા સક્યપુત્તિયા અપેતજાતરૂપરજતા. યસ્સ ખો, ગામણિ, જાતરૂપરજતં કપ્પતિ, પઞ્ચપિ તસ્સ કામગુણા કપ્પન્તિ. યસ્સ પઞ્ચ કામગુણા કપ્પન્તિ ( ) [(તસ્સપિ જાતરૂપરજતં કપ્પતિ,) (સ્યા॰ કં॰)], એકંસેનેતં , ગામણિ, ધારેય્યાસિ અસ્સમણધમ્મો અસક્યપુત્તિયધમ્મોતિ. અપિ ચાહં, ગામણિ, એવં વદામિ – તિણં તિણત્થિકેન પરિયેસિતબ્બં, દારુ દારુત્થિકેન પરિયેસિતબ્બં, સકટં સકટત્થિકેન પરિયેસિતબ્બં, પુરિસો પુરિસત્થિકેન પરિયેસિતબ્બો [પરિયેસિતબ્બો''તિ (?)]. નત્વેવાહં, ગામણિ, કેનચિ પરિયાયેન 'જાતરૂપરજતં સાદિતબ્બં પરિયેસિતબ્બ'ન્તિ વદામી''તિ. દસમં.

૧૧. ભદ્રકસુત્તં

૩૬૩. એકં સમયં ભગવા મલ્લેસુ વિહરતિ ઉરુવેલકપ્પં નામ મલ્લાનં નિગમો. અથ ખો ભદ્રકો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ભદ્રકો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા દુક્ખસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેતૂ''તિ. ''અહઞ્ચે [અહઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તે, ગામણિ, અતીતમદ્ધાનં આરબ્ભ દુક્ખસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેય્યં – 'એવં અહોસિ અતીતમદ્ધાન'ન્તિ, તત્ર તે સિયા કઙ્ખા, સિયા વિમતિ. અહં ચે [અહઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તે, ગામણિ, અનાગતમદ્ધાનં આરબ્ભ દુક્ખસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેય્યં – 'એવં ભવિસ્સતિ અનાગતમદ્ધાન'ન્તિ, તત્રાપિ તે સિયા કઙ્ખા, સિયા વિમતિ. અપિ ચાહં, ગામણિ, ઇધેવ નિસિન્નો એત્થેવ તે નિસિન્નસ્સ દુક્ખસ્સ સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ દેસેસ્સામિ. તં સુણાહિ , સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો ભદ્રકો ગામણિ ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અત્થિ તે ઉરુવેલકપ્પે મનુસ્સા યેસં તે વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ? ''અત્થિ મે, ભન્તે, ઉરુવેલકપ્પે મનુસ્સા યેસં મે વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ. ''અત્થિ પન તે,

ગામણિ, ઉરુવેલકપ્પે મનુસ્સા યેસં તે વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ? ''અત્થિ મે, ભન્તે, ઉરુવેલકપ્પે મનુસ્સા યેસં મે વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ. ''કો નુ ખો, ગામણિ, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન તે એકચ્ચાનં ઉરુવેલકપ્પિયાનં મનુસ્સાનં વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ? ''યેસં મે, ભન્તે, ઉરુવેલકપ્પિયાનં મનુસ્સાનં વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા, અત્થિ મે તેસુ છન્દરાગો . યેસં પન, ભન્તે, ઉરુવેલકપ્પિયાનં મનુસ્સાનં વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા નુપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા, નત્થિ મે તેસુ છન્દરાગો''તિ. ''ઇમિના ત્વં, ગામણિ, ધમ્મેન દિટ્ઠેન વિદિતેન અકાલિકેન પત્તેન પરિયોગાળ્હેન અતીતાનાગતે નયં નેહિ – 'યં ખો કિઞ્ચિ અતીતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જિ [ઉપ્પજ્જતિ (સબ્બત્થ)] સબ્બં તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં. છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સ. યમ્પિ હિ કિઞ્ચિ અનાગતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, સબ્બં તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં. છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા'''તિ . ''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતં ચિદં [સુભાસિતમિદં (સી॰ પી॰)], ભન્તે, ભગવતા [યઙ્કિઞ્ચિ અતીતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, સબ્બન્તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં, છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સાતિ, યઙ્કિઞ્ચિ અનાગતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ સબ્બન્તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં, છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા''તિ (સ્યા॰ કં॰)] – 'યં કિઞ્ચિ દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, સબ્બં તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં. છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા'તિ. [''યઙ્કિઞ્ચિ અતીતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, સબ્બન્તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં, છન્દો હિ મૂલં દૂક્ખસ્સાતિ, યઙ્કિઞ્ચિ અનાગતમદ્ધાનં દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, સબ્બન્તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં, છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા''તિ (સ્યા॰ કં)] અત્થિ મે, ભન્તે, ચિરવાસી નામ કુમારો બહિ આવસથે [આવેસને (?)] પટિવસતિ. સો ખ્વાહં, ભન્તે, કાલસ્સેવ વુટ્ઠાય પુરિસં ઉય્યોજેમિ [ઉય્યોજેસિં (ક॰)] – 'ગચ્છ, ભણે, ચિરવાસિં કુમારં જાનાહી'તિ. યાવકીવઞ્ચ, ભન્તે, સો પુરિસો નાગચ્છતિ, તસ્સ મે હોતેવ અઞ્ઞથત્તં – 'મા હેવ ચિરવાસિસ્સ કુમારસ્સ કિઞ્ચિ આબાધયિત્થા'''તિ [આબાધયેથાતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)].

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, ચિરવાસિસ્સ કુમારસ્સ વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ ? ''ચિરવાસિસ્સ મે, ભન્તે, કુમારસ્સ વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે નુપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ. ''ઇમિનાપિ ખો એતં, ગામણિ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં – 'યં કિઞ્ચિ દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, સબ્બં તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં. છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, યદા તે ચિરવાસિમાતા [ચિરવાસિસ્સ માતા (સી॰ પી॰)] અદિટ્ઠા અહોસિ, અસ્સુતા અહોસિ, તે ચિરવાસિમાતુયા છન્દો વા રાગો વા પેમં વા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''દસ્સનં વા તે, ગામણિ, આગમ્મ સવનં વા એવં તે અહોસિ – 'ચિરવાસિમાતુયા છન્દો વા રાગો વા પેમં વા'''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, ચિરવાસિમાતુયા તે વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા ઉપ્પજ્જેય્યું સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ? ''ચિરવાસિમાતુયા મે, ભન્તે, વધેન વા બન્ધેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા જીવિતસ્સપિ સિયા અઞ્ઞથત્તં, કિં પન મે નુપ્પજ્જિસ્સન્તિ સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા''તિ! ''ઇમિનાપિ ખો એતં, ગામણિ, પરિયાયેન વેદિતબ્બં – 'યં કિઞ્ચિ દુક્ખં ઉપ્પજ્જમાનં ઉપ્પજ્જતિ, સબ્બં તં છન્દમૂલકં છન્દનિદાનં. છન્દો હિ મૂલં દુક્ખસ્સા'''તિ. એકાદસમં.

૧૨. રાસિયસુત્તં

૩૬૪. અથ ખો રાસિયો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાસિયો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભન્તે, 'સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખજીવિં એકંસેન ઉપવદતિ ઉપક્કોસતી'તિ [ઉપક્કોસતિ ઉપવદતીતિ (દી॰ નિ॰ ૧.૩૮૧)]. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખજીવિં એકંસેન ઉપવદતિ ઉપક્કોસતી'તિ, કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતી''તિ? ''યે તે, ગામણિ, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો સબ્બં તપં ગરહતિ, સબ્બં તપસ્સિં લૂખજીવિં એકંસેન ઉપવદતિ ઉપક્કોસતી'તિ, ન મે તે વુત્તવાદિનો, અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ પન મં તે અસતા તુચ્છા અભૂતેન''.

''દ્વેમે, ગામણિ, અન્તા પબ્બજિતેન ન સેવિતબ્બા – યો ચાયં કામેસુ કામસુખલ્લિકાનુયોગો હીનો ગમ્મો પોથુજ્જનિકો અનરિયો અનત્થસંહિતો, યો ચાયં અત્તકિલમથાનુયોગો દુક્ખો અનરિયો અનત્થસંહિતો. એતે તે, ગામણિ, ઉભો અન્તે અનુપગમ્મ મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા – ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. કતમા ચ સા, ગામણિ, મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા – ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ. અયં ખો સા, ગામણિ, મજ્ઝિમા પટિપદા તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા – ચક્ખુકરણી ઞાણકરણી ઉપસમાય અભિઞ્ઞાય સમ્બોધાય નિબ્બાનાય સંવત્તતિ.

''તયો ખો મે, ગામણિ, કામભોગિનો સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ, સાહસેન અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન ન અત્તાનં સુખેતિ ન પીણેતિ ન સંવિભજતિ ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેન. અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેન. અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ.

''ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનપિ અસાહસેનપિ. ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનપિ અસાહસેનપિ. ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ, સાહસેનપિ અસાહસેનપિ . ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ.

''ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન. ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન. ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન.

ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. તે ચ ભોગે ગધિતો [ગથિતો (સી॰)] મુચ્છિતો અજ્ઝોપન્નો અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન. ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. તે ચ ભોગે અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ.

‘‘તત્ર , ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેન, અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો. કતમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ન અત્તાનં સુખેતિ ન પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેન, અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો, એકેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેન એકેન ઠાનેન પાસંસો? અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેન, અધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી એકેન ઠાનેન ગારય્હો, દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો. કતમેન એકેન ઠાનેન ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો. અયં, ગામણિ, કામભોગી, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો, ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનપિ અસાહસેનપિ, ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી એકેન ઠાનેન પાસંસો, તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો. કતમેન એકેન ઠાનેન પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો, ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનપિ અસાહસેનપિ, ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે

પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો . કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનપિ અસાહસેનપિ, ધમ્માધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા સાહસેનપિ અસાહસેનપિ અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, એકેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો. સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેન એકેન ઠાનેન ગારય્હો? અધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ સાહસેનાતિ , ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન , ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન, ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી એકેન ઠાનેન પાસંસો, દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો. કતમેન એકેન ઠાનેન પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? ન અત્તાનં સુખેતિ, ન પીણેતીતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો, ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો.

‘‘તત્ર , ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન, ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ, ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, એકેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેન એકેન ઠાનેન ગારય્હો ? ન સંવિભજતિ, ન પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો.

‘‘તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન , ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ, તે ચ ભોગે ગધિતો મુચ્છિતો અજ્ઝોપન્નો અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, એકેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો. સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન પાસંસો . કતમેન એકેન ઠાનેન ગારય્હો? તે ચ ભોગે ગધિતો મુચ્છિતો અજ્ઝોપન્નો અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતીતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ પાસંસો, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો.

''તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં કામભોગી ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેન, ધમ્મેન ભોગે પરિયેસિત્વા અસાહસેન અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતિ. તે ચ ભોગે અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. અયં, ગામણિ, કામભોગી ચતૂહિ ઠાનેહિ પાસંસો. કતમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પાસંસો? ધમ્મેન ભોગે પરિયેસતિ અસાહસેનાતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. અત્તાનં સુખેતિ પીણેતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો. સંવિભજતિ પુઞ્ઞાનિ કરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન પાસંસો. તે ચ ભોગે અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોપન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતીતિ, ઇમિના ચતુત્થેન ઠાનેન પાસંસો. અયં, ગામણિ, કામભોગી ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પાસંસો.

''તયોમે, ગામણિ, તપસ્સિનો લૂખજીવિનો સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ગામણિ, એકચ્ચો તપસ્સી લૂખજીવી સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'અપ્પેવ નામ કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્યં, અપ્પેવ નામ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરેય્ય'ન્તિ. સો અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ, કુસલઞ્ચ ધમ્મં નાધિગચ્છતિ, ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતિ.

''ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો તપસ્સી લૂખજીવી સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'અપ્પેવ નામ કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્યં, અપ્પેવ નામ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરેય્ય'ન્તિ. સો અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ, કુસલઞ્હિ ખો ધમ્મં અધિગચ્છતિ, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતિ.

''ઇધ પન, ગામણિ, એકચ્ચો તપસ્સી લૂખજીવી સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'અપ્પેવ નામ કુસલં ધમ્મં અધિગચ્છેય્યં, અપ્પેવ નામ ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરેય્ય'ન્તિ. સો અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ , કુસલઞ્ચ ધમ્મં અધિગચ્છતિ, ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરોતિ.

''તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં તપસ્સી લૂખજીવી અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ, કુસલઞ્ચ ધમ્મં નાધિગચ્છતિ, ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતિ. અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો. કતમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતીતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. કુસલઞ્ચ ધમ્મં નાધિગચ્છતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતીતિ, ઇમિના તતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી, ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો.

''તત્ર, ગામણિ, ય્વાયં તપસ્સી લૂખજીવી અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ, કુસલઞ્હિ ખો ધમ્મં અધિગચ્છતિ, ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતિ. અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો, એકેન ઠાનેન પાસંસો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો? અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતીતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન ગારય્હો. ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં ન સચ્છિકરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેન એકેન ઠાનેન પાસંસો? કુસલઞ્હિ ખો ધમ્મં અધિગચ્છતીતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો. અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ ગારય્હો, ઇમિના એકેન ઠાનેન પાસંસો.

‘‘તત્ર , ગામણિ, ય્વાયં તપસ્સી લૂખજીવી અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતિ, કુસલઞ્ચ ધમ્મં અધિગચ્છતિ, ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરોતિ. અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી એકેન ઠાનેન ગારય્હો, દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો. કતમેન એકેન ઠાનેન ગારય્હો? અત્તાનં આતાપેતિ પરિતાપેતીતિ, ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો. કતમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો? કુસલઞ્ચ ધમ્મં અધિગચ્છતીતિ, ઇમિના પઠમેન ઠાનેન પાસંસો. ઉત્તરિ ચ મનુસ્સધમ્મા અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકરોતીતિ, ઇમિના દુતિયેન ઠાનેન પાસંસો . અયં, ગામણિ, તપસ્સી લૂખજીવી ઇમિના એકેન ઠાનેન ગારય્હો, ઇમેહિ દ્વીહિ ઠાનેહિ પાસંસો.

‘‘તિસ્સો ઇમા, ગામણિ, સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. કતમા તિસ્સો? યં રત્તો રાગાધિકરણં અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ. રાગે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય ચેતેતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. યં દુટ્ઠો દોસાધિકરણં અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ. દોસે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય ચેતેતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. યં મૂળ્હો મોહાધિકરણં અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ. મોહે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાય ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાય ચેતેતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. ઇમા ખો, ગામણિ, તિસ્સો સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહી’’તિ.

એવં વુત્તે, રાસિયો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે…પે॰… ઉપાસકં મં ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. પાટલિયસુત્તં

૩૬૫. એકં સમયં ભગવા કોલિયેસુ વિહરતિ ઉત્તરં નામ [ઉત્તરકં નામ (સી॰)] કોલિયાનં નિગમો. અથ ખો પાટલિયો ગામણિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો પાટલિયો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભન્તે – ‘સમણો ગોતમો માયં જાનાતી’તિ. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – ‘સમણો ગોતમો માયં જાનાતી’તિ, કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ? અનબ્ભાચિક્ખિતુકામા હિ મયં, ભન્તે, ભગવન્ત’’ન્તિ. ‘‘યે તે, ગામણિ, એવમાહંસુ – ‘સમણો ગોતમો માયં જાનાતી’તિ, વુત્તવાદિનો ચેવ મે, તે ન ચ મં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતીતિ, સચ્ચંયેવ કિર, ભો, મયં તેસં સમણબ્રાહ્મણાનં ન સદ્દહામ – ‘સમણો ગોતમો માયં જાનાતીતિ, સમણો ખલુ ભો ગોતમો માયાવી’તિ. યો નુ ખો, ગામણિ, એવં વદેતિ – ‘અહં માયં જાનામી’તિ, સો એવં વદેતિ – ‘અહં માયાવી’તિ. તથેવ તં ભગવા હોતિ, તથેવ તં સુગત હોતી’’તિ. તેન હિ, ગામણિ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ; યથા તે ખમેય્ય, તથા તં બ્યાકરેય્યાસિ –

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, જાનાસિ ત્વં કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે’’તિ? ‘‘જાનામહં, ભન્તે, કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, કિમત્થિયા કોલિયાનં લમ્બચૂળકા ભટા’’તિ? ‘‘યે ચ, ભન્તે, કોલિયાનં ચોરા તે ચ પટિસેધેતું, યાનિ ચ કોલિયાનં દૂતેય્યાનિ તાનિ ચ વહાતું [તાનિ ચ પહાતું (સ્યા॰ કં॰), તાનિ ચ યાતું (કત્થચિ), તાનિ ચાવહાતું (?)], એતદત્થિયા, ભન્તે, કોલિયાનં લમ્બચૂળકા ભટા’’તિ. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, જાનાસિ ત્વં કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે સીલવન્તે વા તે દુસ્સીલે વા’’તિ? ‘‘જાનામહં, ભન્તે, કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે દુસ્સીલે પાપધમ્મે ; યે ચ લોકે દુસ્સીલા પાપધમ્મા કોલિયાનં લમ્બચૂળકા ભટા તેસં અઞ્ઞતરા’’તિ. ‘‘યો નુ ખો, ગામણિ, એવં વદેય્ય – ‘પાટલિયો ગામણિ જાનાતિ કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે દુસ્સીલે પાપધમ્મે, પાટલિયોપિ ગામણિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો’તિ, સમ્મા નુ ખો સો વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે! અઞ્ઞે, ભન્તે, કોલિયાનં લમ્બચૂળકા ભટા, અઞ્ઞોહમસ્મિ. અઞ્ઞથાધમ્મા કોલિયાનં લમ્બચૂળકા ભટા, અઞ્ઞથાધમ્મોહમસ્મી’’તિ. ‘‘ત્વઞ્હિ નામ, ગામણિ, લચ્છસિ – ‘પાટલિયો ગામણિ જાનાતિ કોલિયાનં લમ્બચૂળકે ભટે દુસ્સીલે પાપધમ્મે, ન ચ પાટલિયો ગામણિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો’તિ, કસ્મા તથાગતો ન લચ્છતિ – ‘તથાગતો માયં જાનાતિ, ન ચ તથાગતો માયાવી’તિ? માયં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, માયાય ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ માયાવી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ’’.

‘‘પાણાતિપાતં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, પાણાતિપાતસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ પાણાતિપાતી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. અદિન્નાદાનં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, અદિન્નાદાનસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ અદિન્નાદાયી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. કામેસુમિચ્છાચારં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, કામેસુમિચ્છાચારસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ કામેસુમિચ્છાચારી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. મુસાવાદં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, મુસાવાદસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ મુસાવાદી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. પિસુણવાચં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, પિસુણવાચાય ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ પિસુણવાચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. ફરુસવાચં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, ફરુસવાચાય ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ ફરુસવાચો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. સમ્ફપ્પલાપં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, સમ્ફપ્પલાપસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ સમ્ફપ્પલાપી કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. અભિજ્ઝં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, અભિજ્ઝાય ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ અભિજ્ઝાલુ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. બ્યાપાદપદોસં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, બ્યાપાદપદોસસ્સ ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ બ્યાપન્નચિત્તો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ. મિચ્છાદિટ્ઠિં ચાહં, ગામણિ, પજાનામિ, મિચ્છાદિટ્ઠિયા ચ વિપાકં, યથાપટિપન્નો ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ તઞ્ચ પજાનામિ.

‘‘સન્તિ હિ, ગામણિ, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યો કોચિ પાણમતિપાતેતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. યો કોચિ અદિન્નં આદિયતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં

પટિસંવેદયતિ. યો કોચિ કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતિ. યો કોચિ મુસા ભણતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતી’’’તિ.

‘‘દિસ્સતિ ખો પન, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો [સુનહાતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેન્તો. તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી’તિ? તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો રઞ્ઞો પચ્ચત્થિકં પસય્હ જીવિતા વોરોપેસિ. તસ્સ રાજા અત્તમનો અભિહારમદાસિ. તેનાયં પુરિસો માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ, ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી’’’તિ.

‘‘દિસ્સતિ ખો, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં [રથિકાય રથિકં (સી॰)] સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા, દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા, દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિજ્જમાનો. તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ, દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દતી’તિ [છિજ્જતીતિ (કત્થચિ)]? તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો રાજવેરી ઇત્થિં વા પુરિસં વા જીવિતા વોરોપેસિ, તેન નં રાજાનો ગહેત્વા એવરૂપં કમ્મકારણં કારેન્તી’’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ તે એવરૂપં દિટ્ઠં વા સુતં વા’’તિ? ‘‘દિટ્ઠઞ્ચ નો, ભન્તે, સુતઞ્ચ સુય્યિસ્સતિ ચા’’તિ. ‘‘તત્ર, ગામણિ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યો કોચિ પાણમતિપાતેતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતી’તિ, સચ્ચં વા તે આહંસુ મુસા વા’’તિ? ‘‘મુસા, ભન્તે’’. ‘‘યે પન તે તુચ્છં મુસા વિલપન્તિ, સીલવન્તો વા તે દુસ્સીલા વા’’તિ? ‘‘દુસ્સીલા , ભન્તે’’. ‘‘યે પન તે દુસ્સીલા પાપધમ્મા મિચ્છાપટિપન્ના વા તે સમ્માપટિપન્ના વા’’તિ? ‘‘મિચ્છાપટિપન્ના, ભન્તે’’ . ‘‘યે પન તે મિચ્છાપટિપન્ના મિચ્છાદિટ્ઠિકા વા તે સમ્માદિટ્ઠિકા વા’’તિ? ‘‘મિચ્છાદિટ્ઠિકા, ભન્તે’’. ‘‘યે પન તે મિચ્છાદિટ્ઠિકા કલ્લં નુ તેસુ પસીદિતુ’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘દિસ્સતિ ખો પન, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો માલી કુણ્ડલી…પે॰… ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેન્તો. તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ માલી કુણ્ડલી…પે॰… ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી’તિ? તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો રઞ્ઞો પચ્ચત્થિકસ્સ પસય્હ રતનં અહાસિ [પસય્હ અદિન્નં રતનં આદિયિ (ક॰)]. તસ્સ રાજા અત્તમનો અભિહારમદાસિ. તેનાયં પુરિસો માલી કુણ્ડલી…પે॰… ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી’’’તિ.

‘‘દિસ્સતિ ખો, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો દળ્હાય રજ્જુયા…પે॰… દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિજ્જમાનો તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ દળ્હાય રજ્જુયા…પે॰… દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દતી’તિ? તમેનં એવમાહંસુ – ‘અમ્ભો! અયં પુરિસો ગામા વા અરઞ્ઞા વા અદિન્નં થેય્યસઙ્ખાતં આદિયિ. તેન નં રાજાનો ગહેત્વા એવરૂપં કમ્મકારણં કારેન્તી’તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ તે એવરૂપં દિટ્ઠં વા સુતં વા’’તિ? ‘‘દિટ્ઠઞ્ચ નો, ભન્તે, સુતઞ્ચ સુય્યિસ્સતિ ચા’’તિ. ‘‘તત્ર , ગામણિ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો –

'યો કોચિ અદિન્નં આદિયતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતી'તિ, સચ્ચં વા તે આહંસુ મુસા વાતિ...પે॰... કલ્લં નુ તેસુ પસીદિતુ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''દિસ્સતિ ખો પન, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો માલી કુણ્ડલી...પે॰... ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેન્તો. તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ માલી કુણ્ડલી...પે॰... ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી'તિ? તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો રઞ્ઞો પચ્ચત્થિકસ્સ દારેસુ ચારિત્તં આપજ્જિ. તસ્સ રાજા અત્તમનો અભિહારમદાસિ. તેનાયં પુરિસો માલી કુણ્ડલી...પે॰... ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી'''તિ.

''દિસ્સતિ ખો, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો દળ્હાય રજ્જુયા...પે॰... દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિજ્જમાનો. તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ દળ્હાય રજ્જુયા...પે॰... દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દતી'તિ? તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો કુલિત્થીસુ કુલકુમારીસુ ચારિત્તં આપજ્જિ, તેન નં રાજાનો ગહેત્વા એવરૂપં કમ્મકારણં કારેન્તી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ તે એવરૂપં દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ? ''દિટ્ઠઞ્ચ નો, ભન્તે, સુતઞ્ચ સુય્યિસ્સતિ ચા''તિ. ''તત્ર, ગામણિ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'યો કોચિ કામેસુ મિચ્છા ચરતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતી'તિ, સચ્ચં વા તે આહંસુ મુસા વાતિ...પે॰... કલ્લં નુ તેસુ પસીદિતુ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''દિસ્સતિ ખો પન, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેન્તો. તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી'તિ? તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો રાજાનં મુસાવાદેન હાસેસિ. તસ્સ રાજા અત્તમનો અભિહારમદાસિ. તેનાયં પુરિસો માલી કુણ્ડલી સુન્હાતો સુવિલિત્તો કપ્પિતકેસમસ્સુ ઇત્થિકામેહિ રાજા મઞ્ઞે પરિચારેતી'''તિ.

''દિસ્સતિ ખો, ગામણિ, ઇધેકચ્ચો દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિજ્જમાનો. તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો કિં અકાસિ દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિયાય રથિયં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા, દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા, દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દતી'તિ? તમેનં એવમાહંસુ – 'અમ્ભો! અયં પુરિસો ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા મુસાવાદેન અત્થં ભઞ્જિ, તેન નં રાજાનો ગહેત્વા એવરૂપં કમ્મકારણં કારેન્તી'તિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગામણિ, અપિ નુ તે એવરૂપં દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ? ''દિટ્ઠઞ્ચ નો , ભન્તે, સુતઞ્ચ સુય્યિસ્સતિ ચા''તિ. ''તત્ર, ગામણિ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – 'યો કોચિ મુસા ભણતિ, સબ્બો સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદયતી'તિ, સચ્ચં વા તે આહંસુ મુસા વા''તિ ? ''મુસા, ભન્તે''. ''યે પન તે તુચ્છં મુસા વિલપન્તિ સીલવન્તો વા તે દુસ્સીલા વા''તિ? ''દુસ્સીલા, ભન્તે''. ''યે પન તે દુસ્સીલા પાપધમ્મા મિચ્છાપટિપન્ના વા તે સમ્માપટિપન્ના વા''તિ? ''મિચ્છાપટિપન્ના, ભન્તે''. ''યે પન તે મિચ્છાપટિપન્ના મિચ્છાદિટ્ઠિકા વા તે સમ્માદિટ્ઠિકા વા''તિ? ''મિચ્છાદિટ્ઠિકા, ભન્તે''. ''યે પન તે મિચ્છાદિટ્ઠિકા કલ્લં નુ તેસુ પસીદિતુ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! અત્થિ મે, ભન્તે, આવસથાગારં. તત્થ અત્થિ મઞ્ચકાનિ, અત્થિ આસનાનિ, અત્થિ ઉદકમણિકો, અત્થિ તેલપ્પદીપો. તત્થ યો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા વાસં ઉપેતિ, તેનાહં યથાસત્તિ યથાબલં સંવિભજામિ. ભૂતપુબ્બં, ભન્તે, ચત્તારો સત્થારો નાનાદિટ્ઠિકા નાનાખન્તિકા નાનારુચિકા, તસ્મિં આવસથાગારે વાસં ઉપગચ્છું’’.

‘‘એકો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો. નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’’’તિ.

‘‘એકો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં , અત્થિ હુતં, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અત્થિ અયં લોકો, અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ માતા, અત્થિ પિતા, અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના, યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’’’તિ.

‘‘એકો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’’’તિ.

‘‘એકો સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો , મુસા ભણતો, કરોતો કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરં ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન અત્થિ પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’’’તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અહુદેવ કઙ્ખા, અહુ વિચિકિચ્છા – ‘કોસુ નામ ઇમેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં આહ, કો મુસા’’’તિ?

‘‘અલઞ્હિ તે, ગામણિ, કઙ્ખિતું, અલં વિચિકિચ્છિતું. કઙ્ખનીયે ચ પન તે ઠાને વિચિકિચ્છા ઉપ્પન્ના’’તિ. ‘‘એવં પસન્નોહં, ભન્તે, ભગવતિ. પહોતિ મે ભગવા તથા ધમ્મં દેસેતું યથાહં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્ય’’ન્તિ.

“અત્થિ, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ. એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ. કતમો ચ, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ? ઇધ, ગામણિ, અરિયસાવકો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારં પહાય કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ , ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, અભિજ્ઝં પહાય અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિં પહાય સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ.

“સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા, સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. ‘સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં [યોહં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ન કિઞ્ચિ [કઞ્ચિ (?)] બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ [ઉભયત્થ મે (?) મ॰ નિ॰ ૨.૯૫ પાળિયા સંસન્દેતબ્બં] કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ [પરં મરણા ન ઉપપજ્જિસ્સામીતિ (?)]. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ . તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

“સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં, અત્થિ હુતં, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અત્થિ અયં લોકો, અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ માતા, અત્થિ પિતા, અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા, સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. ‘સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

“સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન

અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો ન કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો’તિ. ‘સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ [પરં મરણા ન ઉપપજ્જિસ્સામીતિ (?)]. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

‘‘સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો મેત્તાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન અત્થિ પુઞ્ઞં અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમોતિ. સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

‘‘સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો કરુણાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ… પે॰….

‘‘સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો ઉપેક્ખાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં

સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા નત્થિ પિતા નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તીતિ. સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો , યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી'તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

''સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો ઉપેક્ખાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં, અત્થિ હુતં, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અત્થિ અયં લોકો અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ માતા અત્થિ પિતા અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તીતિ. સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી'તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

''સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો ઉપેક્ખાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – કરોતો કારયતો, છેદતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો ન કરીયતિ પાપં . ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પાપં, નત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, નત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન નત્થિ પુઞ્ઞં, નત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'તિ. 'સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી'તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ.

પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસિ.

''સ ખો સો, ગામણિ, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પટિસ્સતો ઉપેક્ખાસહગતે ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ય્વાયં સત્થા એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – કરોતો કારયતો, છિન્દતો છેદાપયતો, પચતો પાચાપયતો, સોચયતો સોચાપયતો, કિલમતો કિલમાપયતો, ફન્દતો ફન્દાપયતો, પાણમતિપાતયતો, અદિન્નં આદિયતો, સન્ધિં છિન્દતો, નિલ્લોપં હરતો, એકાગારિકં કરોતો, પરિપન્થે તિટ્ઠતો, પરદારં ગચ્છતો, મુસા ભણતો, કરોતો કરીયતિ પાપં. ખુરપરિયન્તેન ચેપિ ચક્કેન યો ઇમિસ્સા પથવિયા પાણે એકં મંસખલં એકં મંસપુઞ્જં કરેય્ય, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. દક્ખિણઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય હનન્તો ઘાતેન્તો છિન્દન્તો છેદાપેન્તો પચન્તો પાચાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પાપં, અત્થિ પાપસ્સ આગમો. ઉત્તરઞ્ચેપિ ગઙ્ગાય તીરં ગચ્છેય્ય દદન્તો દાપેન્તો, યજન્તો યજાપેન્તો, અત્થિ તતોનિદાનં પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો. દાનેન દમેન સંયમેન સચ્ચવજ્જેન અત્થિ પુઞ્ઞં, અત્થિ પુઞ્ઞસ્સ આગમો'તિ. 'સચે તસ્સ ભોતો સત્થુનો સચ્ચં વચનં, અપણ્ણકતાય મય્હં, ય્વાહં ન કિઞ્ચિ બ્યાબાધેમિ તસં વા થાવરં વા? ઉભયમેત્થ કટગ્ગાહો, યં ચમ્હિ કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો, યઞ્ચ કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી'તિ. તસ્સ પામોજ્જં જાયતિ. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ. પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ. પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદયતિ. સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં ખો, ગામણિ, ધમ્મસમાધિ. તત્ર ચે ત્વં ચિત્તસમાધિં પટિલભેય્યાસિ, એવં ત્વં ઇમં કઙ્ખાધમ્મં પજહેય્યાસી''તિ.

એવં વુત્તે, પાટલિયો ગામણિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે°... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. તેરસમં.

ગામણિસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

ચણ્ડો પુટો યોધાજીવો, હત્થસ્સો અસિબન્ધકો;
દેસના સઙ્ખકુલં મણિચૂળં, ભદ્રરાસિયપાટલીતિ.

૯. અસઙ્ખતસંયુત્તં

૧. પઠમવગ્ગો

૧. કાયગતાસતિસુત્તં

૩૬૬. સાવત્થિનિદાનં . ‘‘અસઙ્ખતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અસઙ્ખતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? કાયગતાસતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો’’.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં વો મયા અસઙ્ખતં, દેસિતો અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ [નિજ્ઝાયથ (ક॰)], ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની’’તિ. પઠમં.

૨. સમથવિપસ્સનાસુત્તં

૩૬૭. ‘‘અસઙ્ખતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અસઙ્ખતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સમથો ચ વિપસ્સના ચ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... દુતિયં.

૩. સવિતક્કસવિચારસુત્તં

૩૬૮. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સવિતક્કસવિચારો સમાધિ, અવિતક્કવિચારમત્તો સમાધિ, અવિતક્કઅવિચારો સમાધિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... તતિયં.

૪. સુઞ્ઞતસમાધિસુત્તં

૩૬૯. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સુઞ્ઞતો સમાધિ, અનિમિત્તો સમાધિ, અપ્પણિહિતો સમાધિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. સતિપટ્ઠાનસુત્તં

૩૭૦. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ચત્તારો સતિપટ્ઠાના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. સમ્મપ્પધાનસુત્તં

૩૭૧. ‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ચત્તારો સમ્મપ્પધાના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. ઇદ્ધિપાદસુત્તં

૩૭૨. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... સત્તમં.

૮. ઇન્દ્રિયસુત્તં

૩૭૩. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. બલસુત્તં

૩૭૪. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? પઞ્ચ બલાનિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... નવમં.

૧૦. બોજ્ઝઙ્ગસુત્તં

૩૭૫. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰.... દસમં.

૧૧. મગ્ગઙ્ગસુત્તં

૩૭૬. ''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે , દેસિતં વો મયા અસઙ્ખતં, દેસિતો અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની''તિ. એકાદસમં.

પઠમો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

કાયો સમથો સવિતક્કો, સુઞ્ઞતો સતિપટ્ઠાના;
સમ્મપ્પધાના ઇદ્ધિપાદા, ઇન્દ્રિયબલબોજ્ઝઙ્ગા;
મગ્ગેન એકાદસમં, તસ્સુદ્દાનં પવુચ્ચતિ.

૨. દુતિયવગ્ગો

૧. અસઙ્ખતસુત્તં

૩૭૭. ‘‘અસઙ્ખતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અસઙ્ખતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સમથો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં વો મયા અસઙ્ખતં, દેસિતો અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસનીતિ.

‘‘અસઙ્ખતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અસઙ્ખતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? વિપસ્સના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં વો મયા અસઙ્ખતં...પે॰... અયં વો અમ્હાકં અનુસાસનીતિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સવિતક્કો સવિચારો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? અવિતક્કો વિચારમત્તો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? અવિતક્કો અવિચારો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? સુઞ્ઞતો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? અનિમિત્તો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? અપ્પણિહિતો સમાધિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વેદનાસુ વેદનાનુપસ્સી વિહરતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચિત્તે ચિત્તાનુપસ્સી...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાના છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નાનં

કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો ...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીરિયસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચિત્તસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીમંસસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીરિયિન્દ્રિયં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમાધિન્દ્રિયં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સદ્ધાબલં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીરિયબલં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતિબલં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમાધિબલં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ઞાબલં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰....

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો...પે॰... કતમો ચ,

ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માસઙ્કપ્પં ભાવેતિ ...પે॰... સમ્માવાચં ભાવેતિ...પે॰... સમ્માકમ્મન્તં ભાવેતિ...પે॰... સમ્માઆજીવં ભાવેતિ...પે॰... સમ્માવાયામં ભાવેતિ...પે॰... સમ્માસતિં ભાવેતિ...પે॰... અસઙ્ખતઞ્ચ વો ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અસઙ્ખતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતં...પે॰...? કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માસમાધિં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં વો મયા અસઙ્ખતં, દેસિતો અસઙ્ખતગામિમગ્ગો. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની''તિ. પઠમં.

૨. અનતસુત્તં

૩૭૮. ''અનતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અનતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનતં...પે॰...''. (યથા અસઙ્ખતં તથા વિત્થારેતબ્બં). દુતિયં.

૩-૩૨. અનાસવાદિસુત્તં

૩૭૯-૪૦૮. ''અનાસવઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનાસવગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનાસવં...પે॰... સચ્ચઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સચ્ચગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સચ્ચં...પે॰... પારઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ પારગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પારં...પે॰... નિપુણઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ નિપુણગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નિપુણં...પે॰... સુદુદ્દસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સુદુદ્દસગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સુદુદ્દસં...પે॰... અજજ્જરઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અજજ્જરગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અજજ્જરં...પે॰... ધુવઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ ધુવગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધુવં...પે॰... અપલોકિતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અપલોકિતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અપલોકિતં...પે॰... અનિદસ્સનઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનિદસ્સનગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનિદસ્સનં...પે॰... નિપ્પપઞ્ચઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ નિપ્પપઞ્ચગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નિપ્પપઞ્ચં...પે॰...?

''સન્તઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સન્તગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સન્તં...પે॰... અમતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અમતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અમતં...પે॰... પણીતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ પણીતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પણીતં...પે॰... સિવઞ્ચ વો, ભિક્ખવે , દેસેસ્સામિ સિવગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સિવં...પે॰... ખેમઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ ખેમગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ખેમં...પે॰... તણ્હાક્ખયઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ તણ્હાક્ખયગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, તણ્હાક્ખયં...પે॰...?

''અચ્છરિયઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અચ્છરિયગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અચ્છરિયં...પે॰... અબ્ભુતઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અબ્ભુતગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અબ્ભુતં...પે॰... અનીતિકઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનીતિકગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનીતિકં...પે॰... અનીતિકધમ્મઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનીતિકધમ્મગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે,

અનીતિકધમ્મં…પે॰… નિબ્બાનઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ નિબ્બાનગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, નિબ્બાનં…પે॰… અબ્યાપજ્ઝઞ્ચ [અબ્યાપજ્ઝઞ્ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અબ્યાપજ્ઝગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અબ્યાપજ્ઝં…પે॰… વિરાગઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ વિરાગગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, વિરાગો…પે॰…?

''સુદ્ધિઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સુદ્ધિગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સુદ્ધિ…પે॰… મુત્તિઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ મુત્તિગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, મુત્તિ…પે॰… અનાલયઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ અનાલયગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અનાલયો…પે॰… દીપઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ દીપગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દીપં…પે॰… લેણઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ લેણગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, લેણં…પે॰… તાણઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ તાણગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, તાણં…પે॰… સરણઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ સરણગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સરણં…પે॰…અનુસાસની''તિ? બાત્તિંસતિમં.

૩૩. પરાયનસુત્તં

૪૦૯. ''પરાયનઞ્ચ [પરાયણઞ્ચ (પી॰ સી॰ અટ્ઠ॰)] વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ પરાયનગામિઞ્ચ મગ્ગં. તં સુણાથ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પરાયનં? યો, ભિક્ખવે, રાગક્ખયો દોસક્ખયો મોહક્ખયો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરાયનં. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પરાયનગામી મગ્ગો? કાયગતાસતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરાયનગામિમગ્ગો. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દેસિતં વો મયા પરાયનં, દેસિતો પરાયનગામિમગ્ગો. યં, ભિક્ખવે, સત્થારા કરણીયં સાવકાનં હિતેસિના અનુકમ્પકેન અનુકમ્પં ઉપાદાય, કતં વો તં મયા. એતાનિ, ભિક્ખવે, રુક્ખમૂલાનિ, એતાનિ સુઞ્ઞાગારાનિ. ઝાયથ, ભિક્ખવે, મા પમાદત્થ; મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ. અયં વો અમ્હાકં અનુસાસની''તિ. (યથા અસઙ્ખતં તથા વિત્થારેતબ્બં). તેત્તિંસતિમં.

દુતિયો વગ્ગો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસઙ્ખતં અનતં અનાસવં, સચ્ચઞ્ચ પારં નિપુણં સુદુદ્દસં;
અજજ્જરં ધુવં અપલોકિતં, અનિદસ્સનં નિપ્પપઞ્ચ સન્તં.

અમતં પણીતઞ્ચ સિવઞ્ચ ખેમં, તણ્હાક્ખયો અચ્છરિયઞ્ચ અબ્ભુતં;
અનીતિકં અનીતિકધમ્મં, નિબ્બાનમેતં સુગતેન દેસિતં.

અબ્યાપજ્ઝો વિરાગો ચ, સુદ્ધિ મુત્તિ અનાલયો;
દીપો લેણઞ્ચ તાણઞ્ચ, સરણઞ્ચ પરાયનન્તિ.

અસઙ્ખતસંયુત્તં સમત્તં.

૧૦. અબ્યાકતસંયુત્તં

૧. ખેમાસુત્તં

૪૧૦. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન ખેમા ભિક્ખુની કોસલેસુ ચારિકં ચરમાના અન્તરા ચ સાવત્થિં અન્તરા ચ સાકેતં તોરણવત્થુસ્મિં વાસં ઉપગતા હોતિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો સાકેતા સાવત્થિં ગચ્છન્તો, અન્તરા ચ સાકેતં અન્તરા ચ સાવત્થિં તોરણવત્થુસ્મિં એકરત્તિવાસં ઉપગચ્છિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ''એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, તોરણવત્થુસ્મિં તથારૂપં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા જાન યમહં અજ્જ પયિરુપાસેય્ય''ન્તિ.

''એવં, દેવા''તિ ખો સો પુરિસો રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ પટિસ્સુત્વા કેવલકપ્પં તોરણવત્થું આહિણ્ડન્તો [અન્વાહિણ્ડન્તો (સી॰)] નાદ્દસ તથારૂપં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા યં રાજા પસેનદિ કોસલો પયિરુપાસેય્ય. અદ્દસા ખો સો પુરિસો ખેમં ભિક્ખુનિં તોરણવત્થુસ્મિં વાસં ઉપગતં. દિસ્વાન યેન રાજા પસેનદિ કોસલો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં પસેનદિં કોસલં એતદવોચ –

''નત્થિ ખો, દેવ, તોરણવત્થુસ્મિં તથારૂપો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યં દેવો પયિરુપાસેય્ય. અત્થિ ચ ખો, દેવ, ખેમા નામ ભિક્ખુની, તસ્સ ભગવતો સાવિકા અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ. તસ્સા ખો પન અય્યાય એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'પણ્ડિતા, વિયત્તા મેધાવિની બહુસ્સુતા ચિત્તકથા કલ્યાણપટિભાના'તિ. તં દેવો પયિરુપાસતૂ''તિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો યેન ખેમા ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ખેમં ભિક્ખુનિં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ખેમં ભિક્ખુનિં એતદવોચ – ''કિં નુ ખો, અય્યે, હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, ભગવતા – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં પનય્યે, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં ભગવતા – 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં નુ ખો, અય્યે, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, ભગવતા – 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં પનય્યે, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ. ''એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં ભગવતા – 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ.

'''કિં નુ ખો, અય્યે, હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ, ઇતિ પુટ્ઠા સમાના – 'અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, ભગવતા – હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ. 'કિં પનય્યે, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ પુટ્ઠા સમાના – 'એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં ભગવતા – ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ. 'કિં નુ ખો, અય્યે, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ પુટ્ઠા સમાના – 'અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, ભગવતા – હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ. 'કિં પનય્યે, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ પુટ્ઠા સમાના – 'એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં ભગવતા – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ. 'કો નુ ખો , અય્યે, હેતુ, કો પચ્ચયો યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા'''તિ?

“તેન હિ, મહારાજ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, અત્થિ તે કોચિ ગણકો વા મુદ્દિકો વા સઙ્ખાયકો વા યો પહોતિ ગઙ્ગાય વાલુકં [વાલિકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ગણેતું – એત્તકા [એત્તિકા (સી॰)] વાલુકા ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલુકસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલુકસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ વાલુકસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા”તિ? “નો હેતં, અય્યે”. “અત્થિ પન તે કોચિ ગણકો વા મુદ્દિકો વા સઙ્ખાયકો વા યો પહોતિ મહાસમુદ્દે ઉદકં ગણેતું – એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસહસ્સાનિ ઇતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા”તિ? “નો હેતં, અય્યે”. “તં કિસ્સ હેતુ”? “મહાય્યે, સમુદ્દો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો”તિ. “એવમેવ ખો, મહારાજ, યેન રૂપેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય તં રૂપં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. રૂપસઙ્ખાયવિમુત્તો ખો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ.

“યાય વેદનાય તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય, સા વેદના તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. વેદનાસઙ્ખાયવિમુત્તો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ.

“યાય સઞ્ઞા તથાગતં…પે॰… યેહિ સઙ્ખારેહિ તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય, તે સઙ્ખારા તથાગતસ્સ પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવઙ્કતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સઙ્ખારસઙ્ખાયવિમુત્તો ખો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ , ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ.

“યેન વિઞ્ઞાણેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય તં વિઞ્ઞાણં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વિઞ્ઞાણસઙ્ખાયવિમુત્તો ખો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતી”તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ખેમાય ભિક્ખુનિયા ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ખેમં ભિક્ખુનિં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો અપરેન સમયેન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવન્તં એતદવોચ – “કિં નુ ખો, ભન્તે, હોતિ તથાગતો પરં મરણા”તિ? “અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, મયા – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’”તિ. “કિં પન, ભન્તે, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા”તિ? “એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં મયા – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’”તિ. “કિં નુ ખો, ભન્તે, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા”તિ ? “અબ્યાકતં ખો

એતં, મહારાજ, મયા – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભન્તે, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં મયા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો, ભન્તે, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘અબ્યાકતં ખો એતં, મહારાજ, મયા – હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ...પે॰.... ‘‘‘કિં પન, ભન્તે, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘‘‘એતમ્પિ ખો, મહારાજ, અબ્યાકતં મયા – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ. કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ?

‘‘તેન હિ, મહારાજ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ, અત્થિ તે કોચિ ગણકો વા મુદ્દિકો વા સઙ્ખાયકો વા યો પહોતિ ગઙ્ગાય વાલુકં ગણેતું – એત્તકા વાલુકા ઇતિ વા...પે॰... એત્તકાનિ વાલુકસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘અત્થિ પન તે કોચિ ગણકો વા મુદ્દિકો વા સઙ્ખાયકો વા યો પહોતિ મહાસમુદ્દે ઉદકં ગણેતું – એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકાનિ ઇતિ વા...પે॰... એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતસહસ્સાનિ ઇતિ વા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિસ્સ હેતુ’’? ‘‘મહા, ભન્તે, સમુદ્દો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો. એવમેવ ખો, મહારાજ, યેન રૂપેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય, તં રૂપં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. રૂપસઙ્ખાયવિમુત્તો ખો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ. યાય વેદનાય...પે॰... યાય સઞ્ઞાય...પે॰... યેહિ સઙ્ખારેહિ...પે॰...’’.

‘‘યેન વિઞ્ઞાણેન તથાગતં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય, તં વિઞ્ઞાણં તથાગતસ્સ પહીનં ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. વિઞ્ઞાણસઙ્ખાયવિમુત્તો ખો, મહારાજ, તથાગતો ગમ્ભીરો અપ્પમેય્યો દુપ્પરિયોગાહો – સેય્યથાપિ મહાસમુદ્દો. ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ ન ઉપેતી’’તિ.

‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચેવ [સત્થુનો ચેવ (સી॰)] સાવિકાય ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ , સમેસ્સતિ, ન વિરોધયિસ્સતિ [વિહાયિસ્સતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), વિગાયિસ્સતિ (ક॰)] યદિદં અગ્ગપદસ્મિં. એકમિદાહં, ભન્તે, સમયં ખેમં ભિક્ખુનિં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં અપુચ્છિં. સાપિ મે અય્યા એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ એતમત્થં બ્યાકાસિ, સેય્યથાપિ ભગવા. અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચેવ સાવિકાય ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ, સમેસ્સતિ, ન વિરોધયિસ્સતિ યદિદં અગ્ગપદસ્મિં. હન્દ દાનિ મયં, ભન્તે, ગચ્છામ. બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા’’તિ. ‘‘યસ્સ દાનિ ત્વં, મહારાજ, કાલં મઞ્ઞસી’’તિ. અથ ખો રાજા પસેનદિ કોસલો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામીતિ. પઠમં.

૨. અનુરાધસુત્તં

૪૧૧. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા અનુરાધો ભગવતો અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરતિ. અથ ખો સમ્બહુલા અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા યેનાયસ્મા

અનુરાધો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા અનુરાધેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ . એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં એતદવોચું – ''યો સો, આવુસો અનુરાધ, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો ઇમેસુ ચતૂસુ ઠાનેસુ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા, 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા, 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા, 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા''તિ? ''યો સો, આવુસો, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા, 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા''તિ. એવં વુત્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં એતદવોચું – ''સો ચાયં [યો ચાયં (સી॰)] ભિક્ખુ નવો ભવિસ્સતિ અચિરપબ્બજિતો, થેરો વા પન બાલો અબ્યત્તો''તિ. અથ ખો તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા આયસ્મન્તં અનુરાધં નવવાદેન ચ બાલવાદેન ચ અપસાદેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ.

અથ ખો આયસ્મતો અનુરાધસ્સ અચિરપક્કન્તેસુ અઞ્ઞતિત્થિયેસુ પરિબ્બાજકેસુ એતદહોસિ – ''સચે ખો મં તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઉત્તરિં પુચ્છેય્યું, કથં બ્યાકરમાનો નુ ખ્વાહં તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સં, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યં, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યં, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ? અથ ખો આયસ્મા અનુરાધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરાધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, ભગવતો અવિદૂરે અરઞ્ઞકુટિકાયં વિહરામિ. અથ ખો, ભન્તે, સમ્બહુલા અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા મયા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા મં એતદવોચું – ''યો સો, આવુસો અનુરાધ, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો ઇમેસુ ચતૂસુ ઠાનેસુ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા''તિ? એવં વુત્તાહં, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયે પરિબ્બાજકે એતદવોચં – ''યો સો, આવુસો , તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા''તિ. એવં વુત્તે, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા મં એતદવોચું – ''સો ચાયં ભિક્ખુ નવો ભવિસ્સતિ અચિરપબ્બજિતો થેરો વા પન બાલો અબ્યત્તો''તિ. અથ ખો મં, ભન્તે, તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા નવવાદેન ચ બાલવાદેન ચ અપસાદેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અચિરપક્કન્તેસુ તેસુ અઞ્ઞતિત્થિયેસુ પરિબ્બાજકેસુ એતદહોસિ – ''સચે ખો મં તે અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ઉત્તરિં પુચ્છેય્યું, કથં બ્યાકરમાનો નુ ખ્વાહં તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં વુત્તવાદી ચેવ ભગવતો અસ્સં, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખેય્યં, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરેય્યં, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુવાદો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છેય્યા''તિ?

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા''તિ?

''અનિચ્ચં, ભન્તે''.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘વેદના નિચ્ચા વા અનિચ્ચા વા’’તિ?…પે॰… સઞ્ઞા …પે॰… સઙ્ખારા…પે॰… ‘‘વિઞ્ઞાણં નિચ્ચં વા અનિચ્ચં વા’’તિ?

‘‘અનિચ્ચં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વા તં સુખં વા’’તિ?

‘‘દુક્ખં, ભન્તે’’.

‘‘યં પનાનિચ્ચં દુક્ખં વિપરિણામધમ્મં, કલ્લં નુ તં સમનુપસ્સિતું – ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’’’તિ?

‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તસ્માતિહ, અનુરાધ, યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. યા કાચિ વેદના અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના…પે॰… યા કાચિ સઞ્ઞા…પે॰… યે કેચિ સઙ્ખારા…પે॰… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવં પસ્સં, અનુરાધ, સુતવા અરિયસાવકો રૂપસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ, વેદનાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઞ્ઞાયપિ નિબ્બિન્દતિ, સઙ્ખારેસુપિ નિબ્બિન્દતિ, વિઞ્ઞાણસ્મિમ્પિ નિબ્બિન્દતિ. નિબ્બિન્દં વિરજ્જતિ; વિરાગા વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદનં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સઞ્ઞં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘સઙ્ખારે તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપસ્મિં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘અઞ્ઞત્ર રૂપા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘વેદનાય…પે॰… અઞ્ઞત્ર વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય…પે॰… અઞ્ઞત્ર

સઞ્ઞાય...પે॰... સઙ્ખારેસુ...પે॰... અઞ્ઞત્ર સઙ્ખારેહિ...પે॰... વિઞ્ઞાણસ્મિં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞાણા તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, રૂપં, વેદનં, સઞ્ઞં, સઙ્ખારે, વિઞ્ઞાણં તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, અનુરાધ, અયં સો અરૂપી અવેદનો અસઞ્ઞી અસઙ્ખારો અવિઞ્ઞાણો તથાગતોતિ સમનુપસ્સસી''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એત્થ ચ તે, અનુરાધ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે સચ્ચતો થેતતો તથાગતે અનુપલબ્ભિયમાને [તથાગતો અનુપલબ્ભિયમાનો (સ્યા॰ ક॰), તથાગતે અનુપલબ્ભમાને (?)] કલ્લં નુ તે તં વેય્યાકરણં [વેય્યાકરણાય (સી॰)] – યો સો, આવુસો, તથાગતો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો, તં તથાગતો અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેતિ – '''હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ સાધુ, અનુરાધ! પુબ્બે ચાહં, અનુરાધ, એતરહિ ચ દુક્ખઞ્ચેવ પઞ્ઞાપેમિ દુક્ખસ્સ ચ નિરોધ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. પઠમસારિપુત્તકોટ્ઠિકસુત્તં

૪૧૨. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો, આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

''કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં પનાવુસો, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''એતમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં નુ ખો, આવુસો, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ. ''કિં પનાવુસો, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા''તિ? ''એતમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ.

'''કિં નુ ખો, આવુસો, હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો, 'અબ્યાકતં ખો એતં, આવુસો, ભગવતા – હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ...પે॰... 'કિં પનાવુસો, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – 'એતમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વદેસિ. કો નુ ખો, આવુસો, હેતુ, કો પચ્ચયો યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા''તિ?

''હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ખો, આવુસો, રૂપગતમેતં. ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, રૂપગતમેતં. હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, રૂપગતમેતં. નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, રૂપગતમેતં. હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ખો, આવુસો, વેદનાગતમેતં. ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વેદનાગતમેતં. હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વેદનાગતમેતં. નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વેદનાગતમેતં. હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ખો, આવુસો, સઞ્ઞાગતમેતં. ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, સઞ્ઞાગતમેતં. હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, સઞ્ઞાગતમેતં. નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, સઞ્ઞાગતમેતં. હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ખો, આવુસો, સઙ્ખારગતમેતં . ન હોતિ

તથાગતો પરં મરણાતિ, સઙ્ખારગતમેતં. હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, સઙ્ખારગતમેતં. નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, સઙ્ખારગતમેતં. હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ ખો, આવુસો, વિઞ્ઞાણગતમેતં. ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વિઞ્ઞાણગતમેતં. હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વિઞ્ઞાણગતમેતં. નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ, વિઞ્ઞાણગતમેતં. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા''તિ. તતિયં.

૪. દુતિયસારિપુત્તકોટ્ઠિકસુત્તં

૪૧૩. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો, આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... (સાયેવ પુચ્છા) ''કો નુ ખો, આવુસો, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા''તિ? ''રૂપં ખો, આવુસો, અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, રૂપસમુદયં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, રૂપનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં , રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ. વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણસમુદયં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ; 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિપિસ્સ હોતિ.

''રૂપઞ્ચ ખો, આવુસો, જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, રૂપસમુદયં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, રૂપનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, રૂપનિરોધગામિનિં પટિપદં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ. વેદનં...પે॰... સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણસમુદયં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, વિઞ્ઞાણનિરોધગામિનિં પટિપદં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ; 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ; 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ; 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ ન હોતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા''તિ. ચતુત્થં.

૫. તતિયસારિપુત્તકોટ્ઠિકસુત્તં

૪૧૪. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો, આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે...પે॰... (સાયેવ પુચ્છા) ''કો નુ ખો, આવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા''તિ? ''રૂપે ખો, આવુસો, અવિગતરાગસ્સ અવિગતચ્છન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ. વેદનાય...પે॰... સઞ્ઞાય...પે॰... સઙ્ખારેસુ...પે॰... વિઞ્ઞાણે અવિગતરાગસ્સ અવિગતચ્છન્દસ્સ અવિગતપેમસ્સ અવિગતપિપાસસ્સ અવિગતપરિળાહસ્સ અવિગતતણ્હસ્સ 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિસ્સ હોતિ. રૂપે ચ ખો, આવુસો,

વિગતરાગસ્સ…પે॰… વેદનાય…પે॰… સઞ્ઞાય…પે॰… સઙ્ખારેસુ…પે॰… વિઞ્ઞાણે વિગતરાગસ્સ વિગતચ્છન્દસ્સ વિગતપેમસ્સ વિગતપિપાસસ્સ વિગતપરિળાહસ્સ વિગતતણ્હસ્સ ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ… પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. ચતુત્થસારિપુત્તકોટ્ઠિકસુત્તં

૪૧૫. એકં સમયં આયસ્મા ચ સારિપુત્તો, આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકોટ્ઠિકેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – ‘‘‘કિં નુ ખો, આવુસો કોટ્ઠિક, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ…પે॰… ‘કિં પનાવુસો, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘એતમ્પિ ખો, આવુસો, અબ્યાકતં ભગવતા – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ’’. ‘‘કો નુ ખો, આવુસો, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ?

‘‘રૂપારામસ્સ ખો, આવુસો, રૂપરતસ્સ રૂપસમ્મુદિતસ્સ રૂપનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ; ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ; ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ; ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ. વેદનારામસ્સ ખો, આવુસો, વેદનારતસ્સ વેદનાસમ્મુદિતસ્સ, વેદનાનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ…પે॰… સઞ્ઞારામસ્સ ખો, આવુસો…પે॰… સઙ્ખારારામસ્સ ખો આવુસો…પે॰… વિઞ્ઞાણારામસ્સ ખો, આવુસો, વિઞ્ઞાણરતસ્સ વિઞ્ઞાણસમ્મુદિતસ્સ વિઞ્ઞાણનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ’’.

‘‘ન રૂપારામસ્સ ખો, આવુસો, ન રૂપરતસ્સ ન રૂપસમ્મુદિતસ્સ, રૂપનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. ન વેદનારામસ્સ ખો, આવુસો…પે॰… ન સઞ્ઞારામસ્સ ખો, આવુસો…પે॰… ન સઙ્ખારારામસ્સ ખો, આવુસો…પે॰… ન વિઞ્ઞાણારામસ્સ ખો, આવુસો, ન વિઞ્ઞાણરતસ્સ ન વિઞ્ઞાણસમ્મુદિતસ્સ, વિઞ્ઞાણનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ, અયં પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ.

‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘સિયા, આવુસો. ભવારામસ્સ ખો, આવુસો, ભવરતસ્સ ભવસમ્મુદિતસ્સ, ભવનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ. ન ભવારામસ્સ ખો, આવુસો, ન ભવરતસ્સ ન ભવસમ્મુદિતસ્સ, ભવનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. અયમ્પિ ખો, આવુસો, પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ.

‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘સિયા, આવુસો. ઉપાદાનારામસ્સ ખો, આવુસો, ઉપાદાનરતસ્સ ઉપાદાનસમ્મુદિતસ્સ, ઉપાદાનનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ. ન ઉપાદાનારામસ્સ ખો, આવુસો, ન ઉપાદાનરતસ્સ ન ઉપાદાનસમ્મુદિતસ્સ, ઉપાદાનનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ…પે॰… ‘નેવ, હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. અયમ્પિ ખો આવુસો, પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ.

‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘સિયા, આવુસો. તણ્હારામસ્સ ખો, આવુસો, તણ્હારતસ્સ તણ્હાસમ્મુદિતસ્સ, તણ્હાનિરોધં અજાનતો અપસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ…પે॰… ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ હોતિ. ન તણ્હારામસ્સ ખો, આવુસો, ન તણ્હારતસ્સ ન તણ્હાસમ્મુદિતસ્સ, તણ્હાનિરોધં જાનતો પસ્સતો યથાભૂતં, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ…પે॰ … ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિસ્સ ન હોતિ. અયમ્પિ ખો, આવુસો, પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ.

‘‘સિયા પનાવુસો, અઞ્ઞોપિ પરિયાયો, યેનેતં અબ્યાકતં ભગવતા’’તિ? ‘‘એત્થ દાનિ, આવુસો સારિપુત્ત, ઇતો ઉત્તરિ કિં ઇચ્છસિ? તણ્હાસઙ્ખયવિમુત્તસ્સ, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુનો વટ્ટં [વત્તં (સ્યા॰ કં॰ ક॰) વદ્ધં (પી॰)] નત્થિ પઞ્ઞાપનાયા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. મોગ્ગલ્લાનસુત્તં

૪૧૬. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, સસ્સતો લોકો’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘સસ્સતો લોકો’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, અસસ્સતો લોકો’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘અસસ્સતો લોકો’’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, અન્તવા લોકો’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘અન્તવા લોકો’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, અનન્તવા લોકો’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘અનન્તવા લોકો’’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, તં જીવં તં સરીર’’ન્તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘તં જીવં તં સરીર’’’ન્તિ. ‘‘કિં પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’’ન્તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર’’’ન્તિ. ‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા? કો પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – સસ્સતો લોકોતિપિ, અસસ્સતો લોકોતિપિ, અન્તવા લોકોતિપિ, અનન્તવા લોકોતિપિ, તં જીવં તં સરીરન્તિપિ, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિપિ, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિપિ, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિપિ, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિપિ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિપી’’તિ?

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા ખો, વચ્છ, પરિબ્બાજકા ચક્ખું ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ... પે॰... જિવ્હં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ...પે॰... મનં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ. તસ્મા અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – સસ્સતો લોકોતિ વા...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા. તથાગતો ચ ખો, વચ્છ, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ચક્ખું ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ...પે॰... જિવ્હં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ...પે॰... મનં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્મા તથાગતસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – સસ્સતો લોકોતિપિ...પે॰... નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિપી’’તિ.

અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ઉટ્ઠાયાસના યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સસ્સતો લોકો’’તિ? અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, મયા – ‘સસ્સતો લોકો’તિ...પે॰.... ‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં મયા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા? કો પન, ભો ગોતમ, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન ભોતો ગોતમસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપી’’તિ?

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા ખો, વચ્છ, પરિબ્બાજકા ચક્ખું ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ , એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ...પે॰... જિવ્હં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ...પે॰... મનં ‘એતં મમ, એસોહમસ્મિ, એસો મે અત્તા’તિ સમનુપસ્સન્તિ. તસ્મા અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા. તથાગતો ચ ખો, વચ્છ, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ચક્ખું ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ...પે॰... જિવ્હં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ...પે॰... મનં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ સમનુપસ્સતિ. તસ્મા તથાગતસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ, ‘અસસ્સતો લોકો’તિપિ, ‘અન્તવા લોકો’તિપિ, ‘અનન્તવા લોકો’તિપિ, ‘તં જીવં તં સરીર’ન્તિપિ, ‘અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં

સરીર’ન્તિપિ, ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપિ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપી’’તિ.

‘‘અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચ [સત્થુસ્સ ચ (સી॰ પી॰), સત્થુ ચેવ (ખેમાસુત્તે)] સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ સમેસ્સતિ ન વિરોધયિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિં. ઇદાનાહં, ભો ગોતમ, સમણં મહામોગ્ગલ્લાનં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં અપુચ્છિં. સમણોપિ મે મોગ્ગલ્લાનો એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ તમત્થં બ્યાકાસિ, સેય્યથાપિ ભવં ગોતમો. અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ ! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચ સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ સમેસ્સતિ ન વિરોધયિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. વચ્છગોત્તસુત્તં

૪૧૭. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, સસ્સતો લોકો’’તિ? અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, મયા – ‘સસ્સતો લોકો’તિ...પે॰.... ‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં મયા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા? કો પન, ભો ગોતમ, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન ભોતો ગોતમસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપી’’તિ?

‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા ખો, વચ્છ, પરિબ્બાજકા રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં . વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ...પે॰... સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્મા અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિ વા...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વા. તથાગતો ચ ખો, વચ્છ, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... ન સઞ્ઞં...પે॰... ન સઙ્ખારે...પે॰... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્મા તથાગતસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – ‘સસ્સતો લોકો’તિપિ...પે॰... ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિપી’’તિ.

અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ઉટ્ઠાયાસના યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, સસ્સતો લોકો’’તિ? અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘સસ્સતો લોકો’તિ...પે॰.... ‘‘કિં પન, ભો

મોગ્ગલ્લાન, 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ? ''એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'''તિ.

''કો નુ ખો, ભો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેન અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – 'સસ્સતો લોકો'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા? કો પન, ભો મોગ્ગલ્લાન, હેતુ, કો પચ્ચયો યેન સમણસ્સ ગોતમસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – 'સસ્સતો લોકો'તિપિ...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપી''તિ?

''અઞ્ઞતિત્થિયા ખો, વચ્છ, પરિબ્બાજકા રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ...પે॰... સઞ્ઞં...પે॰... સઙ્ખારે...પે॰... વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સન્તિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્મા અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં પુટ્ઠાનં એવં વેય્યાકરણં હોતિ – 'સસ્સતો લોકો'તિ વા...પે॰... 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિ વા. તથાગતો ચ ખો, વચ્છ, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં. ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ...પે॰... ન સઞ્ઞં...પે॰... ન સઙ્ખારે...પે॰... ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. તસ્મા તથાગતસ્સ એવં પુટ્ઠસ્સ ન એવં વેય્યાકરણં હોતિ – 'સસ્સતો લોકો'તિપિ, 'અસસ્સતો લોકો'તિપિ, 'અન્તવા લોકો'તિપિ, 'અનન્તવા લોકો'તિપિ, 'તં જીવં તં સરીર'ન્તિપિ, 'અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીર'ન્તિપિ, 'હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિ, 'ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિ, 'હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપિ, 'નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા'તિપી''તિ.

''અચ્છરિયં, ભો મોગ્ગલ્લાન, અબ્ભુતં, ભો મોગ્ગલ્લાન! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચ સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ, સમેસ્સતિ, ન વિરોધયિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિં. ઇદાનાહં, ભો મોગ્ગલ્લાન, સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં અપુચ્છિં. સમણોપિ મે ગોતમો એતેહિ પદેહિ એતેહિ બ્યઞ્જનેહિ એતમત્થં બ્યાકાસિ, સેય્યથાપિ ભવં મોગ્ગલ્લાનો. અચ્છરિયં, ભો મોગ્ગલ્લાન, અબ્ભુતં, ભો મોગ્ગલ્લાન! યત્ર હિ નામ સત્થુ ચ સાવકસ્સ ચ અત્થેન અત્થો બ્યઞ્જનેન બ્યઞ્જનં સંસન્દિસ્સતિ સમેસ્સતિ ન વિરોધયિસ્સતિ, યદિદં અગ્ગપદસ્મિ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. કુતૂહલસાલાસુત્તં

૪૧૮. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ –

''પુરિમાનિ , ભો ગોતમ , દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સમ્બહુલાનં નાનાતિત્થિયાનં સમણબ્રાહ્મણાનં પરિબ્બાજકાનં કુતૂહલસાલાયં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – 'અયં ખો પૂરણો કસ્સપો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ. સોપિ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – 'અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો'તિ. યોપિસ્સ સાવકો ઉત્તમપુરિસો

પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તમ્પિ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’’’તિ.

‘‘અયમ્પિ ખો મક્ખલિ ગોસાલો…પે॰… અયમ્પિ ખો નિગણ્ઠો નાટપુત્તો…પે॰… અયમ્પિ ખો સઞ્ચયો [સઞ્જયો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] બેલટ્ઠપુત્તો…પે॰… અયમ્પિ ખો પકુધો [પકુદ્ધો (પી॰)] કચ્ચાનો…પે॰… અયમ્પિ ખો અજિતો કેસકમ્બલો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ. સોપિ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’તિ. યોપિસ્સ સાવકો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તમ્પિ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’’’તિ.

‘‘અયમ્પિ ખો સમણો ગોતમો સઙ્ઘી ચેવ ગણી ચ ગણાચરિયો ચ ઞાતો યસસ્સી તિત્થકરો સાધુસમ્મતો બહુજનસ્સ. સોપિ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’તિ. યોપિસ્સ [યો ચ ખ્વસ્સ (પી॰)] સાવકો ઉત્તમપુરિસો પરમપુરિસો પરમપત્તિપત્તો તઞ્ચ સાવકં અબ્ભતીતં કાલઙ્કતં ઉપપત્તીસુ ન બ્યાકરોતિ – ‘અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો, અસુ અમુત્ર ઉપપન્નો’તિ. અપિ ચ ખો નં એવં બ્યાકરોતિ – ‘અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’તિ. તસ્સ મય્હં, ભો ગોતમ, અહુ દેવ કઙ્ખા, અહુ વિચિકિચ્છા – ‘કથં નામ [કથઞ્હિ નામ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰) કથં કથં નામ (છક્કઙ્ગુત્તરે પઞ્ચમવગ્ગે દુતિયસુત્તે)] સમણસ્સ ગોતમસ્સ ધમ્મો અભિઞ્ઞેય્યો’’’તિ [ધમ્માભિઞ્ઞેય્યાતિ (પી॰ ક॰) ધમ્મો… અઞ્ઞેય્યો (છક્કઙ્ગુત્તરે)]?

‘‘અલઞ્હિ તે, વચ્છ, કઙ્ખિતું, અલં વિચિકિચ્છિતું. કઙ્ખનીયે ચ પન તે ઠાને વિચિકિચ્છા ઉપ્પન્ના. સઉપાદાનસ્સ ખ્વાહં, વચ્છ, ઉપપત્તિં પઞ્ઞાપેમિ નો અનુપાદાનસ્સ. સેય્યથાપિ , વચ્છ, અગ્ગિ સઉપાદાનો જલતિ, નો અનુપાદાનો; એવમેવ ખ્વાહં, વચ્છ, સઉપાદાનસ્સ ઉપપત્તિં પઞ્ઞાપેમિ, નો અનુપાદાનસ્સા’’તિ.

‘‘યસ્મિં , ભો ગોતમ, સમયે અચ્ચિ વાતેન ખિત્તા દૂરમ્પિ ગચ્છતિ, ઇમસ્સ પન ભવં ગોતમો કિં ઉપાદાનસ્મિં પઞ્ઞાપેતી’’તિ? ‘‘યસ્મિં ખો, વચ્છ, સમયે અચ્ચિ વાતેન ખિત્તા દૂરમ્પિ ગચ્છતિ, તમહં વાતૂપાદાનં પઞ્ઞાપેમિ. વાતો હિસ્સ, વચ્છ, તસ્મિં સમયે ઉપાદાનં હોતી’’તિ. ‘‘યસ્મિઞ્ચ પન, ભો ગોતમ, સમયે ઇમઞ્ચ કાયં નિક્ખિપતિ, સત્તો ચ અઞ્ઞતરં કાયં અનુપપન્નો હોતિ, ઇમસ્સ પન ભવં ગોતમો કિં ઉપાદાનસ્મિં પઞ્ઞાપેતી’’તિ? ‘‘યસ્મિં ખો, વચ્છ, સમયે ઇમઞ્ચ કાયં નિક્ખિપતિ, સત્તો ચ અઞ્ઞતરં કાયં અનુપપન્નો હોતિ, તમહં તણ્હૂપાદાનં વદામિ. તણ્હા હિસ્સ, વચ્છ, તસ્મિં સમયે ઉપાદાનં હોતી’’તિ [હોતીતિ…પે॰… (ક॰)]. નવમં.

૧૦. આનન્દસુત્તં

૪૧૯. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, ભો ગોતમ, અત્થત્તા’’તિ? એવં વુત્તે, ભગવા તુણ્હી અહોસિ. ‘‘કિં પન, ભો ગોતમ, નત્થત્તા’’તિ? દુતિયમ્પિ ખો ભગવા તુણ્હી અહોસિ. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો અચિરપક્કન્તે વચ્છગોત્તે પરિબ્બાજકે ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો, ભન્તે, ભગવા વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ પઞ્હં પુટ્ઠો ન બ્યાકાસી’’તિ? ‘‘અહઞ્ચાનન્દ, વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ ‘અત્થત્તા’તિ પુટ્ઠો સમાનો ‘અત્થત્તા’તિ બ્યાકરેય્યં, યે તે, આનન્દ, સમણબ્રાહ્મણા સસ્સતવાદા તેસમેતં સદ્ધિં [તેસમેતં લદ્ધિ (સી॰)] અભવિસ્સ. અહઞ્ચાનન્દ, વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ ‘નત્થત્તા’તિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નત્થત્તા’તિ બ્યાકરેય્યં, યે તે, આનન્દ, સમણબ્રાહ્મણા ઉચ્છેદવાદા તેસમેતં સદ્ધિં અભવિસ્સ. અહઞ્ચાનન્દ, વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ ‘અત્થત્તા’તિ પુટ્ઠો સમાનો ‘અત્થત્તા’તિ બ્યાકરેય્યં, અપિ નુ મે તં, આનન્દ, અનુલોમં અભવિસ્સ ઞાણસ્સ ઉપ્પાદાય – ‘સબ્બે ધમ્મા અનત્તા’’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘અહઞ્ચાનન્દ, વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ ‘નત્થત્તા’તિ પુટ્ઠો સમાનો ‘નત્થત્તા’તિ બ્યાકરેય્યં , સમ્મૂળ્હસ્સ, આનન્દ, વચ્છગોત્તસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ ભિય્યો સમ્મોહાય અભવિસ્સ – ‘અહુવા મે નૂન પુબ્બે અત્તા, સો એતરહિ નત્થી’’’તિ. દસમં.

૧૧. સભિયકચ્ચાનસુત્તં

૪૨૦. એકં સમયં આયસ્મા સભિયો કચ્ચાનો ઞાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. અથ ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો યેનાયસ્મા સભિયો કચ્ચાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સભિયેન કચ્ચાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં સભિયં કચ્ચાનં એતદવોચ – ‘‘કિં નુ ખો ભો, કચ્ચાન, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો કચ્ચાન, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘કિં નુ ખો, ભો કચ્ચાન, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ‘હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ. ‘‘કિં પન, ભો કચ્ચાન, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’તિ? ‘‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – ‘નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’’’તિ.

‘‘‘કિં નુ ખો, ભો કચ્ચાન, હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ . ‘કિં પન, ભો કચ્ચાન, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ, ભગવતા – ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ. ‘કિં નુ ખો, ભો કચ્ચાન, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘અબ્યાકતં ખો એતં, વચ્છ , ભગવતા – હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ. ‘કિં પન, ભો કચ્ચાન, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘એતમ્પિ ખો, વચ્છ, અબ્યાકતં ભગવતા – નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણા’તિ વદેસિ. કો નુ ખો, ભો કચ્ચાન, હેતુ, કો પચ્ચયો, યેનેતં અબ્યાકતં સમણેન ગોતમેના’’તિ? ‘‘યો ચ, વચ્છ, હેતુ, યો ચ પચ્ચયો પઞ્ઞાપનાય રૂપીતિ વા અરૂપીતિ વા સઞ્ઞીતિ વા અસઞ્ઞીતિ વા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીતિ વા, સો ચ હેતુ, સો ચ પચ્ચયો સબ્બેન સબ્બં સબ્બથા સબ્બં અપરિસેસં નિરુજ્ઝેય્ય. કેન નં પઞ્ઞાપયમાનો પઞ્ઞાપેય્ય રૂપીતિ વા અરૂપીતિ વા સઞ્ઞીતિ વા અસઞ્ઞીતિ વા નેવસઞ્ઞીનાસઞ્ઞીતિ વા’’તિ. ‘‘કીવચિરં પબ્બજિતોસિ, ભો કચ્ચાના’’તિ? ‘‘નચિરં, આવુસો, તીણિ વસ્સાની’’તિ.

‘‘યસ્સપ’સ્સ, આવુસો, એતમેત્તકેન એત્તકમેવ તંપ’સ્સ બહુ, કો પન વાદો એવં [કો પન વાદો એવ (સી॰ પી॰)] અભિક્કન્તે’’તિ! એકાદસમં.

અબ્યાકતસંયુત્તં સમત્તં.

તસ્સુદ્દાનં –

ખેમાથેરી અનુરાધો, સારિપુત્તોતિ કોટ્ઠિકો;
મોગ્ગલ્લાનો ચ વચ્છો ચ, કુતૂહલસાલાનન્દો;
સભિયો એકાદસમન્તિ;

સળાયતનવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

સળાયતનવેદના, માતુગામો જમ્બુખાદકો;
સામણ્ડકો મોગ્ગલ્લાનો, ચિત્તો ગામણિ સઙ્ખતં;
અબ્યાકતન્તિ દસધાતિ.

સળાયતનવગ્ગસંયુત્તપાળિ નિટ્ઠિતા.